

Δεκαπενθήμερος ΠΟΛΙΤΗΣ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 11 ΙΟΥΛΙΟΥ 1986, ΤΕΥΧ. 70, ΔΡΧ. 130

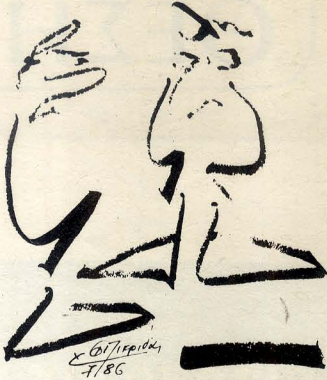

*Αὐτοδιαχειριζόμενος καπιταλισμός
ἢ ἐπαναστατική προοπτική;*

*Αὐτόνομη κάθοδος τῆς Ἀριστερᾶς • Ἡ στεγα-
στική πολιτική τοῦ ΠΑΣΟΚ • Γιατί δέν τραγου-
δάμε πιά;*

ΣΙΓΑ ΜΟΡΕ
ΤΟ ΔΗΜΑΡΧΙΑΙΕΙ!

ΕΤΟΘΑ
ΘΑ ΨΘΕΙΣ;

Δεκαπενθήμερος ΠΟΛΙΤΗΣ

Περιεχόμενα

Παρασκευή 11 Ιουλίου 1986
τεύχος 70, δρχ. 130
Κέκροπος 2, 105 58 Αθήνα
τηλ. 32.39.645, 32.28.791

Θέση, Κανάλι ή λούκι 15	5
Ο Δεκαπενθήμερος, Περιδιαβάζοντας την πολιτική επικαιρότητα	7
Βασίλη Ζουναλή, Για την αυτόνομη κάθοδο της ανανεωτικής ἀριστεράς στις ἐκλογές	10
Σπύρος Γεωργάτος, Κι ὅσοι ἀντέχουν τὰ σκαλιά...	12
ΣΗΜΕΙΑ	14
Ἄγγελου Ἐλεφάντη, Αὐτοδιαχείριση	16
Βάσως Κιντή, Ὀλυμπιακή ἀνασφάλεια	21
Ἀνδρέα Πανταζόπουλου, Τουρισμός χωρίς τουρίστες;	22
Θ. Βραχνοῦ, Φιλειρηνικό κίνημα στήν Α. Γερμανία	24
Σκ. Ἀστοῦ, Σχόλια γιά τήν πόλη ποῦ ζοῦμε	26
Δημ. Οἰκονόμου, Ἡ νέα στεγαστική πολιτική	28
Ζωῆς Ἀχαίροντα, Για τό νέο νεκροταφεῖο	32
Ἄποστ. Τζίφα, Ἐκπαίδευση καί «ἀριστερός» λόγος	34
Ἐλ. Δημητρίου, Ὁ κ. Τρίτσης στό Πανεπιστήμιο	35
Κώστα Νικολόπουλου, Ὅταν οἱ Ἕλληνες δέν πᾶνε στά μουσεῖα	44
Ἄγγελου Ἐλεφάντη, Γιατί δέν τραγουδάμε πιά;	37
Νόρας Σκουτέρη-Διδασκάλου, «Μισό-μισό»	40
Γιώργου Μπράμου, Τά θερινά σινεμά μᾶς ἀνήκουν	44
Νίκου Πολίτη: Θεατρικά	42
ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ - ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ	46-48

Μόνο μέ 5.000 δρχ.

τά τεύχη τοῦ

ΠΟΛΙΤΗ

ἀπό τό 1 ἔως τό 65
ὄλο τό περιοδικό ἀπό τό 1976
ἔως τό 1984
μαζί μέ τόν

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΟΛΙΤΗ

Μπορεῖτε νά παραγγεῖλετε τή σειρά
στά βιβλιοπωλεῖα ἢ στά γραφεῖα μας
Κέκροπος 2 - 105 58 Αθήνα
τηλ. 3239645 καί 3228791

*Ἰδιοκτησία Σπ. Δελέγκας καί Σία ΟΕ • Ἐκδότης Ἄγγελος
Ἐλεφάντης, Μάρκου Μουσούρου 34, Αθήνα • Τυπογραφεῖο Χαϊδε-
μένος ΕΠΕ, Λεωφ. Βουλιαγμένης 429, τηλ. 9440997*

Συνδρομή ἐσωτερικοῦ: ἐτήσια (26 τεύχη) 2.800, ἐξάμηνη (13 τεύχη) 1500
Συνδρομή ἐξωτερικοῦ: Εὐρώπη ἐτήσια 3.800, ἐξάμηνη (13 τεύχη) 2000
Ἄλλες χώρες: ἐτήσια 4.300, ἐξάμηνη 2.200

ΤΡΑΠΕΖΕΣ — ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΔΡΧ. 6.000 Η ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ

ΚΑΝΑΛΙ Η ΛΟΥΚΙ 15;

Είναι γνωστό ότι η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ δέν ανέχεται τήν πολυφωνία στά ραδιο-τηλεοπτικά μέσα. Προσπαθεῖ ἔτσι νά διατηρήσει τά δημόσια μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας ὑπό ἀσφυκτικό κρατικό-κομματικό ἔλεγχο, ταυτόχρονα κόβει μέ τό μαχαίρι κάθε αὐτόνομη προσπάθεια λειτουργίας ραδιοτηλεοπτικῶν σταθμῶν πού ξεφεύγουν ἀπό τόν ἔλεγχό της. Ἀκριβῶς γι' αὐτό τό λόγο τέτοιες προσπάθειες, ὅπως ἡ πρόσφατη τοῦ «Καναλιού 15», φαντάζουν ὡς ἐνέργειες πού ὑπεραμύνονται τῆς ἐλευθερίας ἔκφρασης καί πού προσπαθοῦν νά ἐξασφαλίσουν στήν πράξη τήν ἐλεύθερη διακίνηση τῶν ιδεῶν ἐνάντια στήν κρατική μονοφωνία.

Είναι ἄραγε ἔτσι; Μπορεῖ δηλαδή νά θεωρεῖ κανεῖς ὡς ἀντίδοτο στήν κρατική μονοφωνία τίς πολλές (ιδιωτικές) μονοφωνίες; Γιατί πολύ φοβούμεστε ὅτι οἱ ὀργανωτές τοῦ «Καναλιού 15» (καί ὄχι μόνον αὐτοί) μέ τήν ἔμπρακτη προώθηση τῆς ιδέας τῶν ἀνεξάρτητων ιδιωτικῶν σταθμῶν ἔχοντας πρό πολλοῦ ξεφύγει ἀπό τό πλαίσιο τοῦ ἀρχικοῦ αἰτήματος, πού εἶναι τά δημόσια πολυφωνικά μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας, εἰσῆλθαν σέ μιὰ ἄλλη σφαῖρα πού ὄχι ἀπλῶς ὑπερβαίνει ἀλλά καί δημιουργεῖ τελείως ἄλλης τάξης φαινόμενα ἀπό τήν ἀρχική.

Οἰ πολλές ἀνεξάρτητες μεταξύ τους ραδιοφωνίες καί τηλεοράσεις ἀνεξάρτητα ἀπό τό νομικό καθεστῶς καί τό καθεστῶς ιδιοκτησίας ὑπό τό ὅποιο λειτουργοῦν, ἀνεξάρτητα δηλαδή ἀπό τό ἄν εἶναι εὐθέως ιδιωτικές ἐπιχειρήσεις ἢ π.χ. ἀνήκουν στούς δήμους, εἶναι ἀναγκασμένες νά λειτουργοῦν μέ ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια. Πρόκειται δηλαδή γιά ἐπιχειρήσεις πού ἔχουν δαπάνες λειτουργίας, προσωπικοῦ κ.λπ. καί πρόκειται μάλιστα γιά ἐπιχειρήσεις ἀνταγωνιστικές μεταξύ τους. Ὅπως ἀκριβῶς καί στόν τύπο, ὅπου ὁ ἀνταγωνισμός καί τό κυνήγι τοῦ κέρδους δημιούργησε τό φαινόμενο τῶν ἀπογευματινῶν φυλλάδων, φαινόμενο στό ὅποιο ἀναγκαστικά ἐντάχθηκαν ὅσες δέν ἤθελαν νά σβήσουν, ἔτσι καί στά ΜΜΕ ὁ ἀνταγωνισμός θά εἶναι ὀλοκληρωτικός: στήν ἀκροαματικότητα, τίς διαφημίσεις, τόν ἐντυπωσιασμό, τήν εὐτέλεια... Καί ἴσως ὅλα αὐτά νά μὴν εἶναι καί τόσο σημαντικά (καί προχωρημένα) ἄν πρόκειται γιά τό ραδιόφωνο —παρότι ὄλοι ξέρουμε ὅτι οἱ καλύτεροι πειρατικοί σταθμοί κατέληξαν ὄργανα στά χέρια τῶν ἐταιρειῶν δίσκων— ὅπως ὅποτε ὅμως τό φαινόμενο αὐτό θά εἶναι ἐπικίνδυνο ἄν ἐπεκταθεῖ καί στήν τηλεόραση. Γιατί ἡ τελευταία ὑποδουλώνει τούς θεατές της.

Ακόμα καί ἀπόπειρες ὅπως αὐτή τοῦ «Καναλιού 15», ἄν ἀφήνονταν (ἀπό τόν εἰσαγγελέα) νά λειτουργήσουν γιά μερικούς μῆνες, ἀργά ἢ γρήγορα θά κατέληγαν σέ ἐπαγγελματικές διαδικασίες πού θά τό ὑποχρέωναν ἢ νά σβύσει ἢ νά ὑποκύψει στά κριτήρια τῆς ἀγορᾶς δηλαδή κατ' ἀρχήν τό κέρδος. Ἀλλά καί ὡς ἐγχείρημα τό «Κανάλι 15» προβάλλει καί προωθεῖ ἰδεολογικά τό αἶτημα τῆς «ἐλευθερίας», δηλαδή ιδιωτικῆς, ραδιοφωνίας τηλεόρασης, πού τόσο ἔνθεμα συμμερίζεται ἡ Νέα Δημοκρατία, ὄχι μόνον λόγω τῆς ἰδεολογίας τοῦ οἰκονομικοῦ φιλελευθερισμοῦ, ἀλλά καί λόγω τοῦ ὅτι εἶναι θιασώτης μιᾶς κοινωνίας παθητικῶν πολιτῶν, πολιτῶν πού καταναλῶνουν, ὡς ἔξωθεν παραγόμενο ἐμπόρευμα, τόν ἐλεύθερο χρόνο τους.

Ἡ Νέα Δημοκρατία λοιπόν εἶναι ἀπόλυτα συνεπής ὡς πρός τό θέμα αὐτό μέ τίς γενικότερες ἀπόψεις· τό ΠΑΣΟΚ ἀπό τή μεριά του ἀδιαφορεῖ γιά τά πάντα, ὅσο δέν ἔχουν νά κάνουν μέ τή διατήρηση τοῦ ἐλέγχου του σ' αὐτή τήν κοινωνία, μέ τή διατήρηση τῆς ἐξουσίας του. Ἀλλ' ἡ ἀντίθεση πρός τήν πολιτική αὐτή τοῦ ΠΑΣΟΚ δέν πρέπει νά μᾶς ὀδηγήσει στήν ὑποδούλωση τῆς κοινωνίας ἀπό τούς ἐμπόρους τοῦ ἐλεύθερου χρόνου. Τό αἶτημα γιά πολυφωνία στά ΜΜΕ δέν παντρεύεται μέ τό αἶτημα γιά πολλές μονοφωνίες. Γιατί εἶναι ὅλες ἀπελπιστικά καί μονότονα ἴδιες.

ή χρεοκοπία του ΠΑΣΟΚ και ο Μητσοτάκης

Τό 1986 είναι τό έτος πού ή χρεοκοπία του ΠΑΣΟΚ άρχίζει νά γίνεται έκδηλη σέ όλους τούς τομείς: χρεοκοπία οικονομική, χρεοκοπία στην έξωτερική πολιτική και τά λεγόμενα έθνικά θέματα (μέ την άναζωπύρωση στην Βαλκανική θεμάτων πού, τουλάχιστον από τό Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά, θεωρούνταν λυμένα), χρεοκοπία έσωκομματική. Και ή κρίση αυτή γίνεται επικίνδυνη άκριβώς επειδή σέ κανένα τομέα δέν ύπάρχει ή εφροστία σέ εκείνη, στην όποία θά μπορούσε κανείς νά άκουμπήσει, ώστε νά ξεκινήσει κάτι σέ έναν άλλο τομέα. Άντίθετα οι διάφοροι τομείς άλληλοτροφοδοτούνται και όλοι μαζί τροφοδοτούν τόν κυβερνητικό άυταρχισμό, ό όποιος έντείνεται όσο έντείνεται και ή άπόγνωση του ΠΑΣΟΚ.

Μπροστά σ' αυτά τά φαινόμενα ό κ. Μητσοτάκης στή συνέντευξη τύπου της περασμένης βδομάδας έδειχνε τόσο σίγουρος γιά τόν έαυτό του και τό μέλλον της παράταξης του, ώστε άπαξιοϋσε νά είναι έπιθετικός πρós τό ΠΑΣΟΚ. Έπίσης και οι δημοσιογράφοι του φιλοκυβερνητικού τύπου είχαν χάσει και τά τελευταία ίχνη έπιθετικότητας και έμπιστοσύνης στις άπόψεις τους, ώστε νά μήν είναι σέ θέση νά κάνουν ούτε μία δύσκολη έρώτηση στον άρχηγό της Νέας Δημοκρατίας, την ώρα πού ό τελευταίος άπηύθυνε νουθεσίες πρós την κυβέρνηση. Ίσως τό μόνο έμπόδιο στο δρόμο του κ. Μητσοτάκη πρós την έξουσία, νά είναι τό ίδιο τό πρόσωπό του.

Γιά την οικονομική κρίση γράφαμε και στο περασμένο τεύχος. Στο μεταξύ τά νέα στοιχεία πού προστέθηκαν είναι ή πτώση των καταθέσεων στις τράπεζες (πού ένισχύουν όσα γράφαμε την περασμένη φορά, καθώς δείχνουν ότι όσοι έχουν κάποια περίσσεια χρημάτων σήμερα, προτιμούν νά τά καταναλώσουν παρά νά τά άποταμιεύσουν σέ δραχμές). Η κυβέρνηση επιδιώκει νά άντιμετωπίσει τή μείωση αυτή μέ άύξηση των έπιτοκίων

κατά τρεις μονάδες, αλλά μία τέτοια άύξηση θά είναι άφενός εύθές πληθωριστική, άφετέρου δέ θά συνοδευτεί και από άντίστοιχη άύξηση στα έπιτόκια χορηγήσεων, όπότε κανείς δέ θά θέλει ή δέ θά είναι σέ θέση νά άξιοποιήσει τό άκριβό χρημα πού θά του προσφέρουν οι τράπεζες. Κανείς εκτός από τό δημόσιο. Γιατί τό δημόσιο έχει αυτή τή στιγμή άμεση άνάγκη χρημάτων γιά νά χρηματοδοτήσει τά έλλείμματά του, έξ ού και τό άύξημένο ένδιαφέρον του γιά την άποταμίευση του κοινού. "Αν, λοιπόν, άύξηθούν τά έπιτόκια και μαζί μ' αυτά και οι καταθέσεις στις τράπεζες, τότε τό κόστος αυτό θά κληθούν νά τό πληρώσουν όσοι δανειστούν χρήματα από τις τράπεζες, δημόσιο και ιδιώτες, μόνο πού είναι άμφίβολο άν οι ιδιώτες θά θελήσουν νά δανειστούν μ' αυτούς τούς όρους: έπομένως, άργά ή γρήγορα, τή λύση θά πρέπει νά τή δώσει τό νομισματοκοπείο. "Αν πάλι δέν άύξηθούν τά έπιτόκια, τότε τό κράτος θά πρέπει νά καλύψει τά έλλείμματά του άπευθείας από τό νομισματοκοπείο, και τό κοινό θά παραμείνει στα είωθότα, είτε καταναλώνοντας εισαγόμενα είτε άποταμιεύοντας συνάλλαγμα και χρυσό (και τά δύο δέ φαίνονται, ούτε μπορεί νά τούς βάλει χέρι τό ελληνικό κράτος: έμπνέουν δηλαδή έμπιστοσύνη).

Φαύλος κύκλος, λοιπόν, από μία κυβέρνηση πού δέν έχει πιά ούτε τή θέληση αλλά ούτε και την έμπνευση νά άντιμετώπισει διαρθρωτικά προβλήματα και άπλώς προσπαθεί νά τά λύσει μέ τεχνικές μεθόδους, μέ συνέπεια σέ κάθε ένέργειά της νά άνακύπτουν περισσότερο προβλήματα από όσα λύθηκαν. Άλλά έστω και σέ τεχνικό επίπεδο άναρωτιέται κανείς μήπως, μεσούσης της οικονομικής κρίσης, ή άμεση άπελευθέρωση στην διακίνηση των κεφαλαίων δέ θά ήταν τό καταλληλότερο άμεσο μέτρο. Τό μέτρο αυτό και συνάλλαγμα (πιθανότατα δέ κεφάλαια) θά μπορούσε νά φέρι στην Έλλάδα και (πιθανότατα πάλι) θά σταματούσε την *προληπτική* διαρροή συναλλάγματος πού γίνεται σήμερα. Γιατί φαίνεται ότι όποιοι έχουν δραχμές στα χέρια τους, άκριβώς επειδή δέν έχουν έμπιστοσύνη στο άυριο, προσπαθούν προληπτικά νά τις ξεφορτωθούν, είτε αγοράζοντας διάφορα εισαγόμενα είδη, είτε μετατρέποντάς τις παράνομα σέ συνάλλαγμα στο έξωτερικό. Η νομιμοποίηση αυτής της διαδικασίας (πού έτσι κι άλλιώς γίνεται), ίσως θά ήταν τό μόνο μέτρο πού θά μπορούσε νά άνακόψει τό προληπτικό ξεφορτωμα του ελληνικού νομισματος, τις συναλλαγατοφόρες εισαγωγές αγαθών ή χρυσού. Η γνώση, δηλαδή, ότι ή δυνατότητα αυτή και νόμιμη είναι και θά ύπάρχει και άυριο, ίσως έκανε τούς Έλληνες λιγότερο βιαστικούς, ένδ από την άλλη ή ένταξη και της Έλλάδας στην έλεύθερη

διεθνή αγορά κεφαλαίων, πιθανόν νά άποκαθιστούσε στους Έλληνες κάποια έμπιστοσύνη στο νόμισμα, ώστε νά μήν καταφεύγουν άμέσως στα ξένα.

τά έλληνο- τουρκικά στή σύνοδο της Χάγης

Οι όξεις έναντίον της Έλλάδας τόνοι του κ. Όζάλ κατά τούς τελευταίους μήνες, φαίνεται ότι έχουν σχέση μέ τά έσωτερικά πολιτικά δεδομένα της Τουρκίας και κυρίως μέ τις εκλογές πού πρόκειται νά διεξαχθούν τό φθινόπωρο. Ο κ. Όζάλ, πού στο έσωτερικό της χώρας του έπικρίθηκε πολύ γιά τούς διάφορους «κλάδους έλαίας» πού κατά καιρούς έτεινε πρós την Έλλάδα, δέ θέλει νά ύστερήσει σέ ένθικοφροσύνη από τούς πολιτικούς αντίπαλους του, πολύ περισσότερο πού ή πολιτική των κλάδων έλαίας ήταν άτελέσφορη.

Κατ' αυτό τόν τρόπο όμως ή Τουρκία, της όποίας κύρια επιδίωξη αυτή την εποχή είναι ή επανασύνδεση μέ την ΕΟΚ, εμφανίζει, σέ σχέση μέ την Έλλάδα, μία πολιτική άναντίστοιχη πρós τή γενικότερη έυρωπαϊκή της πολιτική. Την άναντίστοιχία αυτή και τις άντιφάσεις της τουρκικής πολιτικής άποφάσισε νά άξιοποιήσει ό κ. Παπανδρέου στην Χάγη πρós όφελος της Έλλάδας.

Και επειδή τά γεγονότα πρέπει νά υπογραμμίζουν τά όσα ό Έλληνας πρωθυπουργός κατήγγειλε στην Χάγη, τό έπεισόδιο μέ τό ελληνικό κρουαζιερόπλοιο διογκώθηκε τεχνηέντως και παρουσιάστηκε στο (έλληνικό τουλάχιστον) κοινό ως άπόδειξη της τουρκικής έπιθετικότητας.

ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Τό κρουαζιερόπλοιο βρέθηκε κατά περιέργω τρόπο σέ πεδίο όπου γίνονταν τουρκικές ασκήσεις μέ πραγματικά πυρά καί οί Τούρκοι έφριξαν δύο προειδοποιητικές βολές ώστε νά απομακρυνθεί τό σκάφος από τήν περιοχή. Τό γεγονός παρουσιάστηκε περίπου ως προοίμιο πολεμικής ανάμετρησης από τόν έλληνικό τύπο, ενώ άρκετά διογκωμένες παρουσιάστηκαν καί οί αναχαιτίσεις τουρκικών άεροσκαφών από έλληνικά: οί «έχθροπραξίες» αυτές αποδεικνύουν ότι όσα έλεγε ό Έλληνας πρωθυπουργός στή Χάγη δέν είναι άποκύημα τής φαντασίας του.

Η έλληνική πολιτική έχει, λοιπόν, αυτή τήν εποχή ιδιαίτερο συμφέρον από μία μικρή ένταση στίς έλληνοτουρκικές σχέσεις καί τήν ένταση αυτή ό κ. Όζάλ, γιά δικούς του λόγους, είναι διατεθειμένος νά τήν προσφέρει. Άλλά, βέβαια, όλες αυτές οί «μικρές νίκες» τής έλληνικής εξωτερικής πολιτικής, ή κατανόηση πού έδειξαν οί έταίροι στήν Χάγη δεχόμενοι νά ακούσουν τόν κ. Παπανδρέου αποτελούν άπλως επεισόδια, τά όποια δέν οδηγούν πουθενά. Καί τό κακό είναι ότι στά επεισόδια αυτά έξαντλείται όλόκληρη ή έλληνική έξωτερική πολιτική.

Κατήγγειλε, λοιπόν, ό κ. Παπανδρέου στή Χάγη τήν τουρκική επιθετικότητα καί δήλωσε ότι αν ή Τουρκία δέν πάψει νά έχει επεκτατικές βλέψεις στήν Έλλάδα καί τήν Κύπρο, ή Έλλάδα δέν πρόκειται νά δεχτεί τήν σύνδεσή της μέ τήν Κοινότητα. Πέρα από τό γεγονός ότι οί όροι αυτοί πού τίθενται από τήν Έλλάδα στή Τουρκία είναι κάπως σαν νά βάζουμε τό κάρρο μπροστά από τά άλογα, ό ίδιος ό κ. Παπανδρέου πού θέτει όρους στήν Τουρκία άρνείται τό διάλογο μέ αυτή τή χώρα. Άρνείται δηλαδή νά συμμετάσχει σέ μία διαδικασία συνομιλιών, στήν όποια ή Τουρκία θά μπορούσε νά προβεί

στίς παραχωρήσεις πού ζητάει ή Έλλάδα, νά ικανοποιήσει, δηλαδή, όρισμένους από τούς έλληνικούς «όρους». Καί διερωτάται κανείς, άφού ό Έλληνας πρωθυπουργός πού θέτει όρους στήν Τουρκία άρνείται τό διάλογο μαζί της όπου θά μπορούσαν (ή δέ θά μπορούσαν) νά ικανοποιηθούν αυτοί οί όροι, μέ ποιό τρόπο άραγε θά πρέπει οί Τούρκοι νά ανταποκριθούν (αν έχουν τέτοια διάθεση) στά έλληνικά αιτήματα; Μήπως μέ μονομερή δήλωση μετανοίας;

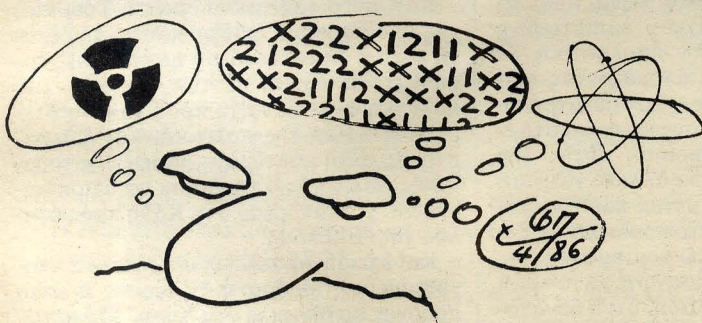
Η άρνηση του διαλόγου αφήνει ανεκμετάλλευτη κάθε συγκυριακή δυνατότητα νά συμφωνηθούν όρισμένα πράγματα μέ τήν Τουρκία, ή τή δυνατότητα, αν δέν συμφωνηθούν, νά καταδειχθεί τό πραγματικό πρόβλημα. Η πολιτική τής κυβέρνησης επιδιώκει άπλως νά πείσει γιά τό δικίο των Έλλήνων, χωρίς όμως νά λύνει άπολύτως κανένα πρόβλημα. Άντί νά ξεφεύγουμε από τό άδιέξοδο των έλληνοτουρκικών διαφορών, παραμένουμε μέσα σ' αυτό πεισμένοι, γιά τά άπαράγραπτα δικαιώματά μας, προσπαθώντας άπλως νά πείσουμε καί τούς ξένους γι' αυτά. Καί διερωτάται κανείς: έστω λοιπόν ότι πείθονται όλοι: καί μετά τί θά γίνει; Τό ίδιο ακριβώς σκέφτονται καί οί Εύρωπαίοι καί γι' αυτό δέν πείθονται γιά τήν όρθότητα τής παπανδρεϊκής πολιτικής τής στασιμότητας.

Γιατί είναι ή όρθότητα μιås πολιτικής πού πείθει καί πού λύνει τά προβλήματα καί όχι ή αυταρέσκεια τής ιδεολογίας του τρισχιλιετούς Έλληνισμού στήν όποια έχουμε έγκλωβιστεί επί ΠΑΣΟΚ πολύ πρίν ό κ. Σαρτζετάκης τήν εκφράσει καί επίσημα. Καί επειδή ό κ. Παπανδρέου ανέφερε στή Χάγη ότι ή Έλλάδα δαπανά τό 7% του έθνικού της εισοδήματος γιά στρατιωτικές δαπάνες, θά πρέπει νά πού-

με ότι ή πολιτική τής στασιμότητας πού μέ τόση συνέπεια ακολουθεί στά έλληνοτουρκικά έγγυάται σύν τοίς άλλοις καί τή διαίωνηση αυτής τής δαπάνης. Παρηγοριέται κανείς μόνο μέ τή σκέψη ότι καί σέ αντίθετη περίπτωση αυτό τό 7% θά πήγαινε γιά ξήλωμα καί ράψιμο κάποιων πεζοδρομίων. Ούτε καν στον Άχελώο.

Τουρκοκύπριοι
έναντίον
Όζάλ

Η επίσκεψη Όζάλ στήν Κύπρο δέν είναι άπόρροια των συγκυριών στήν τουρκική πολιτική πού αναφέραμε πύό πάνω. Αύτή έτσι κι άλλως θά γινόταν από τή στιγμή πού οί Έλληνοκύπριοι άπέρριψαν τό σχέδιο Κουεγιάρ, όπότε ή κατάσταση είναι τώρα ευνοϊκή γιά τήν προώθηση τής πάγιας τουρκικής πολιτικής: τήν αυτόνό-

ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

μηση του βόρειου κομματιού του νησιού είτε ως τελικής επιδίωξης είτε ως μέσου πίεσης ώστε να δεχθούν τελικά οι Έλληνοκύπριοι μία λύση που θα περιλαμβάνει ένα αυτοδιοικούμενο, ισότιμο και χωριστό τουρκοκυπριακό κρατίδιο.

Τό τί σημαίνει η Κύπρος για τους Τούρκους τό έχουμε επισημάνει από παλιά σ' αυτό τό περιοδικό. Τήν περασμένη βδομάδα ήρθαν νά τό τονίσουν οί ίδιοι οί Τούρκοι και μάλιστα «έκείνοι που παίρνουν τίς αποφάσεις», όπως μεταφέρει τό ΒΗΜΑ (6.7.86) τήν άρθρογραφία τής Μιλιέτ:

«Γιά μās (τούς Τούρκους) τά τουρκικά στρατεύματα στην Κύπρο είναι τό κυριότερο στήριγμα έναντίον ενός ένδεχόμενου τελεσμένου γεγονότος στό Αιγαίο. Σε μιά ένδεχόμενη έλληνοτουρκική σύγκρουση ή στην περίπτωση που ή Ελλάδα αυξήσει τά χωρικά τής ύδατα σε 12 μίλια, ένα από τά σημαντικότερα χαρτιά που έχουμε στό χέρια μας είναι οί δυνάμεις μας στην Κύπρο».

(...)

«Αν ή Ελλάδα πάρει απόφαση για τά 12 μίλια ή αν αυξήσει τίς πιέσεις τής στό Αιγαίο ή αν δημιουργηθεί σύγκρουση, τό αποτρεπτικό στρατηγικό όπλο τής Αγκυρας δε θα περιοριστεί μόνο στό νησιά και τή Θράκη. Πρέπει νά ξέρουν (οί Έλληνες) ότι σε περίπτωση σύγκρουσης θα χαθεί όλο τό νησί».

Και ή Μιλιέτ καταλήγει άπευθυνόμενη προς τούς Έλληνες: «Αν περιμένετε λύση στην Κύπρο, θα πρέπει πρώτα νά λυθούν τά θέματα του Αιγαίου και γενικότερα τά έλληνοτουρκικά προβλήματα».

Βέβαια τά παραπάνω δέν αποτελούν τήν τελική επιδίωξη τής τουρκικής πολιτικής. Αποτελούν άπλώς μιά δυνατότητα, τήν όποία ή Τουρκία άρέσκεται νά

προβάλλει άπειλητικά ως ένα από τά μειονεκτήματα τής έλληνικής θέσης εν καιρώ πολέμου. Ως γνωστό, ή μειονεκτική θέση του ενός έναντι του άλλου πληρώνεται, άκόμα και αν ή διένεξη διευθετηθεί με ειρηνικό τρόπο.

Όλα αυτά σημαίνουν ότι ή διευθέτηση του Κυπριακού θα πρέπει νά ήταν πρωταρχική επιδίωξη τής έλληνικής πολιτικής. Τό Κυπριακό άποτελεί άλλωστε τό μόνο «ύπαρκτό» πεδίο στην έλληνοτουρκική διένεξη και κατά κάποιον τρόπο συντηρεί και όλες τίς άλλες τουρκικές διεκδικήσεις, οί όποιες, χωρίς τό Κυπριακό, θα άτονούσαν. Χαρακτηριστικό είναι ότι τό τουρκικό αίτημα για τήν ύφαλοκρηπίδα προβλήθηκε μόλις τόν τελευταίο χρόνο πριν τήν εισβολή στην Κύπρο τό 1974.

Δέ θα γκρινιάξουμε εδώ για τήν έλληνική (και τήν έλληνοκυπριακή) πολιτική στό κυπριακό. Μās δόθηκε άλλωστε άρκετές φορές στό παρελθόν αυτή ή ευκαιρία και σίγουρα θα μās δοθεί και στό μέλλον. Αυτό που θα πρέπει αντίθετα νά τονίσουμε σε σχέση με τήν επίσκεψη Όζάλ στην Κύπρο είναι οί αντιδράσεις που αυτή προκάλεσε ανάμεσα στους Τουρκοκύπριους. Τόσο τό οικονομικό πρόγραμμα που ό Όζάλ πρότεινε για τή Βόρεια Κύπρο, όσο και τό γεγονός ότι έδωσε τή διοίκηση του κρατιδίου όχι στους Τουρκοκύπριους αλλά στους Τούρκους έποικους προκάλεσαν πολλές (και φανερές) διαμαρτυρίες στους Τουρκοκύπριους. Έγινε έτσι έμφανές ότι ή Τουρκία δε θεωρεί τούς τελευταίους όργανά τής, δέν τούς έχει έμπιστοσύνη και ότι ή σχέση αυτή είναι άμοιβαία. Χωρίς βέβαια νά τή δραματοποιούμε (γιατί οί Τουρκοκύπριοι επιδιώκουν τήν τουρκική προστασία) θα λέγαμε ότι αυτή τήν αντίθεση ή έλληνοκυπριακή πολιτική θα έπρεπε νά τήν πά-

ρει ύπόψη τής. Ή, για νά τό πούμε άλλιώς, ή αυτοδιοίκηση (άρκει νά είναι γνήσια) των Τουρκοκυπρίων δε σημαίνει άπαραίτητα ότι, στό πλαίσιο μιάς λύσης του Κυπριακού, τό τουρκοκυπριακό κρατίδιο θα γινόταν όργανο για τήν άσκηση πολιτικής εκμέρους τής Τουρκίας. Τό πρόβλημα λοιπόν δέν έγκειται τόσο στό έσωτερικό καθεστώς (στό όποιο οί Έλληνοκύπριοι μπορούν νά είναι έξαιρετικά «άνοιχτοί»), όσο στό διεθνές καθεστώς του νησιού.

Έκ πρώτης όψεως αυτή άκριβώς μοιάζει νά είναι και ή θέση των Έλληνοκυπρίων. Όμως με τήν άρνησή τους νά μήν συμφωνήσουν άπολύτως τίποτα για τό έσωτερικό καθεστώς του νησιού, αν δε συμφωνηθούν προηγουμένως τά άλλα μείζονα θέματα, στην πραγματικότητα δίνουν πολύ μεγάλο διαπραγματευτικό βάρος στην λεγόμενη συνταγματική πτυχή. Κατ' αυτό τόν τρόπο έμφανίζονται σαν νά μήν συναινούν στην αυτοδιοίκηση των Τουρκοκυπρίων και δίνουν έπιχειρήματα στην Τουρκία ώστε ή τελευταία νά άποφεύγει τό πιο «δύσκολο» γι' αυτήν σημείο στό Κυπριακό: πώς δηλαδή θα μπορέσει νά διατηρήσει τόν έλεγχο τής Βόρειας Κύπρου σε περίπτωση που θα άναγκαστεί νά άποσύρει τά στρατεύματά τής.

Όποιαδήποτε γνήσια δημοκρατική διοίκηση στη Βόρεια Κύπρο οί Έλληνοκύπριοι δέν πρέπει νά τή φοβούνται. Αντίθετα είναι άκριβώς στό θέμα τής γνησιότητας που θα πρέπει νά ρίξουν τό βάρος τους. Ίσως μάλιστα έτσι τά έλληνοκυπριακά έπιχειρήματα, άκριβώς επειδή θα έπαυαν νά είναι στενά έλληνοκυπριακά, καθώς θα έμπεριείχαν και τούς άλλους, νά έπιαναν μεγαλύτερο τόπο.

Ο δεκαπενθήμερος

Αυτόνομη κάθοδος χωρίς επιφυλάξεις

Οι δημοτικές εκλογές του προσεχούς Οκτωβρίου είναι το πιο σημαντικό πολιτικό ζήτημα που καλείται να αντιμετωπίσει η ανανεωτική άριστερά στο άμεσο μέλλον· κάτω από καλές προϋποθέσεις.

Η δῆθεν σοσιαλιστική, δῆθεν φιλολαϊκή πολιτική του ΠΑΣΟΚ ἔχει ἤδη ἀποκαλυφθεῖ ἀπὸ παραπλανητικὴ ἔως ἄκρως ἀφερέγγυα: ἀπὸ τὶς ἀπατηλές ὑποσχέσεις γιὰ «καλύτερες ἡμέρες» πού χάρισαν τὴν αὐτοδυναμία στοῦ ΠΑΣΟΚ στὶς ἐκλογές τοῦ 1985, στὶς ὄντως χειρότερες σημερινές.

Ἡ δῆθεν ἐπαναστατικὴ, δῆθεν κομμουνιστικὴ, δῆθεν ἀριστερὴ πολιτικὴ τοῦ ΚΚΕ σαρώθηκε —ἐκτός τῶν ἄλλων— ἀπὸ τὸ πυρηνικὸ «ἀτύχημα» τοῦ Τσέρνομπιλ καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς «συμπαρατάξης τῶν ἀριστερῶν προοδευτικῶν δυνάμεων» μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν πρῦτανι τῶν νομαρχῶν τοῦ ΠΑΣΟΚ κ. Κατριβάνο.

Υπάρχουν, λοιπόν, προϋποθέσεις γιὰ νὰ ἀσκήσει τὴν πολιτικὴ τῆς ἡ ανανεωτικὴ ἄριστερά. Ὁ χώρος στὸν ὁποῖο ἀπευθύνεται εἶναι διαθέσιμος νὰ ἀκούσει τὸ λόγο τῆς. Μέσα στὴ γενικὴ ρευστότητα πού ἐπικρατεῖ, μέσα στὴ γενικὴ ἀπογοήτευση πού ἀρχισε ἤδη νὰ παίρνει ἀνησυχητικὲς διαστάσεις, ὁ κόσμος τῆς ἀριστερᾶς ἀναζητᾶ στήριγμα.

Τώρα πού τὸ ταξικὸ μήνυμα αἰσιοδοξίας τοῦ πνεύματος τῶν «26», τοῦ καλοῦ πνεύματος τῶν πρώτων ἡμερῶν, ἐξανεμίστηκε καὶ στὴ θέση του ἐγκαταστάθηκε ἕνα πνεῦμα, χωρὶς προοπτικὴ, ἀπὸ τοὺς πολιτικούς διαχειριστὲς τῶν «26»: τὸ ΚΚΕ καὶ τὴ ΣΣΕΚ.

Ἐκτός ὅμως τῶν εὐνοϊκῶν προϋποθέσεων στοῦ γενικοῦ πολιτικοῦ πεδίου, αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ πεδίο τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης εἶναι πρόσφορα γιὰ τὴν ανανεωτικὴ ἄριστερά. Γιατί εἶναι ἡ μόνη πολιτικὴ δύναμη πού ἔχει πολιτικὲς θέσεις γιὰ τοὺς δήμους μὲ ἐπίκεντρο τὰ ζητήματα πού τοὺς ἀφοροῦν, γιατί εἶναι ἡ μόνη πολιτικὴ δύναμη πού ἔχει συλλάβει τὴ σημασία καὶ τὸ ρόλο τῶν κοινωνικῶν κινήματων —ἐννοεῖται ὅσων ἔχουν ὑπόσταση καὶ ὄχι τῶν κινήματων «σφραγίδα»—, πού ἔχει ἀντιληφθεῖ τὴν οἰκολογικὴ διάσταση τῶν προβλημάτων τῆς πόλης, τοῦ χώρου ὅπου διαβιοῦμε. Καὶ εἶναι αὐτὴ ἡ δημοτικὴ πολιτικὴ τῆς ανανεωτικῆς ἀριστερᾶς,

πού θὰ μπορούσε ἴσως, νὰ φέροι ἐπάξια τὸ ὄνομα τῆς ἀριστερῆς πολιτικῆς· ἔστω καὶ ἂν ἔχει ἐλλείψεις, ἀσάφειες, ἀνολοκλήρωτες ἐπεξεργασίες καὶ ἀντιφάσεις.

Τούτων δοθέντων, μὲ ποιούς τρόπους ἀποφάσισε νὰ δώσει τὴ μάχη τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν ἡ ανανεωτικὴ ἄριστερά καὶ τὸ ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ εἰδικότερα;

Μὲ τὴν αυτόνομη κάθοδο στὴν Ἀθήνα καὶ Πειραιά καὶ μὲ κατὰ τόπους συνεργασίες εἴτε μὲ τὸ ΠΑΣΟΚ εἴτε μὲ τὸ ΚΚΕ.

Πρόκειται γιὰ μιὰ ἀπόφαση πού ὡς πρὸς τὸ πρῶτο τῆς σκέλος, τὴν αυτόνομη δηλαδὴ κάθοδο σὲ Ἀθήνα καὶ Πειραιά μᾶς βρίσκει ἀπόλυτα σύμφωνους. Μὲ τὴν αυτόνομη κάθοδο μπαίνει μιὰ πρόσθετη ὑπόθεσις γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση καὶ διασφάλιση μιᾶς ἀριστερῆς προοπτικῆς· γιατί οἱ δημοτικὲς ἐκλογές καὶ μάλιστα στοῦ κεντρικοῦ πεδίου τοῦ Δήμου τῆς Ἀθήνας θὰ μπορούσαν νὰ ἀποτελέσουν ἕνα πρόκριμα τῶν διαφόρων πολιτικῶν προτάσεων. Καὶ ἡ πρόταση τῆς ανανεωτικῆς ἀριστερᾶς μόνον αὐτόνομα μπορεῖ νὰ διατυπωθεῖ, ἐπὶ ποινῇ ἀφανισμοῦ τῆς. Ἄρκει τὸ μαχαίρι νὰ μπεῖ βαθιά, ὄχι μόνον ὡς πρὸς τοὺς ἄλλους ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν ανανεωτικὴ ἄριστερά, νὰ λειτουργήσει δηλαδὴ αὐτοκρι-

τικὰ γιὰ νὰ ἀνακάμψει ἐπιτέλους καὶ νὰ ἀναδείξει τὶς αἰτίες πού ἀποδυναμώνουν μέχρις ἐξαφανίσεως ὁ,τι πάει νὰ γεννηθεῖ σ' αὐτὸ τὸν τόπο, ὅπως παραδείγματος χάριν ἡ κίνηση τῶν «26».

Πράγματα γνωστά στοὺς παροικοῦντες τὴν Ἱερουσαλὴμ. Ὅχι ὅμως ὅπως φαίνεται καὶ ἐπαρκῆ γιὰ νὰ γίνουν ὀλοκληρωμένη πολιτικὴ πράξη. Τὸ δεύτερο σκέλος τῆς ἀπόφασης τοῦ ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ μᾶς προσγειώνει στὴν πραγματικότητα τῆς ἀνανεωτικῆς ἀριστερᾶς: κατὰ τόπους συνεργασίες εἴτε μὲ τὸ ΠΑΣΟΚ εἴτε μὲ τὸ ΚΚΕ ἀνάλογα μὲ τὴ περίπτωση. Ἐνα δεύτερο σκέλος πού ἔρχεται σὲ ἀντίφαση μὲ τὸ πρῶτο. Δέν ἐννοῦμε βέβαια τὴν περίπτωση τῆς Καλαμάτας καὶ μερικῶν ἄλλων δήμων ὅπου ὑπάρχουν δείγματα γραφῆς ἀπὸ τοὺς νῦν δημάρχους· ὅπου ὑπῆρξε μιὰ πετυχημένη δημοτικὴ πολιτικὴ. Ἐκεῖ προφανῶς καὶ δέν ὑπάρχει ἀντίρρηση γιὰ τὴν ὑποστήριξη τους καὶ στὶς ἐπερχόμενες ἐκλογές. Ἐννοοῦμε ἐκείνες τὶς περιπτώσεις ὅπως παραδείγματος χάριν τῆς Θεσσαλονίκης πού ἀδυνατίζουν τὴν αυτόνομη κάθοδο στὴν Ἀθήνα καὶ ἐννοοῦμε κυρίως τοὺς λόγους πού προβάλλονται γιὰ νὰ ἀπαλύνουν αὐτὴ τὴν ἀντίφαση.

Ἐχουν ὅμως ἤδη λεχθεῖ ἀρκετὰ καὶ ἔχουν γραφεῖ περισσότερα γι' αὐτές τὶς ἀντιφάσεις καθὼς καὶ γιὰ τὴ λογικὰ ἀπαράδεκτη καὶ παρά φύσιν τοποθέτηση (ἀπαράδεκτη ὡς πρὸς τὴν ἀποψή τους γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα ὑπέρβασης τοῦ κομμουνιστικοῦ χαρακτῆρα τοῦ ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ) πάρα πολλῶν στελεχῶν τῆς «μετεξέλιξης» καὶ τῆς «τρίτης ἀποψης» ὑπὲρ τῆς συνεργασίας μὲ τὸ ΚΚΕ καὶ στὴν Ἀθήνα (βλέπε *Δεκαπενθήμερος Πολίτης*, τεῦχος 69).

Θὰ καταστῆ ὅμως τελικὰ δυνατὴ ἡ πραγματοποίηση τῆς αυτόνομης καθόδου μὲ τρόπο ἀντάξιο τοῦ χαρακτῆρα τῆς; Θὰ εἶναι δηλαδὴ ὅσο οἱ περιπτώσεις ἐπιβάλλουν *ριζοσπαστικὴ*, γιατί ἄλλωθις τὴ νόημα ἔχει νὰ εἶναι αυτόνομη; Θὰ καταφέρουμε νὰ ἀναδείξουμε μὲ πολιτικούς ὁρους καὶ στοῦ γενικοῦ, ἀλλὰ καὶ στοῦ εἰδικοῦ πεδίου τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης, ὄχι μόνον τὰ αὐτονόητα πού μᾶς χωρίζουν ἀπὸ τὴ Νέα Δημοκρατία, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα, ἐκεῖνα πού μᾶς χωρίζουν ἀπὸ τὸ ΠΑΣΟΚ καὶ τὸ ΚΚΕ καὶ μάλιστα σὲ τέτοιο βαθμὸ ὥστε νὰ μᾶς βρίσκουν *ριζικά* ἀντιθετοῦς καὶ πού συμπυκνώνονται στοῦ διπλοῦ ἀρνητικοῦ προσδιορισμοῦ μας ὡς «ὄχι ΠΑΣΟΚ, ὄχι ΚΚΕ»; Θὰ καταφέρουμε νὰ ἀναδείξουμε τὶς θέσεις μας γιὰ τὰ ζητήματα τῆς πόλης, τὸ θετικὸ μας πρόσωπο;

Ἐκτιμῶ ὅτι θὰ ἦταν δυνατό νὰ γίνει. Καὶ ἔχω τὴν πεποίθησι ὅτι ὁ δρόμος πού θὰ μᾶς ὀδηγήσει σ' αὐτὸ περναῖ μέσα ἀπὸ τὴν ἐνεργοποίηση τῆς κριτικῆς μας στοῦ ΠΑΣΟΚ καὶ τὸ ΚΚΕ, ἀπὸ τὸν ἐμπλουτισμὸ τῶν λόγων καὶ τῶν ἐπιχειρημάτων γιατί εἴμαστε ὑποχρεωμένοι —γιὰ πολλοὺς καταδικασμένοι, ἀλλὰ αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ δικὴ μας στάση σὲ τελευταία ἀνάλοση— νὰ ἀναδείξουμε τὴν «ἄλλη» πολιτικὴ, τὴν ἀριστερὴ προοπτικὴ, βασισμένοι ἀποκλειστικά στὶς δικές μας δυνάμεις. Καὶ οἱ δημοτικὲς ἐκλογές μᾶς προκαλοῦν γιὰ ἄλλη μιὰ φορά, ὅπως συνεβῆ καὶ τὸς σεις φορές στοῦ παρελθόν, μᾶς παρέχουν τὶς προϋποθέσεις. Σὺ εἶπας ἐξᾴλλου Λεω-

νίδα Κύρκο. Στην απάντηση σου στην ανοιχτή επιστολή του Κώστα Νικολάου (βλέπε εφημερίδα *Πρώτη*, Δευτέρα 7 Ιουλίου) του δείχνεις με χειροπιαστό τρόπο ότι η περιβόητη συνεργασία των «αριστερών» δυνάμεων στις έπερχόμενες δημοτικές εκλογές και ειδικότερα στο Δήμο της Αθήνας, που θα άνοιγε δήθεν το δρόμο για την «ουσιαστική τους συμπόρευση» αργότερα, για σπουδαία και υπέροχα επιτεύγματα, κατέρρευσε ήδη σά χάρτινος πύργος. Τό ΚΚΕ, που τόσα μās είχε πει γι' αυτή τή συνεργασία και για τήν προοπτική της, άποφάσισε νά ύποστηρίξει τήν ύποψηφιότητα του κ. Κατριβάνου στην Αθήνα, τώρα που είναι «έλευθερος» από τό ΠΑΣΟΚ. Τό ΠΑΣΟΚ που δέν θέλησε νά τόν χρίσει ύποψήφιο δήμαρχο του συνδυασμού του, αλλά έπιμένει μέ καθήμερες άνακοινώσεις στην ύποψηφιότητα του κ. Μπέη —τόν έχουν ζώσει τά φίδια τόν άνθρωπο—, τό ΠΑΣΟΚ που λησμόνησε όπως λέει ό ίδιος ό κ. Κατριβάνος ότι όργωσε τήν Ελλάδα και τό 1981 και τό 1985 ύπέρ του ΠΑΣΟΚ», ότι ύπήρξε ό νομάρχης του ΠΑΣΟΚ που έφάρμοζε τήν κυβερνητική πολιτική στην Αθήνα μέσω του κ. Μπέη, ότι έν πάση περιπτώσει θά μπορούσε νά γίνει καλύτερος δήμαρχος από τόν κ. Μπέη κατά δήλωση του.

Ίδου ό έκλεκτός του ΚΚΕ και τής «αριστερης σουπειρωσης». Έδω δέν πρόκειται άπλως για παροχή μιās ευκαιρίας ξεμασκαρέματος και άποκάλυψη τής πεμπτουσίας τής πολιτικής του ΚΚΕ —άλλά και του ΠΑΣΟΚ παράλληλα μέ όλα αυτά τά παζαρέματα και τς παρασκηνιακές ένέργειες.

Γιά νά λειτουργήσει βαθύτερα, αυτή ή όλοφάνερη αντίφαση, για νά ταρακουνήσει τή καρδιά και τό μυαλό των αριστερών πρέπει νά *χαραχθεί* στην πολιτική ζωή αυτού του τόπου μέ *πράξεις*· μέ ό, τι δηλαδή επιβάλλεται νά πράξουμε. Γιατί άν πράγματι πρόκειται για συμπαιγνία μέ τό ΠΑΣΟΚ, όπως ύποστηρίζει ό Δ. Κύρκος για ποιούς φανερούς ή κρυφούς λόγους θά πρέπει νά στηρίξουμε κατά τό δεύτερο γύρο των δημοτικών εκλογών, τόν ύποψήφιο των «δημοκρατικών δυνάμεων»;

Έν όνόματι του ότι ή δεξιά είναι πιό κακό πράγμα από τό ΠΑΣΟΚ και τό ΚΚΕ; Έν όνόματι του ότι είναι μέν αυτό που είναι, αλλά άνήκουν στον εύρύτερο χώρο τής αριστερας, στις «δημοκρατικές και προοδευτικές δυνάμεις»; Δέν άκυρώνουμε μ' αυτό τόν τρόπο όλα όσα ή άναεωτική αριστερά προσπάθησε νά ξεδιαλύνει, έστω μέ τόν τρόπο που προσπάθησε, όλα αυτά τά χρόνια; Στην περίπτωση δέ, που είναι και ή πιό πιθανή, νά περάσει ό συνδυασμός τής Νέας Δημοκρατίας και του ΠΑΣΟΚ στο δεύτερο γύρο δέν όφείλουμε νά άποδείξουμε *έμπράκτως* τήν άποδέσμευσή μας από τό φάντασμα τής «πράσινης ΑΔΕ», ρετσινιά που έχουν κολλήσει όσοι άντιμάχονται τήν αυτόνομη κάθοδο; Είναι τέτοια ή ρευστότητα του χώρου μας που αυτό επιβάλλεται για άυστηρώς πολιτικούς λόγους, για τήν ίδια τήν έγκυρότητα του έγχειρήματος τής αυτόνομης καθόδου.

Εύκολα διαπιστώνουμε ότι μέσα σέ ένα χρόνο, από τς βουλευτικές εκλογές του Ιουνίου 1985 ως σήμερα, έχουν αλλάξει τόσα και τόσα πράγματα στο χώρο τής

άνανεωτικής αριστερας. Τό ΚΚΕ έσωτερικού άποφάσισε νά υπερβεί τόν εαυτό του και όλοι πλέον κινούμαστε μέ βάση τό δραμα του νέου κόμματος ή του νέου φορέα, άν θέλετε, τής άναεωτικής αριστερας. Ό καθένας κατά πώς τό έχει συλλάβει και τό επιδιώκει. Η άλλαγή φρουρας στην σοβιετική ήγεςία και τό περίφημο «νέο πνεύμα» που φέρνει μαζί του ό Γκορμπατσόφ έχει έπηρέσει πολλούς στο χώρο μας και τούς έχει δώσει τά άπαραίτητα έρείσματα για νά εκδηλώνουν και άνοιχτά πλέον τς έλπίδες τους για κάτι καλύτερο από τήν πλευρά τής ΕΣΣΔ και του ΚΚΣΕ. Βοήθησε βέβαια σ' αυτό και τό ίδιο τό ΚΚΕ, που χαμήλωσε τόν τόνο, άπάλειψε τελείως τς έπιθέσεις του εναντίον του ΚΚΕ έσωτερικού και πριμοδότησε τή δημιουργία ενός μή κομμουνιστικού φορέα τής άναεωτικής αριστερας.

Τό ΠΑΣΟΚ από τήν πλευρά του μέ τά μέτρα λιτότητας του '85 και τήν πολιτική που άκολούθησε εκτοτε σ' όλους τούς τομείς, έθεσε καταρχήν εκτός κινήματος όλες εκείνες τς δυνάμεις που συνεχίζουν νά τρέφονται από τή Διακήρυξη τής 3ης του Σεπτεμβρη· επιτάχυνε και γενίκευσε τή ρευστότητα του χώρου που τοποθετείται —μέ συμβατικούς όρους— στα αριστερά του. Τό «καλό» πνεύμα των «26» τής ΓΣΕΕ που άναφέραμε προηγουμένως ήττήθηκε. Και άντι νά πάσει γερές ρίζες στο συνδικαλιστικό χώρο κατέληξε τελικά σέ διαπραγματευτικό χαρτί τής ΣΣΕΚ κατάλληλο για κάθε χρήση και σέ «στημένο» πρότυπο συνεργασίας έν όψει δημοτικών εκλογών κυρίως μέ τό ΚΚΕ.

Ό «διάλογος» τέλος που έπιχειρήθηκε στα πλαίσια τής άναεωτικής αριστερας δέν ευτύχησε τελικά νά ύπάρξει ως *διάλογος* (παραμένει πάντοτε σέ έκκρεμότητα) γιατί έξατμίστηκε στις *πραγματιστικές* σειρήνες τής περιρρέουσας ρευστότητας· ή λογική τής άθροισης του ΚΚΕ έσωτερικού σύν «18» σύν ή πλην «48» σύν (ή περίπου) σύν ΣΣΕΚ σύν ό επώνυμος κύριος τάδε και τά λοιπά δέν οδηγεί πουθενά και νομιμοποιεί όλους τούς καιροσκοπισμούς του κόσμου, ακόμα και τόν *Ριζοσπάστη*. Άλλωστε αυτή ή άθροιστική λογική που θεωρείται καλή από όρισμένους όταν πρόκειται νά προπαγανδίσουν τό νέο φορέα αυτή ακριβώς είναι που τώρα άντιμάχεται τήν άυτονομία τής άναεωτικής αριστερας, και ύπονομεύει τήν έκφραση τής άυτονομίας στις έρχόμενες δημοτικές εκλογές.

Και έπειδή λόγω των όσων έχουν μεσολαβήσει ή κατάσταση μας είναι γενικώς χειρότερη από πέρσι, ειδικώς όμως καλύτερη λόγω τής άποδεδειγμένης ύπαρξης ενός σημαντικότερου αριθμού αριστερών που έδωσαν και κέρδισαν τή μάχη τής άυτόνομης καθόδου, δικαιούμαστε τουλάχιστον νά έλπίζουμε. Άρκει νά αναλάβουμε όσοι έχουμε πεισθεί για τήν άυτόνομη κάθοδο νά φέρουμε σέ πέρας και για λογαριασμό των υπολοίπων τόν άγώνα τής άυτόνομης καθόδου· μιās άυτόνομης καθόδου που πρέπει νά είναι άντάξια του όνόματός της; νά δικαιώνει τήν άυτονομία και τό άναντικατάστατο τής άναεωτικής Αριστερας.

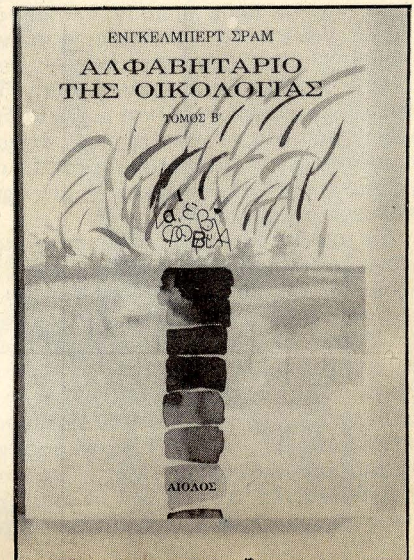
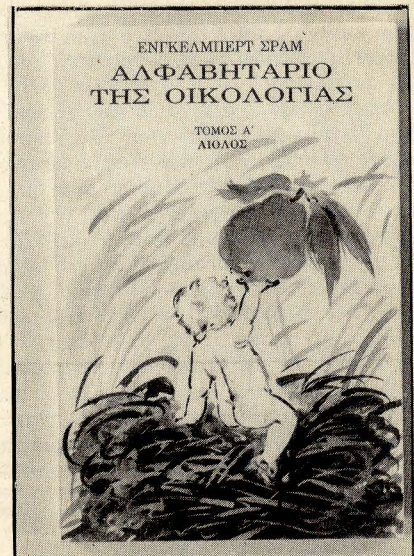
Β. Ζουναλής

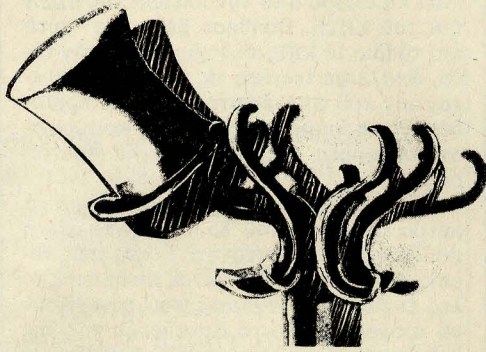
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΙΟΛΟΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

Κι ὅσοι ἀντέχουν τὰ σκαλιά ἢ ἔξοδος ἐμπρός ἀριστερά...

Κοιτᾶτε: Τό ἐρώτημα πού μ' ἀπασχολεῖ εἶναι τό τί ἀκριβῶς σημαίνει ἡ «αὐτόνομη» κάθοδος τοῦ ΚΚΕ ἐς. στίς δημοτικές ἐκλογές καί πῶς αὐτή συναρτᾶται μέ ἄλλα φαινόμενα.

Νομίζω πῶς ἡ ἀμηχανία μου μπορεῖ νά ἔχει ἐνδιαφέρον γιά τούς ἀριστερούς. Διότι, ἂν καί συγκαταλέγομαι ἀνάμεσα σ' ἐκείνους πού ἀντιστάθηκαν στήν «ἀποκομμουνιστικοποίηση» καί τόν ἀποχρωματισμό τοῦ ἴδιου κόμματος, καθώς ἐπίσης καί μεταξύ αὐτῶν πού ὑποστηρίζουν τήν αὐτόνομη παρουσία τοῦ ΚΚΕ ἐς. στήν πολιτική σκηνή, ἡ λύση πού υἱοθετήθηκε σέ σχέση μέ τίς ἐκλογές τοῦ Ὀκτωβρίου δέ φαίνεται νά διασκεδάζει τούς φόβους μου. Ἐννοῶ ἐκεῖνο τό προαίσθημα ἀφανισμοῦ κι ἐπικειμένου θανάτου πού μπορεῖ κι ἐσεῖς νά δοκιμάσατε μετά τή λήξη ἐνός ἀκόμα «ἱστορικοῦ» (τοῦ 4ου) συνέδριου.

Ἄς τὰ κάνουμε ὁμως λιανά:

Μιά μερίδα ἀπ' τὰ ἴδια

Ὅπως πολλοί παρατήρησαν, ἡ ἀπόφαση τῆς Κ.Ε. τοῦ ΚΚΕ ἐς. νά κατέβει τό κόμμα μονάχο του στίς δημοτικές ἐκλογές φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως φυσιολογική. Ἐπαφές ἔγιναν, διάλογος (καί μάλιστα δημοσία) ἔγινε στά πλαίσια τῆς Κ.Ε., ἐπιχειρήματα ἀκούστηκαν καί στό τέλος-τέλος ἡ ἐπιλογή αὐτή σφραγίστηκε μέ μιᾶ «φυσιολογική» ψηφοφορία.

Ἐν τούτοις, οἱ πιό ὑποψιασμένοι μπορεῖ νά ἔχουν διαφορετική γνώμη. Διότι, ἡ πρόκριση τῆς αὐτόνομης καθόδου εἶναι γεγονός ὅτι δέν ἐκφράζει καί δέ σηματοδοτεῖ καθόλου μιᾶ εὐτυχῆ ἐπικοινωνία ἀνάμεσα στή βάση τοῦ κόμματος καί τήν ἡγεσία του, δέν ἀποτελεῖ τό τελικό προϊόν μιᾶς ζύμωσης γύρω ἀπό τίς διαφορετικές ἀπόψεις γιά τήν Τ.Α., δέ σφραγίζει καμμιά καινούργια ἐξέλιξη στά τεκταινόμενα τῆς Ἀριστεράς. Τό ἀντίθετο μάλιστα. Ὅπως μᾶς διαβεβαίωσε πρό

καιροῦ καί ἡ «ΑΥΓΗ» ἐκφράζει ἴσως τήν ἀγωνία τῆς πλειοψηφίας τῆς Κ.Ε. ν' ἀποφύγει μιάν «ἀποξένωση» ἀπό τούς ψηφοφόρους τοῦ ΠΑΣΟΚ — δηλαδή μιᾶ ρῆξη μέ τό κυβερνητικό κόμμα — πρὸς τούς ὁποίους βεβαίως ἔχει στραμμένα τά ὄμματά ὁ ὑπό ἐκκόλαψιν νέος φορέας τῆς Ἀριστεράς.

Ἐπάρχει ὁμως, θά μοῦ πεῖτε, καί ἡ «Ἀναβάθμιση», ἡ ἀριστερῆ τάση τοῦ ΚΚΕ ἐς. γιά τήν ὁποία ἡ αὐτόνομη κάθοδος μπορεῖ καί νά ἔναι μιᾶ οὐσιαστική νίκη στόν ἰδιόμορφο «πόλεμο θέσεων» πού διεξάγεται — καί θά διεξάγεται ὡς τό προσεχές συνέδριο —. Θά ἴλεγα τό λοιπόν ὅτι τό πρόβλημα ἀκριβῶς ἐκεῖ βρίσκεται: Ἡ «Ἀναβάθμιση» χωρίς νά «ἀναβαθμίσει» τίς ἀντιλήψεις τῆς, χωρίς νά δώσει μιᾶ μάχη πάνω στή βάση μιᾶς νέας ἐπεξεργασίας σέ σχέση μέ τήν Τ.Α. ἡ ὁποία νά λαμβάνει ὑπόψη τή λογική τῶν «πολλαπλῶν πολιτικῶν ὑποκειμένων», χωρίς ν' ἀποδείξει τό πῶς ἡ αὐτόνομη κάθοδος συναρθρώνεται δηλαδή μέ τή θέση γιά τήν Ἀυτονομία τῶν δημοτικῶν ὀργάνων, ἀναπαύεται στίς δάφνες μιᾶς πύρρειας νίκης. Ἡ νίκη αὐτή δέν εἶναι — σέ τελευταία ἀνάλυση — παρά ἕνας στιγμιαίος καί περαστικός συσχετισμός στήν κορυφή.

Ἄς τό ὁμολογήσουμε αὐτό τό τελευταῖο, ἔστω κι ἂν δέν μᾶς βολεῦει, γιατί εἶναι ἡ πικρῆ ἀλήθεια. Στό ΚΚΕ ἐς., γιά μιᾶ ἀκόμη φορά, κανεῖς δέν ἔπαισε κανένα καί παρά τή θέληση τοῦ 70-75% τῶν ὀργανώσεων στήν Ἀθήνα, ἡ Κ.Ε. ἔπαιξε πάλι τό γνωστό της ρόλο. Ἐλυσε τό πρόβλημα στούς κόλπους τῆς, ὅπως εἴθισται νά κάνει ἀπό τό '77 ὅποτε τὰ πράγματα στριμώχουν.

Ἐν τούτοις, ὅτι θά ἦταν τό λιγότερο ἀδικαιολόγητο νά αἰσθάνεται κανεῖς ὑπερήφανος γιά τίς «ἀνοιχτές» συνεδριάσεις, σίγουρος γιά τίς θέσεις του, ὅταν τίποτα καί πουθενά δέν ἔχει θεθεῖ σέ οὐσιαστική κριτική, ὅταν πουθενά δέ φαίνεται τό παραμικρότερο σημεῖο μιᾶς κάποιας πάλης ἀρχῶν.

Εἶναι ἀπλούστατο ἡ μισή περίπου «μετεξέλιξη» ἀμφιταλαντεύτηκε ἀνάμεσα στόν πειρασμό νά καταμετρήσει ἀντικειμενικά τό «τσιμέντο», ἡ ὁμόρροπη δύναμη (ἀδρανεῖας) τῆς ἄλλης ἀποψῆς ἐξασφάλισε τήν πλειοψηφία. Ἐπειτα, ὅλοι, καί οἱ μὲν καί οἱ... δέν, μπορεῖ καί νά αἰσθάνονται καλύτερα ὅταν ἔχουν δεσμευθεῖ μέ μιᾶ «συνυπευθυνότητα» μπροστά σέ τέτοιες ἀποφάσεις.

Ὡς ἀπαισιόδοξος δέν μπορῶ ἐπομένως παρά νά σκεφτῶ ὅτι ἡ νέα Κ.Ε. μᾶς προσφέρει μιᾶ ὠραιότατη μερίδα «ἀπ' τὰ ἴδια».

Μιά ἀπ' τὰ πάνω ἐπιλογή πού ἔχει τόσο πολύ ρίσκο, ὥστε νά καταντᾶ χωρίς καθόλου ρίσκο στό τέλος, μιᾶ ἐπιλογή στή βάση ἀνύπαρκτης στρατηγικῆς, μιᾶ λύση πού τό μόνο πού ἐξασφαλίζει εἶναι ἡ (προκλητικά διαφημιζόμενη) ὁμοιοστασία τοῦ καθοδηγητικοῦ ὄργανου.

Σκεφθεῖτε δυστοκία! Τόσο «ζυμωμένη», τόσο «ἐπεξεργασμένη» καί διεισδυτική εἶναι ἡ θέση τοῦ ΚΚΕ ἐς. περί Τ.Α., τόσο θέσει καί φύσει ἀντίθετη στή λογική τοῦ ΚΚΕ πού θέλει — «ἀπλῶς» — ν' ἀλώσει τούς δήμους, πού παραλίγο νά καταλήξει σέ κομματικό (ἀπελευθερωτικό ἔτσι) ὑποψήφιο. Κι ὅταν λέμε κομματικό δέν ὑνοοῦμε κυρίως μέλος τοῦ ΚΚΕ ἐς., ἀλλά — ἄκουσον, ἄκουσον — τόν κ. Κατριβάνο πού κουβεντιάστηκε, δηλαδή... τό γραμματέα τῆς ΕΔΑ. Μέχρι 'κεῖ φτάνει ἡ ἀντίληψη τῆς Ἀυτονομίας γιά τήν Τ.Α.!

Ἄς παίρνανε κάποιο *δήμαρχο*, ναι δήμαρχο, ἄς θεωροῦσαν κάποιον πού νά ἐκφράζει τίς ἐπιθυμητές ἀντιπαλότητες μέσω τῆς δικῆς του καταξωμένης καί θετικῆς παρουσίας στούς θεσμούς τῆς Τ.Α. κάποιον, ἄς ποῦμε, πού νά *συμβολίζει* (δέν εἶναι κακό) τήν ἀπαρχή μιᾶς νέας ἐνότητας ἐπὶ τῆς βάσει προγράμματος, κάποιον *αἰρετό* ἀντιπρόσωπο ἐνός κάποιου «κάτι», ἐνός νέου «κάτι». Ἄλλιώτικα γιατί δέν τούς ἀρέσει τό ΚΚΕ; Τουλάχιστον ἐκεῖνοι πῆραν κάποτε τό ρίσκο πού λέγεται Μίκης Θεοδωράκης!

Ἐγὼ ξέρετε δέν αἰσθάνομαι στό τέλος-τέλος κά ἔνοχος πού σκέφτομαι μερικές φορές πῶς οὔτε κι ἡ συνεργασία μέ τό ΚΚΕ δέ θά ἔπρεπε ν' ἀποκλεισθεῖ. Θά μᾶς πατήσει — λένε μερικοί — ὁ ἡγεμονισμός του, θά μᾶς πνίξει ἡ ἑτερόφωτη ἀντίληψή του, θά μᾶς κοστίζει ὁ φιλοσοβιετισμός του. Μά εἴμαστε στά καλά μας; Γιατί, ἀποκλείεται μέ τόν ἴδιο τρόπο ν' αὐξηθεῖ ἡ κινητικότητα στό ἐσωτερικό τοῦ ΚΚΕ, νά μεγαλώσουν οἱ ἀμηχανίες τῆς ἡγεσίας του, νά πληθύνουν οἱ ἀντιφάσεις καί τ' ἀδιέξοδα τῆς πολιτικῆς του;

Ἡ ἡγεμονία, φαντάζομαι, δέν κατορθώνεται μέ τήν ἀπομόνωση. Καταχτιέται μέ τή σιδερένια πολιτική βούληση, τήν ἀποφασιστικότητα πού προκύπτει ὅταν πράγματι ἔχουμε ἐπεξεργασμένους στόχους. Μή εἴμαστε ὑπερβολικοί. Ἡ φύση τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ, τό μοντέλο του, εἶναι γνωστά καί ἀπορριπτέα. Ὁ κόσμος ὅμως πού παραμένει ἐγκλωβισμένος καί διαρκῶς ἀποξηραίνόμενος ἐκεῖ εἶναι ἕνα ἄλλο δεδομένο. Εἶναι τό στοιχεῖο πού μᾶς κάνει νά σκεφτόμαστε τή συνεργασία καί μέ ἄλλους φορεῖς, πού τά μοντέλα τους στό κάτω-κάτω εἶναι ἐξίσου ἀπορριπτέα.

Δέ θέλω νά πῶ καθόλου πῶς θά ἔπρεπε νά ἔχουμε πέσει στήν παγίδα τῆς «συμπαρατάξης» καί τήν κατά πάσα πιθανότητα γκορμπατοσεφικῆς προελεύσεως ἡμι-ἀβρότητα τοῦ ΚΚΕ πρὸς τήν Ἀνανεωτική Ἀριστερά. Ἀπλῶς, ἔπρεπε νά εἶχαμε κάνει σαφεῖς τούς ὅρους μας πρὸς κάθε κατεύθυνση, ὄχι ἀναγκαστικά πρὸς τῆς ἡγεσίας, ἐμπιστευόμενοι τήν αὐτονομία (καί τήν ἀπροσδιοριστία) πού ἄλλωστε καταδεικνύεται κάθε φορά σέ ἀνάλογες ἀναμετρήσεις. Κι ὄχι νά μετατρέπουμε ἐμεῖς πρῶτοι τῆς δημοτικῆς ἐκλογῆς σέ κομματική ἀναμέτρηση.

Ἡ «ἀναταραχή» πού θά μπορούσε ἐξ ἄλλου νά προκύψει ἂν ἕνας συνδυασμός τῆς Ἀριστερᾶς κέρδιζε τό δῆμο τῆς Ἀθήνας θά εἶχε «στοχαστικές» ἐπιδράσεις, ἀποτελέσματα πού δέν εἶναι δυνατόν νά προβλεφτοῦν τώρα, στήν πολιτική κίνηση. Ναι, ἡ συνεργασία μπορεῖ νά διαλυόταν τήν ἐπομένη, ναι τό ΚΚΕ μπορεῖ νά ἐπιχειροῦσε τά γνωστά καπελλωτικά τῆς «Ἐνωμένης Ἀριστερᾶς». Ὅμως τώρα δέν εἶναι τό 1974, πού κανεῖς δέ γνώριζε τά ὄρια του καί τ' ἀντικειμενικά μεγέθη στήν πολιτική. Τώρα δέν ὑπάρχει ἡ ΕΑΔΕ, οὔτε οἱ «Στόχοι τοῦ Ἔθνους» καί τό χρώμα τοῦ Ριζοσπάστη μπορεῖ καί νά συγκινεῖ λιγότερους νεολαίους.

Γιά νά κάνω τό ἐπιχείρημα συγκεκριμένο κι ἀπτό: Ὁ Π. Κουναλάκης ἔπρεπε νά ἔχει ἤδη καταγγεῖλει δημόσια τό Ριζοσπάστη, πού τόν παρουσίασε ὡς μέλος τῆς ἡγεσίας τοῦ «ἐσ.», ἑνός κόμματος ἐξίσου ἀνύπαρκτου ὅσο καί τό «ἐξ», στή συνέντευξή του. Γιατί βέβαια μέ κάμψεις ὁσφύς δέν κερδίζεται τίποτα.

Ἡ ἐξοδος ἢ ἐξοδα

Σέ μία πρωτοφανή θύελλα ἰδεῶν «μεγαλείου» ὁ Λεωνίδας Κύρκος διατύπωσε τήν περασμένη βδομάδα τό ἐξῆς ἀνεκδιήγητο: Οἱ φίλοι τῆς ΣΣΕΚ —λέει— στοὺς ὁποίους προσβλέπουμε σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τό ὑπό ἴδρυσή κόμμα μᾶς περιγράφουν ὡς «σοσιαλδημοκρατική ἐκδοχή», ποίους ἐμᾶς! Κύριε τῶν δυνάμεων! Ἀλλά —προσέξτε— δέ φταῖνε αὐτοί. Φταίει ἡ ΠΑΣΟΚική προπαγάνδα πού τόσα χρόνια δούλεψε μ' αὐτά τὰ ἰδεολογήματα, πού τοὺς ἐμφύσησε τόν ἀντι-εὐρωπαϊσμό. Καί τὰ κουσούρια αὐτά δέν φεύγουν ἔτσι εὐκολα.

Ἄλα ἡ κοκκινομάλλα λοιπόν! Παρόλο πού θά πρέπει νά περιμένουμε τόν παν-

δαμάτορα χρόνο νά ξεπλύνει τό μυαλό τῶν «συνεπῶν σοσιαλιστῶν», παρόλο πού δέν κουνιούνται ρούπι χωρὶς τό ΚΚΕ, παρόλο πού δέ γίνεται ἐφικτή μιά συνεργασία σέ σχέση μέ τῆς δημοτικῆς ἐκλογῆς, τώρα, πού ἔχουν καί τήν αὐτονομία τους τήν ὀργανωτική κατοχυρωμένη, παρόλα ταῦτα, ὁ ἀειθαλής γραμματεὺς θεωρεῖ πιθανή τή συμμετοχή τους στίς διαδικασίες ἴδρυσης τοῦ διαδόχου τοῦ ΚΚΕ ἐσ. Τί νά πρωτοθαυμάσει κανεῖς! Τό ναρκισσισμό, τήν ὑποτίμηση τῶν δυσκολιῶν ἢ τήν παραγωγική φαντασία του;

Ἐνῶμεταξύ ἄς συσπειρωθοῦμε: Διαταγή πρώτη. Τά ἄρθρα αὐτῶν πού διαφωνοῦν μέ τή δοσμένη ἀπόφαση τῆς ΚΕ ἀπαγορεύονται στήν Ἀγῆ (ιδιότυπος ἐρμηνεῖα τοῦ δημ. συγκεντρωτισμοῦ). Ἡ ἀποψη τοῦ 70-75% τῶν κομματικῶν ὀργανώσεων στήν Ἀθήνα... σημειώνεται καί... λαμβάνεται ὑπόψη γιά νά πεταχτεῖ στά σκουπίδια. Διαταγή δευτέρα. Ἄντί ν' ἀφουγκρασθοῦμε τόν ἑαυτό μας, ἄς ἀφουγκρασθοῦμε καλύτερα τόν... κόσμο (ιδιότυπος τρόπος ἐκπόνησης γραμμῆς μέ ἄτυπο γκάλοπ). Διαταγή τρίτη. Εἶναι αὐτόνοητο τό τί θά κάνουμε τή δεύτερη Κυριακή. Διαταγή τετάρτη, πέμπτη. Καλά, ὡς πρὸς τό θέμα τῆς προοπτικῆς τοῦ ΚΚΕ ἐσ. οἱ θιασῶτες τῆς «μετεξέλιξης» μπορεῖ νά διατηροῦν ἀκόμα τόν ἐνθουσιασμό τους. Γιά τήν ὑπόθεση τῆς ἡγεσίας —ἔστω καί προσωρινῆς— μήπως, λέω μήπως, ὑπάρχουν τίποτα ὑστερες σκέψεις;

*

Ἄς ποῦμε κάτι ἄλλο καθαρά. Κάθε ὁπὰδός τῆς «ἀναβάθμισης» θά εἶχε ἀρκετοὺς

λόγους νά εὐχεται τή ραγδαία χρεωκοπία τῆς δεξιᾶς λογικῆς περὶ «μετεξέλιξης», μέσω τῆς ἀποτυχίας τοῦ πρόδρομου τοῦ «φορέα» στίς δημοτικῆς ἐκλογῆς. Ὑπὸ τῆς παρούσας συνθήκες ὅμως καί τέτοιο καταντάει παράδοξο ἂν ὄχι ἀνόητο. Πρῶτο· διότι τό μετεξελισσόμενο ΚΚΕ ἐσ. καί ἡ φωτισμένη ἡγετική του ομάδα δέν κατάφεραν παρά τῆς φανφάρης νά φτιάξουν οὔτε καν τόν πρόδρομο αὐτό λίγους μῆνες πρὶν τό συνέδριο πού ἔρχεται. Δεύτερο· διότι μετά τήν ἀπόφαση τῆς ἀριστερῆς τάσης τοῦ ΚΚΕ ἐσ. νά μοιραστεῖ τῆς εὐθῆνες συμμετέχοντας ἰσότιμα στά ὄργανα τοῦ κόμματος καί στίς ἀποφάσεις, τυχόν καταβύθιση τοῦ ἐκλογικοῦ συνδυασμοῦ στήν Ἀθήνα ἀφαίρει πιά συνολικά τή φερεγγυότητα ὁποιοῦδήποτε ἀνήκει στό χώρο αὐτό, λίγο-πολύ ἀνεξάρτητα ἀπό τή σχετική ὀρθότητα τῶν ἀποφάσεων του.

Ἄν ὑπάρχει λοιπόν λίγος καιρός ἐκεῖνοι πού ἀκόμη διαθέτουν ὄργανα δράσεως καί ἀκοῆς ἔχουν ἕνα ὁμολογουμένως δύσκολο καθῆκον. Νά διαχωρίσουν τόν ἑαυτό τους καί τῆς ἀπόψεις τους ἀπό τό ἐπικίνδυνο αὐτό ἐγχείρημα μῆς τέτοιας αὐτόνομης καθόδου πού δέν εἶναι παρά τό ἔσοχατο μοναχικό ταξίδι ἐνός περιθωριακοῦ σχήματος στήν ἀνυπαρξία. Νά ἐφεύρουν μιά λύση καί μιά πρόταση πού νά παίρνει μέρος στίς ἐκλογῆς. Ἐγὼ δέν ξέρω ποιᾶ. Ἐκεῖνοι πού ἐξεπρόνησαν τή στρατηγική τῆς συμπίεσης πάση θυσία εἶναι ἴσως πῶς ἀρμόδιοι ν' ἀπαντήσουν. Ἐνα ξέρω πάντως: συμμαχίες γίνονται καί μέ... ἐξωραϊστικούς συλλόγους καί μέ... ἐνοριακῆς ἐπιτροπῆς. Τό δύσκολο εἶναι νά γίνουν μέ φαντάσματα.

Σπύρος Δ. Γεωργιάτος

Στιγμαία

Περίπτωση Ίατροπούλου καί περίπτωση Δροσογιάννη

Τά κρούσματα εμφανίζονται πλέον με καταγιστικό ρυθμό. Παύουν δηλαδή να αποτελούν απλά κρούσματα, γίνονται επιδημία. Πολιτική πρακτική. Καί εμφανίζονται αδιάκριτα, παντού όπου υπάρχει ή κάθε μορφής αντίσταση, είτε για τό συνδικαλισμό καί τούς εργατικούς αγώνες πρόκειται είτε για τά Έξάρχεια είτε για τήν προσπάθεια γιά άμυνα άπέναντι στη δικαστηριαστυνομική καταστολή.

Προχθές ήταν ή περίπτωση τής Κατερίνας Ίατροπούλου. "Όλοι ξέραμε ότι ό λόγος τής δίωξης, τό «αδίκημα», ήταν ή πολιτική τοποθέτηση καί πρακτική τής Ίατροπούλου, ή συγκεκριμένη δικηγορική δουλειά της, ή προσπάθειά της γιά τή βελτίωση τών φυλακών, ή καταγγελία του σωφρονιστικού συστήματος καί τών κάτεργων. Έπρόκειτο γιά ένα πολιτικό «αδίκημα». Καί όλοι ακόμα ξέραμε ότι οι κατηγορίες — κυρίως πιά εκείνη γιά τά ναρκωτικά— ήταν από άνυπόστατες έως χαλκευμένες. Κι όμως. Η άστυνομία έπιχείρησε (προχρονολογημένα...) νά προχωρήσει τή διαδικασία μέ τήν προσήκουσα σοβαρότητα, τσιτάρησε νόμους καί παραγράφους, έπιδίωξε ψύχραιμα νά δείξει ότι είχαμε νά κάνουμε μέ μιά καθόλα νομότυπη διαδικασία: ό στρατηγός Δροσογιάννης άφησε νά έννοηθεί ότι έβγαλαν λαυράκι οι άκοίμητοι φρουροί του νόμου καί ότι τό καλό μάς τό φύλαγε γιά άργότερα. "Όλα έντάξει, σάν νά μήν τρέχει τίποτα.

Βέβαια οι κατηγορίες κατέρρευσαν, κι εκείνες οι έκδικητικές 700 χιλιάδες έμειναν νά θυμίζουν ότι οι άρχές έχουν ανάγκη από κάποιο θλιβερό φύλλο συκής. Μέ καμιά έρμηνεία του νόμου, διασταλτική ή συσταλτική, δέν μπορούσε νά προχωρήσει αυτή ή υπόθεση.

Τό πραγματικό έρώτημα είναι: έχουμε νά κάνουμε μέ άνεγκέφαλους πού δέν ξέρουν τί κάνουν; Πρόκειται γιά λάθη; Πρόκειται γιά κάποια κλίκα στην άστυνομία πού «υπονομεύει τό έργο τής Άλλαγής»; Πρόκειται γιά υπερβάρυντα ζήλο κατά τήν εκτέλεση του «καθήκοντος»; Τά κρούσματα είναι τόσα πολλά καί έρχονται μέ τόσο συστηματικό ρυθμό πού κανείς δέ νομιμοποιείται νά ισχυριστεί ότι είναι έργα άφελών ή ύποχθόνιων. Μάλλον οι άρχές δοκιμάζουν τίς άντοχές καί τίς άντιστάσεις. Τής δικαιοσύνης καί, κυρίως, τίς δικές μας. "Αν πετύχουν (έκει πού κουτσά στραβά άποσπούν κάποια συναινέση), πέτυχαν: άν όχι, δέν πειράζει κι αύριο μέρα είναι. "Ετσι απλά. Πού θά μου πάτε, θά συνηθίσετε.

Γιά τίς άντοχές καί τίς άντιστάσεις τής δικαιοσύνης δέν ξέρουμε, ειδικά μάλιστα στην κατάσταση πού βρίσκεται τά τελευταία χρόνια. Έξαρτώνται φυσικά καί από μάς, από τό συσχετισμό τών δυνάμεων. Οι δικές μας πάντως είναι, καί πρέπει νά άποδειχτούν, άνεξάντλητες.

Παλιοί καί νέοι λογαριασμοί

Αναλυτικά έξηγει, στό Βήμα, ό κ. Θ. Κατριβάνος τίς συνεχείς προσπάθειες πού έκανε ώστε νά άποτελέσει τόν κοινό ύποψήφιο όλων τών εκτός δεξιάς δυνάμεων, τήν άπόπειρά του νά δει τόν πρωθυπουργό, τίς επαφές του μέ άλλα ύψηλά στελέχη (του λέω νά πάω νά τό συζητήσω μέ τό ΚΚΕ καί νά διευκρινίσω τό ζήτημα; Μού άπαντάει ό κ. Άλευράς «καί κάθεσαι ακόμα, Θόδωρε;»), τήν αναπάντεχη ύποψηφιότητα του κ. Μπέη πού τόν αϊφνίδιασε έν μέσω διαπραγματε-

σεων, άγένεια, πού όφειλόταν, όπως του είπαν, σέ κομματική «άρρυθμία» καί άλλα παρεμφερή. "Ισως, όμως, άν όλα πήγαιναν καλά νά μήν μαθαίναμε ποτέ ότι: «Θά σάς πώ μόνο ότι στην άπόφαση εκείνη γιά τόν Κ. Καραμανλή (στην προεδρική εκλογή του Μαρτίου του 1985) όχι μόνο δέν τήν πήραμε μόνοι μας ως ΕΔΑ. Ήταν σέ πλήρη άρμονία μέ τίς άπόψεις ήγετικών στελεχών τής κυβερνήσεως καί του ΠΑΣΟΚ. Πποτα περισσότερο.» Καί τίποτα λιγότερο, βέβαια.

Κέρκυρα, Δεκέμβριος του 1985

Φυλακές τής Κέρκυρας. Πίσω άπ' τά σίδερα —άλλ' όχι πιά καί πίσω από τά μάτια τής κοινωνίας— ή «νέα σωφρονιστική πολιτική» δίνει τούς πανάρχαιους καρπούς της. Από τό φυλλάδιο τής «Κίνησης γιά τήν Άπελευθέρωση του Γ. Πετρόπουλου καί τών συντρόφων του» αναδημοσιεύουμε έδώ άποσπάσματα από τή μαρτυρία του ίσοβίτη Γ. Πετρόπουλου γιά τήν «ύποδοχή» πού έπιφύλαξαν οι διώκτες του σέ αυτόν καί τόν Γ. Παπαδόπουλο δταν τούς ξανάπιασαν μετά από τή δραπετεύση τους. Αύτά πριν από λίγους μήνες. Δηλαδή σήμερα.

Τά άφρισμένα ούρλιαχτά τών κατωτέρων, καθώς είχαν όρμήξει πάνω στά άλυσσοδεμένα θηράματά τους δέν έπισκίασαν μονάχα τίς ρητορικές άπαγγελίες τών άνωτέρων, τών σπουδασμένων στό βασιμισμό καί θάνατο, αλλά έφτασαν, όπως έπιδίωκαν, μέχρι τήν καρδιά του χωριστού, πού πάγωσε, γιά νά μπορούν άνετα αυτοί οι προσκυνητές τής άδικίας, νά ξεγυμνώσουν, νά ξεθάψουν τά διεφθαρμένα πάθη τους, καί νά τά ξεχύσουν μέσα άπ' τόν πρωτόγονο ζωώδη κανιβαλισμό τους, πάνω σέ δύο ρημαγμένα άπ' τήν εξάντληση κορμιά. (...)

Στήν άρχή τούς άκίνητοποιησαν —κάτω από δεκάδες πυροβολισμούς— μπρούμυτα στην στροφή κάποιου άπόμερου δρόμου, τούς πλησίασαν καί άσφυκτικά τούς περικύκλωσαν μέ τρομερή λύσσα. "Ασε πού οι άδιάκοποι πυροβολισμοί τους είχαν έρεθίσει καί εξαγριώσει άφάνταστα! Καί μέ δόντια πού έσταζαν αίμα, μέ «ιδρωτά» χέρια καί μέ «άχνιστά» πόδια, άρχισαν νά δίνουν τά πρώτα από τά φαρμακερά, τά όλο μίσος καί έκδικητική μανία, κτυπήματα, πού δινόντουσαν μέ τυφλότητα, μέ σαδισμό, αφαιρώντας σχεδόν άμέσως άπ' τά θύματά τους κάθε έξωτερική επαφή μέ τήν πραγματικότητα. Καί άς ήταν μονάχα ή άρχή. (...)

Τότε ήταν πού παρουσιάστηκαν οι άνωτεροι, πού έπρεπε νά διδάξουν σ' αυτούς τούς άξεστους κατώτερους, τά μεγάλα μυστικά τής μεγαλειώδους τέχνης τους. Βλέπεις, ήταν ή στιγμή εκείνη πού ή άγια ιεροτελεστία πέραγε στό στάδιο τής τιμής της.

Αφού τούς άπομάκρυναν λίγο, τούς διαχώρισαν σέ δύο ό-

μάδες, τούς ειδικούς στίς γροθιές τούς κατάταξαν στους «ιδρωτούς» καί τούς ειδικούς στίς κλωτσιές στους «άχνιστούς». Καί άμέσως άρχισαν νά δείχνουν σ' αυτούς τί πραγματικά μεγάλοι άνδρες είναι όλοι του κόσμου οι παρασημοφορημένοι. Ζύγωσαν στό άχρηστεμένο κορμί, καί μέ μουσκεμένα άπ' τήν αγωνία τής ήδονής κρύα χέρια, τό έπιασαν καί άρχισαν μέ τίς παγωμένες παλάμες τους, γδύνοντας τό σιγά σιγά, νά τό εξερευνούν μέ παράφορη σέ σεξουαλικότητα διαστροφή, καί νά τό λεηλατούν. Ναι, αυτή ήταν, είναι καί γιά πάντα θά παραμείνει ή στιγμή εκείνη, πού τό λεηλατημένο, πεταμένο γυμνό κορμί μίσσησε μέχρι θανάτου τούς άρχοντες καί τούς δούλους αυτής τής κοινωνίας. Ήταν ή στιγμή πού έφτυσε τήν κοινωνία!

Τά άρπακτικά χέρια, πού ό κορσεμός τους έβγαίνει μέσα από παγωμένες σταγόνες, άρχισαν ν' άποτραβιούνται, γιά νά παραδώσουν τό γυμνό τώρα κορμί στους μπράβους, πού είχαν παρασυρθεί άπ' τήν επίδραση τής φλογερής τών μεγάλων τέχνης! Στή διεκπεραίωση του κοινωνικού τους έργου! Σ' ένα άλλο είδος τέχνης.

Οι μισοί από τούς «άχνιστούς» έπιασαν τά δύο πόδια του γυμνού κορμιού καί τ' άνοιξαν, ένω οι μισοί από τούς «ιδρωτούς» τό έπιασαν άπ' τά χέρια, καί όλοι μαζί ένωμένοι, τό ένίναζαν στον άέρα καί στη γή, καί άρχισαν μέ φοβερό πάθος νά τό λυσσοτραβούν μέχρι νά ξεκολήσουν καί νά διαμελίσουν σέ κομμάτια τά άκρα του γυμνού κορμιού, ένω ταυτόχρονα οι άλλοι μισοί «ιδρωτοί καί άχνιστοί» τής ομάδας, τό κτυπούσαν στον άέρα μέ ζηλευτή τέχνη καί πάθος, τό τεν-

Στιγμιαία

τωμένο απ' τὰ τέσσερα άκρα γυμνό κορμί.

Έκεί πάντως που πραγματικά άριστευσαν ήταν όταν γινόταν ή αντικατάσταση απ' τούς μισούς, τούς μουσκεμένους άπ' τό μαρτύριο του τραβηχτού ξεσκίματος, στους άλλους μισούς, που άλλαζαν μέ πραγματική τέχνη πιάνοντας τά ά-

κρα στον άέρα! Δίνοντας έτσι τήν εύκαιρία ν' άποδείξουν και οι άλλοι τήν επιδεξιότητα της άξιοσύνης τους καταφέροντας τά ζηλευτά κτυπήματά τους.

Μετά από τρεις ή τέσσερις έξαντλητικές άλλαγές, τό έξσφενδόνισαν στή στροφή του δρόμου, γιά ένα γενικό, και ά-

πό τούς «ιδρωτούς» και άπό τούς «άχνιστούς» πλέον, δίδαγμα της μοναδικής τέχνης που είχαν άπλά διδαχτεί, τον κανιβαλισμό, άπ' τούς μεγάλους, τούς άνωτέρους τους, που τώρα όρθιοι έξήκωσαν τις θριαμβευτικές κορώνες τους στά μεγάλα ύψη. (...)

Λίγα μέτρα πιά πέρα, πάνω

σέ μία μαρμάρινη πλάκα, είχαν άντιγράψει άπό άρχαία κωμωδία τά λόγια που έξκρυβαν τον σίγουρο, τον τελειωτικό θάνατο του εισερχόμενου:

«ΟΥ ΒΟΥΛΟΜΑΙ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΤΟΥ ΑΜΑΡΤΩΛΟΥ, ΑΛΛΑ ΑΠΟΣΤΡΕΨΕ ΑΥΤΟΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΤΗΝ ΠΟΝΗΡΑΝ ΚΑΙ ΖΗΝ ΑΥΤΟΝ». (...)

«Υποχώρηση του ΚΚΕ»

- Τί διαφορές έχουμε; Τόν τίτλο.
- "Ωστε ό τίτλος μās χωρίζει τόσα χρόνια; Δέν υπάρχουν άλλες διαφορές;
- Τί άλλο;

Του Κώστα Φιλίνη, εκπροσώπου του ΚΚΕ έσωτ. στό συνέδριο της ΣΣΕΚ, του ήταν άδύνατο νά καταλάβει τί έννοούσαν τά όμά λόγια του Νικάνδρου Κεπέση, εκπροσώπου του ΚΚΕ, στή δημόσια στιχομυθία τους όπως τήν καταγράφει ή *Αύγή* της 6.7.86. Τό ίδιο και ή έφημερίδα: «Υποχώρηση του ΚΚΕ. Μόνο ό... τίτλος μās χωρίζει, λέει εκπρόσωπός του», έγραφε ό κύριος τίτλος της. Μά τί διάολο, λοιπόν; Και οι σοσιαλισμοί μέ δημοκρατίες και άυτόδιαχειρίσεις, οι δογματισμοί; Ή πάλι οι άναθεωρητισμοί και οι ούρες της άστικής τάξης; Λεπτομέρειες ήταν όλα αυτά; Έπί της ουσίας δέν κρίνεται τίποτα, στά «σύμβολα» παίζονται όλα, στον «τύπο»;

Κι όμως, τό ΚΚΕ καμιά υποχώρηση δέν έκανε (και δέν έκανε γιατί κανείς δέν τό άνάγκασε νά κάνει). Αυτό άκριβώς λέει και επαναλαμβάνει έδώ και καιρό. "Άλλοτε τό έλεγε ρητά: αλλάζετε τον τίτλο και άρχίζουμε άμέσως τή συζήτηση. "Άλλοτε πάλι τό έλεγε έμμεσα. Γιατί αυτό έννουσε όταν κατηγορούσε τό ΚΚΕ έσωτ. ότι είναι δεξιό κόμμα, άναθεωρητικό, άντικομμουνιστικό. "Απόδειξη ότι τέτοια γλώσσα δέν χρησιμοποίησε ποτέ έναντίον άλλων συνιστώσών των δημοκρατικών λεγόμενων δυνάμεων.

Γιατί οι άλλες δυνάμεις δέν δήλωναν βέβαια κομμουνιστές. Δέν διεκδικούσαν τό έδαφος του ΚΚΕ. Ήταν λοιπόν «σοσιαλιστικές», «δημοκρατικές», «ριζοσπαστικές», κ.λπ. — δηλαδή καθόλα άποδεκτές, όμως ως κάτι άλλο. Σύμμαχο, συμπληρωματικό, άναγκαίο, πάντως άλλο. Τό ΚΚΕ έσωτ. (έτσι έλεγε ό τίτλος του, όχι πάντα και ή πολιτική του...) διεκδικούσε τον ίδιο πολιτικό και ιδεολογικό χώρο. Έπομένως φώτιζε, ξεμπρόστιαζε εκ των πραγμάτων τό χαρακτήρα του ΚΚΕ, έπιβεβαιώνοντας ότι οι έκδοχές άυτό του λέγεται «κομμουνιστικό κόμμα» σήμερα είναι περισσότερες άπό μία και ότι, άκόμα περισσότερο και γιά τούς τολμηρούς, ή έκδοχή του ΚΚΕ δέν ήταν καν έκδοχή. Έτσι τό ΚΚΕ έσωτ. προσέβαλλε τό ΚΚΕ στή ρίζα της ύπαρξής του: στή «νομοτέλεια» της δεδομένης φυσιογνωμίας και του χαρακτήρα του. Δηλαδή: μέ τον έναν ή τον άλλον τρόπο, τό ΚΚΕ έσωτ. λειτουργούσε άπευθείας μέσα στό ΚΚΕ.

Ό Ν. Κεπέσης λέει, λοιπόν, μέ άπλά λόγια τά έξής: εμείς είμαστε οι κομμουνιστές· άλλοι δέν υπάρχουν· έσείς λέτε ότι είμαστε, ενώ δέν είμαστε. Πρώτον και κύριον, λοιπόν, αυτό είναι που μās χωρίζει. "Απόρροια τούτου είναι ότι είμαστε άναθεωρητές και άντικομμουνιστές. Και από αυτό άπορρέει τό ότι έχουμε φοβερές διαφορές επί της ουσίας — γιατί πρόκειται γιά τήν «ΐδια» ουσία. Μέ τούς άλλους λοιπούς δημοκράτες και άριστερους οι διαφορές μας είναι μικρότερες, πολύ μικρότερες, άφου τελικά άλλα πράγματα θέλουμε. "Αλλάζετε τον τίτλο και άπό νεροκουβαλητές της μπουρζουαζίας θά γίνετε κι έσείς συνεπείς άριστερές και δημοκρατικές δυνάμεις που άγωνίζονται γιά ένα καλύτερο αύριο. Μέ ό, τι δημοκρατία και έλευθερία θέλετε, αυτά τά βρίσκουμε.

Τό ΚΚΕ έσωτ. ποτέ δέν ένδιαφέρθηκε γι' αυτήν τήν πλευρά του προβλήματος. Νόμιζε ότι ή έπιμονή του ΚΚΕ στό ζήτημα του τίτλου ήταν άπλως άποτελεσμα μικροκομματικής μικρόνοιας, τυπολατρίας — άλλωστε ως τύπο λίγο πολύ είδε και τό ίδιο τό ζήτημα του δικού του τίτλου. Και άρχισε νά μετεξελλίσσεται. Βρέ καλώς τά παιδιά, άναφώνησε πάραυτα τό ΚΚΕ, περάστε. Μά τί λέτε, φίλοι, άντέδρασε τό ΚΚΕ έσωτ., έδώ μās χωρίζουν χάρδεις διαφορές. "Αλλάζουν αυτά άπό τή μία μέρα στήν άλλη; Δέν αλλάζουν, βέβαια, άπανταί τό ΚΚΕ, αλλά γιά τή τάχα πρέπει νά είμαστε όλοι ίδιοι; Ή εύρεία άριστερά έχει τήν πολυφωνία της.

«Υποχώρηση του ΚΚΕ», έγραψε ή *Αύγή*.

Λ' ΟΤΕ σ' έ μουά!

Ό γενικός διευθυντής του ΟΤΕ κ. Τόμπρας μήνυσε τό έκλεγμένο μέλος της Άντιπροσωπευτικής Συνέλευσης Κοινωνικού Έλέγχου (ΑΣΚΕ: γιά όσους δέ γνωρίζουν, πρόκειται γιά τό θεσμό της κοινωνικοποίησης) κ. Σταμούλη γιά τό περιεχόμενο της όμιλίας του σέ δημόσια συνεδρίαση της ΑΣΚΕ του ΟΤΕ.

Δέν θά πούμε έδώ τά τετριμμένα, ότι δηλαδή ή μήνυση βάλλει κατά του θεσμού της κοινωνικοποίησης και τά τοιαύτα. Τό ζήτημα είναι σοβαρότερο καθώς ό κ. Σταμούλης στήν επίδικη όμιλία του άποκαλύψε ότι ό ΟΤΕ είναι υπερχρεωμένος κυρίως στό ξένο κεφάλαιο μέ ύποχρεώσεις που συνολικά έφτασαν τά 240 δισ δραχμές (άνεβαίνοντας 9 φορές άπό τό 1977) και ότι ό ΟΤΕ στά έξοδά του έκανε λογιστική άπεικόνιση ενός ποσού 1,9 δισ τό όποιο του χρωστάει τό δημόσιο, αλλά που ούδέποτε τό εισέπραξε.

Ό κ. Τόμπρας άπό ό, τι φαίνεται δέν άμφισβητεί τόσο τά ίδια τα στοιχεία, όσο τό δικαίωμα του καθενός νά βγάξει τά άπλυτα των δημοσίων έπιχειρήσεων στή φόρα. Μόνο που ό δρόμος της μήνυσης που διάλεξε είναι προς τούτο όλέθριος, καθώς στή δίκη τά στοιχεία αυτά θά πρέπει νά άναλυθούν μέ τό νί και μέ τό σίγμα. Κάτι μās λέει ότι ή δίκη αυτή δέν θά γίνει.

Περάστε πρώτα άπό τό ΔΗΚΑΤΣΑ κ. Ντενκτάς

«Ό ψευδοπρόεδρος του ψευδοκράτους» και «ό λεγόμενος ύπουργός των Έξωτερικών του ψευδοκράτους» κόμπιαζε μεπιδεύοντας τά λόγια του ό έκφωνητής των ειδήσεων, προσπαθώντας, άν μή τί άλλο, νά κάνει ζύμωση ύπέρ των έλληνικών άπόψεων στο έλληνικό κοινό. Ή υπερέφανε έξωτερική πολιτική άπαιτεί και υπερέφανες ειδήσεις.

Μή βαράτε παιδιά! Πειστήκαμε. Είμαστε όλοι άνένδοτοι. Δέν άναγνωρίζουμε τίποτα και κανέναν, δέν γνωρίζουμε κανέναν, άγνοούμε τούς πάντες και τά πάντα. "Όλα είναι ένα ψέμα. Φαίνεται ότι όχι μόνο στήν Ελλάδα είσαι ό, τι δηλώσεις, αλλά και στή Κύπρο είσαι ό, τι σε δηλώσουν στήν Ελλάδα. Και έμεις έδώ δέν δηλώνουμε όποιον και όποιον.

Ἀμηχανία ψάλτου βήξ. Ὄταν ἓνα κίνημα δέν ξέρει πιά τί νά πεί, ὅταν νομίζει ὅτι τά πάντα εἶναι ξεπερασμένα, ὅταν γύρω ἐντυπωσιακοί θορυβοποιοί διαλαλοῦν «νέες» ιδέες, γενικῶς ὅταν οἱ ἄνθρωποι τά ἔχουμε χαμένα τότε παλεύουμε μέ τίς λέξεις μήπως ξεζυμίζοντάς τες, γυρνώντας τες ἀπό δῶ, κοιτάζοντάς τες ἀπό κεῖ, ἀποκαλύψουν κάποιο κρυφό, βαρυσήμαντο νόημα καί μᾶς διαφωτίσουν. Μερικές, ιδιαίτερα ἐντυπωσιακές ἴσως, μᾶς ἐντυπώνονται καί, σβύνοντας ὅλες τίς ἄλλες, νά ἡ πάσα ἀλήθεια.

Κάπως ἔτσι ἔγινε ἡ γίνεται μέ τή μαγική λέξη αὐτοδιαχείριση. Ἀπό τόν αὐτοδιαχειριζόμενο παιδικό σταθμό τῆς γειτονιάς μας μέ τόν ὁποῖο θά καλύψουμε τήν ἀνεπάρκεια ἢ τόν νεαντερταλισμό τῆς προσχολικῆς, δημόσιας ἢ ἰδιωτικῆς ἐκπαίδευσης, μέχρι τό ὄραμα τῆς αὐτοδιαχειριζόμενης σοσιαλιστικῆς κοινωνίας, σέ κάθε πρόβλημα, σέ κάθε ἀμηχανία ἢ ἀπάντηση εἶναι μία: αὐτοδιαχείριση. Ἄν ὑπάρχει θέμα ἀνασυγκρότησης τῆς οικονομίας, ἂν τά κυβερνητικά μέτρα μᾶς περιάγουν στόν φαῦλο κύκλο τῆς λιτότητας καί τοῦ μονεταρισμοῦ, ἂν τό παραγωγιστικό-καπιταλιστικό μοντέλο ἀνάπτυξης ἀντί γιά τήν εὐμάρεια πού ὑπόσχεται δέν προσφέρει παρά τήν εὐημερία τῶν ἀριθμῶν, ἂν οἱ ἄνθρωποι ἀποξενώνονται ἀπό τό προϊόν τῆς ἐργασίας τους, ἂν θύματα τῶν ἱεραρχικῶν σχέσεων καταπιέζονται μέσα στήν μηχανή τοῦ παράλογου κύκλου παραγωγῆς-κατανάλωσης, ἂν τά λίγα ἀτομικά δικαιώματα πού διαθέτουν γιά νά ὀρίζουν κάποια στενά ἔστω ὄρια ἐλευθερίας γίνονται ὀλοένα καί στενότερα, ἂν ὁ σχεδιασμός τῆς οικονομίας καί ἡ «κατάρρευση» τῆς ἀγορᾶς ἀντί γιά κοινωνική ἀπελευθέρωση στίς χῶρες τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ ἐκτός ἀπό τήν οικονομική ἀνέχεια χάλκευει τοὺς μηχανισμούς τοῦ ἀπόλυτου ὀλοκληρωτισμοῦ, ἢ ἀπάντηση εἶναι μία: ἡ αὐτοδιαχείριση ἀπό, γιά, καί μέ τοὺς ἐργαζομένους.

Στίς γραμμές τῆς ἀνανεωτικῆς Ἀριστερᾶς ἢ αὐτοδιαχείριση, ἐδῶ καί μερικά χρόνια, παίρνει τή θέση τῆς ἐλλείπουσας στρατηγικῆς. Τό σύνθημα εἶναι γνωστό, καί ὡς μόνιμη ἐπώδός ἐπαναλαμβάνεται στό τέλος κάθε πολιτικῆς πρότασης, κάθε πολιτικῆς ἀνάλυσης: τρίτος δρόμος στό σοσιαλισμό, μέ ἐλευθερία, δημοκρατία καί αὐτοδιαχείριση.

Ἰδιαίτερα στίς ἀναλύσεις τοῦ ΚΚΕ ἔσωτ., τίς τοποθετήσεις ἢ ἐπεξεργασίες στελεχῶν του, αὐτοδιαχείριση εἶναι ἡ νέα εὐρῶνοκομμουνιστική στρατηγική πού διαφοροποιεῖ, τήν ἀνανεωτική ἀριστερά ἀπό τίς ἄλλες ἀριστερές τάσεις, ἀπό τό ΚΚΕ π.χ. στό χῶρο τοῦ ὁποῖου ἡ σχετική προβληματική δέν φαίνεται νά ἀνθεῖ.

ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ:

Αὐτοδιαχειριζόμενος καπιταλισμός ἢ ἐπαναστατική προοπτική;

Τί εἶναι ἡ αὐτοδιαχείριση; Στό ἐρώτημα ἀπάντηση οὐσιαστική δέν ὑπάρχει, ἐκτός ἀπό ὅσα νοήματα ἢ συνειρμούς ἢ ἐτυμολογία τῆς λέξης προσφέρει. Θέλει νά πεί περίπου ὅτι οἱ ἐργαζόμενοι θά μπορούν ἄμεσα νά διαχειρίζονται τά πάντα, ὅτι ἡ διαχείριση τῆς κοινωνίας θά γίνεται ἀπό τοὺς ἴδιους τοὺς ἐργαζομένους. Τό σχῆμα μοιάζει ταυτολογικό καί ἡ συνθηματολογική ἐκφορά του κάθε ἄλλο παρά διευκολύνει τήν ἀνάλυση.¹ Παρά ταῦτα ὅμως τό θέμα εἶναι ἰδιαίτερα σοβαρό καί καλό θά ἦταν νά τό κουβεντιάσαμε ὅσο γίνεται πῶς συγκεκριμένα. Καταπιάνομαι, λοιπόν, μ' αὐτό ὄχι γιά νά ἀναίρεσω τόν περί αὐτοδιαχείρισης λόγο μέ ἀφορισμούς οὔτε νά τόν θεμελιώσω μέ διακηρύξεις πίστεως. Προβλήματα θά προσπαθῶ νά ἐπισημάνω, μέσα ἀπό μιά περιδιάβαση στήν ἱστορία καί τήν πολιτικοθεωρητική σταδιοδρομία τῆς αὐτοδιαχειριστικῆς προοπτικῆς.

Ἡ γιουγκοσλαβική πρόκληση

Ἄν ἐξαιρέσει κανεῖς τήν περίπτωση τῆς Γιουγκοσλαβίας ὅπου ἤδη ἀπό τό 1950, μετά τή ρήξη πρός τή Σοβιετική Ἐνωση, ἄρχισε ἡ αὐτοδιαχειριστική ἐμπειρία, ὁ ὅ-

ρος αὐτοδιαχείριση εἴτε στή θεωρία εἴτε στήν πολιτική πρακτική, μέχρι τή δεκαετία τοῦ '60 δέ συναντιέται σέ κανένα ἀπό τά ἀριστερά, σοσιαλιστικά ἢ κομμουνιστικά κινήματα τῆς Δύσης. Οὔτε τῆς Ἀνατολῆς ἄλλωστε. Στή Γιουγκοσλαβία ὡς τό 1950, σύμφωνα μέ τό ὀρθόδοξο σοβιετικό μοντέλο, οἱ ἐπιχειρήσεις διευθύνονταν ἀπό διοικήσεις πού διόριζε ἡ κεντρική ἐξουσία καί τῶν ὁποίων ἡ δραστηριότητα ἐντασσόταν στίς προδιαγραφές τοῦ πενταετοῦς προγράμματος. Τό σύστημα αὐτό λειτουργοῦσε μέ παράλληλη «κατάρρευση» τοῦ ρυθμιστικοῦ ρόλου τῆς ἀγορᾶς τόσο ὡς πρός τή διαμόρφωση τῶν τιμῶν ὅσο καί ὡς πρός τή διακίνηση τῶν κεφαλαίων.

Πρώτη ἀπομάκρυνση ἀπό τό σοβιετικό μοντέλο θά ἔχουμε στή Γιουγκοσλαβία ὅταν ἡ καθιερώθηκε μιά ὀρισμένη μορφή ἐργατικοῦ ἐλέγχου καί στή συνέχεια, τό 1950, θεσπίστηκαν τά «Ἐργατικά Συμβούλια» καί τά «Συμβούλια Διαχειρίσεως» μέσα στήν ἐπιχείρηση, πού διέθεταν σημαντικές ἀρμοδιότητες. Στόχος ἦταν νά περάσει ἡ πραγματική ἐξουσία γιά τή διαχείριση τῆς οικονομίας καί τήν ὀργάνωση τῆς κοινωνίας ἀπό τό κράτος καί τήν κρατική γραφειοκρατία στά χέρια τῆς ἐργατικῆς τάξης, ὀργανωμένης στήν προκειμένη περίπτωση στά Ἐργατικά Συμβούλια.

Ἐπισημαίνουμε τό κύριο πρόβλημα πάνω στό ὁποῖο τά πρῶτα χρόνια δοκιμάστηκε σκληρά ἡ γιουγκοσλαβική αὐτοδιαχείριση: τό κράτος παρέμενε ὁ μοναδικός κύριος, νομέας καί διαχειριστής

1. Τό φαινόμενο ἔχει ἐπισημανθεῖ καί ἀπό τόν Βασίλη Ζουναλῆ. Βλ. «Αὐτοδιαχείριση ἢ αὐτοδιαχειριστική σοσιαλιστική κοινωνία». Δεκαπενθήμερος Πολίτης τεύχος 48, Ἀύγ. 1985, ὅπου καί κριτική τῆς αὐτοδιαχειριστικῆς πανάκειας.

των επενδύσεων, αυτό όριζε τούς μισθούς και τίς τιμές. Τό καθεστώς αυτό στό όποιο συνυπήρχε άφενός ή γενικευμένη αυτοδιαχείριση και άφετέρου άδιαφάνεια τής άγοράς γιατί έλεγχόταν άπόλυτα άπό τήν κεντρική έξουσία όδηγήθηκε sé αδιέξοδο, άκριβώς όταν πέρασαν οι πρώτοι ένθουσιασμοί και ή συναίνεση τών εργαζομένων έδειχνε σοβαρά σημάδια κόπωσης. Δύο ήταν τότε οι λύσεις: ή έπρεπε νά ένισχυθεί περισσότερο ή κεντρική έξουσία, ήρα στροφή στον κρατισμό ή, αντίθετα, νά ένισχυθεί ή ύλική βάση τής αυτοδιαχείρισης, νά περιορισθούν έπομένως οι οικονομικές έξουσίες του κράτους και νά δοθεί μεγαλύτερη άυτονομία στις επιχειρήσεις. Πριμοδοτήθηκε ή αυτοδιαχειριστική προοπτική. "Έτσι γιά νά άπελευθερωθούν οι επιχειρήσεις και οι κοινότητες άπό τήν κρατική οικονομική κηδεμονία, μέ τή μεταρρύθμιση του 1965 άποδόθηκαν στην άγορά ρυθμιστικές άρμοδιότητες ως πρός τίς τιμές τών έμπορευμάτων και στις επιχειρήσεις τό δικαίωμα τής ελεύθερης έξεύρεσης και διάθεσης τών επενδύσεων. Τό «πλάνο» όστόσο διατηρήθηκε ως μέσο πού όριζε τούς γενικούς προσανατολισμούς και συνέθετε τούς έπιμέρους στόχους επιχειρήσεων και κοινοτήτων.

Δέν μπορούμε έδω νά άποτιμήσουμε τή σημασία τής γιουγκοσλαβικής έμπειρίας στις λεπτομέρειές της. Έπισημαίνουμε μόνο τά σημεία εκείνα γιά τά όποια αναπτύχθηκαν σκληροί πολιτικοί άγώνες και χύθηκε πολύ μελάνι, όχι μόνο στη Γιουγκοσλαβία.

1. Η άγορά στη γιουγκοσλαβική περίπτωση είναι αυτή πού, όπως και στον καπιταλισμό, έξασφαλίζει τή διαφάνεια τών άνταλλαγών. Τό έμπόρευμα διατηρείται και τά άγαθά άνταλλάσσονται στην έμπορευματική τους άξία, πράγμα πού επιτρέπει τόν οικονομικό άνταγωνισμό και, κατά συνέπεια, μία όρισμένη διαφάνεια τών κοινωνικών συγκρούσεων.

2. Η κατάτμηση τών οικονομικών επιχειρηματικών μονάδων και ό έγκλεισμός τους άποκλειστικά στό ζητήματα τής επικράτειας τους και τής άρμοδιότητάς τους, βοηθούντος και τού όμοιοποδικού θεσμού (πού θέλησε νά άνταποκριθεί στην πολυεθνική σύνθεση τής Γιουγκοσλαβίας) έμπόδισε τήν ανάπτυξη τών γενικών κοινωνικών σχεδιασμών και πολιτικών έπιλογών πού θά προερχόταν άπό τήν βάση. Η έξουσία τών εργαζομένων, και οι δυνατότητές τους γιά πολιτική παρέμβαση σταματούν στην έξοδο τών επιχειρήσεων ή στό όρια τών κοινοτήτων. Οι γενικότερες έπιλογές άνήκουν άποκλειστικά στη Λίγκα τών Κομμουνιστών, τόν μόνο θεσμό πού μπορεί νά δρά sé εθνική κλίμακα και sé όλο τό βάθος τής κοινωνίας.

3. Η όργάνωση τής εργασίας μέσα στην επιχείρηση, στις τεχνικο-όργανωτικές της διαστάσεις, δέν ξεφυγε άπό τό ιεραρχικό μοντέλο. Ο καταμερισμός εργασίας, ή διάκριση πνευματικής, χειρωνακτικής ή εργασίας ή ειδικομένης και άνεδέικτης, «άνετης» ή άνθυγεινής κ.λπ., μοιάζει μέ εκείνον τής όποιαδήποτε καπιταλιστικής επιχείρησης. Και ναι μέν τυπικά ό οίσοσδήποτε χειρωνακτας εργάτης μπορεί νά εκλεγεί στις ύπατες θέσεις του Έργατικού Συμβουλίου στην πράξη όμως

προωθούνται ειδικευμένοι εργάτες και κυρίως έπιστήμονες-τεχνοκράτες. Διαπιστώνεται δηλαδή και στη Γιουγκοσλαβία μία βαθιά άπολιτικοποίηση τών μαζών και τό φαινόμενο άπαξίωσης τής πολιτικής έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις. Η μεγάλη μάζα τών εργαζομένων άπέχει συστηματικά άπό τίς πολιτικές διαδικασίες, άκόμη κι εκείνες πού διεξάγονται στό χώρο τής επιχείρησής τους ή τής κοινότητάς τους.

4. Δυσλειτουργίες ή, συχνά, πλήρης δυσαρμονία στη σχέση παραγωγής-κατανάλωσης. Οι επιχειρήσεις χάρη στην άυτονομία πού έχουν κατευθύνουν τίς επενδύσεις sé στόχους άμεσα προσοδοφόρους μη παίρνοντας όμως ύπόψη τίς άνάγκες τού κοινωνικού συνόλου. Όπως και στό καπιταλιστικό σύστημα τά πάντα ξεκινούν άπό τήν άνταλλακτική άξία, άπό τήν προσφορά, κι όχι άπό τήν άξία χρήσης, τή ζήτηση.

Όυτε κόλαση, λοιπόν, ούτε παράδεισος ή γιουγκοσλαβική αυτοδιαχείριση πού άλλοι ρίχνουν στό πύρ τό έξώτερο ως πλήρη άποκατάσταση του καπιταλισμού και άλλοι θαυμάζουν άνυπόκριτα ως τήν άυθεντικότερη μορφή σοσιαλισμού. Άντιστάθηκε μέ σχετική έπιτυχία στό συγκεντρωτικό μοντέλο, πράγματι προήγαγε τήν άυτονομία τών επιχειρήσεων, πέτυχε μία όρισμένη διαφάνεια τών άνταλλαγών αλλά όπως επιγραμματικά προσέθησα νά δείξω πιο πάνω διατηρούνται βασικοί μηχανισμοί του καπιταλιστικού συστήματος μέ τίς συνακόλουθες ταξικές διαφοροποιήσεις και έκμεταλλευτικές συνέπειες. Τό παράδειγμα πάντως βρίσκεται δίπλα μας και φυσικά άποτελεί πρόκληση γιά μελέτη και προβληματισμό.²

Στή Δύση: αυτοδιαχείριση σταλαγματιά, σταλαγματιά

Στή Δύση, όπως ειπώθηκε πιο πάνω, ή συζήτηση γιά τήν αυτοδιαχείριση άρχισε τή δεκαετία του '60. Τή μεγάλη της άνάπτυξη θά γνωρίσει τήν μετά τό 1968 περίοδο. Θα έμφανισθεί ως αντίδραση στη συγκεντρωτική διαχείριση τής κοινωνίας, ως κριτική του φορτιστικού μοντέλου και ταυτόχρονα ως διεκδίκηση νέων πεδίων προσωπικής και συλλογικής έλευθερίας. Άναμφισβήτητα, στην ίδια προοπτική έγγράφεται και ή κριτική του σοβιετικού μοντέλου, ή άπόρριψη τών συγκεντρωτικών και κρατικιστικών πρακτικών πού επικρατούσαν στις κοινωνίες σοβιετικού τύπου. Χαρακτηριστικό είναι ότι sé μία πρώτη περίοδο πού φτάνει ως τό 1972 μέ 1975 τόσο τά δυτικά κομμουνιστικά κόμματα όσο και τά σοσιαλιστικά, καθώς και αντίστοιχές τους πτέρυγες του συνδικαλιστικού-εργατικού κινήματος στάθηκαν άρνητικά άπέναντι σ' αυτά τά ρεύματα. Ο αυτοδιαχειριστικός λόγος τρά τήν ώρα συναντιέται μόνο sé κύκλους τροτσκιστικούς, άναρχικούς, οικολογι-

2. Κι όμως γιά τή γείτονα χώρα έλάχιστα πράγματα γνωρίζουμε. Έκτός άπό μία αρκετά έκτενη άναφορά του Λευτέρου Έλευθερίου (περιοδικό *Διάλογος*, Βουκουρέστι 1972) δέν έχω ύπόψη μου ούτε μία σοβαρή μελέτη γιά τή γιουγκοσλαβική αυτοδιαχειριστική έμπειρία. Έύχομαι νά είμαι τελείως άνενημέρωτος.

κούς, sé ομάδες διανοουμένων και στό διάφορα «μεταμαγιάτικα» κινήματα νεολαίας. Τό Κοινό Πρόγραμμα γιά παράδειγμα πού ύπογράφεται στη Γαλλία τό 1972 μεταξύ του ΓΚΚ, ΣΚ και άριστερών Ριζοσπαστών δέν αναφέρεται καθόλου στην αυτοδιαχείριση.

Άνεξάρτητα άπό τίς διαφορές πού παρουσιάζει ή αυτοδιαχειριστική ιδεολογία άπό χώρα sé χώρα κι άπό περίπτωση sé περίπτωση είναι γενικά διαπιστωμένο ότι βρίσκει εύνοϊκό έδαφος ανάπτυξης κυρίως άνάμεσα sé εργαζομένους του τριτογενούς τομέα, διανοομένους, τών ύπηρεσιών κ.λπ. και λιγότερο άνάμεσα στην παραδοσιακή εργατική τάξη. Αδτή ή σχετικά διαφορετική κοινωνική βάση τής αυτοδιαχειριστικής προσδοκίας συνδέεται άναμφισβήτητα μέ τούς πρόσφατους κοινωνικούς μετασχηματισμούς στις προηγμένες κοινωνίες πού βλέπουν τό φώς στη δεκαετία του '70 και σχετίζονται μέ τό μπλοκάρισμα του τεύλοριστικού-φορντιστικού μοντέλου όργάνωσης της παραγωγής. Σε πολλές περιπτώσεις βιομηχανικών κλάδων, όπως ή σιδηροοργία γιά παράδειγμα πού έξαιτίας τής κρίσης και τής προώθησης τών νέων τεχνολογιών άρχισε νά γνωρίζει μία περίοδο δομικής παρακμής, ή έννοια τής αυτοδιαχείρισης δέν άντιστοιχούσε στις άμεσες άνάγκες τών εργαζομένων γιά τούς όποιους τό κύριο πρόβλημα ήταν πλέον ή έξασφάλιση τής άπασχόλησης.

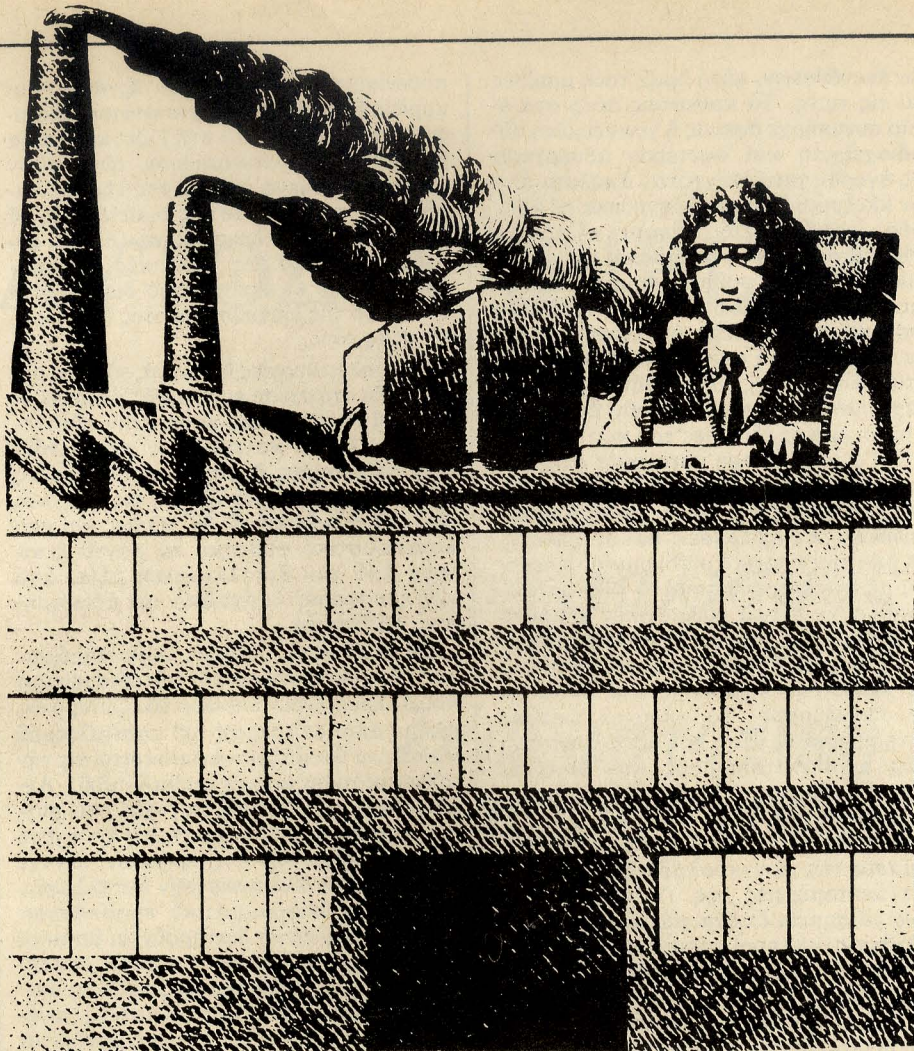
Τό σίγουρο πάντως είναι ότι, μέσα στη δεκαετία του '70 είδε τό φώς πληθώρα αυτοδιαχειριστικών έμπειριών πού άναδείκνυαν νέες κοινωνικές άπαιτήσεις, συμμετοχικές διαδικασίες, μία τάση «άποεπαγγελματοποίησης» τής πολιτικής και του συνδικαλισμού, πολιτικές και κοινωνικές έυαισθησίες πού στη διασταύρωσή τους μέ τά νέα κοινωνικά κινήματα τών οικολόγων, φεμινιστριών, νεολαίας, ψυχασθενών κ.λπ. προήγαγαν μία άντιεξουσιαστική και άντιαυταρχική προβληματική. Νέα προβληματική πού προεκόνιζε και συχνά προεξωφλούσε μία συνολική έπαναστατικοποίηση τών κοινωνικών σχέσεων και δέν περιοριζόταν άπλά και μόνο στό νά άναδείξει μία άποτελεσματικότερη, συμμετοχικού τύπου, όργάνωσης τής παραγωγής. Χαρακτηριστική άπ' αυτή τήν άποψη —γιατί έστιάζονται sé κοινωνικές σχέσεις έξω άπό τόν παραγωγικό κύκλο— είναι οι πολυσχιδείς παιδαγωγικές πρωτοβουλίες ή οι άντιστοιχές τους στον ψυχιατρικό χώρο ένώ θά πληθύνουν διάφορες έναλλακτικές δραστηριότητες συνεταιριστικού-συνεργατικού τύπου, άλληλοβοθητικού, πολιτιστικού καταναλωτικού χαρακτήρα άκόμη δέ και παραγωγικού. Σε γενικές πάντως γραμμές ή αυτοδιαχειριστική ιδεολογία έμφανίζεται ως ή νέα στρατηγική άπάντηση πού άναίρει τόν καπιταλιστικό καταμερισμό εργασίας, τή συγκεντρωτική κοινωνική όργάνωση, αυτή πού εκκινώνται άπό τήν έτερότητα και τήν πολυφωνία του κοινωνικού θά καταργεί στην πράξη τά άλλοτριωτικά συστήματα εκπροσώπησης και εκχώρησης έξουσιών. Γι' αυτό και είναι άρρηκτα συνδεδεμένη μέ τίς ιδεολογίες τής εργατικής άυτονομίας, τής άμεσης δημοκρατίας, του άντικρατισμού και γι' αυτό θά έρθει sé σύγκρουση μέ όλες τίς ιδεολογίες και πρα-

κτικές είτε άστικής-φιλελεύθερης προέλευσης είτε προλεταριο-κομμουνιστικής. Στην πραγματικότητα όμως δέν πρόκειται για ένα καί ένιαίο αυτοδιαχειριστικό λόγο. Ο ίδιος όρος καλύπτει πολλές τάσεις έτσι πού, άν θέλουμε νά κυριολεκτήσουμε, δέν μπορούμε νά μιλάμε για την αυτοδιαχείριση αλλά για αυτοδιαχειρίσεις. Σε κάθε περίπτωση όμως υπάρχει ένας υπερτονισμός του νέου κοινωνικού σχεδίου πού θά αντικαταστήσει τά παλιόμμένα καί καταπιεστικά σχήματα της άστικής πολιτικής παράδοσης καί της σοσιαλιστικής. «*Η έννοια της αυτοδιαχείρισης, τονίζει ο γάλλος φιλόσοφος Άνρι Λεξέβρ, είναι σήμερα τό άνοιγμα στό έφικτό. Είναι ο δρόμος καί ή διέξοδος, ή δύναμη πού μπορεί νά άποτινάξει τά κολοσιαία βάρη πού βαθαίνουν την κοινωνία καί την συνθλίβουν. Δείχνει τό δρόμο για νά αλλάξει ή ζωή, άλλαγή πού είναι τό σύνθημα, τό νόημα καί ο σκοπός της επανάστασης*».³

Αυτοδιαχείριση παντού καί μέ όλα τά μέσα

Τά χρόνια αυτά λοιπόν ή αυτοδιαχείριση γίνεται μαζική ιδεολογία παρά τό γεγονός ότι ο όρος καλύπτει τις πιο έτερόκλητες προσπάθειες πού πάνε από ξεσπάσματα των άνειδίκευτων (καί νέων συνήθως) εργατών, τις καταλήψεις κατοικιών καί τους αυτοδιοικούμενους παιδικούς σταθμούς μέχρι διάφορες πνευματικές έκκεντρικότητες, από φευγαλαίες μόδες «περιθωριακών» μέχρι δραματικές προσδοκίες σημαντικών τμημάτων της εργατικής τάξης. Χαρακτηριστική άπ' αυτή την άποψη ήταν ή γαλλική εργατική συνομοσπονδία CFDT, ή προσκείμενη στό Σ.Κ., πού έθεσε ήδη από τό 1970 την αυτοδιαχείριση στό έπίκεντρο των έπεξεργασιών της καί των προτάσεων της συσπειρώνοντας σχεδόν όλα τά αυτοδιαχειριστικά ρεύματα καί έστιές της Γαλλίας γύρω από δύο μείζονα θέματα: τό δημοκρατικό σχεδιασμό καί την κοινωνική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής. Τό αξιανόμενο κοινωνικό βάρος του αυτοδιαχειριστικού λόγου επικαιροποιεί επίσης στοχαστές όπως ο Ρουσό, ο νεανικός Μάρξ, ο Προυντόν, Φουριέ, Σορέλ, Πάνεκοκ, Μπακούιν, χάρη σ' αυτόν γνωρίζουν μεγάλη άκρόαση πολλοί σύγχρονοι όπως ο Καστοριάδης, Νέγκρι, Λεβέβρ, Τουραίν, Ροζαβαλόν, χάρη σ' αυτή την κοινωνική ζήτηση ξανάρχονται στην επικαιρότητα παλαιότερες έμπειρίες, από την Κομμούνα του Παρισιού καί τά Σοβιέτ πριν την 'Οκτωβριανή 'Επανάσταση ως τις «ούτοπικές» κοινότητες στη Λατινική 'Αμερική, τις ΗΠΑ του περασμένου αιώνα, οι άγροτικές κοινότητες του Μεσαίωνα, τά εργατικά συμβούλια στην Εδράπη, οι έλευθεριακές κοινότητες της Καταλωνίας, ή εξέγερση στην Ούγγαρία τό 1956, άνοιξη της Πράγας, κινέζικες κομμούνες κ.λπ.

3. Στο περιοδικό *Autogestion*, τεύχος 1, 1966. Ο Άνρι Λεξέβρ ήταν έκ των ιδρυτών του περιοδικού αυτού μαζί μέ τους Γκ. Γκέρβιτς, Ντανιέλ Γκερέν, Πιέρ Ναβίλ, Ύβόν Μπουρντέ, Ζάκ Ντυβινιώ, Άντρέ Μεστέρ κ.ά. Μετά τό 1970 τό περιοδικό αυτό μετονομάζεται *Autogestion et Socialisme*.

Χωρίς καμιά άμφιβολία όμως κορυφαία καί πρακτική έκδήλωση αυτοδιαχειριστικού λόγου ήταν ή δημιουργία, του αυτόνομου, εργατικού συνδικάτου 'Αλληλεγγύη στην Πολωνία τον 'Οκτώβριο του 1980 καί τό πρόγραμμα πού έκπόνησε τό έπόμενο καλοκαίρι. Έδώ ή αυτοδιαχείριση παίρνει τή μορφή ενός συνολικού δημοκρατικού κοινωνικού σχεδίου, ενός νέου κοινωνικού συμβολαίου πού προκύπτει από τις προσδοκίες της συντριπτικής πλειοψηφίας του πολωνικού λαού, πού ήδη έχει μία πρώτη εφαρμογή στή ίδια την όργάνωση της 'Αλληλεγγύης καί τον κοινωνικό ρόλο πού τό συνδικάτο αυτό διαδραματίζει. Στην πρώτη θέση του προγράμματος ή 'Αλληλεγγύη τονίζει:

«*Ζητάμε καθιέρωση σε όλα τά διευθυντικά επίπεδα μιās δημοκρατικής καί αυτοδιαχειριστικής διοίκησης πού θά επιτρέψει στό νέο οικονομικό καί κοινωνικό σύστημα νά συνδυάσει τον οικονομικό σχεδιασμό, την αυτοδιαχείριση καί την άγορά*».⁴

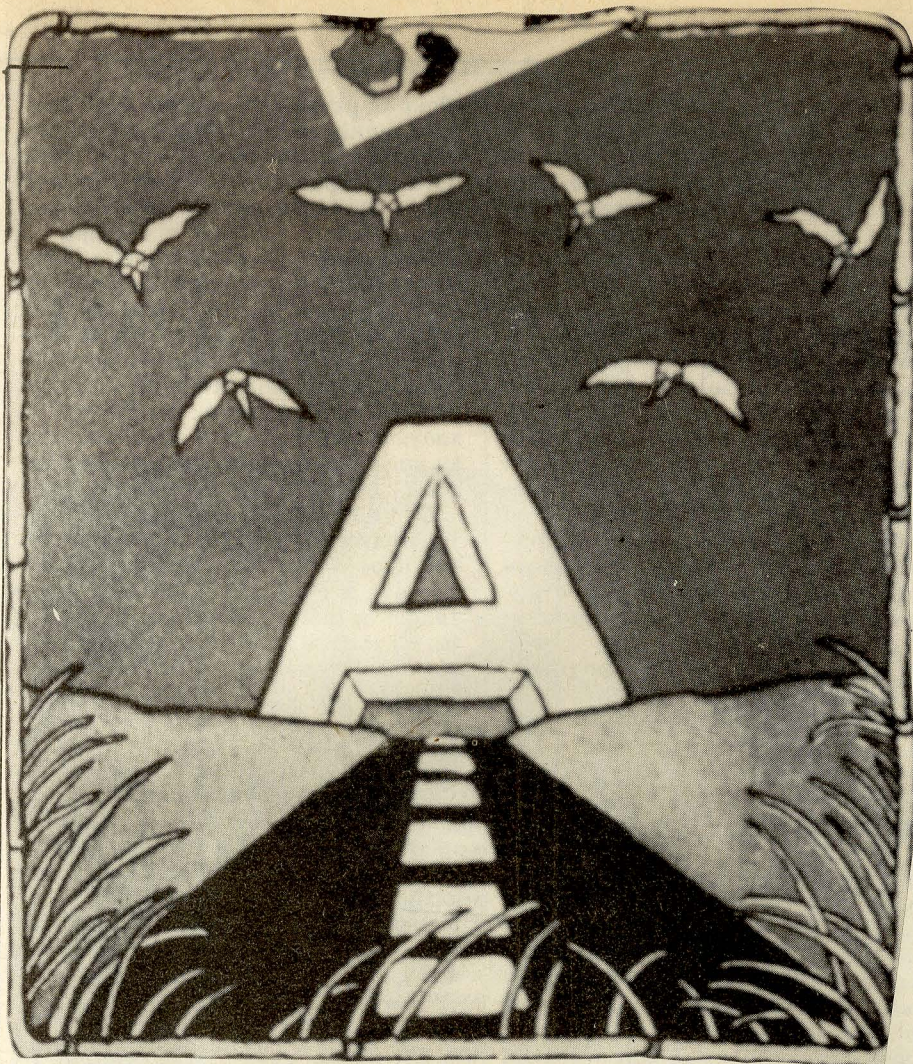
'Ανεξάρτητα από την πορεία των πραγμάτων στην Πολωνία μετά τό πραξικόπημα του 1981 οι αυτοδιαχειριστικές ιδέες πού έκφράστηκαν από την 'Αλληλεγγύη άποτέλεσαν μία καταλυτική κριτική στό φερόνυμο σύστημα της «εργατικής αυτοδιαχείρισης» αλλά Γιαρουζέλσκι όντας ταυτόχρονα ένα νέο κοινωνικό

σχέδιο πού ξεπερνούσε της άγκυλώσεις του σοβιετικού μοντέλου. Είναι επίσης ένδιαφέρον νά επισημάνει κανείς ότι οι άνάγκες για τό ξεμπλοκάρισμα της οικονομίας από τό τέλμα της γραφειοκρατικής όργάνωσης ώθει όλες γενικά τις κυβερνήσεις των Άνατολικών χωρών νά πριμοδοτούν, κάτω από τό όνομα «εργατική αυτοδιαχείριση», διάφορες συμμετοχικές διαδικασίες καί θεσμούς πού προβλέπουν κάποιου είδους εργατικό έλεγχο, μέ λιγότερη ή περισσότερη, άνάλογα μέ την περιπτώσεις, αυτονομία των επιχειρήσεων. Τό «άνοιγμα» Γκορπατσώφ στην ΕΣΣΔ έντάσσεται άκριβώς σ' αυτήν την προοπτική.

Γιά νά γυρίσουμε στην Δύση, μετά τό 1972 μέ 1978 ο όρος αυτοδιαχείριση εισβάλλει πλέον όρμητικά στό λεξιλόγιο καί τις θέσεις των σοσιαλιστικών καί κομμουνιστικών κομμάτων, όπου πλέον μιλούν για αυτοδιαχειριστικό σοσιαλισμό. Η άπόφαση 23ου συνεδρίου του ΓΚΚ τονίζει:

«*Πρέπει νά προχωρήσουμε προς την κοινοτική αυτοδιαχείριση, προς μιā πραγματική έξουσία των περιφερειών. Από τή διακυβέρνηση πού άσκειται από τά πάνω κι από μακριά ύπέρ μιās μειοψηφίας νά περάσουμε σε μιā όλο καί πιο πλατιά διαχείριση της κοινωνίας από τους ίδιους τους εργαζομένους, από τους ίδιους τους πολίτες. Η αυτοδιαχείριση, ή δημοκρατία μέχρι τά άκρα σε όλη την κοινωνική ζωή θά άνοίξουν για τον καθένα δυνατότητες πού σήμερα δέν μπορούμε*

4. 'Ολόκληρο τό πρόγραμμα της 'Αλληλεγγύης στον *Πολίτη*, τεύχος 46-47, 'Ιαν. 1982.

κάν να φανταστούμε. 'Ο αυτοδιαχειριστικός δημοκρατικός σοσιαλισμός που ή Γαλλία έχει ανάγκη και έμεις θέλουμε είναι ακριβώς αυτό».

Από την αυτοδιαχείριση στη συμμετοχική ένσωμάτωση

“Ολος ο κόσμος, λοιπόν, μιλά πλέον για αυτοδιαχείριση. Πέρα όμως από το πολιτικό περιεχόμενο του όρου και της σχέσης του με τα κοινωνικά δρώμενα υπάρχει μια σημαντική διάσταση που συνενώνει σε μια νέα πολιτική ευαισθησία τόσο έτερόκλητες πολιτικές έμπειρίες και προσανατολισμούς. “Οτι δηλαδή με τον όρο αυτό άναδεικνύονται όρισμένες αξίες που άπτονται της άτομικότητας και της συλλογικότητας, κυρίως οί αξίες της κοινωνικής άλληλεγγύης, της συλλογικής υπευθυνότητας και της άτομικής αξιοπρέπειας, αξίες που έγκαλούν θεσμούς και πρακτικές άμεσης συμμετοχής, άμεσου ένδιαφέροντος για τά κοινά και άμεσης δημοκρατίας για τίς αποφάσεις.

“Ομως, όποιο νόημα κι άν δίνει κανείς στην αυτοδιαχείριση ως στρατηγική μόνο πολιτικά μπορεί να πραγματοποιηθεί, γιατί θέτει επί τάπητος τό ζήτημα της συνολικής κοινωνικής και πολιτικής όργάνωσης. “Η άλλαγή νοοτροπιών που παρατηρήθηκε και ή συνακόλουθη μετατόπιση στη κλίμακα των άξιών δέν άρκεσαν για τη σταθεροποίηση των πολιτικών ρευμάτων που αναφέρθηκαν με έμφαση στην αυτοδιαχείριση. “Ηδη στίς μέρες μας σε πολλές περιπτώσεις ό αυτοδιαχειριστι-

κός λόγος έχασε τη μεγάλη άκρόαση που είχε τη δεκαετία του '70 ιδιαίτερα άνάμεσα στα ριζοσπαστικά-έπαναστατικά κινήματα της νεολαίας. “Η διάλυσή τους συνεπέφερε τη σιγή. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις όπως στο Γαλλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα, τό ‘Ισπανικό, αλλά και με τούς σοσιαλιστές του Κράξι στην ‘Ιταλία, ή αυτοδιαχείριση έχει καταταγεί στίς παιδικές, άνώριμες, φάσεις της ιστορίας τους. “Όταν μετά τό 1982, άντιμετωπίζοντας πλέον κυβερνητικές ευθύνες, έπέλεξαν τό δρόμο των προγραμμάτων λιτότητας και της καπιταλιστικής άνασυγκρότησης των οικονομιών της χώρας τους, τά αυτοδιαχειριστικά όράματα καταποντίστηκαν και στίς κομματικο-κρατικές κορυφές επικράτησαν οί τεχνοκρατικές έπιλογές.

Βρισκόμαστε, σήμερα, σε μια κατάσταση όπου τό αυτοδιαχειριστικό κίνημα που την προηγούμενη δεκαετία προωπιονίζοταν μια άναγέννηση του ευρωπαϊκού σοσιαλισμού, ένω παραμένει ή άδιαφιςβήτηση αρχή όλων των τάσεων, όργανώσεων, κομμάτων και ρευμάτων της ευρωπαϊκής άριστερας — με μόνη ίσως εξαίρεση τό σοβιετόφιλο Πορτογαλικό ΚΚ και τό έξίσου σοβιετόφιλο ΚΚΕ — έχασε σημαντικό μέρος της κοινωνικής του άπήχησης. Στην εργατική τάξη δέν κατέκτησε νέες θέσεις ένω έχασε πολλά στηρίγματα του άνάμεσα στα μέλη της νέας μικροαστικής τάξης και την στελεχική πλαισίωση της κρατικο-ιδιωτικής ύπαλληλίας.

Τό φαινόμενο αυτό που σκιάζει όχι μόνο και ειδικά την αυτοδιαχειριστική

προοπτική αλλά τό σύνολο των άριστερων-σοσιαλιστικών ιδεολογιών είναι ιδιαίτερα σοβαρό και θέτει σειρά ερωτημάτων.

Τό άδιέξοδο των αυτοδιαχειριστικών νησιδών

Τό πρώτο είναι ή σχέση της αυτοδιαχείρισης με τίς συνολικές πολιτικο-κοινωνικές διαδικασίες. “Ο αυτοδιαχειριστικός σοσιαλισμός δέν μπορεί να ύπάρξει σε νησίδες της βάσης ούτε θεσπίζεται από την κορυφή. Θά μπορούσαμε να πούμε ότι είναι μια διαλεκτική, άντιφατική σχέση του καθολικού και του μερικού που πασχίζει να διευρύνει τά όρια της κοινωνικής και της πολιτικής δημοκρατίας σε όλο τό εύρος της κοινωνίας. Οί ιδεολογίες εκείνες που έβλεπαν και βλέπουν την αυτοδιαχείριση ως κατάφαση του μερικού, του άτομικού, ως υπεραξίωση της μικρής συλλογικότητας σε άντίθεση με τη μεγάλη μονάδα παραγωγής, ως άνάδειξη του μικρού, του τοπικού και της «καθημερινότητας», στην πραγματικότητα άφηναν έλεύθερο τό έδαφος στο κράτος και τό πολιτικό του προσωπικό να επιβάλουν τίς λύσεις τους και ως εκ τούτου ή αυτοδιαχειριστική προσδοκία έκτονωνόταν.

Τό σχήμα με βάση τό όποίο κινήθηκαν τά πράγματα σε πάρα πολλές περιπτώσεις είναι περίπου τό άκόλουθο: “Από την άτομική-έλευθεριακή διεκδίκηση στη φιλελεύθερη φενάκη που όδηγεί στίς σημερινές σκληρές έκδοχές του φιλελευθερισμού. Στο όνομα του άντικρατισμού και των κινήματων της βάσης άφέθηκε έλεύθερο τό πεδίο στο «κέντρο» και τίς κορυφές όπου άνενόχλητα επιβίωσαν οί συγκεντρωτικές πρακτικές.

Τό γλιόστρημα αυτό από τη μια ιδεολογική θέση στην άλλη δέν είναι φυσικά άσχετο με τον, θά λέγαμε, επιφανειακό και ρητορικό υπερθεματισμό των άριστερων κομμάτων πάνω στα αυτοδιαχειριστικά θέματα στο βαθμό που από την άλλη μεριά δέν ξεκόβαν από τίς άντιδημοκρατικές και έλιτίστικες πρακτικές, ή δέν δημιουργούσαν πραγματικά έναλλακτικές προοπτικές. Για τά μέλη μάλιστα της νέας μικροαστικής τάξης που διεκδικούσαν την άποδέσμευση από τίς σκληρωτικές ίεραρχίες, τίς πατριαρχικές άντιλήψεις, τη συντηρητική ήθική, που διεκδικούσαν επίσης μια πιό έλεύθερη κοινωνική κινητικότητα αυτοδιαχείριση κατάκτηση να σημαίνει έλευθερία άτομικής πρωτοβουλίας, κι από κεί και πέρα θαυμασμός του ρηγκανισμού και του φρηντμανικού «άντικρατισμού».

Αυτοδιαχείριση και σοσιαλισμός: ό δύσκολος γάμος

Τό δεύτερο και ουσιαστικότερο έρώτημα έρχεται από τη σχέση της αυτοδιαχείρισης με τό συνολικό σοσιαλιστικό σχέδιο. Διότι, έν πολλοίς, ό αυτοδιαχειριστικός λόγος έρχόμενος σε άντίθεση με τούς παραδοσιακούς σοσιαλιστικούς στόχους υπέκυψε σε ένα είδος ιδιότυπου ρεφορμισμού καθώς υποβάθμιζε τό ζήτημα των παραγωγικών σχέσεων και τό ζήτημα των παραγωγικών δυνάμεων. “Επικεντρώνοντας την προσοχή του πάνω στο θέμα της διαχείρισης της οικονομίας και

της διεύθυνσης της εργασίας, άφηνε περίπου στο περιθώριο το ζήτημα των σχέσεων ιδιοκτησίας των μέσων της παραγωγής. "Όμως καμιά αυτοδιαχειριστική-σοσιαλιστική προοπτική δεν μπορεί να έχει στέρια βάση αν η ιδιοκτησία παραμένει ατομική ή αν «αναιρείται» ως κρατική. Στη πρώτη περίπτωση αποκτά μία τεχνική-ήθική διάσταση που οδηγεί σε ρεφορμιστικές συμμετοχικές εκδοχές, περιορισμένες στο επίπεδο της επιχείρησης ή του κλάδου με στόχο την ενσωμάτωση των εργαζομένων που καλούνται, να ενστερνισθούν το «πνεύμα της επιχείρησης». Ό σαφής διαχωρισμός που επέβαλλε ο τεύλορισμός μεταξύ διευθυνόντων και εκτελεστών στην άλυσίδα της παραγωγής κάπου έφθασε στα όριά του, τό μοντέλο περνά βαθιά κρίση, όποτε οί «συμμετοχικές» διαδικασίες γίνονται ό άξονας της ανασυγκρότησης της καπιταλιστικής παραγωγής. Τό ζήτημα, έπομένως της ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής παραμένει κεντρικό και ή αυτοδιαχειριστική διεκδίκηση αποκτά έπαναστατικό νόημα μόνο αν τό θέτει προβάλλοντας την ανάγκη νέων μορφών κοινωνικής ιδιοποίησης.

Στήν άλλη περίπτωση όπου ήδη ή ατομική ιδιοκτησία έχει καταργηθεί (κοινωνικές σοβιετικού τύπου) τό κράτος ιδιοκτήτης νομέας-διανομέας έρχεται να επιβάλλει και όλίγη αυτοδιαχείριση για να ξεπεραστούν οργανωτικές δυσλειτουργίες, ή πτώση της παραγωγικότητας και ή άδιαφορία των εργαζομένων χάρη στα προσωπικά κίνητρα, τή φενάκη της συμμετοχής ή της συνδιαχείρισης.

Αυτοδιαχείριση: μεταξύ κράτους και αγοράς

"Ένα τελευταίο έρώτημα είναι αυτό της σχέσης αυτοδιαχείρισης-αγοράς-κράτους. "Η αστάθεια της αγοράς δεν μπορεί να έγγυηθεί τήν οικονομική σταθερότητα για τό σύνολο της κοινωνίας ούτε τήν κοινωνική ισότητα. Τό κράτος πάλι είναι αδύνατο να ανταποκριθεί στην κοινωνική πολυφωνία και όταν άποβαίνει τό μοναδικό κέντρο λήψης αποφάσεων επικρατούν γραφειοκρατικές-όλοκληρωτικές καταστάσεις. "Η αυτοδιαχείριση έρχεται, άκριβώς, να λειτουργήσει μεταξύ κράτους και αγοράς, όταν ούτε τό κράτος ούτε ή αγορά μπορούν να εξαφανιστούν παρά μόνο στο πλαίσιο μιάς μακράς ιστορικής περιόδου. Και αναγκαστικά θά εμφανίζεται με δύο όψεις, ως έπαναστατική ή ως ρεφορμιστική προοπτική καθόσον στή διάρκεια της ταξικής πάλης συνυπάρχουν και συγκρούονται τάσεις κοινωνικά και πολιτικά αντίφατικές. "Η σημασία της πάντως έγκειται στο ότι αποτελεί τή μόνη βάση για τήν ένότητα όχι μόνο των έξαιρετικά διαφοροποιημένων και κατακεραματισμένων τμημάτων της εργατικής τάξης αλλά και τή βάση για μιά γενικότερη κοινωνική ένοποίηση του συνόλου του κόσμου της μισθωτής εργασίας, της παραγωγικής αυτοασχόλησης, του κόσμου της αγροτικής παραγωγής, των υπηρεσιών και των μικρών επιχειρήσεων, που διαμορφώνονται στο έδαφος της άπλης έμπορευματικής

παραγωγής και της κυκλοφορίας, μιά ένοποίηση, για να χρησιμοποιήσω ένα όρο του Πουλαντζά, διαφορετικών ταξικών στοιχείων σε «διαλεκτική ένταση». Πού σημαίνει άφενός τή *δυνατότητα*, τό έφικτό, για μιά νέου τύπου αντίκαπιταλιστική συμμαχία των λαϊκών στρωμάτων ενάντια στο καπιταλιστικό κράτος, τήν αστική τάξη, τό μεγάλο κεφάλαιο και συνάμα συνεχή έκκρεμότητα, σύγκρουση, άναδιαπραγμάτευση των στόχων του νέου κοινωνικού συμβολαίου μεταξύ των λαϊκών συνιστωσών αυτής της συμμαχίας. Μπορούμε έτσι να φανταστούμε τό πέρασμα από τήν κατάσταση όπου τό κράτος ή ή αγορά αποτελούν τούς αποκλειστικούς μηχανισμούς διανομής του κοινωνικού προϊόντος σε μορφές πίο σύνθετες και άπελευθερωτικές όπου συνυπάρχουν, συγκρούονται και διαπραγματεύονται κράτος, χρήστης και παραγωγός.

Μ' αυτή τήν έννοια ή αυτοδιαχείριση θά μπορούσε να είναι ό άξονας ενός νέου έπαναστατικού λαϊκού κινήματος.

*

Στά καθ' ήμάς: έτεροχρονισμοί

Στά καθ' ήμάς, ή αυτοδιαχειριστική προβληματική κάνει τήν εμφάνισή της μετά τό 1977-78. Στήν πραγματικότητα δεν πρόκειται παρά για τήν υιοθέτηση εκ μέρους του ΚΚΕ έσωτ. της εύρωκομμουνιστικής θεματικής που δεν αντίστοιχεί ούτε σε κάποια αξιόλογη κοινωνική ζήτηση ούτε σε κάποιες έμπειρίες προερχόμενες, από τό κοινωνικό σώμα. "Άλλωστε ή ίδια ή δομή του έλληνικού πολιτικού συστήματος όπου τά όριζόντια δίκτυα όργάνωσης (συνδικάτα, συλλογικότητες, τοπική αυτοδιοίκηση κ.λπ.) είναι ύποτυπώδη και βυθισμένα στο συντεχνιακό άκτιβισμό πολύ δύσκολα επιτρέπει ή υποβάλλει αυτοδιαχειριστικές έμπειρίες. Κλασικό παράδειγμα ή Τοπική Αυτοδιοίκηση που δεν είναι παρά μιά άπόρριψη της κεντρικής έξουσίας. "Ο αυτοδιαχειριστικός λόγος, λοιπόν, στο βαθμό που υπήρξε ως έξαγγελία βρέθηκε χωρίς κοινωνικό έρμα. "Όταν άκόμα και οί στοιχειωδώς αυτόνομες συνδικαλιστικές λειτουργίες ύποτάσσονται στις άρμοδιότητες του ειρηνοδικείου και τών άσφαλιστικών μέτρων (ΓΣΕΕ) τότε δεν μπορούμε να μιλάμε για αυτοδιαχείριση με βάση και κάποια πραγματικά δεδομένα. "Επιπλέον αν ή αυτοδιαχείριση προβάλλει ως βασική της άρχή και αξία τήν κοινωνική άλληλεγγύη πώς μπορεί να άνθισσει σε μιά κοινωνία όπου βασιλεύει ό πόλεμος όλων εναντίον όλων, ό ατομικός καιροσκοπισμός, ό όχαδερφισμός, ό συντεχνιακός κατακεραματισμός;

Κάθε έπαναστατική ή δυναμική ιδέα για να ευδοκιμήσει προϋποθέτει ένα μίνιμουμ κοινωνικής άνιδιοτέλειας εκείνων που καλούνται να τήν ενστερνισθούν, προϋποθέτει επίσης κάποιες οργανωτικές και ιδεολογικές ύποδοχές με τίς όποιες θά ταιριάζει και θά τίς κινητοποιεί. Θά ήταν άπαισιόδοχο να σκέφτεται κανείς ότι βρισκόμαστε μάλλον μακριά νυχτωμένοι;

"Επιπλέον και ή ιδέα της αυτοδιαχείρισης όπως και τόσες άλλες άλλωστε, δέ-

χθηκε τό μεγαλύτερο πλήγμα όταν άρχισε να διακοσμή τήν άνδρεοπαπανδρείκη μεγαλοστομία. Δεν φταίει αυτή γι' αυτό. "Όταν οί εύρωπαίοι σοσιαλιστές έγκατέλειπαν τήν αυτοδιαχειριστική προβληματική τό ΠΑΣΟΚ υιοθέτησε τό σύνθημα του αυτοδιαχειριστικού σοσιαλισμού τή στιγμή που βρισκόταν περισσότερο από κάθε άλλη φορά μακριά του. "Ήταν άκριβώς όταν έβαζε μπροστά τό άρθρο 4 και τή γιγαντιαία επιχείρηση ενσωμάτωσης που όνόμασε «κοινωνικοποιήσεις». Τέλος πάντων, από τή μεριά του ΠΑΣΟΚ τά πράγματα είναι άρκετά ξεκαθαρισμένα αν και πίσω άφησε όχι και λίγα συντρίμια.

Τό ΚΚΕ έχεται στερρώς των παραδεδεγμένων του ύπαρκτου σοσιαλισμού. Καλύτερα ν' αλλάξουμε θέμα. Και άπομένει μόνο ή άνανεωτική άριστερά, στήν κομμουνιστική και τή μή κομμουνιστική της συνιστώσα στην όποια οί σοσιαλιστικές αυτοδιαχειριστικές ιδέες κάπως ευδοκιμούν αν και κινούνται μεταξύ άμηχανίας και νεφελώματος.

Δέν θά ήθελα να άνοιξω τό —άρκετά άνοιχτό άλλωστε— θέμα γιατί ό νέος φορέας της άριστεράς που κυοφορείται, λόγω των ιδεολογικών και των πολιτικών του προσδιορισμών, δεν πρόκειται να είναι εκείνος που θά άναδείξει τήν αυτοδιαχειριστική-σοσιαλιστική προοπτική. Αυτή περνά μέσα από τήν άνανέωση του έλληνικού κομμουνιστικού κινήματος. "Αλλά κι αυτή είναι ζητούμενο.

"Άγγελος "Ελεφάντης

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

Μέσα από τήν πληθώρα των δημοσιευμάτων, αναλύσεων, θεωρητικών κ.λπ. έπεξεργασιών για θέματα αυτοδιαχείρισης σκόπιμο είναι να έπισημάνω όρισμένα σημαντικά έργα που, κατά καιρούς, χρησιμοποιήσαν για τήν προσωπική μου ένημέρωση και έξοικείωση με τή σχετική προβληματική.

Περιοδικό *Autogestion*, 1966-1970, 43 τεύχη, Paris και *Autogestion et Socialisme* από τό 1970 ως τό 1980.

Felix Damette et Jacques Scheibling, *Pour une strategie autogestionnaire*, ed. Sociales 1979.

Michel Verret, *Le Travail ouvrier*, Armand Colin, 1982.

Alain Lipietz, *L'audace ou l'enlisement*, Decouverte, 1984.

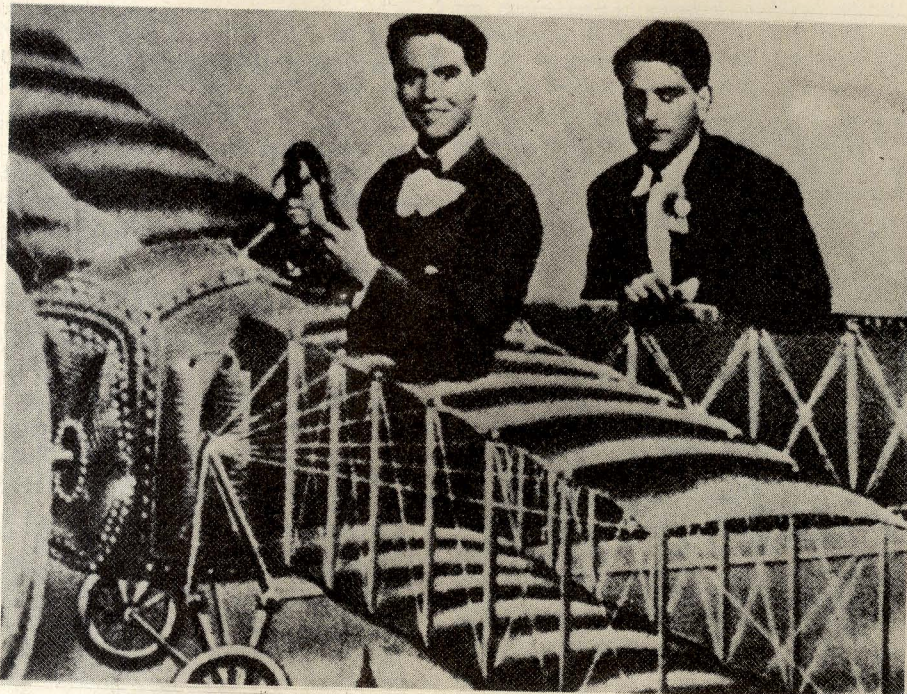
André Meisterer, *Socialisme et l'Autogestion, l'experience Yougoslave*, Seuil 1966.

Daniel Mothé, *L'autogestion goutte à goutte*, Le Centurion 1980.

Pierre Rosanvallon, *L'age de l'autogestion*, Seuil 1977.

Yvon Bourdet, *Pour l'autogestion* Anthropos 1977.

'Ολυμπιακή 'Ανασφάλεια

«...άρκετοί επιβάτες και κυρίως γυναίκες ζητούσαν να πληροφορηθούν πριν τσεκάρουν τα εισιτήρια τους, αν θα ταξιδεύουν με ξένο αεροπλάνο, ή με αεροπλάνο της 'Ολυμπιακής.

Στήν πλειοψηφία τους όμως, οι Έλληνες ταξιδιώτες καλοτύχιζαν εαυτούς... που θα κατάφερναν να επιβιβαστούν σ' ένα αεροπλάνο για να φτάσουν στον προορισμό τους».

Τό μικρό ρεπορτάζ, απόσπασμα του οποίου είναι τό παραπάνω, στήν εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ τής 24/6/86 για τήν κατάσταση στό Έλληνικό, άμέσως μετά τήν άπόφαση των πιλότων για άναστολή τής άπεργίας, θίγει άσυναίσθητα και μέ άρκετή δόση ειρωνείας μία πλευρά τής πρόσφατης άναταραχής στήν 'Ολυμπιακή, ή όποία καθόλου δέν άπασχόλησε τήν άρθρογραφία στίς εφημερίδες και τά περιοδικά, ούτε βέβαια τήν κυβέρνηση τής όποίας τό μόνο ενδιαφέρον ήταν νά συντρίψει μέ κάθε τρόπο κάθε άπόπειρα προβολής και διεκδίκησης συνδικαλιστικών αίτημάτων.

'Απεργοσπάστες και ασφάλεια πτήσεων

'Η όργάνωση άπεργοσπαστικού μηχανισμού μέ τή μίσθωση ξένων άεροσκαφών και ξένων πληρωμάτων έγινε χωρίς νά δοθούν διαβεβαιώσεις στό κοινό ότι έχει μεριμνήσει ή κυβέρνηση και ή διοίκηση

τής 'Ολυμπιακής για τήν ασφάλεια των πτήσεων. Και πώς θά μπορούσαν νά ισχυριστούν ότι έπραξαν διαφορετικά όταν μοναδικό τους μέλημα ήταν ή έξόντωση κάθε συνδικαλιστικής δράσης και ή μείωση ή ή επάμβλυνση κατά τό δυνατόν των συνεπειών τής άπεργίας. Πώς θά μπορούσαν νά ισχυριστούν ότι δέν άδιαφόρησαν για τήν ασφάλεια των πτήσεων όταν τά πληρώματα και οι κυβερνήτες των άεροσκαφών ύποχρεώθηκαν νά πετάνε, ενώ συνάδελφοί τους συλλαμβάνονταν και βρίσκονταν στή φυλακή, ενώ όλοι, άπεργοί και άπεργοσπάστες, διασύρονταν καθημερινά στίς εφημερίδες και στίς άνακοινώσεις τής κυβέρνησης χωρίς καμιά δυνατότητα άπάντησης, όταν λόγω τής δημόσιας διαπόμπευσης των πληρωμάτων, τής άναστάτωσης και του έκνευρισμού, τό επιβατικό κοινό άδιαφορούσε και παράκουγε τίσ όδηγίες και ύποδείξεις των ίπταμένων συνοδών κατά τή διάρκεια των πτήσεων.

Τί θά έλεγε ή κυβέρνηση και πολύ περισσότερο οι εφημερίδες αν, ό μή γένοιτο, γινόταν ή γίνει κάποιο άτύχημα όλη αύτή τήν περίοδο τής κόντρας μέ τους πιλότους. Θά μεταστρεφόταν ή όχι ή κοινή γνώμη; Θά γέμιζαν ή δέ θά γέμιζαν οι εφημερίδες μέ γιγαντότιτλους για εύθνες, ρατσιστικές κορώνες για Λιβανέζους πιλότους και σπαρακτικές φωτογραφίες μέ γυναίκες μάνες;

'Η κυβέρνηση και ή διοίκηση τής 'Ο-

λυμπιακής δέ θά πρέπει νά περιμένουν μία τραγωδία για ν' άναλογοστούν τίσ εύθνες τους. Έχουν καθήκον νά προασπίσουν τό συμφέρον, τή φήμη και τό κύρος της έταιρείας. 'Η 'Ολυμπιακή, στό έξωτερικό τουλάχιστον, φημίζεται για τίσ ικανότητες των πιλότων της και τήν ασφάλεια των πτήσεών της. Πώς μπορεί όμως νά δικαιώσει τή φήμη της, όταν αύτούς τους πιλότους τούς άπολύει για νά προσλάβει άλλους μέ κριτήριο τήν άπεργοσπαστική παρέμβαση και όχι τίσ ικανότητες τους στό πιλοτήριο.

Συγκρίσεις...

Οί σκέψεις αυτές δέν είναι Κασσανδρικές. 'Η στάση τής κυβέρνησης Ρήγκαν στίς 'Ηνωμένες Πολιτείες άπέναντι στους άπεργούντες έλεγκτές έναερίου κυκλοφορίας τόν Αύγουστο του 1981 —στάση τήν όποία μιμήθηκε και υπερέκρασε ή κυβέρνηση Παπανδρέου στή διένεξη μέ τους πιλότους — είχε συγκεκριμένους συνέπειες στίς άεροσυγκοινωνίες. Τόν Αύγουστο του 1981 ό Ρόναλντ Ρήγκαν άπέλυσε 11.400 έλεγκτές έναερίου κυκλοφορίας (τά 2/3 του συνολικού αριθμού) για νά σταματήσει τήν άπεργία τους. Προσλήφθηκαν νέοι μέ έλάχιστη πείρα και σήμερα ό αριθμός των έλεγκτών είναι 30% μικρότερος σέ σχέση μέ τόν αριθμό πριν τήν άπεργία. Σύμφωνα μέ στοιχεία τής Federal Aviation Administration ('Ομοσπονδιακή Διοίκηση 'Αεροπορίας) από τό 1981, 232 άτομα έχασαν τή ζωή τους σέ άτυχήματα στήν 'Αμερική που όφείλονταν σέ λάθη ή έλλειψη έμπειρίας των έλεγκτών έναερίου κυκλοφορίας. 'Ο αριθμός των «near midair collisions» των περιπτώσεων όπου από λάθος, άεροπλάνα βρίσκονται σέ άπόσταση μόλις 500 ποδιών ή μισού δευτερολέπτου, άνέβηκε από 395 τό '81 σέ 777 τό '85. Επίσης, ό αριθμός των λειτουργικά σφάλματων όπου ύπολογίζονται τά midair collisions και περιπτώσεις στίς όποιες τά άεροσκάφη απέχουν λιγώτερο από 5 μίλια ή 20 δευτερόλεπτα, πήδηξε από 457 τό '81 σέ 1243 για τους πρώτους 11 μήνες του '85. 'Όσο για τίσ πρώ' όλιγον συγκρούσεις στους διαδρόμους προσγείωσης και άπογείωσης, αυτές άνέβηκαν κατά 56% τό διάστημα '84-'85, τά μόνα χρόνια που κρατήθηκαν ή χρειάστηκε νά κρατηθούν τέτοια στοιχεία. Και υπάρχουν καταγγελίες από συλλόγους καταναλωτών ότι πολλά midair collisions δέν καταχωρούνται, ενώ χρησιμοποιείται περισσότερο ό εύρύτερος όρος «λειτουργικά σφάλματα».

Τά στοιχεία είναι διδακτικά. Και καλά θά έκαναν εφημερίδες και επιβατικό κοινό νά συμμερισθούν τίσ άνησυχίες των γυναικών του μικρού ρεπορτάζ τών γυναικων άρχή, και νά απαιτήσουν από τήν έταιρεία και τήν κυβέρνηση τό σεβασμό και τήν ασφάλεια τους στίς πτήσεις τους μέ τήν 'Ολυμπιακή. Οί ειρωνείες και οι προκαταλήψεις σέ βάρος των γυναικών μάλλον δέν εύνοούν τή διεύρυνση όλων των πτυχών του προβλήματος 'Ολυμπιακή, όπως βέβαια και τίσων άλλων.

Βάσω Κιντή

Τουρισμός, χωρίς τουρίστες;

Κάμψη τής τουριστικής κίνησης

«Αύξημένες κατά 4,1%, είναι οι άφιξεις ξένων τουριστών στο πεντάμηνο Ιανουαρίου-Μαΐου 1986, έναντι του ίδιου χρονικού διαστήματος του 1985». Αύτα ανακοίνωσε μόλις πρὶν λίγες ἡμέρες ὁ Ε.Ο.Τ., δίνοντας παράλληλα καὶ τὰ ἀνάλογα στατιστικά στοιχεία.

Πρῶτοι σέ ἀφίξεις εἶναι οἱ Ἕλληνοι καὶ ἀκολουθοῦν οἱ γείτονες Γιουγκοσλάβοι, οἱ Γάλλοι, οἱ Ὁλλανδοί, οἱ Σουηδοὶ καὶ οἱ Ἀμερικανοί. Ὁ Ε.Ο.Τ. καὶ κατ' ἐπέκταση ἡ κυβέρνησις φαίνεται νὰ εἶναι ἰδιαίτερα εὐχαριστημένοι ἀπ' τὴν μέχρι τώρα τουριστικὴ κίνηση. Τὰ 7.000.000 ξένων τουριστῶν τοῦ 1985, γιὰ τὴ φετινὴ χρονιά ὑπολογίζονται σέ 7.500.000.

Οἱ ἀνακοινώσεις τοῦ Ε.Ο.Τ. μιλάνε καὶ γιὰ αὐξηση τοῦ τουριστικοῦ συναλλάγματος περίπου 2 δισ δραχμῆς σέ σχέση μὲ τὴν περσινὴ χρονιά.

Εἶναι ὅμως τέτοια ἡ κατάστασις στὸν τουριστικὸ χῶρο πού νὰ δικαιολογεῖ τὴν ἱκανοποίησι τῶν ἀρμοδίων φορέων τοῦ κράτους; Ἀρκεῖ ἡ σχετικὰ μικρὴ αὐξηση τοῦ τουριστικοῦ ρεύματος στὴ χώρα μας, ἀπὸ μόνη τῆς νὰ δικαιολογήσει μιὰ σχετικὴ ἔστω εὐφορία καὶ νὰ διαγράψει εὐδαίμονες προοπτικές; Μιὰ πῶ συνολικὴ καὶ πολιτικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος φαίνεται νὰ μὴν ἀπασχολεῖ τοὺς ὑπεύθυνους φορεῖς.

Οὔτε ὁ Ε.Ο.Τ., οὔτε κάποιος ἄλλος ὑπεύθυνος κυβερνητικὸς παράγοντας προσπάθησε νὰ προσεγγίσει τὴν παρατηρούμενη μείωσι τῆς τουριστικῆς κίνησης ὄχι μόνον στὴ χώρα μας ἀλλὰ καὶ σέ πανευρωπαϊκὸ ἐπίπεδο, ἰδιαίτερα μετὰ τὴν «ἀποστροφή» τῶν Ἀμερικανῶν γιὰ τὴν Εὐρώπη λόγω τρομοκρατίας καὶ Τσερνουπίλ.

Ὁ ἐσωτερικὸς τουρισμὸς καὶ ἡ οικονομικὴ κρίσις

Δέν εἶναι λίγοι ἀπ' τοὺς συμπατριῶτες μας καὶ μάλιστα ἀρκετοὶ νέοι, πού φέτος δέ θὰ πᾶνε διακοπές καὶ δέ θὰ περάσουν κάποιες μέρες ξέγνοιαστες καὶ ξεκούραστες «μέ σλίπινγκ-μπάνγκ καὶ μέ καρπούζι». Κρίσις τοῦ συγκεκριμένου τουριστικοῦ προτύπου πού οἰκοδομήθηκε τὰ τελευταῖα χρόνια;

Ἴσως ναι, ἴσως ὄχι. Τό σίγουρο εἶναι ὅτι τό ξέσπασμα τῆς οικονομικῆς κρίσης δέ βιώνεται καὶ ...τόσο νικηφόρα ἀπ' τοὺς νεοέλληνας. Τὰ ἐξοδα μιᾶς ἐκδρομῆς εἶναι πολλά, φτηνὸς τουρισμὸς μὲ ἐφήμερη ἐγκατάστασις σέ κάποια ἀκρο-

γιαλιά απειλούν όχι μόνο να εξαντλήσουν και την τελευταία δραχμή του δώρου της άδειας — για όσους εργάζονται βεβαίως — αλλά και να ύποθηκεύσουν τους επόμενους μήνες του «θερμού» φθινοπώρου. Έτσι αρκετοί είναι αυτοί που θα προσπαθήσουν να αναπαράγουν την εργατική τους δύναμη κάτω απ' το λιοπύρι της αειθαλούς πρωτεύουσας.

Οί πίο τυχεροί αυτής της κατηγορίας, που έχουν κάποιο σπίτι στο χωριό ή συγγενείς, ίσως μπορέσουν να εκδράμουν για λίγο.

Νά λοιπόν που τό σπίτι στο χωριό, τό άραχνιασμένο και έγκαταλελειμένο μās γνέφει μέ διαφορετικούς όρους άπ' ότι πρίν μιά ή δυό δεκαετίες...

Ο έξωτερικός τουρισμός ή ό Ρήγκαν σάν τουρίστας...

Η οικονομική κρίση όμως δέν χτυπά μόνο τόν έσωτερικό τουρισμό. Τά ίδια και πίο άσχημα είναι τά νέα και για τό τουριστικό ρεύμα άπ' τό έξωτερικό. Δέν χρειάζεται ειδική έρευνα για νά αντίληφθούμε ότι φέτος οί ξένοι τουρίστες είναι φτωχότεροι τών περυσινών.

Γιά παράδειγμα, μιά βόλτα στην παραδοσιακή Πλάκα βεβαιώνει του λόγου τό άληθές. "Απαντες οί φιλοξενούμενοι μας την «βγάζουν» μεσημέρι-βράδυ μέ μιά «χωριάτικη» και μιά μύρα. Τό φαινόμενο είναι γενικό και άνησυχητικό συγχρόνως άν και δέ φαίνεται στους αριθμούς που άνακοινώνει περιοδικά ό Ε.Ο.Τ. Είναι πίο πίο σύνθετο και άναμφίβολα έχει και πολιτικές προεκτάσεις.

Τή μείωση τών Άμερικανών τουριστών, που δέ θά έπισκεφθούν τή φετινή χρονιά όχι μόνο την Έλλάδα αλλά και όλόκληρη τή νότια Εύρώπη, οί στατιστικές τήν ύπολογίζουν σε 2 έκατομύρια. "Αν λάβουμε ύπόψη μας ότι στην Έλλάδα, ό Άμερικανός τουρίστας έξοδεύει γύ-

ρω στά 850 δολ. κατά τό χρόνο τής παραμονής του, εύκολα γίνεται κατανοητή ή άπόλεια του δυσέυρετου συναλλάγματος. Καί έπιπροσθέτως: τά δυό έκατομ. Άμερικανών που δέ θά έπισκεφθούν τή νότια Εύρώπη διαθέτουν άρκετά μεγάλη οικονομική εύρωστία, πρόκειται για «γερά πορτοφόλια» που δέ θά τά «ξαλαφρώσουν» σε κάποιο εύρωπαϊκό τουριστικό θέρετρο.

Η αίτια γι' αυτό τό σοβαρό ζήτημα δέ φαίνεται νά είναι μόνο ή οικονομική κρίση, που χτυπά κι αυτήν άκόμα τήν πόρτα του μέσου Άμερικάνου.

"Ας θυμηθούμε, για παράδειγμα, τήν περσινή ταξιδιωτική όδηγία τής άμερικανικής κυβέρνησης σχετικά μέ τό άεροδρόμιο του Έλληνικού και τίς άλλεπάλληλες συστάσεις τής προς τούς άμερικανούς πολίτες για τούς μυρίους κινδύνους που έγκυμονούν οί διακοπές τους στην Έλλάδα. Από τό 1985 ως τό 1986 ή κατάσταση έχει γίνει πίο επικίνδυνη. Η πολεμική έμπλοκή τών ΗΠΑ στή Μεσόγειο μέ τή Λιβύη, τά κρούσματα τρομοκρατίας στά εύρωπαϊκά άεροδρόμια, «άναγκάζουν» τό άμερικανικό κράτος νά παρέμβει άμεσα και μέ άπροκάληπτο και κυνικό τρόπο νά διαχειρισθεί τή διάθεση του «έλευθέρου χρόνου» τών ύπηκόων του.

Πρόκειται για μιά διαδικασία μέ προφανή πολιτική στόχευση. Ένίσχυση τής τάσης «άπομονωτισμού» τών ΗΠΑ άπ' τούς προνομιακούς εύρωπαϊκούς έταίρους τους άπ' τή μιά πλευρά και άπ' τήν άλλη βάθεμα τών αντίθέσεων ΗΠΑ-Εύρώπης. Ειδικά για τίς οικονομίες τών νοτιοευρωπαϊκών χωρών, για τίς όποιες ό τουρισμός άποτελεί βασική και άναντικατάσταση πηγή εισροής συναλλάγματος και μοχλός τής κίνησής τους, οί συνέπειες θά είναι τρομακτικές άν συνεχισθεί αυτή ή τάση. Γιατί τό οικονομικό άδυνάτισμα, εκτός άπ' τά έσωτερικά προβλήματα που δημιουργεί σ' αυτές τίς χώρες, άνεργία κ.λπ., δημιουργεί και τούς

άναγκαίους εκείνους όρους για μιά συνολική πλέον πολιτική και οικονομική έξάρτηση όλης τής Εύρώπης στις έπιταγές του ύπεραπλαντικού συμμάχου.

Και σά νά μήν άρκοΰσαν όλα αυτά, ήλθε και τό πυρηνικό δυστύχημα του Τσερνομπίλ νά έπιτείνει και νά έπισφραγίσει τήν κατάσταση. Κάποιοι κακεντρεχείς θά έλεγαν ότι οί Ρώσοι μέ τό Τσερνομπίλ βάλθηκαν νά όξύνουν τίς αντίθέσεις ΗΠΑ-Εύρώπης προς όφελος τής πρώτης...

Η Έλλάδα στό μεταίχμιο...

"Όλη αυτή ή κατάσταση για τή χώρα μας έσωτερικεύεται μέ πολλαπλάσιο κόστος σε σχέση μέ τίς άλλες χώρες τής νότιας Εύρώπης.

Καθημερινή είναι ή ειδησεογραφία τών εφημερίδων που μας πληροφορούν για τό πρωτοφανές τουριστικό σεργιάνι τής Τουρκίας στο Αίγαίο. Η γειτονική χώρα φαίνεται διατεθειμένη νά άνταγωνιστεί σκληρά τήν Έλλάδα σ' αυτόν τόν τομέα, και τίποτα δέ δικαιολογεί τήν άπάθεια τών άρμόδιων φορέων του έλληνικού κράτους. Γιατί Μεσόγειος δέν είναι μόνο ή Έλλάδα και άπ' ότι φαίνεται όλες οί μεσογειακές χώρες — άπό τήν Αίγυπτο μέχρι τό Ισραήλ, άπ' τή γειτονική μας Ιταλία ως τήν «άσυναγώνιστη» Ισπανία και τό «έξωτικό» Μαρόκο — είναι διατεθειμένες νά διεκδικήσουν μέ πίο φερέγγυο τρόπο, σε σχέση μέ τήν Έλλάδα, τά ρέστα που τούς άναλογούν. Η ύστέρηση τής χώρας μας άπό άποψη ύποδομής και κάποια σοβαρά μάλλον προβλήματα που άφορούν τίς σχέσεις κράτους-ξενοδοχειακού κόσμου, στερούν τή δυνατότητα νά αντιμετωπιστούν μέ όρους ίσοτιμίας και φερεγγυότητας άπ' τήν Έλλάδα οί άλλες άνταγωνίστριες χώρες.

Άνδρέας Πανταζόπουλος

Ο «Δεκαπενθήμερος Πολίτης» σε τόμους

Από τόν Νοέμβριο του 1983 ως τό καλοκαίρι του 1985, τρεις τόμοι του «Δεκαπενθήμερου Πολίτη» καταγράφουν τά προβλήματα μιās έποχής. Κάθε τόμος περιλαμβάνει δεκαπέντε τεύχη (1-15, 16-30, 31-45) και άναλυτικά εύρετήρια.

Προβλήματα πολιτικής, ιδεολογίας, ιστορίας, πολιτισμού, προβλήματα κοινωνικά, άναλύσεις, σχόλια, κριτικές. Προβλήματα τής Άριστερας.

Οί τόμοι πωλούνται στά γραφεία του περιοδικού προς 1.500 δρχ. ό ένας. Η έπιστροφή τών παλαιών τευχών γίνεται στά γραφεία μας. Επίσης οί τόμοι μπορούν νά άποσταλούν και ταχυδρομικά στους ένδιαφερόμενους.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Φιλειρηνικό κίνημα, Τσερνομπίλ καί ανθρώπινα δικαιώματα

Έχουμε ήδη αναφερθεί έκτεταμένα (τεύχος 12, 6.4.84) στο φιλειρηνικό κίνημα της Ανατολικής Γερμανίας, στην πολυμορφία των μικρών ομάδων που τό συγκροτούν — πασιφιστές, χριστιανοί, αντιρρησίες συνείδησης, οικολόγοι, φεμινίστριες, «περιθωριακοί», αλλά και άριστεροί αντίπαλοι του καθεστώτος — και οι όποιοι τελικά έχουν ένα κοινό: την αντίθεσή τους σε μία εξουσία που τούς στερεί άκόμα και τή δυνατότητα τής έκφρασης. Άπλως, λοιπόν, τό «νόμιμο» έδαφος του φιλειρηνισμού αποτέλεσε ταυτόχρονα και προνομιακό χώρο για τήν έκφραση όλων τών αντιθέσεων. Τό κράτος, προσπαθώντας να διαφυλάξει μιάν κάπως αποδεκτή εικόνα και άπέναντι στήν έκκλησία αλλά και στή Δυτική Γερμανία, χτύπησε πάντοτε άμειλικτα, ποτέ όμως μαζικά: συλλαμβάνει και εξορίζει τά πιά δυναμικά στοιχεία, άποδεκατίζοντας έτσι τίσ ομάδες πρωτοβουλίας.

Άπό τότε που πρωτογράψαμε, λοιπόν, για τό θέμα άρκετά έχουν αλλάξει. Ήδη π.χ. ή Ειρηνιστική Κοινότητα τής Ίένας, γνωστή για τίσ τολμηρές πρωτοβολίες της, έχει σχεδόν συντριβεί καθώς τά δραστήρια μέλη της έχουν εξοριστεί πιά όλα στή Δυτική Γερμανία. Στή νέα συζήτηση για τόν έπαναπροσδιορισμό τών προοπτικών και τών μορφών δράσης, αλλά και τών ίδιων τών πεδίων παρέμβασης, διαμορφώνονται δύο χοντρικά κατευθύνσεις. Μιά έντεινόμενη ευαισθησία σε ζητήματα οικολογίας και προστασίας του περιβάλλοντος, και παράλληλα μία κατεύθυνση άνάλογη με εκείνη άλλων ανατολικοευρωπαϊκών κινημάτων, όπως ή Χάρτα 77, που ρίχνου

τό βάρος τους σε ζητήματα δημοκρατίας και ανθρώπινων δικαιωμάτων. Είναι φανερό ότι οι δύο αυτές επιλογές όχι μόνο άλληλοεπικαλύπτονται, αλλά στήν πραγματικότητα άποτελούν όψεις του ίδιου νομίσματος. Με τά λόγια τά δικά τους: «μιάς κοινωνίας που παράγει δύο τύπους ανθρώπων — εκείνων που δίνουν διαταγές και εκείνων που τίσ έκτελούν». Τά άκόλουθα δύο γεγονότα φωτίζουν τήν κατάσταση που επικρατεί σήμερα στήν αντίσταση κατά τής ανατολικογερμανικής εξουσίας.

Δημοψήφισμα για τήν πυρηνική ενέργεια

Σύμφωνα, λοιπόν, με στοιχεία που δίνει τό δυτικογερμανικό περιοδικό *Σπίγκελ*, οι άρχές τής Λαϊκής Δημοκρατίας τής Γερμανίας βρίσκονται μετά τό άτύχημα του Τσερνομπίλ άντιμέτωπες με ένα πρωτόγνωρο γι' αυτές πρόβλημα. Κάνον

τας χρήση όρισμένων ξεχασμένων άρθρων του Συντάγματος τής Λαϊκής Δημοκρατίας, ένας μεγάλος αριθμός πολιτών τής χώρας άπέγραψε ένα κείμενο διά του όποιου άπαιτεί άπό τή Βουλή τής χώρας του τήν προκήρυξη δημοψηφίσματος σχετικά με τή χρήση τής πυρηνικής ενέργειας. Η άρχική ιδέα τής συλλογής ύπογραφών σε ένα τέτοιου τύπου κείμενο άνήκε σε μέλη αυτόνομων κινημάτων ειρήνης, ώστόσο οι ύπογραφές που μαζεύτηκαν ξεπέρασαν κατά πολύ τίσ προσδοκίες και τό στενό κύκλων τών έμπνευστών της. Τό κείμενο, λοιπόν, άπευθύνεται στή Βουλή τής Λ.Δ.Γ., τήν όποία και πληροφορεί γύρω άπό «πρωτοβουλίες πολλών πολιτών, που θεωρούν ότι ή τελική άπόφαση για τή μελλοντική ενεργειακή πολιτική τής χώρας μας δε μπορεί να παρθεί παρά μέσω ενός λαϊκού δημοψηφίσματος», πράγμα άλλωστε, «συνταγματικά κατοχυρωμένο».

Γιά πρώτη φορά, λοιπόν, οι

Ανατολικογερμανοί, μέσω τής μαζικής συλλογής ύπογραφών, πιέζουν για να κατακτήσουν μιά πολιτική συμμετοχή στα πράγματα και πιέζουν νομότυπα, με τρόπο, δηλαδή, που φέρνει τίσ άρχές τής χώρας του σε άμχανία. Οι τελευταίες, είναι άγνωστο, πώς θα αντιδράσουν, αν δηλαδή θα καταφέρουν για άλλη μιά φορά να «πνίξουν» τό θέμα. Κι αυτό γιατί τούτη τή φορά ή συλλογή ύπογραφών μετατρέπεται, λόγω και του Τσερνομπίλ, σε μαζικό κίνημα.

Ο άκριβής αριθμός τών ύπογραφών δεν είναι γνωστός ούτε στους ίδιους τους όργανωτές τής συλλογής. Στή Λ.Δ.Γ. δεν μπορεί ό καθένας να κάνει χρήση φωτοτυπικών μηχανημάτων. Γι' αυτό όποιος ύπογράφει τό κείμενο ύποχρεώνεται ταυτόχρονα να τό άντιγράψει δέκα φορές και να τό διαδώσει παραπέρα. Κατ' αυτό τόν τρόπο (και λόγω τής ήμινόμιμης-ήμιπαράνομης διαδικασίας) μόνο λίγες άπό τίσ ύπογραφές γυρίζουν πίσω στους όργανωτές. Ένα πάντως είναι σίγουρο: ότι τό «χαρτί» γυρίζει αúτ ή στιγμή σ' όλη τή χώρα.

Έτσι ή αντίδραση τών ανατολικογερμανικών άρχών μοιάζει μάλλον άνευ άντικειμένου: οι όργανωτές τής όλης ιστορίας κλήθηκαν άπό τό περιφερειακό συμβούλιο τής περιοχής τους, να διακόψουν άμέσως τήν παράνομη δραστηριότητά τους, άλλιώς θα όδηγηθούν στα δικαστήρια για διατάραξη τής δημόσιας τάξης.

Όμως τό χαρτί έχει ήδη πάρει τό δρόμο του και ούτε οι ίδιοι οι όργανωτές του είναι πιά σε θέση να τό σταματήσουν.

Ἐκκλήση γιά ἀτομικές ἐλευθερίες

Λίγο νωρίτερα, στίς 24 Ἰανουαρίου, οἱ τρεῖς ἐκπρόσωποι μιᾶς νέας κίνησης (τῆς Πρωτοβουλίας «Εἰρήνη καί Ἀνθρώπινα Δικαιώματα») καί ὁ πάστορας Ράινερ Ἐπελμαν, σημαντική προσωπικότητα τοῦ κινήματος στό Ἀνατολικό Βερολίνο, ἀπηύθυναν στόν Ἐ. Χόνεκερ τήν ἀκόλουθη ἐκκλήση, τήν ὁποία μεταφράζουμε ἐδῶ ἀπό τό *Labour Focus on Eastern Europe*, Μάιος 1986.

Τά Ἠνωμένα Ἔθνη ἔχουν ἀνακηρύξει τό 1986 σέ Ἔτος Εἰρήνης. Μετά ἀπό τήν ἐνθαρρυντική ἀρχή, μέ τήν ἀξιοσημείωτη πρόταση τοῦ Μιχαήλ Γκορμπατσόφ, ὅλα τά κράτη καί οἱ πολῖτες καλοῦνται νά ἀνταποκριθοῦν στήν πρόσκληση τοῦ Γκορμπατσόφ μέ τή δική τους συμβολή. Ὡς συνειδητῆ ἀναγνώριση τῆς συνυπευθυνότητάς μας γιά τή διατήρηση τῆς εἰρήνης καί γιά τήν κοινωνική ἀνάπτυξη τῆς χώρας μας θά θέλαμε νά ἐκθέσουμε τίς δικές μας σκέψεις γιά ὀρισμένα ἐσωτερικά μας πολιτικά προβλήματα.

Ἐπιθυμοῦμε νά ἀσχοληθοῦμε στήν ἐκκλήσή μας μέ τό ζήτημα τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης, μιᾶς καί πιστεύουμε ὅτι μόνο μιᾶ χώρα πού βρίσκεται σέ εἰρήνη μέ τόν ἑαυτό της μπορεῖ νά διαδραματίσει πειθτικό ρόλο στήν προσπάθεια γιά παγκόσμια εἰρήνη. Γιά μιᾶς, ἐσωτερική εἰρήνη σημαίνει τήν ἐγγύηση καί πρακτική ὑλοποίηση τῶν βασικῶν δικαιωμάτων πού περιλαμβάνονται στή γενική διακήρυξη τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ὅπως τό βλέπουμε, τά ἀκόλουθα μέτρα εἶναι ἀναγκαῖα ὡς πρῶτα βήματα σέ αὐτή τή διαδικασία, καί πιστεύουμε ὅτι μποροῦν νά πραγματοποιηθοῦν μέσα στό χρόνο. Ὅλες οἱ προτάσεις θά πρέπει νά συζητηθοῦν καί νά ἐξεταστοῦν ἀπό τήν κοινωνία σέ μιᾶ ἀνοιχτή συζήτηση.

1. Θεωροῦμε ὅτι οἱ περιορισμοί στό δικαίωμα τῆς μετακίνησης εἶναι δεῖγμα γιά τήν ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης ἀπό τήν πλευρά τῆς κυβέρνησης ἀπέναντι στό λαό. Τά ταξίδια στή Δύση ἐξακολουθοῦν νά εἶναι δυνατά μόνο σέ ἐξαιρετικές περιπτώσεις, ὅπως π.χ. γιά τοῦς συνταξιούχους ἢ τοῦς ἀνάπηρους. Σοβαρά ἔχουν ἐπίσης περιοριστεῖ οἱ εὐκαιρίες γιά ταξίδι στίς ἄλλες σοσιαλιστικές χώρες, σέ ἀτομικές μάλιστα περιπτώσεις ὑπάρχει καί ἀπαγόρευση χωρῆς τήν παραμικρή αἰτιολόγηση, ὅπως συχνά καί καθαρά εἶδαμε τό 1985. Γιά νά ἀποκαταθεῖ ἡ ἐμπιστοσύνη προτείνουμε, ἀνάμεσα στά ἄλλα, τά ἑξῆς:

α) Ἀπεριόριστη ἐλευθερία μετακίνησης γιά ὅλους τοῦς πολῖτες. Λόγω τῆς οικονομικῆς καί πολιτικῆς κατάστασης στή Λ.Δ.Γ. αὐτό δέ μπορεῖ παρά νά ἐπιτευχθεῖ σταδιακά.

β) Νομική κατοχύρωση τῶν ὑπαρχουσῶν διατάξεων γιά τή μετακίνηση. Αὐτό συνεπάγεται τήν ὑποχρέωση νά ἐξηγοῦνται οἱ λόγοι μιᾶς ἀρνητικῆς ἀπάντησης καί τά νομικά μέσα νά προσβληθεῖ μιᾶ τέτοια ἀπόφαση στά δικαστήρια.

γ) Συνεχῆς ἐπέκταση τοῦ δικαιώματος τῆς μετακίνησης, τό ὁποῖο δέ θά ἀντιμετωπίζεται ὡς προνόμιο οὔτε θά ἐφαρμόζεται αὐθαίρετα ἀλλά ἀπαιτεῖ λεπτομερή νομικό ὄρισμό.

δ) Περιορισμοί τῶν παραπάνω θά εἶναι δυνατοί μόνο στήν περίπτωση δικαστικῆς δίωξης καί θά κοινοποιοῦνται στόν ἐνδιαφερόμενο μέ γραπτῆ αἰτιολόγηση.

2. Οἱ παράγραφοι 99 (μετάδοση ἀπόρρητων κρατικῶν πληροφοριῶν), 106 (προπαγάνδα κατά τοῦ κράτους), 107 (ἀντισυνταγματικές ὀργανώσεις) καί 218 (ὀργάνωση γιά τήν ἐπίδιωξη παράνομων σκοπῶν) κ.λπ. μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν μέ τέτοιον τρόπο πού νά περιορίζουν βασικά ἀνθρώπινα δικαιώματα. Ἡ νομική

δίωξη πολιτικῶν δραστηριοτήτων εἶναι γενικῶς προβληματική. Ἀπαιτοῦνται, λοιπόν, τά ἑξῆς μέτρα:

α) Ἀμνηστία γιά ὅλους ὅσοι ἔχουν διωχθεῖ μέ βάση τίς παραπάνω παραγράφους καθῶς καί διακοπή ὅλων τῶν σχετικῶν ἐρευνῶν.

β) Ἐξαίρεση ἀπό τήν ἀμνηστία αὐτή μόνο γιά ἐκείνους πού διώχθηκαν ἢ καταδικάστηκαν γιά προπαγάνδα ὑπέρ τοῦ φασισμού, τοῦ милитарισμού, τοῦ ρατσισμού ἢ τοῦ πολέμου.

γ) Τό κοινοβούλιο θά ἀποφανθεῖ γιά τήν περαιτέρω ἐφαρμογή αὐτῶν τῶν παραγράφων. Γιά νά γίνει αὐτό δυνατό, ἀπαιτεῖται μιᾶ δημόσια συζήτηση μέσω ἑνός γενικοῦ δημοψηφίσματος.

3. Ὡς μέσο πού θά προαγάγει τήν ἐμπιστοσύνη καί ὡς βῆμα πρὸς τήν ἐνίσχυση τῶν δυνατοτήτων γιά δημοκρατική συμμετοχή, θεωροῦμε ἀποφασιστικῆς σημασίας τήν ὑπαρξη ἀνεξάρτητων ὑποψηφίων γιά τίς δημοτικές καί τίς βουλευτικές ἐκλογές.

α) Ὅλοι πρέπει νά ἀποκτήσουν τό δικαίωμα νά ὀρίζουν ὡς ὑποψήφιο μέ τή θέλησή του ἕναν πολίτη στίς ἐκλογές.

β) Κάθε πολίτης πρέπει νά μπορεῖ, ἐφόσον ἀποτελεῖ προσωπική του ἀπόφαση, νά κατεβαίνει ὡς ὑποψήφιος.

4. Οἱ ἐλευθερίες τοῦ συνέρχεσθαι, τῶν ἀνοιχτῶν συγκεντρώσεων καί τοῦ συνεταιρίζεσθαι περιορίζονται δραστικά ἀπό τή δυνατότητα ἀλλά καί τήν τρέχουσα πρακτική νά ἀπορρίπτονται αἰτήσεις πού ζητοῦν τή σχετική ἀδεια. Γιά τό λόγο αὐτό ἔχουμε τή γνώμη ὅτι εἶναι ἀναγκαῖο νά ἀναθεωρηθοῦν ριζικά οἱ ὑπάρχουσες νόμοι καί διατάξεις ὡς ἑξῆς:

α) Οἱ συγκεντρώσεις καί οἱ ἐνώσεις δέ θά πρέπει νά ἐξαρτῶνται ἀπό τήν ἔγκριση τοῦ κράτους ἀλλά, ἀντίθετα, ἡ ἀρμόδια κρατική ὑπηρεσία θά πρέπει ἀπλῶς νά ἐνημερώνεται γιά τέτοιες δραστηριότητες.

β) Συγκεντρώσεις καί ἐνώσεις εἶναι δυνατό νά ἀπαγορευθοῦν μόνο ἐάν μπορεῖ νά ἀποδειχθεῖ ὅτι ἔχουν φασιστικούς, милитарιστικούς, ρατσιστικούς ἢ τρομοκρατικούς σκοπούς.

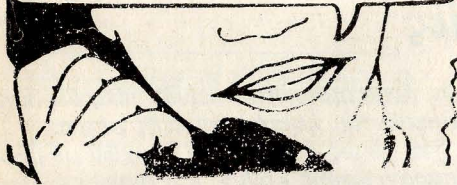
5. Ἡ νομιμοποίηση τῶν ἀμφισβητιῶν συνείδησης, μέσω τῆς σύστασης ἐναλλακτικῶν πολιτικῶν ὑπηρεσιῶν ἀνεξάρτητων ἀπό ὅλες τίς στρατιωτικές δομές, θά ἦταν ἕνα σαφές δεῖγμα διάθεσης γιά ἐσωτερική, ὅπως καί διεθνή εἰρήνη. Ταυτόχρονα οἱ ἀκόλουθες μεταβολές εἶναι ἐπίσης ἀναγκαῖες:

α) Ἀμνηστία γιά ὅλους ὅσοι ἔχουν ἤδη καταδικαστεῖ ἢ διώκονται μέ βάση τήν παράγραφο 256 (ἀρνηση στρατιωτικῆς ἢ βοηθητικῆς ὑπηρεσίας).

β) Κατάργηση τῆς στρατιωτικῆς ἐκπαίδευσης στά τεχνικά γυμνάσια.

γ) Ἡ συμμετοχή σέ στρατιωτική πρό τῆς κατατάξεως ἐκπαίδευση δέ θά πρέπει νά εἶναι προϋπόθεση γιά νά γίνει κανεῖς μαθητευόμενος ἢ νά τό δεχτοῦν στό πανεπιστήμιο καί τήν ἀνώτατη ἐκπαίδευση γενικά.

6. Θεωροῦμε ὅτι ἡ διάθεση τῆς κυβέρνησης νά συμμετάσχει σέ ἕνα διάλογο μέ ἀνθρώπους διαφορετικῶν ἀπόψεων ἀποτελεῖ βασικόν ὄρο γιά τήν ἐσωτερική εἰρήνη. Προτείνουμε ὡς ἐκ τούτου ὅτι ἡ κυβέρνηση πρέπει νά ἀνταποκριθεῖ, ὅπου εἶναι δυνατό δημόσια, μέ σαφή τρόπο σέ ὅλα τά σχόλια, κριτικές, ἰδέες καί προτάσεις, ἀκόμα καί ἂν προέρχονται ἀπό ἀνθρώπους διαφορετικῶν ἀπόψεων. Ἡ ἐκκλήση αὐτή σκοπό ἔχει νά ἐκφράσει τίς ἰδέες μας γιά τό πῶς, σέ αὐτό τό ἔτος εἰρήνης, θά μπορούσε νά ἐγκαινιαστεῖ μιᾶ διαδικασία ἐπικοινωνιακῆς ἀλλαγῆς.

«Πρεζόδρομος» ἢ ὁδὸς Βαλτετσίου

«Τό χάσισι μοιράζεται μπροστά στά μάτια μας». Κάπου ἐκεῖ στήν ὁδὸ Βαλτετσίου. Ὁκτώ κάτοικοι τῆς περιοχῆς, πού καθημερινά βλέπουν τά πάντα ἀπό τά μπαλκόνια τους, συγκέντρωσαν στοιχεῖα, ἀριθμούς αὐτοκινήτων καί μηχανῶν ἀτόμων πού διακινοῦν ναρκωτικά καί τά κοινοποίησαν στόν ὑπουργό Δημόσιας Τάξης, μαζί μέ κείμενο διαμαρτυρίας γιά τήν ἀδιαφορία τῆς ἀστυνομίας. Ἐκεῖ ἐπισημαίνουν ὅτι «οἱ περίπολοι πού μᾶς ἀστυνομεῖουν στήν πλατεία δέν ἐπεμβαίνουν ὅταν τούς δείχνουμε τούς χοντρέμπορους λίγο πιά πάνω». Μιλοῦν ἀκόμα γιά φαινομενικές συλλήψεις στά διάφορα «πρεζόνια καί στούς λιανοπωλητές» πού σκοπὸ ἔχουν νά προειδοποιήσουν τούς χοντρέμπορους: «πιστεύουμε ἀπόλυτα πὼς ὀλόκληρη ἡ σπεῖρα θά μπορούσε σέ μιά μέρα νά εἶναι στά χέρια σας (...) Ἄλλὰ αὐτὸ προϋποθέτει ὅτι δέ συλλαμβάνετε πρῶτα τὸ πτώμα, διώχνοντας τά κοράκια γιὰτί, ὅπου εἶναι τὸ πτώμα ἐκεῖ καί τά κοράκια». Καί ἡ Ἐλευθεροτυπία, πού δίνει ὅλα αὐτά τά στοιχεῖα, ἀναφέρει ὅτι οἱ κάτοικοι ἀγανακτισμένοι ἀναρωτιοῦνται «πὼς, ὅταν γίνονται στήν περιοχή ἔλεγχοι γιά ναρκωτικά, ἐξαφανίζονται ὅλοι οἱ ἔμποροι».

Ἐμεῖς ἀποφεύγουμε νά πιστέψουμε αὐτὸ πού καταγγέλλουν οἱ ἀναρχικοί, ὅτι δηλαδή ὑπάρχει σχέδιο φυσικῆς ἐξόντωσής τους ἀπὸ τὴν ἀστυνομία διὰ τῆς μεθόδου τοῦ ἀργοῦ θανάτου. Τῖς συμμορίες τίς διέλυσαν τά ναρκωτικά, λέγανε στόν Ἀταίριαστο τοῦ Κόππολα. Ἄν καί ἡ δική μας ἀστυνομία, φωτισμένη ἀπὸ τὴν ἀμερικανική ἐμπειρία, ἐφαρμόζει τέτοιο σχέδιο γιά τά Ἐξάρχεια, τότε σίγουρα δέν ἔχει κατανοήσει καλά τὴν ἐμπειρία αὐτή. Γιὰτί, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἡ συνεχῆ παρουσία τῆς στά Ἐξάρχεια, οἱ καθημερινές προκλήσεις καί οἱ ὁδομαχίες τῆς μέ τούς ἀναρχικούς, φροντίζουν νά διατηροῦν τούς τελευταίους σέ ἐγρήγορη τέτοια, πού ἀντιφάσκει μέ τὴ χρήση ναρκωτικῶν: ἡ παρουσία τῆς ἀστυνομίας τὸνώνει τὴν ἀγωνιστικὴ διάθεση καί κάθε ἄλλο παρά τὴ χρήση ναρκωτικῶν προάγει.

Ὅμως ἓνα εἶναι σίγουρο, ὅτι οἱ ἔμποροι αὐτοὶ τελοῦν ὑπὸ τὴ διακριτικὴ προστασία τῆς ἀστυνομίας. Ἄραγε οἱ πληροφορίες τους νά ἀφοροῦν τὸν κύκλο τῶν ἀναρχικῶν ἢ τὸ κύκλωμα τῶν ναρκωτικῶν; Τὸ δεύτερο θά πρέπει μᾶλλον νά τὸ ἀποκλείσουμε, ἀφοῦ τὸ μόντους βιβέντι τῶν ἐμπόρων αὐτῶν μέ τὴν ἀστυνομία σίγουρα θά ἔχει γίνε ἀντιληπτό ἀπὸ τούς «παράνομους» ἐμπόρους ναρκωτικῶν. Ὅποτε γεννᾶται καί ἓνα δεῦτερο ἐρώτημα, πού βρίσκουν δηλαδή αὐτόν οἱ ἔμποροι τά ναρκωτικά πού διακινοῦν, ἀφοῦ μᾶλλον θά τούς εἶναι δύσκολο νά τά προμηθευτοῦν ἀπὸ παράνομα κυκλώματα. Μήπως θά ἔπρεπε ἡ καταστροφή τῶν ναρκωτικῶν πού κατάσχονται ἀπὸ τὴν ἀστυνομία νά γίνετῃ ὁ τόν ἔλεγχος καί κάποιος ἄλλης ἀρχῆς; (Ὅχι τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ τουλάχιστον ἔτσι θά δυσκολευόταν καί ἡ δυνατότητα τοῦ οἰονδήποτε στελέχους τῆς Δίωξης Ναρκωτικῶν νά τοποθετεῖ «ἀπαγορευμένες οὐσίες» σέ ξένες τσάντες).

Ξαναγυρίζουμε ἔτσι στή διαπίστωση ὅτι ἡ «συνεργασία» ἀστυνομίας καί ἐμπόρων προσβλέπει στήν πάταξη τῶν ἀναρχικῶν, εἴτε διὰ τῆς μεθόδου τῆς πληροφoρίας εἴτε διὰ τῆς φυσικῆς μεθόδου. Ὅπως δηλαδή δείχνει καί ἡ ὑπόθεση Ἰατροπούλου τά ναρκωτικά ἔχουν καταλήξει νά ἀποτελοῦν «ἰσχυρὸ ὄπλο» στά χέρια τῆς ἀστυνομίας. Εὐτυχῶς ὑπάρχουν καί οἱ περίοικοι.

Δείγμα χαρακτηριστικὸ καταλόγου προ...

ΦΩΤΟ: ΚΟΡΝΕΛΙΑ ΜΠΕΚΜΑΝ

Προεκλογικὲς πολιτισμ

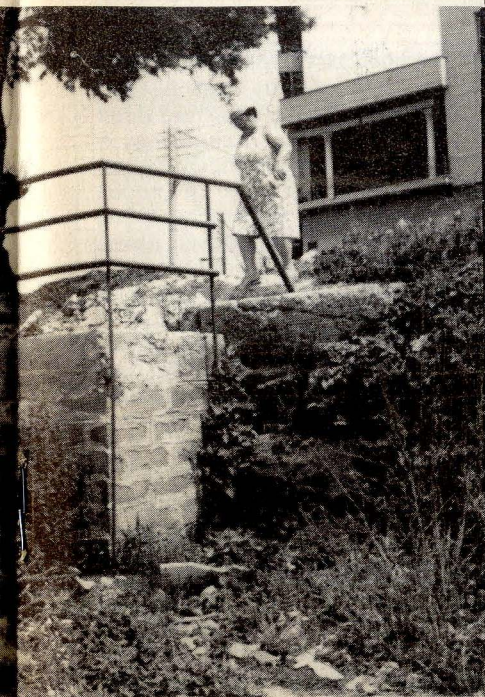
Τὰ ἀρχαῖα τείχη τῆς Πειραικῆς χτίστηκαν χῆς στόν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ κόσμο ἀπὸ τὴν ἀργότερα, στὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἀπὸ τούς νικητὲς γιά νά ξανακτιστοῦν ἐπιτυχῆς τοῦ Κόνονα τὸ ἐπέτρεψαν. Ἡ 5ου καί τοῦ 4ου αἰῶνα π.Χ. μιά σιγουριά σὶνὴ δυνάμη τῆς.

Μέσα ἀπὸ ἀναριθμητὲς περιπέτειες καί κῆτος, χάρη στήν ἐρήμωση τῆς χερσονήσου τὰ μέρη τῶν τειχῶν αὐτῶν ἔφτασαν ὡς τὸ πῶς, ἀπὸ τά τέλη κιόλας τοῦ περασμένου αἰῶνα καί νά κατοικεῖται ὅλοένα καί πυκνότερα τῶν τειχῶν, πρὸς τὴ μεριά τῆς Σχολῆς Νεολογίας καί δίνει μιά εἰκόνα αὐτοῦ πού εἶναι δέν ξέρε. Διὸτι πολιορκοῦνται στή Πειραιά τοῦ κ. Παλασπύρου πού πρόσφατα δέξες τοῦ Ὑπουργεῖου Πολιτισμοῦ.

Πολιτισμοῦ δικοῦ μας, «σοσιαλιστικὸ πολιτισμοῦ, καί ἐλάχιστα ἀνεκτικὸ σέ ὅσα ἀναφέρονται στήν ἱστορία τῆς Πειραικῆς καί τῆς Ἀθήνας τῶν τειχῶν ἦταν ἱμπεριαλιστικὴ ἰστορία, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰστορία ἀπὸ τὴν ἰστορία δικοῦμαστε ὅταν τὴν βρίσκουμε θαμμένη σὶς πέτρες τῆς Πειραικῆς.

Ἡ πολιορκία τῶν τειχῶν στενεύει καί στήν προηγούμενη πού τόσο σάλο εἶχαν στήν Πειραιά τοῦ κ. Δήμαρχου μπροστά καί πάνω στὸ ἀναμέτρηση οἱ ἐφοδοὶ ἀναβαθμίστηκαν. Ἡ πολιορκία τῶν τειχῶν αὐτῶν πού κατακτοῦν τὴν Πειραικὴ στὸ ὄνομα τοῦ κ. Δήμαρχου μπροστά καί πάνω στὸ ἀναμέτρηση οἱ ἐφοδοὶ ἀναβαθμίστηκαν. Ἡ πολιορκία τῶν τειχῶν αὐτῶν πού κατακτοῦν τὴν Πειραικὴ στὸ ὄνομα τοῦ κ. Δήμαρχου μπροστά καί πάνω στὸ ἀναμέτρηση οἱ ἐφοδοὶ ἀναβαθμίστηκαν.

Ἡ πολιορκία τῶν τειχῶν αὐτῶν πού κατακτοῦν τὴν Πειραικὴ στὸ ὄνομα τοῦ κ. Δήμαρχου μπροστά καί πάνω στὸ ἀναμέτρηση οἱ ἐφοδοὶ ἀναβαθμίστηκαν. Ἡ πολιορκία τῶν τειχῶν αὐτῶν πού κατακτοῦν τὴν Πειραικὴ στὸ ὄνομα τοῦ κ. Δήμαρχου μπροστά καί πάνω στὸ ἀναμέτρηση οἱ ἐφοδοὶ ἀναβαθμίστηκαν. Ἡ πολιορκία τῶν τειχῶν αὐτῶν πού κατακτοῦν τὴν Πειραικὴ στὸ ὄνομα τοῦ κ. Δήμαρχου μπροστά καί πάνω στὸ ἀναμέτρηση οἱ ἐφοδοὶ ἀναβαθμίστηκαν.

ἀναμετρήσεις μῶν...

ήκαν στήν ἀρχή τῆς ἀθηναϊκῆς κυριαρ-
τόν Θεμιστοκλή. Πολλές δεκαετίες
ακου πολέμου, τά τείχη καταστράφη-
στοῦν λίγα μόλις χρόνια μετά, μόλις οἱ
ἦ ὑπαρξή τους ἔδινε στήν Ἀθήνα τοῦ
ιά πάνω στήν ὁποία στήριζε τή θαλασ-

καί γυρίσματα τῆς τύχης καί, προπαν-
νήσου γιά πολλούς αἰῶνες, σημαντικά
ς τίς μέρες μας. Σ' αὐτές υπέφεραν κα-
νου αἰῶνα ἡ περιοχή ἄρχισε νά κτίζεται
ότερα. Σήμερα, μόνο ἓνα μικρό τμήμα
ς Ναυτικῶν Δοκίμων, παρουσιάζει μιά
πού ὑπῆρξε ἄλλοτε ἐκεῖ. Ὡς πότε, κα-
στενά τά τείχη αὐτά ἀπό τό Δῆμο τοῦ
σφατα ἐνισχύθηκε ἀπό τίς δυναμικές ἰ-

κοῦ» τοῦτέστιν προοδευτικοῦ καί ἀνώ-
σα παλιά πέρασαν καί χάθηκαν. Ἡ δέ
κή καί δουλοκτητική καί δίκαια τήν ἐκ-
νή στήν Ἱερά Ὀδό ἡ θαλασσοδαρμένη

ἵ τίς προεκλογικές περιόδους, ὅπως
χαν ξεσηκώσει οἱ τσιμεντένιες σκάλες
στό τείχος. Στήν τωρινή — δημοτική —
αν. Πέτρα καί μάρμαρο εἶναι τά ὄπλα
μα τοῦ λαοῦ, στόν ὁποῖον ἐντέλει θά ἀ-
πού σκεπάζουν αἰσθητικά ἀλλά καί κυ-
χαῖο τείχος. Πέτρα καί μάρμαρο πού
μέ τή βοήθεια τῆς μουλντζόζας ὅταν ὁ
ορφές πολιτισμοῦ...

Ἄντί γιά τό μαρμάρινο πεζοδρόμιο τοῦ
τείχος, θά μπορούσε νά πεζοδρομηθεῖ ὁ
εῖ καί ἡ ὁμορφιά τῆς παραλίας καί τά
μεσα στίς ἀλλοπρόσαλλες ἀμφιβολίες
αὐτοκίνητα τῶν περιοίκων. Βλέπετε
σπύρου ἔχει λιγότερη τόλμη ἀπ' ὅ,τι ὁ
αὐταῖα ἴχνη καταστρέφει.

Ἀθηναϊκά I

Μονά χάνουμε ζυγά κερδίζουν

Γιατί τάχα ὑπῆρξε ἀναστολή τοῦ μέτρου τῆς ἐκ περιτροπῆς
κυκλοφορίας στόν μικρό δακτύλιο τῶν ἰδιωτικῶν αὐτοκι-
νήτων; Διότι, κατά τοῦς ἀρμόδιους, τοῦς θερινούς μήνες
ὑπάρχει λόγω διακοπῶν μείωση τοῦ κυκλοφοριακοῦ φόρ-
του. Ἔτσι. Χωρίς στοιχεῖα, χωρίς ἀποδείξεις. Ἀλλά ὁ
Ἰούλιος ἐκτός ἀπό θερμός εἶναι καί ἐνεργός μήνας. Ὁλος
ὁ κόσμος κυκλοφορεῖ καί ἐργάζεται κανονικά, ὅπως καί
τό Σεπτέμβριο. Καί τά αὐτοκίνητά του. Ἀποτέλεσμα: νά
διασχίσεις αὐτές τίς μέρες τό κέντρο τῆς Ἀθήνας ἀποτελεῖ
ἄθλο. Ναί δέ συζητᾶμε γιά τήν ὑπερσυσσώρευση ρύπων,
διότι ἔτσι κι ἄλλιῶς ἡ ἐκ περιτροπῆς κυκλοφορία τῶν αὐ-
τοκινήτων δέν ἔχει νά κάνει μέ τή μόλυνση ἀλλά μέ τό κυ-
κλοφοριακό, παρόλο πού τό μέτρο παρουσιάστηκε ὡς ἀ-
ναγκαῖο γιά τήν καταπολέμηση τοῦ νέφους. Τό νέφος, φυ-
σικά, συνεχίζει νά κάνει τή δουλειά του καί τοῦ ἀρκεῖ ἡ κυ-
κλοφορία στό μεγάλο δακτύλιο, τοῦ ἀρκοῦν τά ἐργοστά-
σια καί οἱ ἄλλες καύσεις.

Ἐστόσο, ἔστω ὡς ἡμίμετρο τό σύστημα τῆς ἐκ περιτρο-
πῆς κυκλοφορίας ἔχει κάπως ἐλαφρώσει τό κέντρο τῆς
Ἀθήνας, ἔχει περάσει πλέον στά ἤθη τῆς πόλης καί στίς
συνθήκες τῶν ἀνθρώπων πού βρῆκαν τρόπο νά ἀντιμετω-
πίζουν τή μέρα παρά μέρα ἔλλειψη τοῦ τροχοφόρου τους.
Γιατί πρέπει τόν Ἰούλιο —κι ἓνα μέρος τοῦ Σεπτέμβρη—
δέ μιλάμε γιά τόν Αὐγουστο πού πράγματι οἱ πάντες ἔχουν
φύγει — ἡ Ἀθήνα νά γίνεται Βαβυλωνία;

Ἀθηναϊκά II

Ὅπου καί νά πάω ἡ μπόχα μέ πληγώνει

Καί στό κάτω-κάτω μπορείτε νά πᾶτε τά σκουπίδια σας,
πιό κάτω, στήν πόρτα τοῦ γείτονα, γιά ν' ἀποφύγετε τή
βρώμα τους. Ἀλλά ἔχασε ὁ Τζίμης Πανούσης. Οἱ κόκκι-
νοι σκουπιδοντενεκέδες τῆς Ἀθήνας εἶναι καλά καρφωμέ-
νοι στό ἔδαφος. Ἀμετακίνητοι. Καί πρώτης τάξεως ἐστία
μόλυνσης, ἄσε ἡ μπόχα ἀπό τά σάπια σκουπίδια πού ἀνα-
δύουν μ' ἐτοῦτες τίς καλοκαιρινές βραδιές. Γιατί, φαίνεται,
ἀκόμα καί ἀπό τά ἀπλούστερα προβληματάκια οἱ λαοπρό-
βλητοι ἀρχοντές μας δέ θέλουν νά καταλάβουν τίποτε. Ὡ-
ραῖοι οἱ σκουπιδοντενεκέδες κι ἀπαραίτητοι ἀλλά ἤθελε
πολύ σοφία νά ξέρουν οἱ υπεύθυνοι ὅτι πρέπει πότε πότε νά
πλένονται καί νά σκουπίζονται; Ἀλλά πῶς νά σκουπίζον-
ται ὅταν, ἔτσι ὅπως εἶναι φτιαγμένοι, εἶναι ἀδύνατο νά
φτάσει κανεῖς στό κάτω μέρος ὅπου σαπίζουν ἡμερῶν ἀ-
πορρίματα. Ἦταν δύσκολο νά σκεφτοῦν ὅτι ἔπρεπε αὐτά
τά κουτιά νά ἔχουν κι ἓνα πλάγιο ἀνοιγμα;

Δέ ρωτοῦσαν τουλάχιστο τόν πρῶτο τυχόντα σκουπι-
διάρη τῶν δημοτικῶν ὑπηρεσιῶν;

Ἀλλά, δημοτικές ἐκλογές πού ἔρχονται, γιά τά σκουπί-
δια θά συζητᾶμε...

Σκ. Ἀστός

ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

“Ένα βήμα σημειωτόν δύο βήματα πίσω

Καταργήθηκαν τόν περασμένο μήνα, με απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδας, δύο κατηγορίες επιδοτούμενων στεγαστικών δανείων: τὰ «κοινά» δάνεια, πού μπορούσε κατ' αρχήν νά διεκδικήσει όποιοσδήποτε πολίτης (άλλά πού σύμφωνα μέ τό προτιμησιακό καθεστώς πού ίσχυε, άφορούσαν κατά 80% τήν απόκτηση πρώτης κατοικίας) και τὰ «έργατοϋπαλληλικά» δάνεια, πού μπορούσε νά πάρει (γιά τήν απόκτηση πρώτης κατοικίας) κάθε έργαζόμενος μέ σχέση έξαρτημένης έργασίας.

Τό σύστημα τών δανείων αυτών, όταν είχε θεσπιστεί κατά τό 1982, είχε χαρακτηριστεί από τούς υπεύθυνους της Έθνικής Κτηματικής Τράπεζας ως «πρωτοποριακό». Και είναι γεγονός ότι περιελάμβανε μία σειρά από θετικές ρυθμίσεις: προτεραιότητα στή δανειοδότηση γιά τήν απόκτηση πρώτης κατοικίας, ιδιαίτερη μέριμνα γιά τά νέα νοικοκυριά, προτεραιότητα στή στεγαστική άποκατάσταση τών μετακινούμενων από τήν Άθήνα και τή Θεσσαλονίκη πρós τήν έπαρχία, διαφανείς διαδικασίες γιά τόν καθορισμό τών δικαιούχων και τήν προώθηση τών αιτήσεων.

Τίθεται έπομένως τό έρώτημα ποιό είναι οί λόγοι πού όδήγησαν στήν κατάργηση τών δανείων αυτών.

Τέτοιοι λόγοι δέν πρέπει νά αναζητηθούν άσφαλώς σέ κάποια ύποθετική κατάργηση τών αιτιών ύπαρξης τών επιδοτούμενων δανείων. Οί 150.000 αιτήσεις γιά στεγαστικό δάνειο πού έκκρεμούν στόν ΟΕΚ (ένώ προβλέπεται ή χορήγηση μόνον 64.000 δανείων στή διάρκεια της έπόμενης έπταετίας) και άκόμα περισσό-

τερο ή έκρηκτική κατάσταση στήν αγορά ένοικιαζόμενης κατοικίας, άρκοϋν γιά νά άπορριφθεί μία τέτοια ύπόθεση.

Στήν πραγματικότητα ή κατάσταση στό χώρο της στέγασης έχει επιδεινωθεί τά τελευταία χρόνια και μόνο ένέργειες όπως ή παραπάνω δέ δικαιολογεί. Τό μόνο πού μπορεί νά ειπωθεί «υπέρ» της τελευταίας είναι ότι, πράγματι, ή λογική από τήν όποία άπορρεί δέν έχει σχέση μέ τά προβλήματα του στεγαστικού τομέα. “Οχι ότι δέ θά έχει επιπτώσεις σ' αυτόν” οί επιπτώσεις αυτές όμως δέν άποτελούν καθ' έαυτές στόχους του μέτρου, αλλά θά είναι παρενέργειές του, παρεπόμνα μιās επιλογής πού άποβλέπει άλλου: άφ' ενός στή μείωση της ρευστότητας στήν αγορά χρήματος και συνακόλουθα στή χαλάρωση τών πληθωριστικών πιέσεων, άφ' έτέρου, μέ δεδομένη μάλιστα τή σχετική κάμψη τών ιδιωτικών καταθέσεων, στήν έξεύρεση πόρων γιά τήν κάλυψη τών έλλειμμάτων του Δημοσίου και, τέλος, στή φιλελευθεροποίηση και τόν έκσυγχρονισμό του τραπεζικού συστήματος.

Δέ θά έπεκταθούμε έδω στήν κριτική

αυτών τών επιδιώξεων. Πρέπει νά ειπωθεί όστόσο ότι άκόμα και άν δεχθούμε ότι τέτοια μέτρα είναι άποτελεσματικά όσον άφορά τήν κάλυψη τών έλλειμμάτων, ή συνεπαγόμενη μετατόπιση πόρων όχι γενικά από τή ζήτηση αλλά από τήν παραγωγή πρós τό Δημόσιο θά πλήξει τό επίπεδο τών επενδύσεων μέ προφανείς άρνητικές επιπτώσεις και στό ποσοστό άνεργίας και, τελικά, στις ίδιες τίς προοπτικές διεξόδου από τήν κρίση. “Αν αυτό ισχύει γενικά, πόσο μάλλον άφορά τόν οικονομικό τομέα πού χαρακτηρίζεται από ύψηλές πολλαπλασιαστικές διασυνδέσεις μέ τό σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας και από ύψηλό ποσοστό έγχώριας προστιθέμενης άξίας, άρα από μειωμένες άρνητικές επιδράσεις στις εισαγωγές και τό ίσοζύγιο έξωτερικού έμπορίου.

Είναι φανερό, συνεπώς, μία αντίφαση άνάμεσα στις βραχυπρόθεσμες και τίς μακροπρόθεσμες επιπτώσεις τέτοιων μέτρων, πού σέ τελευταία άνάλυση όδηγούν σέ φαύλο κύκλο. “Όσον άφορά, από τήν άλλη μεριά, τόν αντιπληθωριστικό στόχο, γιά νά αξιολογηθεί τό μέτρο πρέπει νά θεωρηθεί ως τμήμα ενός ευρύτερου φάσματος μέτρων πού έχουν παρθεί κατά τόν τελευταίο χρόνο και πού χαρακτηρίζονται από μία σαφή μονομέρεια: τή στήριξη της προσπάθειας μείωσης της ζήτησης κυρίως στόν περιορισμό τών εισοδημάτων τών μισθωτών. Οί μισθοί δέν άποτελούν όστόσο παρά ένα περιορισμένο ποσοστό του ΑΕΠ: 39% τό 1982. “Αν ύπολογίσουμε και τήν παραοικονομία, πού έχει έκτιμηθεί ως ποσοστό 30-40% του έπίσθμου ΑΕΠ, είναι φανερό ότι τέτοια μέτρα παραγωνρίζουν τήν πραγματική διάρκεια του καταμερισμού της έργασίας και άφήνουν άθικτο τό μεγαλύτερο μέρος τών εισοδηματοφόρων δραστηριοτήτων. Είναι ένδεικτικό, σχετικά, ότι τά πρόσφατα στοιχεία δείχνουν ότι, παρά τά περιοριστικά μέτρα, τόσο τό επίπεδο της έσωτερικής ζήτησης όσο και οί εισαγωγές εξακολουθούν, καθόλου περιέργως άλλωστε, νά αυξάνονται.

Αυτό πού ένδιαφέρει, όστόσο, κυρίως στό σημείωμα αυτό είναι ότι ή κατάργηση τών επιδοτούμενων στεγαστικών δανείων θά έχει μία σειρά από άρνητικές επιπτώσεις στό στεγαστικό τομέα, κάνοντας ταυτόχρονα πιο έμφανεές όρισμένες άδυναμίες του τελευταίου. Μία άπ' αυτές είναι ή ύποταγή της στεγαστικής πιστοδότησης στις προτεραιότητες της έκάστοτε μακροοικονομικής πολιτικής, τακτική πού άποτελεί καθεστώς στή μεταπολεμική περίοδο, άλλοτε μέ στόχο τήν ύφεση/ανάθερμανση της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας και άλλοτε —όπως σήμερα— μέ πιο περιορισμένες νομισματικές επιδιώξεις.

Μία από τίς συνέπειες (και ταυτόχρονα παράγοντας πού διευκόλυνε τήν εφαρμογή) αυτής της τακτικής είναι ή άπουσία ειδικών χρηματοδοτικών κυκλωμάτων γιά τήν άντληση πόρων από τά ιδρύματα στεγαστικής πίστης. “Η άπουσία αυτή άποτελεί μία από τίς ειδοποιούς διαφορές της έλληνικής περίπτωσης σέ σχέση μέ τίς περισσότερες Δυτικές χώρες, και είναι σημαντική άν ληφθεί ύπόψη ή πρωταρχική σημασία πού έχει γιά τήν παραγωγή της κατοικίας τό πρόβλημα της χρηματοδότησης.

Έτσι, τó συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος τών εισροών τών στεγαστικών πιστωτικών ιδρυμάτων προέρχεται είτε από τó Δημόσιο (άναρηματοδοτήσεις από τήν Τράπεζα τής Έλλάδας) είτε από τίς συνήθεις βραχυχρόνιες καταθέσεις ενώ ή μόνη πηγή πόρων πού τά χαρακτηριστικά τής πλησιάζουν κάπως σ' αυτά ενός εξειδικευμένου χρηματοδοτικού κυκλώματος, τó Στεγαστικό Ταμειτήριο, έχει περιορισμένη έμβέλεια και ό κύριος στόχος του — ή προσέλευση συναλλάγματος μέσω καταθέσεων τών Έλλήνων τού έξωτερικού — είναι έξω-στεγαστικός.

Η έξάρτηση από τó Δημόσιο μειώνει καθοριστικά τήν ευελιξία τών στεγαστικών ιδρυμάτων άπέναντι στή γενική μακροοικονομική πολιτική, ενώ ή έξάρτηση από τίς κοινές βραχυχρόνιες καταθέσεις τά καθιστά εύάλωτα στίς διακυμάνσεις τής οικονομικής συγκυρίας και δημιουργεί τίς προϋποθέσεις για διαταραχές τού πιστωτικού τους ισοζυγίου. Βέβαια μέχρι σήμερα ό κίνδυνος αυτός είναι λανθάνων και δέν έχει υλοποιηθεί, για δύο λόγους. Ό ένας είναι ό στενός έλεγχος τού ύψους τών χορηγήσεων από τίς νομισματικές αρχές, πού άποτελεί όμως ταυτόχρονα και μιά από τίς παραμέτρους τού προβλήματος. Ό δεύτερος παράγοντας έγκειται στήν άξιοσημείωτη σταθερότητα πού χαρακτήρισε τίς ιδιωτικές καταθέσεις μεταπολεμικά, και αυτό παρά τήν κυριαρχία βραχυχρονίων μορφών (όψεως, Ταμειτηρίου)

Η πρόσφατη και καινοφανής μείωση τών καταθέσεων φέρνει στήν επιφάνεια τή λανθάνουσα αυτή άδυναμία, τή στιγμή μάλιστα πού ό θεσμικός έλεγχος τού ύψους τών χορηγήσεων χαλάρωσε, με τήν καθιέρωση στεγαστικών δανείων με έλεύθερο έπιτόκιο χωρίς άνώτατο συνολικό όριο. Στίς συνθήκες αυτές, δέ δημιουργείται κίνδυνος για τήν ισορροπία εισροών-έκροών τών ιδρυμάτων στεγαστικής πίστης μόνο λόγω τής τελειώς περιθωριακής έλκτικότητας τών έλευθέρων δανείων.

Είναι προφανές όμως ότι ή άναμενόμενη μείωση τών διαθεσίμων άποτελεί παράγοντα πού παρεμποδίζει μελλοντικά τήν υιοθέτηση κάθε πολιτικής αύξησης τής προσφοράς κατοικιών μέσω αύξησης τής ροής πιστώσεων. Είναι έν τούτοις δύσκολο νά συλλάβει κανείς οποιαδήποτε ρεαλιστική νέα προσέγγιση τών προβλημάτων τού στεγαστικού τομέα πού δέν περιλαμβάνει και αύξηση τής πιστοδότησης. Στο πλαίσιο αυτό, έξ άλλου, τó μέτρο τού περιορισμού τών έπιδοτούμενων δανείων και συνακόλουθα τού κύκλου έργασιών λειτουργεί ως αντικίνητρο για κάθε προσπάθεια τών στεγαστικών πιστωτικών ιδρυμάτων πρós τήν κατεύθυνση τής διαφοροποίησης τών στοιχείων τού παθητικού τους και τής στροφής σέ πίο σταθερές και μακροχρόνιες μορφές εισροών πού θά καθιστούν μέ τή σειρά τους δυνατή τήν άσκηση στεγαστικής πίστης σχετικά αυτόνομης από τή γενικότερη συγκυρία. Άναφερόμαστε έδω, π.χ., στήν προσπάθεια τής Κτηματικής και τής Στεγαστικής Τράπεζας, κατά τά δύο-τρία τελευταία χρόνια, για τήν άνάλψη ενός λιγότερο διεκπεραιωτικού και πίο ένεργητικού ρόλου μέσω τής αύξησης τών ιδίων διαθεσίμων από μακροχρόνιες μορφές το-

ποθητήσεων (Στεγαστικό Ταμειτήριο, ό-μόλογα...).

Στό σημείο αυτό θά άναφερθούμε έπίσης στήν πρόταση πού έγινε τήν περασμένη βδομάδα, κατά τή διάρκεια τής συζήτησης στή Βουλή τού νομοσχεδίου για τó ΟΕΚ, και πού άναφερόταν στήν έπιχορήγηση τών στεγαστικών άποταμιεύσεων μέσω ενός μηχανισμού αναλόγου πρós αυτό τού νόμου περί κινήτρων. Ένας τέτοιος μηχανισμός ισοδυναμεί ούσιαστικά πρós τήν έγκαθίδρυση ειδικών χρηματοδοτικών κυκλωμάτων, πού θά σταθεροποιήσουν τούς διαθέσιμους πόρους για στεγαστικό δανεισμό. Η μή ύποδοχή τής πρότασης (τουλάχιστον μέχρι τήν στιγμή πού γραφεται αυτό τó σημείωμα) ύπακούει προφανώς στό ίδιο σκεπτικό πού ύπαγόρευσε και τήν κατάργηση τών έπιδοτούμενων δανείων, άναπαράγοντας ταυτόχρονα τήν ύπαγωγή τής στεγαστικής στή μακροοικονομική πολιτική.

Άν, ώστόσο, αυτή ή ύποταγή δέν έμπόδιζε παλαιότερα τή, σέ μακροχρόνια βάση, δυναμική άνάπτυξη τού κλάδου παραγωγής κατοικιών, για λόγους πού άναγονται στό έξαιρετικά ευνόικό γενικότερο πλαίσιο λειτουργίας του, σήμερα ό κλάδος έμφανίζει φανερά χαρακτηριστικά βαθιάς δομικής κρίσης. Στο θέμα θά άναφερθούμε και παρακάτω, είναι όμως σαφές ότι άν δέν εξασφαλιστούν συνθήκες πού θά έπιτρέπουν τήν προώθηση ενός σχετικά αυτόνομου μοντέλου συσσώρευσης στόν κλάδο θά ύπάρξουν έξαιρετικά άρνητικές επιπτώσεις σέ όλο τó φάσμα τών διαδικασιών κοινωνικής άναπαραγωγής πού συνδέονται με τήν κατοικία.

Έτσι, βέβαια, μιά τέτοια προβληματική θεωρηθεί στίς σημερινές συνθήκες ως πολυτέλεια. Άκόμα όμως και άν παραμείνουμε στό πλαίσιο τών άμεσων οικονομικών προτεραιοτήτων, θά σημειώσουμε ότι ή συρρίκνωση τής στεγαστικής πίστης βασίζεται στήν ύπόθεση τής ύπαρ-

ξης αρνητικής συσχέτισης ανάμεσα στη στεγαστική και την υπόλοιπη αποταμίευση, δηλαδή στην υπόθεση ότι η διοχέτευση πόρων προς τη στέγασή τους αφαιρεί από άλλους, πιο «παραγωγικούς» τομείς, και ότι τελικά ενισχύει την κατανάλωση. Τόσο, όμως, η επεξεργασία στοιχείων από εξέλιξη των μεγεθών αυτών στη μεταπολεμική Ελλάδα (στό πλαίσιο της έρευνας του ΕΚΚΕ για την κατοικία) όσο και η διεθνής εμπειρία (βλ. σχετικά την έκθεση για την κατοικία του Γαλλικού Πενταετούς Σχεδίου 1982-1988) οδηγούν στην απόρριψη της υπόθεσης για την ύπαρξη μιάς τέτοιας συστηματικής σχέσης.

Φαίνεται, πράγματι, ότι η στεγαστική αποταμίευση (και επένδυση) δέ λειτουργεί έξ όρισμού ανταγωνιστικά προς την υπόλοιπη αποταμίευση· αντίθετα συμπαρασύρει πόρους που διαφορετικά ενδέχεται να προσανατολιστούν προς την κατανάλωση και, όσον αφορά την Ελλάδα, τις εισαγωγές. Ίδιως για τα μεσαία και χαμηλά εισοδηματικά στρώματα ή κατανομή πόρων ανάμεσα στην κατανάλωση και την αποταμίευση επηρεάζεται σαφώς από τις δυνατότητες στεγαστικής επένδυσης, που με τη σειρά της είναι ισχυρά συσχετισμένη με τις δυνατότητες στεγαστικού δανεισμού.

Συμπερασματικά μπορεί να ειπωθεί ότι τόσο από την άποψη των αναγκών του στεγαστικού τομέα όσο και για γενικότερους οικονομικούς λόγους, είναι σκόπιμη ή επανεξέταση του θέματος της στεγαστικής πίστης και της εγκαθίδρυσης εξειδικευμένων κυκλωμάτων τροφοδότησής της με σταθερούς πόρους χαμηλού κόστους. Μιά τέτοια εξέλιξη θα συμβάλει εξάλλου και στον εκσυγχρονισμό των τραπεζικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στο χώρο της στέγασης, αυξάνοντας την εδελιξία τους.

Γιά τό θέμα του εκσυγχρονισμού, που έχει τεθεί, ως γνωστόν, από παλαιότερα (βλ. Έκθεση Έπιτροπής Χαρισσοπούλου) πρέπει να ειπωθεί κάτι άκόμα.

Ύν ή αύξηση της ευελιξίας αποτελεί μία από τις σταθερές της, μία άλλη είναι ή άπαλλαγή του τραπεζικού συστήματος από τό κόστος των επιδοτήσεων των στεγαστικών επιτοκίων. Βέβαια, ή κατάργηση των επιδοτούμενων δανείων, καθώς και ή νέα ρύθμιση των επιτοκίων των δανείων του ΟΕΚ, στην όποία αναφερόμαστε παρακάτω, λύνουν σε ένα πρώτο επίπεδο τό πρόβλημα, αλλά σε βάρος της στεγαστικής πολιτικής. Ό εκσυγχρονισμός, όμως, της στεγαστικής πίστης δέν μπορεί να βασίζεται στην κατάργηση του άντικειμένου της. Γι' αυτό, άλλωστε, όλες οι προτάσεις για την εκλογίκευση των στεγαστικών επιτοκίων προέβλεπαν όχι την κατάργηση των επιδοτήσεων, αλλά την άνάληψή της από τον κρατικό προϋπολογισμό. Μιά τέτοια λύση εξασφαλίζει την ισοροπία των τραπεζικών ιδρυμάτων και ταυτόχρονα κάνει διαφανές τό πραγματικό κόστος της κοινωνικής στεγαστικής πολιτικής, χωρίς να την καταργεί.

Τά παραπάνω αναφέρονται κυρίως στη διάθροση του συστήματος στεγαστικού δανεισμού. Μία δεύτερη σειρά αρνητικών επιπτώσεων από την κατάργηση των επιδοτούμενων δανείων αναφέρεται πιο άμεσα στις συνθήκες στέγασης. Σε παλαιότερο σημείωμα είχαμε αναφερθεί στα ένυπόθηκα τραπεζικά στεγαστικά δάνεια με έλευθερα διαπραγματευσίμο επιτόκιο. Σε αυτά τά δάνεια πρέπει να καταφύγουν τώρα οι ύποψηφοι δανειολήπτες των καταργηθέντων δανείων. Για να ύπάρξει ένα μέτρο σύγκρισης θα ύπενθυμίσουμε ότι τό επιτόκιο των έλευθερων δανείων είναι σήμερα της τάξης του 22.5-23.0% (με ισχυρές πιθανότητες άνόδου, άν ληφθούν ύπόψη οι πιέσεις για αύξηση των επιτοκίων καταθέσεων και χορηγήσεων) ενώ στα δάνεια που καταργήθηκαν ήταν 17.9% για την Άθήνα και 13.0-15.5% για την έπαρχία. Δυσμενέστεροι είναι έπίσης και οι ύπόλοιποι όροι δανειοδότησης (χρόνος

άποπληρωμής, περίοδος χάριτος κ.λπ.). Έτσι, για έλευθερο δάνειο ύψος 4.000.000 δρχ. τό μηνιαίο τοκοχρεωλύσιο φθάνει στις 80.000 δρχ., για τά έπόμενα 15 χρόνια. Τέτοια τοκοχρεωλύσια είναι προφανώς άπαγορευτικά για μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού, κάτι που επιβεβαιώθηκε άλλωστε και από την έξαιρετικά περιορισμένη άπήχηση των έλευθερων δανείων.

Συνεπώς, τά τελευταία δέν άποτελούν κατά κανένα τρόπο έναλλακτική λύση για όσους είχαν στηριξει τά σχέδια στεγαστικής τους άποκατάστασης στα καταργηθέντα δάνεια. Σημειωτέον ότι τά δάνεια αυτά έφθαναν τά 15-20.000 τό χρόνο, όταν οι προγραμματιζόμενες για τό μέλλον χορηγήσεις του ΟΕΚ (που άλλωστε ύπήρχαν από πριν και δέν ύποκαθιστούν τά δάνεια αυτά) φθάνουν τά 9.200 τό χρόνο. Θα ύπάρξουν έπόμεως, χωρίς άμβιβολία, άνρητικές επιπτώσεις στις συνθήκες στέγασης, που έπιπλέον δέ θα κατανεμηθούν όμοιογενώς άνάμεσα στις διάφορες κοινωνικές ομάδες. Ύν ό έλευθερος δανεισμός ύπερβαίνει τά εισοδηματικά περιθώρια πολλών, αυτό ισχύει άκόμα περισσότερο για τά στρώματα με χαμηλό εισόδημα, που χαρακτηρίζονται και από τις πιο δυσμενείς στεγαστικές συνθήκες.

Είναι παράλληλα χαρακτηριστικό ότι ή κατάργηση των επιδοτούμενων δανείων θίγει τις διάφορες κοινωνικές κατηγορίες και τάξεις κατά τρόπο άντιστρόφως άνάλογο προς τό βαθμό κάλυψής τους από τό ύφιστάμενο (και διατηρούμενο) σύστημα στεγαστικών ενισχύσεων. Έτσι, οι κοινωνικές κατηγορίες που βρίσκονται εκτός του συστήματος, (άνεργοι, νέοι κ.λπ.), που δέν είναι δηλαδή δικαιούχοι κάποιου στεγαστικού φορέα (ΟΕΚ, Α-ΟΟΑ, Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, Λαϊκή Κατοικία κ.λπ.), χάνουν, με την κατάργηση των «κοινών» δανείων τή μοναδική δυνατότητα επιδοτούμενου στεγαστικού δανεισμού. Οι εργάτες και τό μεγαλύτερο τμήμα των ιδιωτικών ύπαλληλων βρίσκονται σε σχετικά λιγότερο δυσμενή θέση, καθώς θίγονται μέν άμεσα από την κατάργηση των «έργατοϋπαλληλικών» δανείων, αλλά εξακολουθούν να καλύπτονται από τον ΟΕΚ.

Τέλος, οι λιγότερο ή και καθόλου θιγόμενοι είναι οι δημόσιοι ύπάλληλοι καθώς και όρισμένες κατηγορίες μισθωτών του ιδιωτικού τομέα (π.χ. τραπεζικοί), δηλαδή εκείνοι άκριβώς που κατέχουν ήδη προνομακική θέση στο σύστημα στεγαστικών ενισχύσεων και είναι δικαιούχοι ειδικών στεγαστικών φορέων (ΑΟΟΑ, ΤΠΔ κ.λπ.). Ένώ, λοιπόν, καταργούνται κατηγορίες δανείων εύρέως φάσματος, παραμένουν άθικτες οι έπιλεκτικές δυνατότητες επιδοτούμενου δανεισμού και μάλιστα για στρώματα που χαρακτηρίζονται από σχετικά ίκανοποιητικές συγκριτικά συνθήκες στέγασης. Άκόμα και άν γίνει δεκτό ότι ό περιορισμός των συνολικών πόρων που διοχετεύονται στην κοινωνική κατοικία επιβάλλεται από τή δυσμενή οικονομική κατάσταση, είναι δύσκολο να νομιμοποιηθεί ή μονόπλευρη έπίρριψη του βάρους της λιτότητας στις πιο άσθενείς και μειονεκτικές ομάδες.

Ύ ή έπιλογή αυτή δέν ύπαγορεύεται από κάποιο είδος οικονομικής άνεγκαιότητας, αλλά άποτελεί μία άκόμα έκφραση του σταθερού μεταπολεμικά προσανατο-

λισμού του συστήματος στεγαστικών ενισχύσεων προς τα στρώματα που διατηρούν προνομιακές σχέσεις με τον κρατικό μηχανισμό. Το θέμα συνδέεται με τις προσπάθειες δημιουργίας στη μεταπολεμική Ελλάδα μιας μικροαστικής τάξης-στηρίγματος του αστικού καθεστώτος, αλλά και με την αυξανόμενη δυνατότητα της δημόσιας υπαλληλίας να αρθρώνει αυτόνομα συμφέροντα και να διεκδικεί αυξανόμενη μερίδα του οικονομικού πλεονάσματος· ζητήματα που μόνο επιγραμματικά μπορούν, βέβαια, να τεθούν εδώ.

Θά έπισημάνουμε πάντως ότι ό έπιφανειακά «άνορθολογικός» χαρακτήρας τών στεγαστικών ενισχύσεων ύποκρύπτει τέτοιου τύπου βαθύτερες κοινωνικές λειτουργικότητες και ύπό τό πρίσμα αυτό πρέπει να ιδωθεί και τό πολυσυζητημένο θέμα του συντονισμού τής δράσης τών διαφόρων στεγαστικών φορέων. Είναι φανερό ότι ή έλλειψη συντονισμού, όχι μόνο δέν είναι δηλωτική κάποιας δυσλειτουργίας αλλά, αντίθετα, άποτελεί έναν από τούς όρους τής άναπαράγωγης ενός συστήματος που κάθε στοιχείο του ειδικεύεται στην παροχή διαφοροποιημένων ύπηρεσιών στά διάφορα στρώματα μέ κριτήριο τήν κοινωνική καθορισμένη άνισηση πρόσβασή τους στό διαθέσιμο πλεόνασμα και όχι τις στεγαστικές τους άνάγκες.

Θά άναφερθούμε, τέλος, σέ μία τρίτη κατηγορία έπιπτώσεων τής κατάργησης τών έπιδοτούμενων στεγαστικών δανείων που συνδέονται μέ τό επίπεδο τής οίκοδομικής δραστηριότητας. Άποτελεί κοινή διαπίστωση διαφόρων έρευνών (ΕΚΚΕ, ΔΕΠΟΣ) ότι τό μεταπολεμικό πρότυπο παραγωγής κατοικίας έχει προσκρούσει σέ κρίσιμα έμπόδια διαρθρωτικής φύσεως που έπιδεινώνονται από τήν κρατική πολιτική στή φορολογία τών άκινήτων, στά ένοίκια κ.ά. (βλ. τήν πρόσφατη έρευνα του ΙΟΒΕ). Άποτελεσμα τής διαρθρωτικής αυτής κρίσης, που χρονολογείται τουλάχιστον από τό 1980, ύπήρξε ή δημιουργία σοβαρών άνισοροπιών στην άγορά στέγης.

Χαρακτηριστικές είναι οι εξέλιξεις στόν τομέα τής ένοικιαζόμενης κατοικίας, μέ τήν έκρηξη τών ένοικίων και τή δημιουργία φαινομένων παραοικονομίας, εξέλιξεις που άλλωστε δέν έχουν όλοκληρωθεί και που δέν άποτελούν παρά μόνο ένα ύποσύνολο τών προβλημάτων στόν τομέα τής στέγης. Είναι γεγονός βέβαια ότι, μετά από πολύ καιρό, παρατηρήθηκε κατά τό πρώτο τετράμηνο του 1986 μία αύξηση κατ' όγκον τής δραστηριότητας του κλάδου κατασκευής κατοικιών κατά 28% σέ σύγκριση μέ τό αντίστοιχο διάστημα του 1985. Πρόκειται για εξέλιξη που άντανανκλά κάποια αύξηση τής ζήτησης λόγω τής ύποτίμησης του περασμένου Οκτωβρίου και (ώς ένα βαθμό) τής έναρξης τής σταδιακής άπελευθέρωσης τών ένοικίων, αλλά δέν άποτελεί ένδειξη ύπέρβασης τής κρίσης. Κάτι τέτοιο θά προϋπέθετε πολύ ριζικότερες άλλαγές και όπωσδήποτε (άλλά όχι μόνο) μία άποκατάσταση τής διαταραγμένης σχέσης κόστους κατασκευής και εισοδημάτων.

Δέν ύπάρχει, ώστόσο, άμφιβολία ότι ή μείωση τής πιστοδότησης θά ύπονομεύσει άκόμα και αυτή τήν προσωρινή και περιορισμένη άνάκαμψη και τελικά θά ένισχύσει άκόμα περισσότερο τή μακρο-

χρόνια ύφεση. Για νά κατανοηθούν οι συνέπειες μιας τέτοιας εξέλιξης πρέπει νά ληφθεί ύπόψη ότι, σύμφωνα μέ μία σειρά από ένδείξεις, τό άπόθεμα κατοικιών που ύπήρχε παλαιότερα έχει άπορροφηθεί και ήδη ύπάρχουν συνθήκες αυξανόμενου ποιοτικού, άν όχι και ποσοτικού, έλλειματος στην άγορά στέγης.

Η κατάσταση αυτή θά έπιτείνει όμως τις αύξητικές τάσεις στά ένοίκια. Βρισκόμαστε έτσι μπροστά σέ μία χαρακτηριστική αντίφαση άνάμεσα στις διάφορες παρεμβάσεις του Κράτους στό στεγαστικό τομέα. Η προγραμματισμένη σταδιακή άπελευθέρωση τών ένοικίων δείχνει μία διάθεση έπίλυσης τών προβλημάτων μέσω τής άνασυγκρότησης τών μηχανισμών τής άγοράς. Η στρατηγική αυτή προϋποθέτει είτε τήν έπιδότηση μεγάλου μέρους τής ζήτησης είτε τήν άναπροσαρμογή τών εισοδημάτων ώστε νά μπορούν νά άνταποκριθούν στό πραγματικό κόστος παραγωγής τής κατοικίας. Η κατάργηση τών έπιδοτούμενων δανείων όμως, από τή μία μεριά, και ή εισοδηματική πολιτική, από τήν άλλη (ή προβλεπόμενη μείωση τών πραγματικών εισοδημάτων τών μισθωτών κατά τό 1986 φθάνει μέχρι και 7%), αντίτιθεται και στις δύο αυτές εκδοχές. Βέβαια ή άγορά μπορεί πάντα νά λειτουργήσει προσαρμόζοντας τήν προσφορά στην ένεργό ζήτηση, αλλά τό τίμημα θά είναι ή μή ίκανοποίηση τών στεγαστικών άναγκών τών στρωμάτων που δέ διαθέτουν έπαρκή εισοδήματα.

Μία πολιτική που άποδέχεται μία τέτοια προοπτική δύο διεξόδους μπορεί νά έχει: είτε τήν ένεργοποίηση κατασταλτικών μηχανισμών για τήν αντιμετώπιση τών ένδεχόμενων κοινωνικών και πολιτικών προβλημάτων είτε, τόν από μηχανής θεό που άντιπροσωπεύει ή πολλαπλή άπασχόληση και ή οικογενειακή άλληλεγγύη (ή, για νά παρεπέμψουμε στην προβληματική του Κ. Τσουκαλά, τά «πολυσθενή κοινωνικά ύποκείμενα» και οι ιδιάζουσες στή σύγχρονη έλληνική κοινωνία οικογενειακές στρατηγικές έξασφάλισης και άνέλιξης).

Τελικά, τά προβλήματα στά όποια άναφερθήκαμε δέν άποτελούν παρά επί μέρους όψεις ενός γενικότερου προβλήματος: τής συνεχιζόμενης άπουσίας μιας νέας στεγαστικής πολιτικής, που άποτελεί άναγκαία προϋπόθεση για νά μήν έπιδεινωθούν οι στεγαστικές συνθήκες και νά μήν άντραπούν και οι όποιες θετικές (και άκριβιά πληρωμένες) έπιπτώσεις τής έντονης μεταπολεμικής οίκοδομησης.

Παρά τό γεγονός ότι ή νέα αυτή πολιτική άναγγέλεται κατά τακτά χρονικά διαστήματα από τούς ύπεύθυνους τών άρμόδιων φορέων, μέχρι τώρα όλες οι παρεμβάσεις στό στεγαστικό τομέα έχουν μόνο άγορανομικούς, δημοσιονομικούς ή νομισματικούς στόχους και τείνουν νά άναπαράγουν τις πιο προβληματικές πλευρές του παραδοσιακού μεταπολεμικού προτύπου λειτουργίας του.

Έπιμειναιμε στό θέμα τών καταργημένων δανείων, αλλά ή ίδια έλλειψη άναδιαρθρωτικής διάστασης χαρακτηρίζει και τό νομοσχέδιο μέ τό όποιο εισάγεται ένα νέο σύστημα χορήγησης δανείων προς τούς εργατοϋπαλλήλους από τόν ΟΕΚ. Τό νομοσχέδιο έξαντλείται ούσιαστικά στην προσπάθεια μείωσης του κόστους τής παρέμβασης του Δημοσίου στην εργατική

κατοικία μέ μέτρα όπως ή άναγκαστική είσπραξη τών καθυστερουμένων όφειλών από παλαιά δάνεια που φθάνουν τά 7 δις (χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ή έπιδίωξη αυτή είναι κατακριτέα) και ή μετατροπή τής δανειοληπτικής σχέσης άνάμεσα στό δικαιοϋχο και τήν Τράπεζα που συμβάλει στό δάνειο σέ ιδιωτική σχέση που κατοχυρώνει τήν είσπραξη τής τοκοχρεωλυτικής δόσης μέ τήν ύπαγωγή τής είσπρακτικής διαδικασίας σέ εκείνη τών έλεύθερων στεγαστικών δανείων (δυνατότητα έκπλειστηριασμού ύποθηκευμένου άκινήτου).

Άντίθετα δέν άναπροσαρμόζεται τό ύφος τών δανείων και δέν αυξάνονται οι πόροι του Όργανισμού. Είναι χαρακτηριστικό έξάλλου ότι μέ τό νέο σύστημα (χορήγηση δανείου μέχρι 2.000.000 δρχ., κατά 50% άτοκου από τά ίδια κεφάλαια του ΟΕΚ και κατά 50% από τις Τράπεζες μέ τά έκάστοτε ισχύοντα έπιτόκια στά έλεύθερα στεγαστικά δάνεια) οι όροι δανειοδότησης γίνονται δυσμενέστεροι για τό δανειολήπτη, ενώ αντίθετα ή έπιβάρυνση του Δημοσίου από τήν έπιδότηση μειώνεται στό 1/4 αυτής που προέκυπτε μέ τό παλιό σύστημα (βλ. σχετικά λεπτομερειακή άνάλυση στό Βήμα τής Κυριακής τής 6.7.86).

Τό νομοσχέδιο δέ θίγει έξάλλου τις γνωστές προβληματικές πλευρές τής λειτουργίας του ΟΕΚ (κριτήρια καθορισμού δικαιούχων, παραγωγικότητα και ποιότητα παρεχόμενων έτοιμων κατοικιών κ.λπ.) ούτε τό θέμα του συντονισμού τών στεγαστικών φορέων.

Ένα γενικότερο χαρακτηριστικό τών πρόσφατων παρεμβάσεων στή στέγαση είναι έξάλλου ότι δέν έχουν αντιμετωπιστεί θέματα όπως ή άναλογία δημόσιας και ιδιωτικής παραγωγής κατοικιών και ή σχέση άνάμεσα στους τομείς τής ιδιοκατοίκησης και τής ένοικιαζόμενης κατοικίας. Δέν είναι τυχαίο ότι δέν έχει ένταχθεί στην προβληματική τών άρμόδιων φορέων τό ένδεχόμενο τής έπιδότησης τών ένοικίων (που προβλέπεται και από τό Πενταετές...) χωρίς αυτό νά σημαίνει ότι τό μέτρο αυτό άποτελεί κατ' άνάγκη πανάκεια.

Είναι, τέλος, ένδεικτικό ότι οι περισσότερες έλπίδες για τήν άνάκαμψη τής κατασκευής κατοικιών βασίζονται στην αύξηση τής προσφοράς οίκοδομήσιμης γής μέσω τής ΕΠΑ, που τείνει όλο και περισσότερο νά περιοριστεί σέ μία έπιχείρηση έπεκτάσεων τών σχεδίων πόλης και παροχής άδειών οίκοδόμησης, χωρίς τήν προηγούμενη έφαρμογή τών ρυθμίσεων (ρυμοτόμηση, τεχνική ύποδομή και κοινωνικός έξοπλισμός, ζώνες ενισχύσεων κ.λπ.) που κοστίζουν. Έλπίδες, κατά τή γνώμη μας καταδικασμένες όσο και καταδικαστές. Γιατί ή κάποια μείωση στις τιμές τής γής που ένδέχεται νά προκύψει από τήν αύξηση τής προσφοράς γής πολύ περιορισμένη έπίδραση θά έχει στό συνολικό κόστος παραγωγής. Και ή μείωση αυτή θά βασιστεί και πάλι στό «χρυσό κανόνα» τής μεταπολεμικής οίκοδομησης: τή μείωση» του πραγματικού κόστους μέσω τής κοινωνικής και χρονικής μετατόπισης τής δαπάνης και τής ύποβάθμισης του πολεοδομικού περιβάλλοντος.

Δημήτρης Οικόνου

Ὁ χάρος βγήκε παγανιά μέσ τή δική μου γειτονιά...

Τό νέο νεκροταφείο Δυτικῆς Ἀττικῆς

Αν ἡ ζωὴ ἔχει χαρές καί λύπες, γέλιο καί καῦμό, ὑποχρεώσεις καί δικαιώματα, ἂν οἱ ἄνθρωποι γιά νά ζήσουν πρέπει νά ἀγωνιστοῦν, νά παλέψουν, νά διεκδικήσουν, γιά νά πεθάνουν ἔχουν κάποιες συγκεκριμένες καί ἀρκετά σοβαρές ἀπαιτήσεις, πού πολλές φορές γίνονται πιεστικές. Καί παρόλο πού οἱ ἴδιοι οἱ νεκροὶ οὔτε δυνατότητα οὔτε καί πρόθεση ἔχουν νά τίς προβάλλουν, κατορθώνουν ἐντούτοις de facto νά τίς ἐπιβάλλουν. Γιατί βέβαια, δέν ὑπάρχει καμία ἀμφιβολία ὅτι ἐκείνοι πού ἐγκαταλείπουν τό στρατόπεδο τῶν ζωντανῶν, πρέπει νά ἀπομακρυνθοῦν τάχιστα στίς δικές τους περιοχές, οἱ ὁποῖες πληροῦν ἄλλους ὄρους καί ἄλλες προδιαγραφές. Νεκροταφεία, κοιμητήρια, ἀναπαυτήρια, χῶροι γιά τούς νεκρούς, τούς ὁποίους θά πρέπει νά προγραμματίσουν οἱ ἐν ζωῇ ἀρμόδιοι.

Αὐτοὶ ἀκριβῶς οἱ ἐν ζωῇ ἀρμόδιοι τῆς Δυτικῆς Ἀττικῆς, οἱ ὑπεύθυνοι, δηλαδή τῶν Δήμων Καματεροῦ, Ζεφυρίου, Ἀγίων Ἀναργύρων, Περιστερίου καί Νέων Λιοσίων, (Δῆμοι πού συγκεντρώνουν 600.000 περίπου κατοίκους), βρέθηκαν τελευταία σέ μιὰ τέτοια δυσάρεστη θέση, νά πρέπει ἄμεσα νά ὀργανώσουν νέες περιοχές κατοικίας νεκρῶν. Τά ὑπάρχοντα νεκροταφεία κορέστηκαν ἢ ἀποδεικνύονται ἐντελῶς ἀκατάλληλα, μέ ἀποτέλεσμα οἱ δημότες εἴτε νά μήν μποροῦν νά πεθάνουν στό ἄμεσο μέλλον εἴτε νά κινδυνεύουν αὐτοὶ πού πρόλαβαν καί πέθαναν, νά ἀντιμετωπίσουν δεύτερο ἐκ πνιγμοῦ θάνατο, στήν πρώτη μεγάλη πλημμύρα, (ὅπως, ἀπό ὅτι λένε, ἔγινε στούς Ἀγίους Ἀναργύρους). Πρό τοῦ προβλήματος, ἰδρύθηκε «Σύνδεσμος Δυτικῆς Ἀττικῆς γιά τήν ἴδρυση κοινοῦ νεκροταφείου», ὁ ὁποῖος καθόρισε (μέ ποιά κριτήρια;) τή θέση τοῦ νε-

κροταφείου καί ἀνέθεσε σέ ὁμάδες ἐπιστημόνων, νά διατυπώσουν ἐν τάχει προτάσεις γιά τήν ὀργάνωση καί λειτουργία του. Ἡ πρόθεση εἶναι σεβαστή ἀφοῦ φαίνεται ὅτι τό πρόβλημα καί ὑπαρκτό εἶναι καί μᾶλλον ἀρκετά ὀξύ.

Ἀπαιτεῖται ἔκταση μεγάλη, πού θά ἀνταποκρίνεται στό παραδεκτό στάνταρντς. Ἀπαιτεῖται σήμερα. Ὅπως θά ἀπαιτηθεῖ ξανά αὔριο. Στή Δυτική Ἀττική, στοῦ Ζωγράφου, στό πρῶτο, στό τρίτο καί πάει λέγοντας. Ἔτσι κι ἄλλιῶς, ὅσο θά ὑπάρχει στή χώρα μας ἀνθούσα ἢ βιομηχανία τῶν θανάτων, οἱ ἀνάγκες καί τά προβλήματα θά ἀνακυκλώνονται καί μάλιστα μέ αὐξανόμενη κάθε φορά ὀξύτητα. Ἀφοῦ, δηλαδή, δέν μποροῦμε νά συμβιβαστοῦμε μέ τήν ἰδέα τοῦ ὀριστικοῦ καί ἀμετάκλητου θανάτου, ἀφοῦ δέν μποροῦμε νά σταματήσουμε νά πλένουμε μάρμαρα, νά κουβαλάμε γλαστράκια καί νά καίμε μυρωδικά στούς τάφους, ἀφοῦ ὅπως θέλουμε τό δικό μας σπίτι, τό δικό μας αὐτοκίνητο πρέπει νά ἀποκτήσουμε καί τό δικό μας τάφο, θ' ἀγωνιζόμαστε συνέχεια νά βρισκουμε καινούργιες ἐκτάσεις, σκαρφαλώνοντας σέ λόφους, βουνά, εὐνώνοντας ὄλο καί περισσότερο τήν ἤδη ἐξοργιστική ἐμπορευματοποίηση τῶν ὀλίγων τετραγωνικῶν «ἀνάπαυσης».

Ὁ Σύνδεσμος, λοιπόν, γιά τό κοινό νεκροταφείο, ἐπέλεξε ἔκταση 200 στρεμμάτων γιά τήν ἐνλόγω χρήση, ἢ ὁποῖα βρίσκεται 1.100 μέτρα βορειοδυτικά ἀπό τά τελευταία πρὸς δυσμάς σπίτια τοῦ Δήμου Νέων Λιοσίων καί βορειοανατολικά τῆς Κορυφῆς Ζαχαρίτσα. Ἡ ἔκταση ἀνήκει στό Δήμο Ν. Λιοσίων.

Σ' αὐτή τήν ἔκταση, ἀνάλογα μέ τά τετραγωνικά πού θά χρησιμοποιηθοῦν ἀνά τάφο, (δηλαδή ἂν πῆξεις

τούς νεκρούς ἢ ἂν τούς ἀφήσεις νά «ἀνασαινοῦν») μπορεῖ νά χωρέσουν ἀπό 5.000 ὄς 20.000 τάφοι καί ὄλα τά συμπαραμαρτοῦντα (ἐκκλησίες, ψυγεῖα, μαρμαράδικα, λουλουδάδικα κ.λπ.).

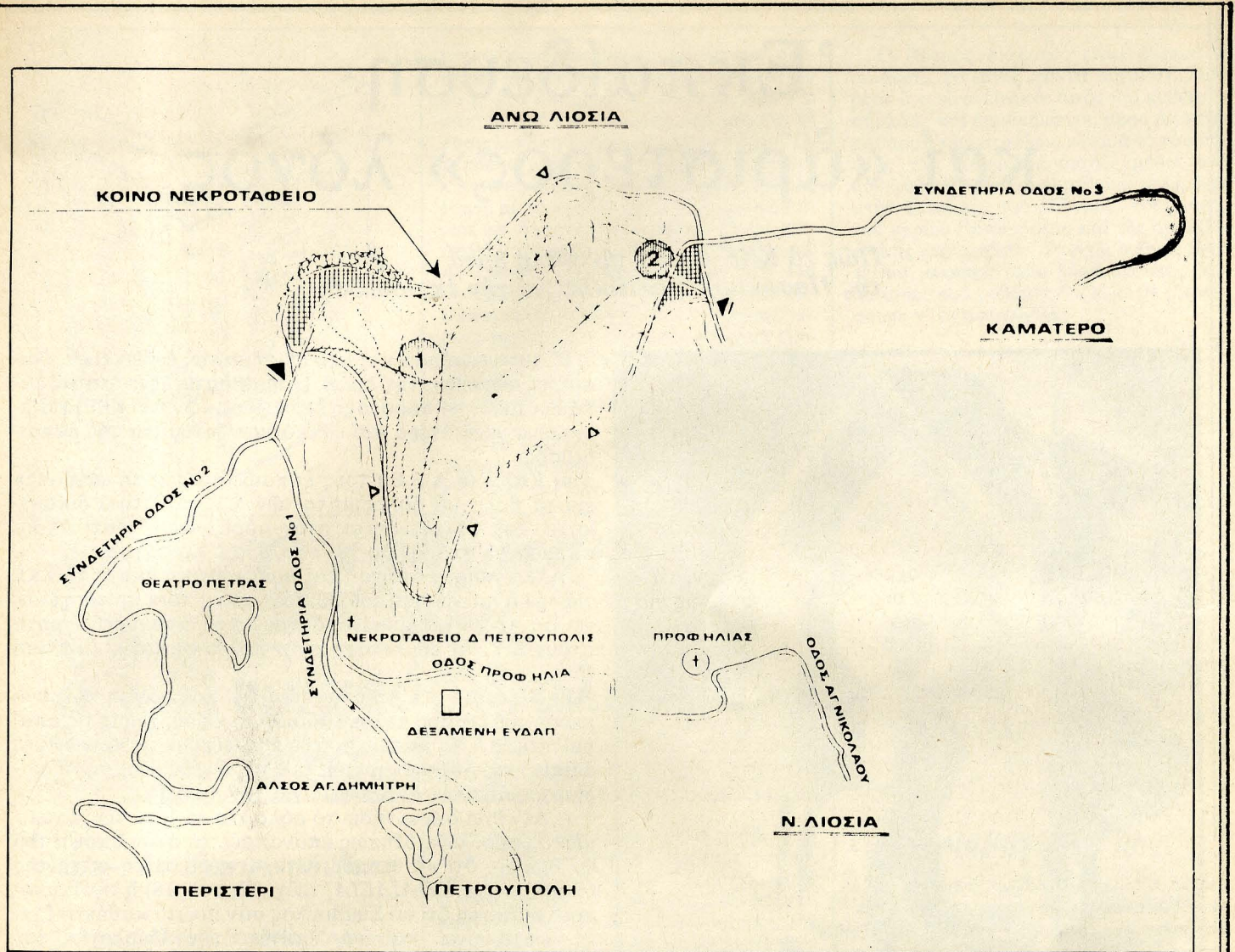
Ξαναγράφω, ὅτι ὡς ἐδῶ καλά. Ἀφοῦ ἔτσι εἰσπράττουμε τόν ὀριστικό μας χωρισμό ἀπό τούς προσφιλεῖς. Ἀπό ἐδῶ ὄμως καί πέρα, ἀπό τή μονοσήμαντη, ὅπως παρουσιάζεται, ἐπιλογή τῆς θέσης μέχρι τήν ἀποδοχή τῆς καταλληλότητάς της, ὑπείσρχονται προβλήματα, τά ὁποῖα φορτώνουν μέ πολλά ἐρωτηματικά τήν ἀπόφαση.

1. Τό ἀνάγλυφο τοῦ ἐδάφους, μέ κλίσεις ἀπό 10% ὄς 25% καί μερικές φορές 30%, ἀπαιτεῖ ἐξαιρετικά μεγάλης κλίμακας καί κατά πάσα πιθανότητα πολυδάπανες βαθμιδατές διαμορφώσεις. Αὐτό, φυσικά, θά δυσχεράνει τή λειτουργία τοῦ νεκροταφείου ἀφοῦ καί πολύπλοκα ὀδικά πλέγματα θά ἀπαιτηθεῖ καί ἀνεβοκατεβάσματα, πού θά δημιουργοῦν στούς τεθλιμένους συγγενεῖς ἐπιπλέον ἄγχος καί στούς ὑπόλοιπους συντελεστές τῆς ταφῆς, (κληρικοῦς, «κοράκια») αὐξημένο φόρτο ἐργασίας.

2. Ἡ περίοπτη θέση τοῦ προγραμματιζόμενου νεκροταφείου καί οἱ προσπελάσεις πού ὀραματίζεται ὁ Σύνδεσμος, θά ἀπαιτήσουν σοβαρό κόστος ἔργων γιά δρόμους πού δέν θά ἔχουν καμία ἄλλη χρησιμότητα (3 ἄξονες πού θά φθάνουν στό βουνό γιά νά μποροῦν νά κινοῦνται ἄνετα οἱ νεκροφόρες κάθε Δήμου, εἶναι μᾶλλον ὑπερβολή!).

3. Τό τρίτο καί σοβαρότερο πρόβλημα εἶναι τό ὑπέδαφος τῆς ἐπιλογισῆς ἔκτασης. Τό Ἰνστιτούτο Γεωλογικῶν καί Μεταλλευτικῶν Ἐρευνῶν, στή συνοπτική γεωτεχνική ἀναγνώριση πού ἐκπόνησε γιά λογαριασμό τοῦ Συνδέσμου, ἀποφαίνεται ὅτι: «ἡ ἔλλειψη χαλαρῶν ἐδαφικῶν σχηματισμῶν, πού εἶναι ἀπαραίτητοι γιά ἕνα κοιμητήριο, προκειμένου ἢ ἐκσκαφῆ νά εἶναι εὐκόλη καί μέχρι τοῦ βάθους πού ἀπαιτεῖται γιά τήν ταφή, δημιουργεῖ ἐπιφυλάξεις γιά τήν καταλληλότητα τοῦ χώρου πού διαθέτει ὁ Σύνδεσμος γιά τήν ἀνέγερση τοῦ Νέου Κοιμητηρίου». Καί στή συνέχεια, συμπερασματικά, τό ΙΓΜΕ ἐπισημαίνει ὅτι: «γιά νά γίνει ἡ διαμόρφωση τοῦ χώρου αὐτοῦ καί νά εἶναι δυνατή ἢ ἐκσκαφῆ, πρέπει νά γίνουν ἐπιχωματώσεις μέχρι ὕψους 6-10 μέτρων καί νά δημιουργηθοῦν ἀναβαθμοὶ μέ τήν κατασκευή κατάλληλων τοιχιῶν, θεμελιωμένων σέ ὑγιές ἀσβεστολιθικό ὑπόβαθρο».

Δύσκολο νά ὑπολογίσει κανεῖς τήν

Σχεδιάγραμμα

Δρόμοι πρόσβασης από τους διάφορους Δήμους στο Νέο ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ.

Φαίνεται καθαρά η μη όχληση του Δήμου ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗΣ από την ύπαρξη των παρακαμπτηρίων οδών.

έκταση και τό κόστος τέτοιων επιχωματώσεων· αναμφισβήτητα, όμως, σχεδόν απαγορευτικά μεγάλες. Και υποχρεωτικές. "Αν θέλουμε να σκάψουμε, να θάψουμε, να αναμείνουμε τό άνετο λυώσιμο των κουφαριών. Σέ άντιδράσεις πού ύπήρξαν γιά τήν άκαταλληλότητα του έδάφους ο Σύνδεσμος άπάντησε τά έξής:

«Ο Σύνδεσμος άσφαλώς θά προβεί σ' όλες τές αναγκαίες έργασίες, όπως αυτές προβλέπονται στή μελέτη του Ι.Γ.Μ.Ε.

Ποτέ μά ποτέ, ο Σύνδεσμος δέ σκέφτηκε νά ξεκινήσει τήν ταφή, χωρίς προηγούμενα νά γίνουν όλες οι άπαραίτητες προεργασίες και μάλιστα σύμφωνα με συγκεκριμένες και έγκεκριμένες μελέτες από τές αρμόδιες Υπηρεσίες».

Μήπως όμως ή δυσανάλογη δαπάνη και δυσκολία γιά τές έργασίες αυτές θά έπρεπε νά ώθήσει τό Σύνδεσμο σέ μία άλλου είδους διερεύνηση;

Οί έκτάσεις σπανίζουν. Σύμφωνα. Είναι όμως πράγματι μονοσήμαντη ή έπιλογή; Οί μελετητές τής Έπιχείρησης Πολεοδομικής Άνασυγκρότησης τής περιοχής πήραν τή θέση δημιουργίας σά δεδομένη παρόλο πού κι εκείνοι έχουν σοβαρές άντιρρήσεις και έπιφυλάξεις.

Άπό παντού, δηλαδή, έρχονται μηνύματα πού δέ συνηγορούν γιά τήν ίδρυση του νεκροταφείου στή θέση πού επέλεξε ο Σύνδεσμος. Και κάπου ο Σύνδεσμος, πού άντί νά ακολουθήσει τή διαδικασία.

Διαπίστωση πραγματικών αναγκών — διερεύνηση συγκεκριμένων κριτηρίων γιά τήν έπιλογή τής έκτασης, έντοπισμός έκτάσεων πού πληρούν τά κριτήρια, συγκριτικά πλεονεκτήματα κάθε έκτασης, έπιλογή — άκολούθησε τήν έντελώς άντίθετη, αγωνίζεται τώρα νά ανακαλύψει έπιχειρήματα, γιά νά ήρεμήσει τους «δύσκολους», εκείνους πού άντιδρούν σέ τέτοιες συνοπτικές έπιλογές. Και

έπειδή ακριβώς έπιχειρήματα δέν μπορεί νά βρει, κυκλοφορεί μανιφέστα, όπου οι γνωστές τρομοκρατικές κορώνες έπιχειρούν νά δράσουν (όπως γίνεται πάντα), ως έκβιαστική έπίτευξη τής πολυπόθητης συνέναισης:

— «Καλούμε όλους εκείνους πού δήθεν ένδιαφέρονται γιά τήν αναβάθμιση τής Δυτικής Άθήνας, νά συνεργαστούν με όλους τους Δήμους γιά κοινό άγώνα με στόχο ν' άπομονωθούν τά έμπόδια, μαζί μ' όποιον τά παρουσιάζει και νά προχωρήσουν όλοι μαζί Λαός και Δήμοι γιά μία καλύτερη ποιότητα ζωής.

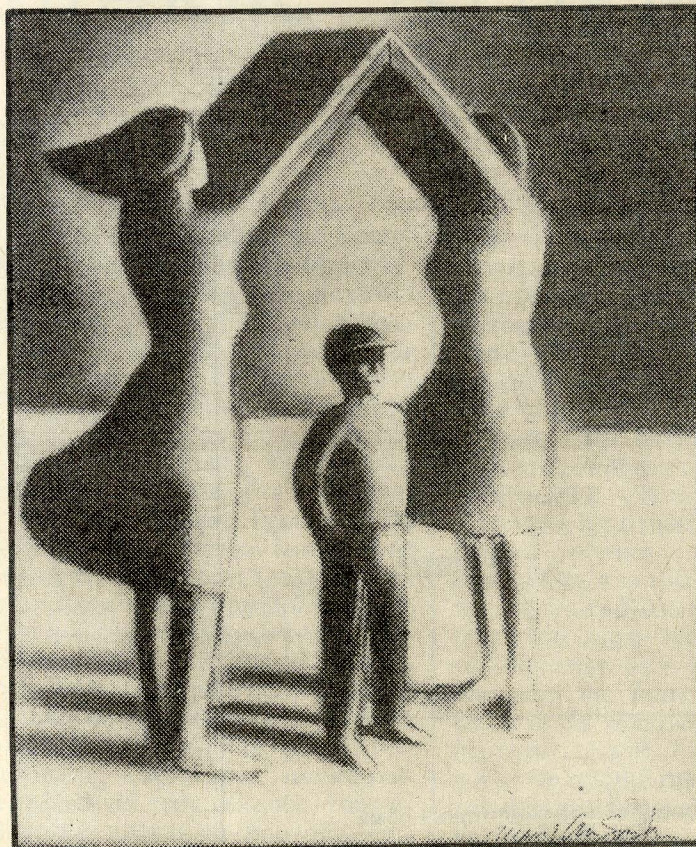
— Γιά νά φύγουν τά Νεκροταφεία μέσα από τήν πόλη».

Ο χάρος... (ή ο Σύνδεσμος) πού βγήκε παγανιά μες τή δική μας γειτονιά... Κι από τόν πολύ συλλογισμό, ξέχασε τό λογαριασμό. Ζωή σέ μās δηλαδή!

Ζωή Άχαίροντα

Ἐκπαίδευση καί «ἄριστερός» λόγος

*Πῶς τὸ ΚΚΕ ἐννοεῖ τὴν πάλη κατὰ
τῆς Πασοκικῆς πολιτικῆς γιὰ τὴν ἐκπαίδευση*

Εἶναι γεγονός ὅτι ὁ 1566/85, ὁ πρόσφατος νόμος γιὰ τὴν πρωτοβάθμια καὶ δευτεροβάθμια ἐκπαίδευση, «καθορίζει» τὴ φιλοσοφία τῆς ἐκπαιδευτικῆς πολιτικῆς τῆς κυβέρνησης. Μιά ἐκπαιδευτικὴ πολιτικὴ πού στόχο ἔχει νὰ περάσει τὴν κυρίαρχη ἰδεολογία, τίς κυρίαρχες ἀστικές ἀντιλήψεις, τὴν παιδεία μὲ ἐπικάλυψη δημοκρατικὴ· κάποιοι «ἐκσυγχρονισμοί» καὶ «ἀλλαγές» ἔχουν σκοπὸ νὰ ἐξασφαλίσουν στὴν κυβέρνηση τὸν ἀποτελεσματικὸ ἔλεγχό ἑνός τόσο σημαντικοῦ ἰδεολογικοῦ μηχανισμοῦ τοῦ κράτους, ὅπως εἶναι τὸ σχολεῖο.

Καὶ ἐνῶ θὰ περίμενε κανεὶς τὴν κομμουνιστικὴ ἀριστερὰ (κυρίως τὸ ΚΚΕ, ΚΚΕ ἔσωτ.), νὰ διερευνήσει, νὰ ἐρμηνεύσει καὶ νὰ κριτικάρει τὰ νέα ἰδεολογήματα τῆς ἐκπαιδευτικῆς πολιτικῆς, κάτι τέτοιο δὲ φάνηκε καὶ δὲ φαίνεται, ἂν καὶ εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη γιὰ τὴν «ἐπιβίωση» τοῦ ἀριστεροῦ λόγου στὴν ἐκπαίδευση. Ἀντίθετα, παρατηρεῖται ἄκριτη καὶ «σιωπηρὴ» ἀποδοχὴ ἐκπαιδευτικῶν «ἐκσυγχρονισμῶν», περιπτώσεις «ἀφελῶν» κοινωνιολογισμῶν ἢ αγωνιστικῆς συσπειρώσεως μὲ συνθήματα «ἀντιμονοπωλιακά» καὶ «ἀντικαπιταλιστικά»... Ἡ ἀνυπαρξία ἀρθρωμένου ἀριστεροῦ λόγου εἶναι φανερὴ.

Σ' αὐτὸ τὸ σημείωμά μου ἐπισημαίνω, ἐνδεικτικά, ὀρισμένες «θέσεις», τῆς Δ.Ε.Ε. (Δημοκρατικῆς ἐνότητος ἐκπαιδευτικῶν — παράταξη ἐκπαιδευτικῶν τοῦ ΚΚΕ) γιὰ ὀρισμένα γενικότερα καὶ εἰδικότερα ζητήματα τῆς ἐκπαίδευσης:

α) Καλεῖ (ἢ Δ.Ε.Ε.) τοὺς ἐκπαιδευτικούς σὲ «ἀγῶνες» γιὰ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τῶν Δ.Υ.: πολιτικὰ δικαιώματα πού δὲ φαίνονται στὸν «ὀρίζοντα», γιὰτὶ «προσκρούουν» στὸ ἄρθρο 29, παρ. 3 τοῦ Συντάγματος.

Ἄλλὰ ποιὸς ἀγῶνες καὶ ποιά κριτικὴ ἔκανε τὸ ΚΚΕ γιὰ τὴν ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος; ποιά κριτικὴ ἔκανε γιὰ τὸ συγκεκριμένο ἄρθρο, πού ἀπαγορεύει ρητὰ στοὺς Δ.Υ. τὴ συμμετοχὴ στὴν πολιτικὴ καὶ κομματικὴ ζωὴ;

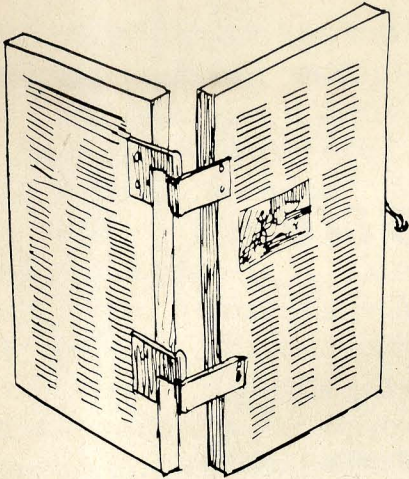
β) Βλέπει (ἢ Δ.Ε.Ε.) ἀναγκαῖα τὴν καθιέρωση καὶ γενίκευση τοῦ ἐνιαίου πολυκλαδικοῦ Λυκείου, χωρὶς τίς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις πού θὰ ἐξαλείψουν τίς κοινωνικῆς ἀδικίες καὶ δὲ θὰ ὑπηρετεῖ, τελικά, ὁ νέος θεσμὸς τίς κυρίαρχες ἀστικές ἀντιλήψεις γιὰ τὴν παιδεία.

γ) Δὲν ἔχει διερευνήσει τὸ ρόλο καὶ τὸ ἔργο τῶν Σχολικῶν Συμβούλων. Μήπως ἐπαναπαύεται στὴν ἄποψη τοῦ Φ. Βώρου, ὅτι «ὁ θεσμὸς πέτυχε, κέρδισε τὴ μάχη τῆς δράσης» (ΝΕΑ ΠΑΙΔΕΙΑ, τευχ. 32, σελ. 18) ἢ τὴν ἱκανοποιεῖ ἢ ἄποψη ὅτι «ὁ Σύμβουλος σάν πρῶτο καθῆκον ἔχει νὰ κατευθύνει καὶ νὰ ἐμπνέει τὴν ἰδεολογία τοῦ σχολείου...» (Θέματα Παιδείας, μελέτες ΚΜΕ, ἀρ. 4, σ. 227);

δ) Ἀπορρίπτει τὴν ἀξιολόγηση τῶν ἐκπαιδευτικῶν. Ὡστόσο, δέχεται τὴν ἀξιολόγηση γιὰ τίς Διευθυντικὲς θέσεις ἢ θέσεις Σχολικῶν Συμβούλων («Ἐπιχειρησιακὴ κρίση γιὰ τὸν ἐκπαιδευτικό, ἐκτιμοῦμε ὅτι χρειάζεται ἀντικειμενικά μόνο γιὰ τὴν κατάληψη Διευθυντικῆς θέσης ἢ θέσης Σχολικοῦ Συμβούλου. Πάντα μὲ συλλογικὲς διαδικασίες μὲ συμμετοχὴ τῶν συνδικαλιστικῶν ὀργάνων καὶ κριτήρια ἀντικειμενικά (sic), χωρὶς τὴν συμμετοχὴ τοῦ Σχολικοῦ Συμβούλου στὰ συμβούλια κρίσεως». (Πανεκπαιδευτικὴ φύλλο 11, σελ. 12).

ε) Βλέπει τοὺς αἰρετοὺς ἐκπροσώπους (της) στὰ ὑπηρεσιακά συμβούλια, νὰ δίνουν μάχη πού «θὰ χαλᾶ τὴ σούπα», πού θὰ κινητοποιεῖ ὅλες τίς δυνάμεις (sic) τοῦ κλάδου γιὰ τὴν προάσπιση τῶν συμφερόντων του καὶ θὰ ἐλέγχεται ἀπ' αὐτόν». Ἐπίσης, «Οἱ αἰρετοὶ ἀγωνιστές» (σημείωση δική μου) τῆς Δ.Ε.Ε. ὑπερασπίζονται ἀταλάντευτα καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ καὶ τὰ συμφέροντα τῆς παιδείας, ἀπέναντι σὲ μιὰ πολιτικὴ πού τὰ περιορίζει καὶ τὰ ὑπονομεύει καθημερινά (Πανεκπαιδευτικὴ φύλλο 11, σελ. 11 καὶ 1). Μιά προσεκτικὴ μελέτη τοῦ προεδρικοῦ διατάγματος γιὰ τὴ «σύσταση», σύνθεση καὶ ἀρμοδιότητες τῶν ὑπηρεσιακῶν καὶ πειθαρχικῶν συμβουλίων τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ προσωπικοῦ τῆς πρωτοβάθμιας καὶ δευτεροβάθμιας ἐκπαίδευσης φανερώνει ὅτι ἡ συμμετοχὴ τῶν αἰρετῶν στὰ συμβούλια εἶναι τυπικὴ καὶ ὀδηγεῖ στὴν ἐνσωμάτωση τῶν ἐργαζομένων στὸ καπιταλιστικὸ σύστημα πού ἐνισχύουν καὶ τὰ νομοσχέδια τοῦ ΠΑΣΟΚ.

Ἀποστόλης Τζίφας

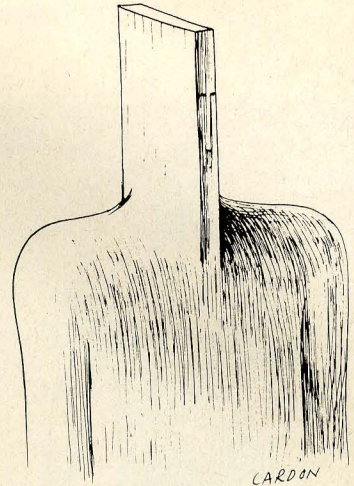

καί ἡ πανεπιστημιακή κοινότητα δόκλιρη βρίσκεται σέ κρίση, βρίσκεται μέσα σ' ἓνα δοκιμαστικό σωλήνα, έξω καί μακριά ἀπό τήν κοινωνία, τό λαό καί τή σοσιαλιστική κυβέρνηση γενικότερα. Ὅτι πρέπει ν' ἀρχίσει νά μαθαίνει τίς δημοκρατικές διαδικασίες, αὐτές πού ὁ ἴδιος ἔφαγε μέ τό κουτάλι στίς λαϊκές συνελεύσεις ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τῆς πατρίδας μας. Δέ θά μπούμε στήν οὐσία τῶν θέσεων τοῦ Α. Τρίτση, λόγω θερινῶν διακοπῶν. Γιά τό διάλογο μόνο δύο λόγια, ὁ ὁποῖος ἄλλωστε εἶναι καί ἡ μόνη συγκεκριμένη «ὕπουργική πράξη» τοῦ νέου ὑπουργοῦ Παιδείας καί Ὁρησκευμάτων καί τήν ὁποία «πράξη» κανείς δέν παρέλειψε νά ἐγκωμιάσει στή συγκέντρωση τῆς Θεσσαλονίκης.

Μέσα ἀπό τό διαλεκτικό σχῆμα τοῦ κ. Τρίτση ξέρουμε —γιατί αὐτά ἔχουν τά προτσές καί δέν ἀστειεύονται— ὅτι θά

Ὁ ἔθνικός διάλογος εἶναι φυσικά ἡ σύνθεση. Τό ἔθνος πάντα συνθέτει. Συνθέτει ὅ,τι εἶναι ἔθνικό. Λαός καί κυβέρνησις, λαός καί διανοούμενοι, μέσα ἀπό τήν κάθαρση τῶν σταδίων, μέσα ἀπό τό προτσές τῆς ἀπομυθοποίησης, μέσω τοῦ «διαλόγου», θά ξαναβρεθοῦμε ἐνωμένοι στήν ὑπηρεσία τοῦ Ἔθνους, τοῦ Λαοῦ, τοῦ κυρίου Παπανδρέου καί τῆς σοσιαλιστικῆς κυβέρνησις. Τό σχῆμα εἶναι τόσο τέλει, περιέχει τόσο δημοκρατικές διαδικασίες πού φοβᾶμαι ὅτι λίγοι θά μποροῦμε ν' ἀντισταθοῦμε.

Μ.Δ.

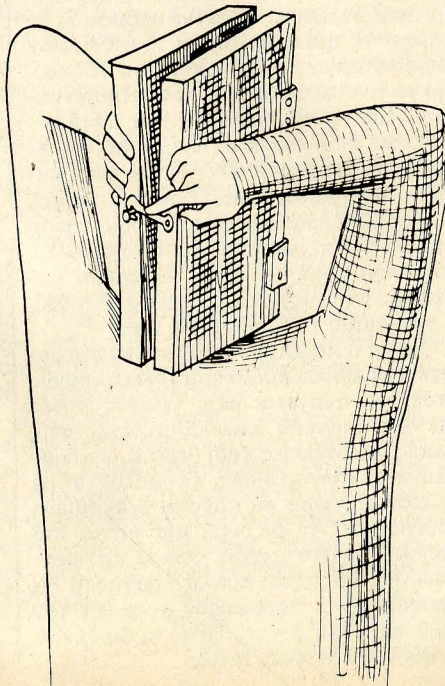
Ὁ κ. Τρίτσης καί ὁ «Ἀνοιχτός διάλογος» στά ΑΕΙ

1. Θέση—ἀντίθεση—σύνθεση

Ὁ νέος ὑπουργός παιδείας Ἀντώνης Τρίτσης, τόσο νέος πού οὔτε ὁ ἴδιος δέν τό ἔχει καλά καλά χωνέψει, ἔτσι πού νά ἀποκαλεῖ τόν ἑαυτό του δημόσια πιά συχνά ὑπουργό Χωροταξίας (θά μπορούσαμε ἄλλωστε νά πούμε πώς πρὸς τό παρόν ἐκτελεῖ περισσότερο χρέη ἐποπτείας καί τακτοποίησης τοῦ χώρου τῆς Παιδείας παρά τῶν προβλημάτων τῆς), ἐγκαινιάσει τόν Ἀνοιχτό διάλογο στά Πανεπιστήμια. Διάλογο, πού ὅπως δήλωσε στήν ἀνοιχτή συγκέντρωση στό ΑΠΘ τήν προπερασμένη ἐβδομάδα, φιλοδοξεῖ νά τόν κάνει μετά λαϊκό καί ἐν συνεχείᾳ ἔθνικό. Ἡ κάθε «διαδικασία» κατά τό μαρξομαθῆ ὑπουργό ἔχει τρία σκέλη: «Ὡς γνωστόν —ἀπεφάνθη κάπου χωρίς λόγο— ἔχουμε θέση—ἀντίθεση—σύνθεση». Ἴσως γι' αὐτό, δέσμιος τῆς μαρξιστικῆς του παιδείας, ὁ ὑπουργός πιστεύει ὅτι πρέπει νά μεθοδεύσει τό νέο διάλογο σέ τρία στάδια: ἀνοιχτός διάλογος—θέση, λαϊκός διάλογος—ἀντίθεση, ἔθνικός διάλογος—σύνθεση.

Αὐτή τή στιγμή μόλις μῆκαμε στό πρῶτο στάδιο ἀνοιχτός διάλογος—θέση, πού ὅμως λόγω θερινῶν διακοπῶν θά παραμείνει θέση παγωμένη μέχρι τουλάχιστον τόν Σεπτέμβριο. Πήραμε ὅμως μία γεύση στήν ἀνοιχτή συγκέντρωση τοῦ ΑΠΘ, ὅπου ὁ Τρίτσης μᾶς ἀνακοίνωσε τή θέση του γιά ποικίλα φιλοσοφικά, πολιτικά, ἰδεολογικά κι ἄλλα ζητήματα καί ἐν συνεχείᾳ, ἄλλά καί ἐνδιάμεσα, διάφοροι πανεπιστημιακοί φορεῖς ἀνακοίνωσαν τίς δικές τους θέσεις. Μία κύρια θέση τοῦ ὑπουργοῦ, μόνιμη ἐπωδός στά λεγόμενά του ἦταν ὅτι τό φοιτητικό κίνημα, ἄλλά

περάσουμε κάποτε στό ἄλλο στάδιο, τό λαϊκό διάλογο—ἀντίθεση. Σκοπός του εἶναι, ὅπως ἀνάφερε, νά μᾶς βγάλει (τά Πανεπιστήμια) μπροστά στό λαό, ὅταν ἐμεῖς κρίνουμε ὅτι θά εἴμαστε ἐτοιμοί, εὐτυχῶς!, νά τόν ἀντιμετωπίσουμε. Νά μᾶς ξεμπροστιάσει δηλαδή. Διότι ὁ λαός θά δεῖ ἐπιτέλους καί θά καταλάβει τί ἀποκομμένες ἀπό τήν κοινωνία ἐλίτες εἴμαστε ἐμεῖς οἱ τοῦ Πανεπιστημίου. Ἔτσι θά ἐκπληρωθεῖ ἡ δευτέρα ρῆσις, τό δεύτερο στάδιο: λαϊκός διάλογος—ἀντίθεση.

2. Ἀμφισβητεῖστε μας...

Ὁ ὑπουργός μίλησε γιά πολλά, γιά τά πάντα. Ἐπιμέρισε πρὸς ὄλους εὐθύνες γιά τό σημερινό τέλμα στό ὁποῖο ἔχει περιπέσει ἡ Ἀνώτατη Παιδεία ἄλλά συγχρόνως φρόντισε νά ζητήσει ἀπ' ὄλους τοὺς πανεπιστημιακοὺς φορεῖς νά κόψουν τήν ἐξάρτησή τῶν ΑΕΙ ἀπ' τό κράτος. Ἀμφισβητεῖστε μας, ὅπως πρὶν δύο-τρία χρόνια εἶχε δηλώσει ὁ πρωθυπουργός στή συνεστίαση τῶν διανοουμένων καί τῶν καλλιτεχνῶν.

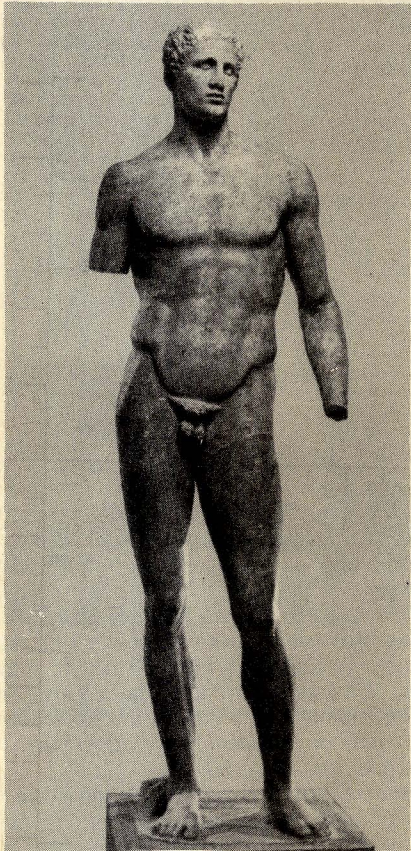
Φαντάζεται ὅμως ὁ κ. Τρίτσης ἂν ξαφνικά ὄλοι ὅσοι συναποτελοῦν τήν πανεπιστημιακή κοινότητα προσπαθῆσουν νά χειραφετηθοῦν πραγματικά ἀπ' τό κράτος καί τό ἀμφισβητήσουν; Νά τό ἀμφισβητήσουν καί νά τό καταγγείλουν γιά πολλά. Γιά τό νόμο-πλαίσιο τοῦ '82 πού δέν ὑλοποιεῖται, γιά τά μεταπτυχιακά πού δέν ὀργανώνονται, γιά τά προγράμματα σπουδῶν πού δέν ἀναθεωροῦνται, γιά τήν ὑλικοτεχνική ὑποδομή πού εἶναι ἀνεπαρκέστατη, γιά τή δωρεάν σίτιση, πού οὔτε δωρεάν οὔτε σίτιση εἶναι, γιά τή στεγαστική πολιτική (ἔστις) πού εἶναι ἀνύπαρκτη, γιά τίς ἐπιχορηγήσεις πού δέ γίνονται, γιά... γιά...

Ὁ κ. Τρίτσης εἶναι νέος στό ὑπουργεῖο Παιδείας. Ἀπ' τή μιά σάν μέλος τῆς κυβέρνησις δέν μπορεῖ παρά νά χρεώνεται μέρος τουλάχιστον τῆς κατάστασης πού ἐπικρατεῖ στό χώρο τῆς Παιδείας. Ἀπ' τήν ἄλλη δέ δοκιμάστηκε ἀκόμα στό νέο ὑπουργικό του θῶκο. Οἱ πομπώδεις δηλώσεις του ὅμως δέ νομίζουμε ὅτι μᾶς ἐπιτρέπουν νά αἰσιοδοξοῦμε γιά τό παρόν καί τό μέλλον τῆς ἀνώτατης ἐκπαίδευσης.

Α.Π.

"Όταν οι Έλληνες δέν επισκέπτονται τά μουσεία

Ἡ δωρεάν εἴσοδος πού δέν ἔλυσε κανένα πρόβλημα

Πρίν τρία χρόνια ἡ κυβέρνηση τοῦ ΠΑΣΟΚ ἀποφάσισε οἱ Ἕλληνες ἐπισκέπτες νά μὴν πληρώνουν εἰσιτήριο στά μουσεῖα.

Τό μέτρο μάλιστα εἶχε ἀναγγελθεῖ πανηγυρικά ἀπό τόν ἴδιο τόν πρωθυπουργό. Μὲ τό μέτρο αὐτό ἡ κυβέρνηση τῆς ἀλλαγῆς ἤθελε νά διευκολύνει τήν προσέλευση τοῦ κόσμου στά μουσεῖα, ἤθελε τό εἰσιτήριο νά μὴ γίνει τό ἐμπόδιο πού θά ἐφραζε τό δρόμο.

Ἔτσι ὁ λαός θά μπορούσε, ἐπιτέλους πιά, νά ἀπολαύσει τήν ἀποθησαυρισμένην στά μουσεῖα πολιτιστική μας κληρονομιά, νά γνωρίσει τό παρελθόν του.

Ὁ δημαγωγικός χαρακτήρας τοῦ μέτρου εἶχε τότε ἐπισημανθεῖ ἀπό πολλούς· ὅπως ἐπίσης εἶχε ἐπισημανθεῖ πόσο χρησίμευε αὐτή ἡ κυβερνητική γαλαντομία στό ν' ἀποκρυβοῦν τά πραγματικά προ-

βλήματα τῆς σχέσης τοῦ κοινοῦ μέ τά μουσεῖα. Σήμερα ὕστερα ἀπό τρία χρόνια ἐφαρμογῆς τοῦ μέτρου μπορούμε νά ἀναρωτηθοῦμε τί ἀπέδωσε, ἂν κάτι ἀπέδωσε.

Ἡ δωρεάν εἴσοδος

Σύμφωνα λοιπόν μέ στοιχεῖα τοῦ Ταμείου Ἀρχαιολογικῶν Χώρων καί ἀπαλλοτριώσεων πού δημοσιεύει τό *Βῆμα* (Σ. Μπακογιαννοπούλου, 6 Ἰουλίου 1986) τό μουσεῖο Ἡρακλείου ἐπισκέφθηκαν τόν Ἰούνιο τοῦ 1985 61.378 ξένοι τουρίστες καί μόνο 1.287 Ἕλληνες. Τόν ἴδιο μήνα τήν Ἐπίδαυρο 64.000 ξένοι καί 4.000 Ἕλληνες, τόν περασμένο Αὐγουστο τήν Ἀκρόπολη ἐπισκέφθηκαν 291.272 τουρίστες καί 15.847 Ἕλληνες καί πάει λέγοντας ἀπό μουσεῖο σέ μουσεῖο.

Συμπέρασμα οἱ Ἕλληνες δέν ἔχουμε καλές σχέσεις μέ τά μουσεῖα. Ἄν, λοιπόν, τό πρόβλημα δέν ἀνάγεται σέ φυλετικό γνώρισμα ἢ δέν ἀποτελεῖ στοιχεῖο τῆς βασικῆς προσωπικότητος τοῦ Ἕλληνα πού ὁ «χαρακτήρας» του δέ σηκώνει μουσεῖα κι ὀρθοστασίες, ἀλλοῦ θά πρέπει νά ψάξουμε τίς αἰτίες. Καί βέβαια, οἱ πάντες θά συμφωνήσουν ὅτι εἶναι θέμα κουλτούρας, διαπαιδαγώγησης ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων, ὥστε, ὄχι μόνο σεβασμός νά ὑπάρχει γι' αὐτή τή μορφή τῆς μνημειωμένης ἱστορίας, ἀλλά ἐπιπλέον τό μουσεῖο νά γίνεται ἀφορμή γι' ἀπόκτηση γνώσεων, γιά προβληματισμό καί πηγὴ αἰσθητικῶν ἀπολαύσεων. Καί οἱ πάντες, ἐπίσης, θά συμφωνήσουν —μαζί τους καί μεῖς— ὅτι ἡ παιδεία μας εἶναι τέτοια πού δέ μπορεί νά ἐμφυσήσει στά παιδιά τήν ἀγάπη ἢ τήν περιέργεια γιά τό παρελθόν τοῦ τόπου ἀφοῦ, μάλιστα, ἐλάχιστα καταφέρνει νά τοὺς προκαλέσει κάποια ἐφραση γνωριμίας τοῦ παρόντος του.

Ὅμως, ὁ καλύτερος τρόπος νά ἐξαφανιστεῖ ἓνα εἰδικό πρόβλημα εἶναι ἀκριβῶς αὐτός: νά ἀνάγεται στίς γενικές πηγές τῆς νεοελληνικῆς κακοδαιμονίας, στίς γενικές νομοτέλειες πού, βέβαια, ἰσχύουν ἀλλά πού πάντα, ὅμως, ἐκφράζονται μέ ἓνα εἰδικό τρόπο σέ κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Ἄν ρίξουμε μιά ματιά πύ προσεκτικῆ στή σχέση κοινοῦ καί μουσείων, θά δοῦμε ὅτι πολλά πράγματα θά μπορούσαν νά διορθωθοῦν σ' αὐτήν τήν ὄντως στρεβλὴ σχέση, ἔστω κι ἂν δέν ἀναιρεθοῦν οἱ γενικές αἰτίες.

Ὁδηγοὶ καί ξεναγήσεις

Παράδειγμα: ἐλάχιστα μουσεῖα διαθέτουν ὀδηγούς. Ὁδηγοὶ ὑπάρχουν στά γαλλικά, ἀγγλικά, γερμανικά· ὄχι, ὅμως, στά ἑλληνικά. Καί ὅταν λέμε ὀδηγούς, δέν ἐννοοῦμε ἐκείνους τοὺς σχολαστικούς καταλόγους μέ ὀνόματα καί ἡμερομηνίες, ἀλλά κάτι πού νά εἰσάγει τό μὴ μνημένο ἐπισκέπτη στή ἱστορία τοῦ τόπου, ὅπου τό μουσεῖο, στό πολιτισμὸ τῶν ἀνθρώπων πού δημιούργησαν τό μουσειακὰ ἐκθέματά του, κάτι τέλος πού νά μπορεί νά διαβάζεται ὅταν ὁ ἐπισκέπτης γυρίζει στό σπῆτι του καί ὄχι λεζάντες κάτω ἀπὸ μιά εἰκόνα ἢ ἓνα ἄγαλμα. Ἴσως, τότε ὁ ἐπισκέπτης θά ἐφευγε ἀπὸ τήν κατάσταση τοῦ ἀποσβολωμένου ἠλίθιου στήν ὁποία τόν καταδικάζει ἡ ἀπροσέλαστη γι' αὐτή «ὁμορφιά» καί «σημασία» τῶν ἐκθεμάτων, κάτι θά μάθαινε καί μέ τῆ σειρά του θά γινόταν ξεναγὸς τῶν ἄλλων. Γιατί οἱ καλύτεροι ξεναγοὶ εἶναι οἱ πληροφορημένοι ἐπισκέπτες τῶν μουσείων, καί ἡ καλύτερη μέθοδος ἢ «ἀλληλοδιδασκτική».

Μήπως ἐκεῖνο τό κατοστάρικο πού δέν πληρώνουν οἱ Ἕλληνες ἐπισκέπτες θά μπορούσε νά χρησιμεύσει —ἂν τό πλήρωνα— γιά τὴ συγγραφή ἀπὸ εἰδικούς καλῶν ὀδηγῶν; Καί μήπως, ἀντὶ γιά τήν δωρεάν εἴσοδο, θά ἔπρεπε νά προσφέρεται δωρεάν ὁ ὀδηγός;

Ἄλλὰ καί οἱ ξεναγήσεις πού θά μπορούσαν νά προσφερθοῦν ἀπὸ εἰδικευμένους ξεναγούς στό κοινὸ, καί πού δέν ὑπάρχουν, δέν θά ἔταν χωρίς σημασία. Βέβαια τό κόστος γιά τὴ μόνιμη παρουσία ξεναγῶν στά μουσεῖα ἢ, ἔστω, σέ ὀρισμένες μέρες, ὑποθέτουμε ὅτι θά ἦταν σημαντικὸ. Ὅμως τά μουσεῖα προσφέρουν μίαν ὑπηρεσία. Καί κάθε ὑπηρεσία, ὅπως ὁ ΟΤΕ ἢ τὰ ΕΛΤΑ κ.λπ. ἔχουν κόστος. Μέχρι νά φτάσουμε στὸν κομμουνισμὸ δέν μπορούν νά προσφέρονται δωρεάν διότι τότε κάποιοι ἄλλοι τίς πληρώνουν κι ὄχι οἱ χρήστες ἢ εἶναι κακὲς οἱ ὑπηρεσίες πού προσφέρονται. Μήπως πάλι ἐκεῖνο τό κατοστάρικο τῆς εἰσόδου θά μπορούσε νά συμβάλει στήν ἀντιμετώπιση μέρους τῶν ἐξόδων τοῦ μουσείου;

Τὰ ἐρωτήματα, βέβαια, μοιάζουν ρητορικά, διότι ἡ ἀπάντηση εἶναι αὐτονόητη. Φαίνεται, ὅμως, ὅτι δέν εἶναι αὐτονόητη καί γιά τίς ὑπευθύνους τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ.

Κώστας Νικολόπουλος

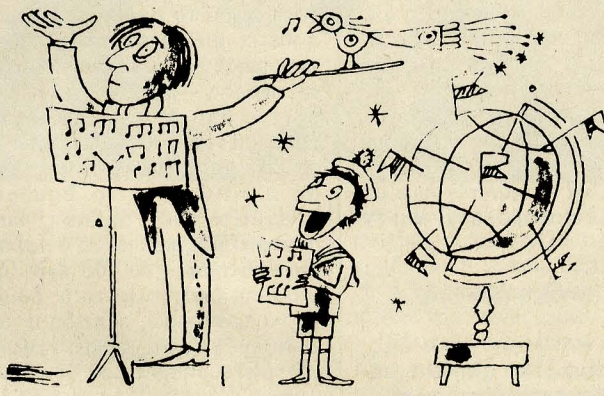
Γιατί δέν τραγουδάμε πιά; Στο φαινομενικά ρητορικό αυτό ερώτημα η απάντηση είναι μία: γιατί δέν έχουμε λόγο νά τραγουδάμε οί ίδιοι, έξουσιοδοτήσαμε άλλους, τούς ειδικούς, τούς μουσικούς, τά στερεοφωνικά, τούς δίσκους και τά γουόκ-μαν νά τραγουδούν γιά λογαριασμό μας.

Άλλά πράγματι δέν τραγουδάμε;

Έτσι φαίνεται. Η διαπίστωση είναι αустηρώς εμπειρική κι όπως κάθε εμπειρική διαπίστωση μετατρέπει τις προσωπικές, έστω και προσεκτικές, παρατηρήσεις σε γενικό καν' α πράγμα επικίνδυνο. Μιά έρευνα όμως, με στοιχειά, ερωτηματολόγια διαγράμματα κ.λπ. πού θά συγκέντρωνε και θά συνόψιζε πολλές παρατηρήσεις στό κέντρο και στην περιφέρεια, σε πόλεις, χωριά, οικογενειακές έστιες, παρέες, εκδρομές, γλέντια, γάμους, χαζοξενύχτια, ταβέρνες, χώρους δουλειάς, παντού δηλαδή όπου παλιότερα οί άνθρωποι τραγουδούσαν, δέν θά 'κανε, τίποτε άλλο από τό νά επιβεβαιώσει αυτό πού όλοι ξέρουμε από τις προσωπικές μας εμπειρίες. Βέβαια, μία και έχουμε προκαταβολικά τό συμπέρασμα μία τέτοια έρευνα, πού θά μπορούσε ν' απασχολήσει μουσικολόγους, κοινωνιολόγους και ειδικευμένους οργανισμούς, δέν θά ήταν άσκοπη. Θά μαθαίναμε καλύτερα αυτό πού διαισθανόμαστε, θά είχαμε μία σαφέστερη όραση των όρων κάτω από τούς όποιους εμφανίζεται τό νέο φαινόμενο κι επιπλέον θά προσδιορίζαμε καλύτερα τις αιτίες μιάς τέτοιας, κατά τη γνώμη μου πολύ σημαντικής πολιτισμικής αλλαγής στόν καθημερινό βίο των Νεοελλήνων.

Γιατί, πραγματικά, έχουμε νά κάνουμε μέ ένα νέο πολιτισμικό φαινόμενο. Οί άνθρωποι δέν τραγουδάνε πιά. Προσοχή. Δέν διατείνομαι ότι δέν άσχοιούνται μέ τη μουσική, αλλά ότι από τις πολυσχιδείς μουσικές δραστηριότητες κι εκδηλώσεις τό τραγούδι έχει εκπέσει ως μαζική πρακτική: δηλαδή τό νά «ξέρεις τά λόγια» του τραγουδιού, νά ξέρεις περίπου τη μουσική, και, έχεις δέν έχεις «καλή φωνή», μόνος σου ή μετά πολλών νά τό ρίχνεις στό τραγούδι.

Γιατί δέν τραγουδάμε πιά

Οί ταβέρνες σίγησαν: σπάνια κάποιοι μερακλωμένοι θά πιάσουν τό λιανοτράγουδο μέ συνοδεία ή μη κιθάρας, φαινόμενο πού έρχεται σε πλήρη αντίθεση μέ την μέχρι πριν μερικά χρόνια ακόμα κατάσταση όπου άχολογούσαν οί ταβέρνες από Ρωμιούσνη, Βαμβακάρη, άντάρτικα, και Χατζηδάκι. Κι αν ακόμα συμβεί, σε έξαιρετικές περιπτώσεις, κάποιοι νοσταλγοί μάλλον, νά τό ρίξουν στό τραγούδι ό περίγυρος, — περίξ πολυκατοικίες, «100», συνδαιτημόνες, συνεπικουρόντος και του ταβερνιάρη— θά τούς ανακαλέσει στην τάξη. Στην ταβέρνα μόνο τρώμε και συζητάμε. Και βέβαια όπως πάντα πληρώνουμε τό λογαριασμό.

Στην εκδρομή, στό πούλμαν των «tours» που διασχίζουν την Ελλάδα απ' άκρου σ' άκρο τό είδος είναι πλέον ξεχασμένο καθώς ή συνάντηση των ανθρώπων σ' αυτά είναι τυχαία και φευγαλέα, χωρίς συνέχεια και χωρίς συνοχή.

Τά παιδιά στό σχολείο μαθαίνουν ελάχιστα τραγούδια: ούτε τό «μαύρη είν' ή νύχτα στό βουνά» ούτε την «Ξανθούλα». Άλλάξαν οί ευαισθησίες, έτσι πού μόλις και μετά βίας ωελλίζουν όλιγο Θεοδωράκη. Και μιλώ βέβαια γιά τό Δημοτικό διότι στό Γυμνάσιο και τό Λύκειο τό είδος είναι έντελώς ξεχασμένο, ανεξάρτητα από τό αν υπάρχουν σχολεία, και υπάρχουν, πού διαθέτουν μουσικά συγκροτήματα και σχολικές χορωδίες. Μιλώ πάντα γιά τό αθόρμητο τραγούδι.

Στις οικογενειακές συγκεντρώσεις πάλι δέν τραγουδούν διότι μέ την άποσύνθεση της ευρείας οικογένειας έχουν πάψει νά υπάρχουν οικογενειακές συγκεντρώσεις. Στο πλαίσιο της πυρηνικής οικογένειας — μάνα, πατέρας, παιδιά— συνήθως παίζονται άλλοι χαβάδες. Ωστόσο ή οικογενειακή σύναξη ήταν εκείνη πού έξοικείωνε τούς μικρούς μέ τό τραγούδι, τούς μούσσε και τούς έδινε τη δυνατότητα,

κοντά στους μεγάλους, νά άρθρώσουν κι αυτοί τά όσα είχε άρπάξει τ' άφτί τους. Τά παιδιά τώρα κοιμούνται νωρίς γιατί αύριο πρέπει νά ξυπνήσουν νωρίς, τό βραδάκι βλέπουν Σπόρτ Μπίλυ και Στρούμφ τό Σάββατο πάνε σε πάρτυ παιδικά, τά πιο μεγάλα πάνε φροντιστήριο και ένιότε στις ντισκοτέκ γιά νά ξεσκουριάσουν.

Ύπήρχαν δουλειές πού σήκωναν τραγούδι: τό γιατί γιά παράδειγμα μέ πρωταγωνιστή τόν μογιατζή, αλλά κι άλλου, κυρίως στό μικροεργαστήρια όπου τά κοριτσόπουλα χαλούσαν τόν κόσμο. Μιά εμπειρική, πάλι, παρατήρηση δείχνει ότι τη θέση τους έχει πάρει τό τρανζίστορ και σε πολλές δουλειές πού υπάρχει ισχυρός θόρυβος μηχανών, γιά νά σπάσει ή επαναληπτικότητα και ή μονοτονία αυτού του έξουθενωτικού ήχητικού διάκοσμου, έχουν τοποθετήσει τεράστια ήχεία πού προσπαθούν νά επικαλύψουν τό μηχανικό θόρυβο. Άνάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις, του ήχειου και της μηχανής, ή ανθρώπινη φωνή παραδίνεται.

Σε άλλες περιπτώσεις, στους γάμους γιά παράδειγμα, τά νέα ήθη έχουν επιβάλει άλλες μορφές μουσικής επικοινωνίας και έκφρασης. Άνάλογα πάντα μέ τό βολάντιο, στην ταβέρνα όπου μετά την έκκλησία συνεχίζεται τό μυστήριο, όλο και κάποιος (πληρωμένος) τραγουδιστής θά υπάρχει μέ τό συγκρότημά του, κι έν πάση περιπτώσει αν τά λεφτά δέ φτάνουν υπάρχουν τά πικάπ και τά ήχεία. Τό ίδιο θά μπορούσε νά διαπιστώσει κανείς στις χιλιάδες συνεστιάσεις, πού οργανώνονται τις άπόκριες, τά Χριστούγεννα ή μ' οποιαδήποτε άφορμή γιά λόγους καθαρά εισπρακτικούς από κομματικές οργανώσεις, πολιτιστικούς συλλόγους, συλλόγους των έν Άθήναις έπαρχιωτών, κ.λπ. Έδώ, τό ντεκόρ είναι στερεότυπο: μία αίθουσα, στριμωγμένα τραπέζια, καρέκλες

καί άνθρωποι, μιά εξέδρα, κάποιος ή κάποια μέ μικρόφωνο στό χέρι, τά έκκωφαντικά μεγάφωνα έν δράσει.

Ήν πάλι έπισκεφτεί κανείς τά φεστιβάλ κομμάτων-έφημερίδων ή τά φεστιβάλ πόλεων και χωριών, μπορεί νά συναντήσει κανείς τούς πάντες και τά πάντα, μπορεί νά βρεθεί μπροστά στην πιο έκθαμβωτική παρέλαση άστέρων της μουσικής και του τραγουδιού, όμως άνθρωπινη φωνή δέν θ' άκούσει. Αύτή έχει εξοσιοδοτήσει για πάντα τή Χαρούλα, τό Μητιά, τό Σαββόπουλο και τούς άλλους νά τά λένε για λογαριασμό της. Ήμεεις μόνο άκούμε, άν άκούμε. Ήκραιά περίπτωση σιγής του πλήθους οί συναυλίες στά στάδια μέ δέκα, τριάντα, πενήντα, έκατό χιλιάδες άνθρωπους ν' άκούνε σιωπηλοί τό ίνδαμά τους, νά τό χαζεύουν από τά μάτριξ, νά «συμμετέχουν» μέ χειροκροτήματα, μέ ποδοβολητά, και έν ανάγκη όρουόμενοι.

Μιά μεγάλη πολιτιστική αλλαγή

Ήπληθε δηλαδή και στον τόπο μας, κάπως καθυστερημένα είναι αλήθεια, μέσα στην τελευταία δεκαετία ό,τι πρό πολλού είχε συντελεστεί στην Εύρώπη: οί άνθρωποι σταμάτησαν νά τραγουδούν οί ίδιοι στον έαυτό τους. Ήχι απόλυτα βέβαια· κάτι γίνεται ακόμα έδω ή εκεί, αλλά πάντως αυτές είναι πλέον μάχες όπισθοφυλακών, νοσταλγίας, ή έντελώς

προσωπικοί άθλοι ανθρώπων μέ ιδιαίτερες ικανότητες που δέν μπορούν νά άντιρέσουν τή νέα κατάσταση. Ήτομικές έντάσεις πάντα ύπήρχαν και θά ύπάρχουν δέν είναι όμως αυτές που χαρακτηρίζουν τις μαζικές συμπεριφορές. Χαρακτηριστικό είναι ότι άν καμιά φορά τό φέρει ή τύχη κι άρχίσει τραγούδι γρήγορα έκφυλίζεται διότι οί άνθρωποι δέν ξέρουν τά τραγούδια, ξέρουν μόνο θραύσματα από φευγαλέα άκούσματα, δέν μπορούν νά οργανώσουν συλλογικά τήν έκφρασή τους άφου τό συλλογικό τραγούδι προϋποθέτει μιά στοιχειώδη όργάνωση των φωνητικών μέσων, ένα πρωτόκολλο συμπεριφοράς—νά μήν γκαρίζω π.χ. περισσότερο από τούς άλλους—, προϋποθέτει τό σεβασμό ενός μουσικού κλίματος—νά μήν άνακατώνεται π.χ. τήν ίδια στιγμή ό Ντύλαν μέ τό Βαμβακάρη—, νά πραγματοποιεί δηλαδή «αυθόρμητα» συντονισμό που κάνει ό μάεστρος και τό συγκρότημά του ύστερα από πολλή σκληρή, επαγγελματική, δουλειά. Ήλλά τό νά τραγουδω, «έπειδή μ' άρέσει», δέν είναι επάγγελμα. Γιατί, και κυρίως πώς, νά τραγουδήσω άφου δέν είμαι επάγγελματίας;

Μουσική πανδαισία και αποξένωση

Κι ώστόσο, θά μπορούσε νά παρατηρήσει κανείς, οί άνθρωποι σήμερα άσχολούνται περισσότερο από κάθε άλλη φορά μέ τή

μουσική. Πράγματι. Οί στατιστικές θά μάς έλεγαν ότι τά ώδεια, οί όρχήστρες, οί χορωδίες, οί όργανοπαίκτες, τά μουσικά συγκροτήματα είναι πολύ περισσότερα από παλιότερα. Δέν ξέρω νούμερα αλλά είμαι σίγουρος ότι σήμερα πολύ περισσότεροι νέοι ξέρουν κιθάρα, κάνουν πιάνο ή συνθεσάιζερ, πολύ περισσότεροι πηγαίνουν για τραγούδι στά ώδεια. Κι έκτός τούτου σήμερα, μέ ραδιόφωνο, τηλεόραση, συναυλίες φεστιβάλ, ταξίδια στό έξωτερικό, μέ τήν έκπληκτική διάδοση των στερεοφωνικών, των δίσκων, του βίντεο ύπάρχουν πολύ περισσότερες δυνατότητες νά γνωρίσουν οί άνθρωποι πολλά μουσικά είδη, νά καλλιεργηθούν πολύπλευρα, νά έχουν μέ δυό λόγια ποικίλες δυνατότητες έπιλογής για τίς μουσικές τους προτιμήσεις και νά σπάνε τά εξαιρετικά περιοριστικό κέλυφος του άστικού ή άγροτικού φολκλόρ. Πράγματι οί άνθρωποι σήμερα είναι περισσότεροι καλλιεργημένοι από μουσική άποψη. Ήλλά και περισσότερο βουβόι. Δέν φταίει βέβαια ούτε ή καλλιέργεια ούτε ή τεχνολογία της μουσικής. Και έν πάση περιπτώσει τό ζήτημα δέν είναι τό «τίς πταίει», νά βρούμε τον ένοχο και νά τον καταδικάσουμε, αλλά νά καταλάβουμε πώς περάσαμε από τό ένα καθεστώς στό άλλο, τί σημαίνει τό νέο καθεστώς, πώς ή άπουσία του τραγουδιού συναρθρώνεται—συναρθρώνεται και ή άπουσία— μέ άλλες συμπεριφορές του καθημερινού βίου που όρίζουν τον πολιτισμικό όρίζοντα των Νεοελλήνων έντός του όποιου είμαστε όλοι ένταγμένοι μέσα από συγκεκριμένες μορφές πρακτικής και ιδεολογίες.

Τραγούδι και σεξουαλική επανάσταση

Σκόρπια θ' άναφέρω μερικές αιτίες που κατά τή γνώμη μου περοδιέγραψαν κι έπέβαλαν αυτή τήν άμετάκλητη στροφή.

Ή πρώτη μεγάλη αλλαγή που συντελείται τή δεκαετία του '60 και όλοκληρώνεται τή δεκαετία του '70 είναι ή γενικότερη «πολιτισμική επανάσταση» που κατατάσσει πιά στην ιστορία τήν άγροτική κοινωνία ή τήν παλαιά μικροαστική-λαϊκή κοινωνία της πόλης. Τεράστιες πρώην χωριάτικες μάζες έντάσσονται στην πόλη και τά μοντέλα που ή πόλη έπιβάλλει. Θά σταθω σε ένα σημείο αυτής της αλλαγής: ότι άποσυντίθενται ή εύρεία οικογένεια, έπιβάλλεται τό μοντέλο της πυρηνικής οικογένειας και τούτο μέ τή σειρά του αλλάζει ριζικά τίς σεξουαλικές-έρωτικές ιδεολογίες και ήθη. Ή μόνημος ή εύκαιριακός έρωτικός σύντροφος βρίσκεται άμεσα, καθώς νέοι και νέες συνυπάρχουν άμεσα στό Πανεπιστήμιο, στην πολιτική ζωή, στή δουλειά, στή διασκέδαση, χωρίς τή διαμεσολάβηση κοινωνικών τελετουργιών και άστηρών πρωτοκόλλων που προκαθόριζαν και τήν έρωτική συναλλαγή διά του τελικού γαμικού συμβολαίου. Στό άδστηρό—πατριαρχικό όπως λέγεται— αυτό σύστημα τό τραγούδι, στό άστικό και τό

χωριάτικο πλαίσιο, είχε μιά πολυσήμαντη λειτουργία. Κυρίως ήταν μιά θρασύτητα πρόκληση, αν και κοινά παραδεκτή. «Έλεγε» επιθυμίες που απαγορεύονταν μέσα στην συνηθισμένη όμιλία των ανθρώπων, τις προκαλούσε, άνετρεπε τά πρωτόκολλα και τις ήθικες προδιαγραφές, ενάντια στά άσφυκτικά όρια δημιουργούσε πεδία προσωπικής ελευθερίας. Τί άλλο ήταν ή καντάδα; Ή, γιά σκεφτείτε μιά κόρη, περίκλειστη στην άστικο-χωριάτικη ήθικη μπροστά στον πατέρα της νά άδει «σ' αγαπώ και μ' άρέσεις πολύ» ή τον νέο μερακλωμένο νά λέι «άπόψε τό κορίτσι θέλει θάλασσα (χάλασμα) κι εγώ ποτέ χατίρι δέν του χάλασα» εις έπήκοον ένδεχομένως τής μελλοντικής του πεθεράς; Άποδέκτης όμως αυτών των νοηματικών συνδηλουμένων διά τής μουσικο-καλύφωνης καλύπτρας δέν ήταν ή πεθερά αλλά οί έντός τής έρωτικής συναλλαγής τοποθετούμενοι άντικειμενικά και κυρίως ύποκειμενικά.

Τό τραγούδι λοιπόν ήταν έρωτική όμιλία, κάλεσμα. Όταν ή έρωτική άνταλλαγή βρήκε άλλους νέο τρόπους και δρόμους κανείς πλέον δέν τραγουδούσε γιά νά «βγάλει γκόμενα» ή γιά νά πεί ποιητικο-μουσική άδεία όσα ήθελε νά πεί. Έμαθε άλλες γλώσσες και ξεχασε τή γλώσσα του τραγουδιού.

Έδω συναντάμε μιά βασική, ψυχολογική-πολιτισμική διάσταση μέ βαρύνουσες συνέπειες στην συνολική δομή πρακτικών του «ιδιωτικού βίου», πού θάξίζε νά μελετηθεί προσεκτικά.

Τόν ίδιο χρόνο άλλαζε ο χώρος ο έξανθρωπισμένος χώρος, και ή κίνηση του ανθρώπου στό χώρο. Πράγματα γνωστά και χιλιοπειπωμένα. Τό τραγούδι όμως, πού πάντα έχει έναν πραγματικό ή υπό άναζήτηση άποδέκτη, δέν μπορεί νά παραχθεί μέσα στην άνωνυμία τής νέας ανθρωπογεωγραφίας. Άπαιτεί πίο οικείες, πίο προσωπικές σχέσεις. Όταν άπευθύνεται γενικά στό κοινό είναι τό τραγούδι του έπαγγελματία, και ή σχέση πού καθιερώνει είναι ή σχέση έπαγγελματία-κοινού μέ σκοπό τήν «τέχνη», τό χρήμα, τήν καλλιτεχνική καταξίωση.

Νέες, λοιπόν, κοινωνικές σχέσεις μέσα στό νέο χώρο, νέες έκδηλώσεις πού δέν θά άφήσουν χώρο γιά τό τραγούδι. Οί γείτονες άλλωστε ένοχλούνται τό βράδυ, τά κορίτσια δουλεύουν πρωί κι άπόγευμα, ή γειτονιά δέν ύπάρχει, οί πολυκατοικίες δέν τό επιτρέπουν, τό 100 έπεμβαίνει, οί οικογενειακές μαζώξεις, άπό καθήκον, είναι βαρετές, οί άνάγκες μετατοπίστηκαν.

Άλλά όταν τό τραγούδι έμεινε στό στόμα των ανθρώπων χωρίς χώρο ν' αναπτυχθεί και λειτουργία νά έπιτελέσει, όταν έπαψε νά ναι κάλεσμα και γλώσσα, άναγκαστικά μετατράπηκε σε «τέχνη», καλλιτεχνική δημιουργία ειδικών γιά κανάλωση άπό τους βέβηλους. Ό μή καλλιτέχνης τραγουδιστής έπρεπε νά τό ζήσει σαν δημιουργία καλλιτεχνική, σαν «έκφραση» καλλιτεχνική. Άλλοι όμως οί δρόμοι τής τέχνης και των καλλιτεχνών πού ο «μέσος» άνθρωπος δέν μπο-

ρεί ν' ακολουθήσει όχι μόνο άπό άδεξιότητα αλλά γιατί ο ίδιος είναι ένταγμένος σε διαφορετικούς κοινωνικούς ρόλους.

Τραγούδι δίκικο μαχαίρι

Στό κενό εισέδωσε ή τέχνη διαμεσολαβημένη κι αυτή άπό τή βιομηχανία τής κουλτούρας: ραδιόφωνο, κυρίως τηλεόραση, βίντεο, συναυλίες, γήπεδα, στερεοφωνικά, και άπειρες καλλιτεχνικές έκδηλώσεις. Θέλω νά πώ δηλαδή ότι δέν ήταν ή βιομηχανία τής κουλτούρας πού άφήρεσε τό τραγούδι άπό τό στόμα των ανθρώπων αλλά ότι προϋπήρξε μιά ριζική άλλαγή στις σχέσεις τους, μιά άλλαγή πού τό καθιστούσε περιττό ως κοινωνική-άτομική λειτουργία, άδύνατο ως προσωπική δραστηριότητα. Άν όμως δέν μπορούσε νά χρησιμοποιηθεί, αν έχανε τήν άξία χρήσης του, άξεια ή άνταλλακτική του άξια. Μπορούσε νά πουληθεί. Μάλιστα μοσχοπουλήθηκε και έγινε ο προαγωγός, ως θέαμα πλέον και άπόσταση, γιά τήν πώληση πληθώρας πολιτιστικών έμπορευμάτων των υπερπόντιων, ευρωπαϊκών και εγχώριων αυτοκρατορικών οίκων κουλτούρας. Τό χάσμα κόσμος-τραγούδι διευρύνθηκε άφάνταστα μέσα άπό τις νέες ιδεολογίες πού τό διάνοιγαν τόσο πού σήμερα είναι ένα ώχρο άπεικασμα τής πρώην πραγματικότητάς του, άκουσμα και μόνο ή καλύτερα ήχητικός διάκοσμος πού γεμίζει τή σιωπή του χώρου. Τό τραγούδι πιά ή βλέπεται ως θέαμα είτε άκούγεται. Στην πραγματικότητα όμως μόνο ο καλλιτέχνης βλέπεται και τά σύνεργα του. Τυχαίο πού σχεδόν όλες οί τραγουδίστριες είναι ώραιες; Άκούγονται σε σειρές ήχητικές, άνακατωμένες σε μιά άδιάκοπη ροή ήχων άπό μπουζούκια, Μότσαρτ, Θεωράκη, Σαββόπουλο, Βοσκόπουλο, ρόκ, ντίσκο, Ραφαέλα Κάρρα, Βιβάλνι κ.ο.κ.

Η άκραία μορφή άποξένωσης ειδικά τής νέας γενιάς άπό τό τραγούδι, πού έξ' όρισμού τό κάνει είδος μή τραγουδιστικό, είναι τό ότι ένα μεγάλο μέρος τής μουσικής πού καταναλώνεται είναι γραμμένο στα έγγλέζικα. Άλλά πόσοι ξέρουν τόσο καλά τή γλώσσα αυτή ώστε όχι μόνο νά τήν καταλαβαίνουν, αλλά και νά

έκφράζονται μέσα άπ' αυτήν; Χαρακτηριστικό είναι ότι τά μικρά παιδιά «τραγουδοούν» π.χ. τους Μπήτλς μιμούμενα τή ξένη γλώσσα μέ άναρθρες φωνές σά νά μιμούνται φωνές ζώων.

Πολιτιστικός ιμπεριαλισμός δηλαδή; Σίγουρα ναι, γιατί, γιά νά έπικρατήσουν τά είδη τής βιομηχανικής κουλτούρας, έξαφανίζονται χιλιάδες άλλα είδη πού είχαν ζωή μέσα τους, χάνονται άπειρες έκφράσεις, ιδιαιτερότητες, τοπικές μουσικές κουλτούρες και ύποκουλτούρες έν όνόματι τής ρέγγε. Άν ο πολιτιστικός σχετικισμός, πού άρνεϊται τήν ιεράρχηση των πολιτιστικών άξιών σε άνώτερες και κατώτερες άποτελεί μιά βαθύτερα άνθρώπινη δημοκρατική άρχή, μέ κάποια μελαγχολία ίσως όφειλούμε νά διαπιστώσουμε ότι είμαστε πολύ μακριά της, σχεδόν στους άντιποδες. Έπιστρέψαμε, άνεπισσήτως μέσα άπό δρόμους άνεξιχνίαστης στην ύποτίθετα ξεπερασμένη ιδεολογία των «άναβεβηκότων και καταπετωκότων» στοιχείων.

**

Δέν θέλω, ως βέβηλος, νά περάσω σε θέματα καθαυτό μουσικά πού θά άπαιτούσαν τους ειδικούς τους. Άλλά πρέπει κάποτε νά μιλήσουμε συγκεκριμένα, γιά μουσικούς, είδη, διαδικασίες, τραγουδιστές, στιχουργούς, έκπομπές, μόδες, μουσικές ιδεολογίες. Πρέπει κάποτε νά αξιολογήσουμε είδη πού γέμισαν τ' άφτιά των ανθρώπων αλλά ήταν άδύνατο νά τραγουδηθούν, ήταν «δύσκολα», νά δοϋμε τόν ειδικά άποπρωχεντικό ρόλο πού έπαιξε τό όνομαζόμενο «πολιτικό τραγούδι», τις γιγαντοσυναυλίες, τά τσαλαβουτήματα στην Βουλιαγμένη, τά άερόστατα, τά σκυλάδικα, τις εύκολίες, τις άπομιμήσεις και τά πάσης φύσεως μικροαστικά τερψιλαρύγκια. Άλλά ως κενό στο θέμα μας: τή σχέση των σύγχρονων ανθρώπων μέ τό τραγούδι.

Τό τραγούδι δέν τραγουδιέται πιά: μένει μέσα μας πνιγμένο, καμιά φορά ξεσπάει άδέξια, ύπογραμμαμίζοντας μιά στέρηση και μιά φτώχεια μέσα στην στυλπνή επιφάνεια τής μουσικής ευμάρειας. Νομίζω πώς έτσι είναι χειρότερα: δέν προοδέψαμε.

Άγγελος Έλεφάντης

Μισό-μισό

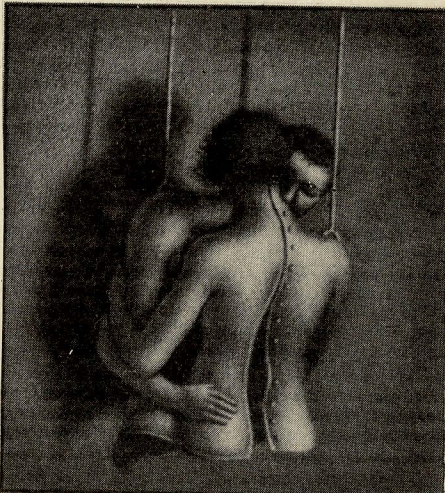
«Μιά προσπάθεια για κοινωνική έρευνα» — λένε

8.15, Πέμπτη βραδάκι βγήκε στόν άέρα ή νέα σειρά έκπομπών τής ΕΡΤ-1 με τόν τίτλο «Μισό-μισό». Βγήκε στόν άέρα στίς 26.6, ήμέρα πρώτη τής Δημιουργίας, κι έμεινε εκεί καί τήν επόμενη Πέμπτη (3.7), ήμέρα δευτέρα, αιωρούμενη καί επαπειλούσα τήν επί ταυτά παραμονή τής γιά έξι ακόμη Πέμπτες. Αυτή, δηλώθηκε, είναι ή α' δόση, ό πρώτος κύκλος έκπομπών. Μισά μισά, πού λένε, κουτσά στραβά, ράβε ξήλωνε σέ δουλειά νά βρισκόμαστε· οί θεατές ως τηλεθεατές νά θεώμεθα όσο άντέχουμε (καί μόνο χάρη στό θέμα), ίσως καί νά σχολιάζουμε, καί οί υπεύθυνοι τής έκπομπής νά «έπικοινωνούν» μέ μακάρια προχειρότητα τήν έρευνά τους καί νά επιφαινούν τήν ύφέρπουσα άδιαφορία τους γιά τό θέμα ως ζητούμενο: γιά τήν ισότητα τών φύλων ως κοινωνικό αίτημα, γιά τίς σχέσεις τών φύλων ως ιστορικά καθορισμένο πρόβλημα.

Σύμφωνα μέ τίς δηλώσεις τών δημιουργών τής «Η έκπομπή αναφέρεται τόσο στή γυναίκα όσο καί στόν άνδρα. Πιστεύει ότι ναι μέν ή γυναίκα είναι ό μεγάλος καί κύριος άδικημένος τής άνδροκρατούμενης κοινωνίας καί ότι πρέπει νά άποκατασταθεί όσο γίνεται πιό γρήγορα, αλλά καί ό άντρας είναι επίσης θύμα τής ίδιας άνδροκρατούμενης κοινωνίας. Έτσι ή έκπομπή έχει στόχο τής νά βρεί τή χρυσή τομή ανάμεσα στά δύο φύλα ρωτώντας τόν άπλό κόσμο καί λιγότερο τούς ειδικούς» (όπως αναφέρεται σέ τηλεοπτικές σελίδες έφημερίδων, 26.6).

Κάθε έκπομπή έχει βέβαια όχι μόνο δέκτη (άπροδιόριστο, έν προκειμένω) αλλά καί πομπό (πολύ συγκεκριμένο καί έπώνυμο). Όστόσο, γιά όσους δέ γνωρίζουν πρόσωπα καί πράγματα καί δέν ένδιαφέρονται καθόλου ούτε νά πληροφορηθούν ούτε καί νά πληροφορήσουν σχετικά (π.χ. ποιοί είναι οί υπεύθυνοι αυτής τής σειράς, πώς τήν ανέλαβαν, πώς τήν πρότειναν ή τήν προώθησαν, πόσο κόστισε, γιατί έγινε, μέ ποιόν είναι καί πάει λέγοντας), γι' αυτούς, λοιπόν, μένουν τά δεδομένα (δύο πρός τό παρόν έκπομπές καί οί προγραμματικές δηλώσεις στόν τύπο). Μ' αυτά ακριβώς τά δεδομένα θά πρέπει ν' ασχοληθούμε καί όχι μέ τό από πού κι ως πού ή μέ τίς σκούφιες τών δημιουργών

ούτε όμως κάν καί μέ τίς προθέσεις τους. Αυτές οί τελευταίες άλλωστε (οί προθέσεις, όχι οί σκούφιες) μπορεί καί πρέπει νά είναι συμπαθητικές (καταρχήν: μισό-μισό, καταρχήν: ισότητα τών δύο φύλων). Όφείλει νά τούς τό άναγνωρίσει κανείς, έστω κι άν κάποια δεδομένα άναιρούν στήν πράξη τήν ισότητα (λογουχάρη: *σενάριο* = 2 άντρες, *παρουσίαση* = 2 γυναίκες + 1 άντρας (ό καί σεναριογράφος), *συνεργασία σέ διάφορα θέματα* = 7 γυναίκες δημοσιογράφοι (ή μία καί παρουσιάστρια), *επιμέλεια* = 2 γυναίκες + 1 άντρας (ή μία καί παρουσιάστρια, ό

άντρας καί παρουσιαστής καί σεναριογράφος), *σκηνοθεσία* = 1 άντρας (καί σεναριογράφος, παρουσιαστής, επιμελητής, ό έξής ένας). Όφείλει νά τό άναγνωρίσει, έστω κι άν οί προθέσεις φαίνονται κάπως μεγαλόπνοες — ένδεχομένως καί μέ μία δόση (ήθηλημένης) άφέλειας: έστω κι άν, κάπως άστοχα είν' ή άλήθεια, τούς βγήκε ή πρώτη κιόλας έκπομπή κομμάτι ύποβολιμαία, άρχης γενομένης μέ τήν πρώτη εκείνη «συνέντευξη στίς 16.12.85 από τόν πρωθυπουργό Άνδρέα Παπανδρέου» (παρουσία έναρκτήρια καί καταλυτική πού έδωσε τό ευκρινές στίγμα στήν έκπομπή καί μάλλον καί τό ποθητό σχετικό χρίσμα στους δημιουργούς τής).

Τί είναι λοιπόν τό «Μισό-μισό»; Μά, ακριβώς αυτό πού κυριολεκτείται: μισό

(παύλα) μισό, καί πάντως όχι αυτό πού θά έπρεπε νά είναι. Γιατί τό μισό-μισό δέ συνθέτει ένα όλο· δέν άνάγεται στό κοινωνικό ζήτημα τών ιστορικά καθορισμένων σχέσεων ανάμεσα στά φύλα. Άπλως συρράπτει μισά πράγματα: μισό τώρα καί μισό άργότερα, μισό από δώ καί μισό από κεί· ίσως δηλώνει καί μία συμφωνία κυρίων (καί κυριών): μισό δικό μας καί μισό δικό σας. Έξ ου καί τά αντίστοιχα ο-μικρά τών δύο μισών διαφοροποιούνται

στόν τίτλο τής έκπομπής: άνω δεξιά (τό βλέποντι) βελάκι άρσενικό στό πρώτο ο, σταυρός από κάτω στό δεύτερο, τό φεμινιστικό σύμβολο, όμως ό φακός καθάρει στό σταυρό (τό σύν;) καί δείχνει μέσα τόν κόσμο, τόν άπλό κόσμο πού κινείται βιαστικά *Signa sigillata*. Η έκπομπή άρχίζει καταστρωμένη πάνω σέ άστοχες άντιθέσεις καί εκδηλες προκαταλήψεις, άφορητες έμμονές καί λανθάνουσες έπιλογές. Όπως γιά παράδειγμα οί ακόλουθες.

Ό άπλος κόσμος καί οί ειδικοί: ή έμφαση στόν άπλό κόσμο καί ή άεράτη άποποίηση τών ειδικών ούτε τόσο άθώα είναι ούτε τόσο λαϊκιστική όσο εκ πρώτης δείχνει. Μάλλον άνάγει, έμμέσως καί μ' εκείνη τή δόση άνευθυνότητας πού τάχα-δήθεν είναι σεμνοτυφία καί «χρυσή τομή», τούς υπεύθυνους τής έκπομπής σέ ειδικούς, οί όποιοί μέ όπλο έμπροσθογεμές τό μικρόφωνο επαγγέλλονται τήν κοινωνική έρευνα. Καθώς πέφτουν τά γράμματα στήν πρώτη έκπομπή ακούγεται μία σοβαρή (λίγο στό έξομολογητικό, λίγο στό έμπιστευτικό) άνδρική φωνή: «Η έκπομπή «Μισό-μισό», οί άντρες καί οί γυναίκες στήν Ελλάδα σήμερα, είναι μία προσπάθεια κοινωνικής έρευνας γιά τίς σχέσεις τών δύο φύλων. Είναι μία έρευνα πού άφορά τόσο τούς άντρες όσο καί τίς γυναίκες καί πού έχει άρχισει έδώ καί 5 χρόνια τώρα. Σ' αυτές τίς πρώτες έκπομπές δέ θελήσαμε νά σάς κουράσουμε μέ σχόλια δικά μας καί μέ στατιστικές καί συμπεράσματα. Αυτά θά τά κάνουμε στόν επόμενο κύκλο τής έρευνάς μας πού θά άκολουθήσει. Στόν α' κύκλο τών έκπομπών μας θέλουμε νά άκουστείτε μόνον έσεις. Πρός τό παρόν ζητάμε τή γνώμη σας καί τή βοήθειά σας. Γράψτε μας τήν κριτική σας γιά τήν έκπομπή πού είδατε...». Στή β' έκπομπή, στό τέλος, επαναλαμβάνεται μόνο τό τελευταίο: «Γράψτε μας...» καί προστίθεται: «στείλτε μας τά γράμματα σας μέ προσωπικές άν είναι δυνατόν έμπεριές πάνω στά θέματα πού είδατε».

Η διάκριση, όστόσο, ανάμεσα σέ άπλό κόσμο καί ειδικούς δέν καταργεί αυτομάτως τήν ύποχρέωση πού έχουν αναλάβει οί ειδικοί τής έκπομπής γιά συνέπεια πρός τήν ίδια τήν έκπομπή. Γιατί καί 5 καί 10 χρόνια νά έρευνούν, αυτό πού βγήκε (άπό τά δυσσίωνα δείγματα) είναι πλίνθοι καί κέραμοι άτάκτως έρριμμένοι. Άκριβώς έπειδή, εκτός από τομές, χρυσές τε καί άλλες, δέ φαίνονται νά ύπάρχουν πρόγραμμα, στόχοι, μέθοδος, συνέπεια καί φιλοδοξία έρευνητική (καί —γιατί όχι— έπιστημονική).

Ανδρική κοσμοθεωρία (ή ιδεολογία)/ γυναικεία κοσμοθεωρία (ή ιδεολογία): Σύμφωνα βέβαια με τη φωνή της έκπομπής στις πρώτες έκπομπες άκουγόμαστε εμείς. Έλα όμως πού άκούγονται και οι παρουσιαστές; Αυτοί, λοιπόν, μάς κουράζουν όταν ρωτούν για την ανδρική και τη γυναικεία ιδεολογία. Μας κουράζουν γιατί δέ δηλώνουν μόνον τη στοιχειώδη τους άγνοια (άλλο άνδροκρατική ή πατριαρχική ή φαλλοκρατική ή φασιστική ή άστική ή ό,τι άλλο ιδεολογία κι άλλο ανδρική ή γυναικεία): δηλώνουν έπίσης και κάτι πολύ πιο επικίνδυνο: τήν (άπερίσκεπτη) άποδοχή της «φυσικότητας» των κατά φύλα διακρίσεων. Οι ιδιότητες πού δηλώνουν τά δύο έπιθέτα (ανδρική, γυναικεία) άποδίδουν άκριβώς στη φύση τήν κατά φύλα κατάσταση, και όχι σε σχέσεις· σχέσεις κοινωνικές, σχέσεις ιστορικά προσδιορισμένες, σχέσεις τελικά έξουσίας· σχέσεις, στίς όποιες όφείλουμε νά ψάξουμε τίς μοίρες τού κάθε «μισού», είτε προτρέπουμε τόν «άπλό κόσμος» νά μιλήσει είτε σχολιάζουμε είτε στατιστικολογούμε ή συμπεραίνουμε.

Χωριό (τό Δαδί, όπως αναφέρεται σε κάποια στιγμή) ή *έπαρχία* (ένγένει), ή *Αθήνα*, *σπίτι/δουλειά*, *κουζίνα/καφενείο*, *νέοι/μεγάλοι*: μιά σειρά από στείρες αντιπαθέσεις με εύκολες γενικεύσεις, δίχως στοιχειώδη σχολιασμό. Άνθρωποι και κοινωνικοί χώροι έν κενώ, έκτός ιστορίας· άλλ' άντ' άλλων έπάνωμα και άνώωμα άτομα περνούν βιαστικά μπροστά άπ' τό φακό σε σπασμοδικές και ασύντακτες σκηνές. Μέσα σ' ένα άλαλούμ προσώπων και θεμάτων τό μόνο πού ξεχωρίζει σταθερά είναι οι χοντροκομμένες άπόλυτες αντιθέσεις και βέβαια τό μισόμισό (ή άναλογία άνδρών και γυναικών πού ρωτιούνται είναι περίπου ίσόροπη). Όλα τά θέματα και τίποτε: «Οί σχέσεις

των δύο φύλων και ή διαφορά νοοτροπίας» (συμμετέχουν άπλός κόσμος και Παπανδρέου, Πάγκαλος). «Η ισότητα στην οικογένεια» και «Οικιακή εργασία και έξοδος στην παραγωγή» (άπλός κόσμος και δύο κυρίες έκπρόσωποι τού γνωστού Συνδέσμου για τά δικαιώματα των γυναικών και της άγνωστης, κατά κύριο λόγο, Πολιτιστικής Ένωσης Έλληνίδων). «Έλληνες πολιτικοί για τό ζήτημα της ισότητας» (οί κ.κ. Παπανδρέου και Πάγκαλος). «Γυναικεία ιδεολογία, ανδρική ιδεολογία». «Γάμος, προίκα, έπιγαμίες (έν προκειμένω με τσιγγάνες)». «Μοναξιά» (άπλός κόσμος). «Έκ γυναικός έρρυθ τά κακά» (συνταξιούχος γυμνασιάρχης μάς διαβάζει ξαφνικά έμμετρο τερατούργημα). «Πρότυπα» (συζήτηση μή ειδικών, έν κύκλω όμως καθημένων, συνέντευξη με ψυχικό). Και βέβαια «Τί είναι έρωτας και ύπάρχει στην έποχή μας;» («Υπάρχει αλλά πολύ μικρός» ήταν ή νοστιμότερη άπάντηση, ένώ ή πιο άνοστη ήταν τού ψυχιάτρου ειδικού στην συλλαβιστή πλαγιόθεν άνάγνωση. «Η ψυχιατρική είναι πάντοτε άποκαλυπτική. Είναι άμείλικτη, ιδιόμορφα άμείλικτη και κάποτε δυσβάσταχτη...», ή πιο συμπαθητική της Ίνδης χορεύτριας και ή πιο βουβή τού άλλοδαπού έθνολόγου). Η έρώτηση, τέλος, σχετικά με τό κουτσομπολιό άποκάλυψε ότι και οι άντρες κουτσομπολεύουν και άνήγαγε (διά στόματος τού άπλου κόσμου) τό πείραγμα, τή λόγω έξύβριση και τό συκοφαντικό σχολιασμό σε άθώο πασατέμπο για τά ΚΑΠΗ. Η κουζίνα (γυναικεία παρέα), τό καφενείο (ανδρικός πληθυσμός), τό σχολείο (ή νολαία) συνιστούσαν τό τυχαίο (ή τεχνητό) «στήσιμο»: τή σκηνοθετημένη πραγματικότητα και τήν πραγματικότητα άσχολίαστη επί σκηνής.

Ποιος όμως θά μάς μιλήσει για τίς έπιλογές, για τίς συμβάσεις, για τά στερεό-

τυπα, για τό ρατσισμό, για τήν έσωτερικήυση των ρόλων; Οί ειδικοί τού β' κύκλου;

Γιατί τά πράγματα, βέβαια, θά μπορούσαν νά είναι μόνον φαιδρά. Όστόσο τό θέμα είναι πολύ σοβαρό για νά περάσει άνώδυνα (άλλη μιά κακή ή άστοχη σειρά). Τό γυναικείο ζήτημα και τά προβλήματα της (πολιτικής και κοινωνικής) ισότητας των φύλων είναι ένα εύαισθητο θέμα και έπειδή είναι πολύ λίγο συζητημένο στην ουσία του και έπειδή — και κυρίως — άφορά τήν προσωπική και δημόσια ζωή όλων μας. Δέν είναι «βίος άηλεσμένος και μάζα μεμαγμένη», όπως θέλει νά μάς κάνει νά πιστέσουμε ή όποια «κοινωνική έρευνα» (5 ή 10 χρόνια, είναι άδιάφορο ως προς τό αποτέλεσμα) βαπτίζεται έκπομπή στην τηλεόραση και χρηματοδοτείται και προβάλλεται άνεύθυνα. «Δαπανώμενος ές ά μή δει (και ως μή δει), δλίγος έση έφ' ά δει», πού θά 'λεγαν και οι άρχαίοι εκείνοι.

Νόρα Σκουτέρη-Διδασκάλου

Ο Μανώλης Μπαρμπουνάκης και οι συνεργάτες του σας περιμένουν στα βιβλιοπωλεία

Αριστοτέλους 4 Εγνατίας 150

ΤΟ ΚΑΤΩ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Αριστοτέλους 6 Τηλ. 27.18.53

ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Καρόλου Ντηλ 3 Τηλ. 23.97.46

Το μοναδικό παιδικό βιβλιοπωλείο

27 ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Με βιβλία χιλιάδες, φθηνά και καλά
βιβλία για σας και τα παιδιά σας

**ΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ
ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ**

**ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
ΜΕ ΝΕΑ ΦΟΒΕΡΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ**

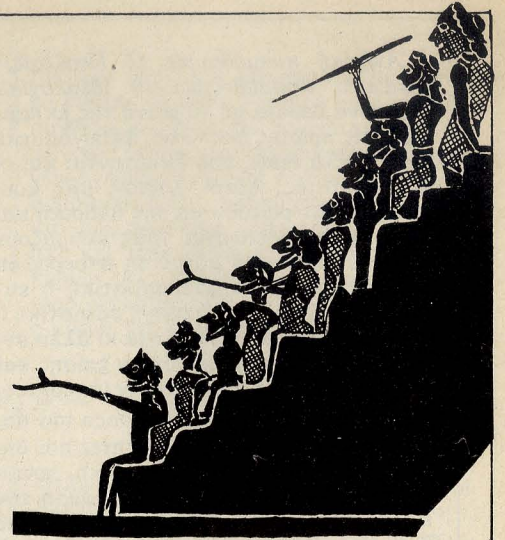

**ΦΩΣ ΣΤ' ΑΔΥΤΑ ΤΗΣ ΜΥΣΤΙΚΗΣ
ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ — ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ
ΝΕΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ**

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΔΩΔΩΝΗ»
Ασκληπιού 3, Αθήνα — Τηλ.: 36.37.973
Βλαχελίδη 8, Γιάννενα — Τηλ.: 35026

Ἐπίδαυρος: μέ ἢ χωρίς Ἀλίκη τό πρόβλημα παραμένει

Τό ἄνοιγμα τῆς Ἐπιδαύρου στό λαό

Πάνε τριάντα περίπου χρόνια, ἀπό τότε πού τό θέατρο τῆς Ἐπιδαύρου ἄνοιξε γιά τό κοινό, μέ παραστάσεις τραγωδίας καί κωμωδίας.

Ὁ μόνος θεατρικός ὀργανισμός πού μποροῦσε ν' ἀναλάβει τότε τό δύσκολο ἔργο νά ἀναβιώσει μέ κάποια συνέπεια τό ἀρχαῖο δράμα, ἦταν τό Ἐθνικό θέατρο καί οἱ σκηνοθέτες πού ἀπασχολοῦσε. Τό κοινό ἀγκάλιασε ἀμέσως καί μέ σίγουρη αἴσθηση τόν καινούριο θεσμό· γιατί ἀνταποκρινόταν καί αὐτός, σ' ἓνα βαθύτερο αἶτημα νά συμμετάσχουν στή θεατρική ζωή οἱ νέες ἀστικές καί μικροαστικές ὀμάδες καί νά πάρουν τό κομμάτι τους ἀπό τήν «πίτα» τοῦ πολιτισμοῦ.

Σέ ἄλλες ἐκδηλώσεις τοῦ πολιτισμοῦ ὅπως ἡ μουσική, τό τραγοῦδι, ἡ ζωγραφική, ὁ κινηματογράφος ἢ τό θέατρο ἀκόμα, ὁ κόσμος αὐτός διέθετε κάποια πνευματικά ἐφόδια παρόλο πού ἦταν ὑπολείματα ἄλλων ἐποχῶν καί ἄλλου πολιτισμοῦ. Ὁ πολιτισμός αὐτός ἔπρεπε νά θυσιασθεῖ στό ὄνομα τῆς κοινωνικῆς ἀνόδου, πού τά στοιχεῖα του ὅμως ἐπέτρεπαν στά νέα αὐτά κοινωνικά στρώματα νά παρεμβαίνουν καί νά διαμορφώνουν τά πολιτιστικά «πράγματα» ὅσο πιά δυναμικά μποροῦσαν.

Ἕνα «ἄνοιγμα» χωρίς μνήμες

Στήν Ἐπίδαυρο ὅμως, ὁ λαός πού τήν «κατέλαβε» καί τήν μετέτρεψε στό μεγαλύτερο, ἴσως, λαϊκό-ποιοτικό θέατρο τῆς Εὐρώπης (λόγω χωρητικότητας), δέν εἶχε νά προσκομίσει καμία προηγούμενη «μνήμη» ἢ ἐμπειρία. Τό ἐρώτημα γιατί νά ἀναβιώσουμε τήν ἀρχαία δραματολογία, δέν τέθηκε κἀν. Ἦταν ἤδη ἀπαντημένο ἀπό τήν πάγια καί στεῖρα παλαιοαστική προγονολατρία ἀλλά καί ἀπό τήν μονοσήμαντη θεώρηση περί «ἐθνικῆς ἱστορικῆς συνέχειας», πού οἱ νέες αὐτές τάξεις δέχτηκαν χωρίς συζήτηση, συνεπικου-

ρούμενες καί ἀπό τήν πλειοψηφία τῆς ἀριστερᾶς διανόησης.

Ἔτσι, μή μπορώντας νά ἔχει ἄποψη οὔτε γιά τήν ἀναγκαιότητα τοῦ ἐγχειρήματος ἀλλά οὔτε καί γιά τόν τρόπο, γιά τό πῶς πρέπει νά παίζεται σήμερα τό ἀρχαῖο δράμα, τό νέο αὐτό κοινό, ἀφέθηκε νά πεισθεῖ ἀπό τίς προτάσεις τῶν δημιουργῶν, σκηνοθετῶν καί ἠθοποιῶν, πού, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ἦταν καλλιτεχνικά μεγέθη τεράστια, γιά νά μήν πῶ ἀξέπεραστα.

Σιγά σιγά λοιπόν τό πείραμα τοῦ Ἐθνικοῦ (κάθε παράσταση εἶναι ἓνα πείραμα) ἔγινε πρόταση καί ἡ πρόταση, μαζί μέ τά ἐπιδαύρεια, θεσμοθετήθηκε.

Οἱ παραστάσεις ἀπέκτησαν ἰδεολογικά χαρακτηριστικά, πολλές φορές ἐρήμην τῶν δημιουργῶν τους. Ἔπαψαν νά ὑπάρχουν ὡς αὐτοτελή καλλιτεχνικά δημιουργήματα καί ἄρχισαν νά λειτουργοῦν ὡς ἀναπαραστάσεις κάποιου χαμένου, προσωρινά, ἀλλά ὑπαρκτοῦ «μοντέλου» ἰδανικῆς παράστασης τῆς ἐποχῆς τῶν «ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων». Θά μᾶς ἀρκοῦσε νά πιάσουμε τό νῆμα τῆς ἱστορίας μας πρὸς τά πίσω, γιά νά τό ξαναβροῦμε.

Μιά παράδοση στό κενό

Ἔτσι ὅμως χάθηκαν ἡ γόνιμη ἀμεσότητα τοῦ θεάματος καί τό πρωταρχικό δικαίωμα τοῦ θεατῆ νά κρίνει καί νά συγκινεῖται χωρίς διαμεσολαβήσεις. Φαίνεται πῶς τό κοινό καί οἱ δημιουργοί εἶχαν πιά μεγάλη ἀνάγκη νά δημιουργήσουν μιά νέα παράδοση ἀπό τό τίποτα, παρά νά ἀπολαύσουν ἀπλά καί μόνο τήν στιγμή τῆς δημιουργίας.

Πράγματι, παράδοση φτιάχτηκε τόσο στέρεα καί συντηρητικά πού σήμερα ὅποιος αἰσθάνεται τήν ἀνάγκη νά ἀναφέρεται σέ κάποιο «μοντέλο» —καί εἶναι ἡ πλειοψηφία πού αἰσθάνεται ἀκόμη ἔτσι— νά μήν ἀναφέρεται πιά στό ἰδανικό μοντέλο τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων ἀλλά

στῆς παραστάσεις αὐτές τοῦ Ἐθνικοῦ πού θεωροῦν ὅτι ἀποτελεσαν «σχολή».

Ἐπειδή ὅμως «σχολή», μέ τήν σωστή σημασία τῆς λέξης, δέν ὑπῆρξε, χρησιμοποιήθηκε ὡς ἄλλοθι γιά νά εἰσβάλλουν στό θεατρικό χώρο, ἓνα σωρό ἰδεολογήματα πού δέν θά μπορούσαν νά σταθοῦν, παρά μόνο μέ τήν εὐθεία πολιτική ὑποστήριξη τῶν πιά συντηρητικῶν δυνάμεων. Γιά ἄλλη μιά φορά, στή νεοελληνική καί κοινωνία ἐγκαταστάθηκε μιά ἀντίφαση: οἱ νέες κοινωνικές καί προοδευτικές —τουλάχιστον τότε— δυνάμεις, ἀσπάζονται καί προάγουν τά ἰδεολογήματα τῆς συντήρησης, τουλάχιστον σέ ὅτι ἀφορᾶ τόν πολιτισμό.

Γιά ὄλους αὐτούς τοὺς λόγους, τό θέατρο τῆς Ἐπιδαύρου, σιγά σιγά ἀπέκτησε ἄλλες διαστάσεις πέρα ἀπό τίς πραγματικές του, γιά νά χωρέσει παραθεατρικές φορτίσεις. Ἔγινε προπύργιο καί ὄχυρό γιά κάποιες «ἀξίες» ἀκαθόριστες συνήθως καί κυρίως ἀναπόδεικτες.

Ὅσοι λοιπόν ἔχτισαν καί κατοικοῦν χρόνια τό ὄχυρό αὐτό, εἶναι σχεδόν φυσικό νά τό ὑπερασπίζονται ἐναντία σέ ὅσους θέλουν ὄχι νά τό καταστρέψουν, ἀλλά ἀπλῶς νά ἐγκατασταθοῦν κι αὐτοί, γιά νά «καθιερωθοῦν» ὅπως ἔχουμε συνηθίσει νά λέμε.

Κάποτε, οἱ μάχες αὐτές εἶχαν κάποιο νόημα, καί γιά τό θέατρο, καί γιά τήν κοινωνία. Ὅταν, ἄς ποῦμε, ἡ Ἐπίδαυρος ἦταν ἀπαγορευμένος χώρος γιά τόν Κούν, πολλοί ἔδιναν τή μάχη γιά τό ἄνοιγμα τῆς Ἐπιδαύρου, γιατί ταῦτιζαν τίς θεατρικές «ἐπαναστάσεις» του μέ τόν ἐγγένει προοδευτικότητα.

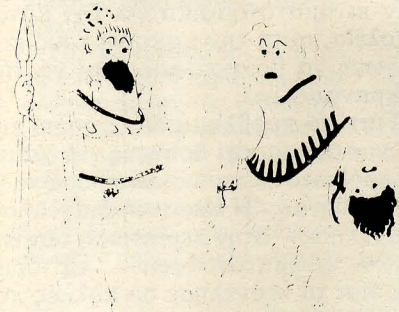
Τά ὄρια τῆς παράδοσης τοῦ τίποτε

Σήμερα, τό κοινό ἐκεῖνο τῶν νέων καί δυνάμει προοδευτικῶν τάξεων, ἔχει τελείως ἀπορροφηθεῖ ἀπό τή μικροαστική ἰδεολογία. Τά παιδιά τῶν τότε εἰκοσάρηδων, εἰκοσάρηδες ἤδη, καταναλώνουν κι αὐτά μετά μανίας ἡ παθιάζονται μέ ἄλλου εἶδους θεάματα. Οἱ πάλαι ποτέ σφοδρές

μάχες δέν άφορούν πλέον κανέναν, γιατί κανείς πιά δέν αισθάνεται ότι θά χάσει κάτι ουσιαστικό άν χάσει μιά τέτοια μάχη, ούτε εξάλλου ότι θά κερδίσει κάτι, έκτός κι άν είναι ο άμέσως ενδιαφερόμενος. Γι' αυτό, τώρα πιά οι μάχες αυτές κρατάνε συνήθως ένα εξάμηνο τό πολύ, άκόμη κι όταν διεξάγονται άπό τους πιο άκραιφνείς ύποστηρικτές τής καθαρότητας του ιερού χώρου κ.λπ. Διαρκούν δηλαδή άπό τήν ήμέρα τής πρώτης δημοσίευσης στον παμφάγο τύπο τής είδησης-βόμβα ότι ο τάδε ή ή δείνα θέλει κι αυτός φέτος νά «καθιερωθεί», ως τή μέρα πού, μέ τήν άναχώρηση και του τελευταίου τουρίστα, ο ΕΟΤ βάζει λουκέτο στις καλλιτεχνικές μας άνησυχίες ή τις πατριωτικές μας έξάρσεις.

Νέοι σωτήρες, αλλά τά προβλήματα παραμένουν

Φέτο λοιπόν, δέ γλιτώσαμε άπό τή μάχη γιά τή Βουγιουκλάκη, πού είχε έπαναληφθεί και πέρσει ή πρόπερι όταν προτείνει νά προσληφθεί άπό τό Έθνικό γιά τήν καλοκαιρινή σαιζόν ώστε νά παίξει στην Έπίδαυρο τή Λυσιστράτη. Τότε όμως είχαν άντιδράσει οι «δεινοί» συνδικαλιστές λέγοντας ότι άλίμονο άν τό Έθνικό αρχίσει νά ύπογράφει τριμηνιαία συμβόλαια κι όχι έτήσια. Άν τότε όμως είχε εύοδοθεί ή πρόσληψη, κανείς δέν θά παραπονοιάταν γιά τή βεβήλωση ή γιά τό ότι ή Βουγιουκλάκη έφτασε στην Έπίδαυρο

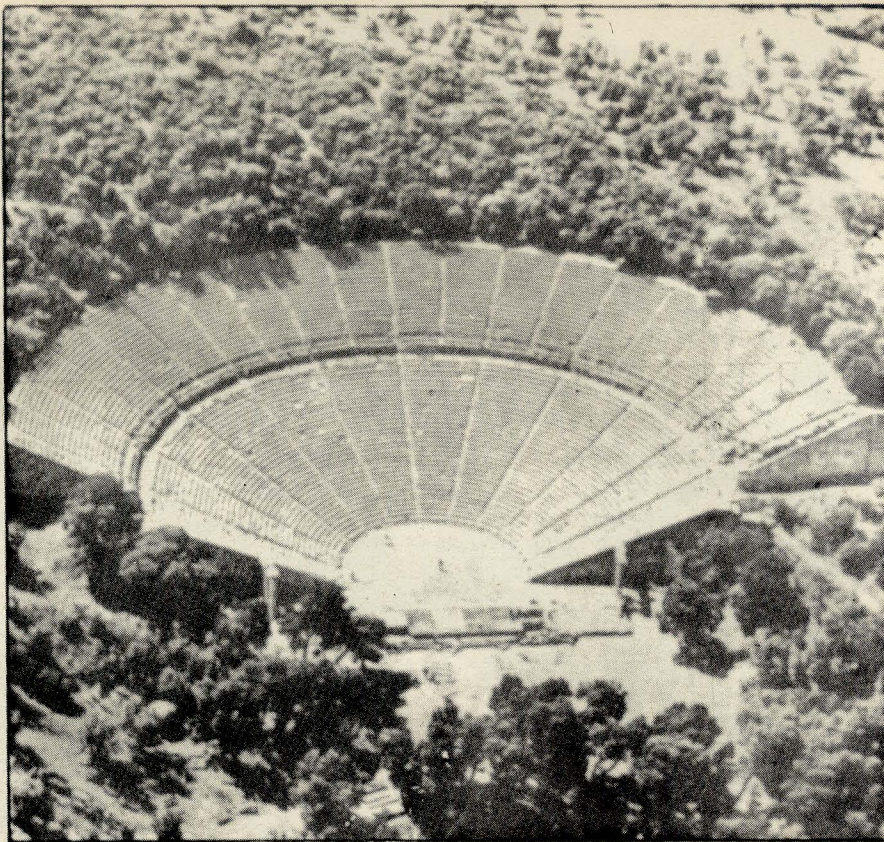

«άβρόχοις ποσί» —ένώ άλλοι φτάνουν μούσκεμα...— γιατί τό όχυρό θά είχε άλωθεί εκ των έσω. Πέρσι κανείς δέν παραπονήθηκε γιά τόν Σ. Παράβα πού προέρχεται άπό τήν έπιθεώρηση και τό έλαφρό θέατρο, επειδή έπαιξε Χρεμύλο στον «Πλούτο» του Άριστοφάνη μέ τό Έθνικό και χωρίς νά πολυβρέξει τά πόδια του.

Έτσι λοιπόν όσα και φέτο άκούστηκαν, έλαμψαν σαν πολύχρωμα κακόγουστα πυροτεχνήματα που σβύστηκαν όμως πάραυτα. Και τί μένει;

Η άνεύρετη παράσταση, κι όχι ή μόνη

Μένει ή παράσταση αυτή καθαυτή και ή ήθοποιία τής Άλικής Βουγιουκλάκη. Μένει δηλαδή ή βεβαιότητα ότι ή μαστοριά άπογυμνωμένη άπό τήν πρώτη δημιουργική της πνοή και ή «σεμνότητα» (όπως βαφτίστηκε) τής ήθοποιού νά μήν κάνει στην Έπίδαυρο τά συνηθισμένα τερτίπια πού τήν καθιέρωσαν σε άλλους χώρους έ-

παρκούν βέβαια γι' αυτό πού συνήθως λέμε «σεμνή» ή «άξιοπρεπή» παράσταση, δέν έπαρκούν όμως νά φτιαχτεί μιά καλή παράσταση: πόσο μάλλον γιά μιά ένθουσιαστική παράσταση.

Μένει ή βεβαιότητα —άλλά αυτό τό έξέραμε ήδη— ότι ο χώρος μπορεί νά μήν είναι «ιερός» και φορτισμένος μέ τους όρους πού θέτει ή κυρίαρχη ιδεολογία, όμως είναι φοβερά άπαιτητικός και ξέρει μιά χαρά νά επιβάλλεται άκόμη και σε ένθνικές στάρ. Μένει ή διαπίστωση πώς στό θέατρο, ή έπαφή μέ τό κείμενο και ή μαγεία πού ξεπηδάει άπό αυτήν, μπορεί νά περνάει άπό τίς πιο ύπόγειες και άνορθόδοξες διαδρομές, αλλά άν ύπάρξει, μένει και έγγράφεται. Γι' αυτό και ή μουσική του Χατζηδάκη, είναι άπό αυτές πού πράγματι «έγραψαν ιστορία». Μένει επίσης νά μäs πεί ο ΕΟΤ πόσα χρόνια άκόμη

σκέφτεται νά εκμεταλλεύεται χωρίς όράματα τήν Έπίδαυρο, και τότε πιθανολογεί νά επέλθει ο όριστικός κορεσμός τής «πάσης Έλλάδος» πού λέει κι ο άλλος.

Μένει άκόμη νά μäs πούν οι άπανταχοί «άμύντορες», ποιά θά είναι τά κριτήρια εισόδου στό όχυρό τής Έπιδαύρου του χρόνου, αλλά νά είναι σαφή και αίτιολογημένα έπαρκώς, και κυρίως —άν είναι δυνατόν— νά ισχύουν γιά όλους. Όχι σαν φέτο μέ τή Βουγιουκλάκη όπου άλλοι φώναζαν άισχος κι άλλοι κατέπλεαν μέ τίς κατάρες τους, γιά πρώτη φορά ένσωματι και έκραζαν «νενικήκαμεν». Ξεκαθαρίστε τα έπιτέλους, γιά νά ξέρουμε κι έμεις. Γιατί άλλώς του χρόνου θά κυνηγάμε πάλι σκιές και θά χτυπάμε άνεμόμυλους.

Ν. Πολίτης

Ο ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΖΟΜΕΝΟΣ ΠΑΙΔΟΤΟΠΟΣ ΧΟΛΑΡΓΟΥ

Λοκρίδος 2_απεναντι απο το ΗΡΑ
απευθινεται στους γονεις παιδιων
2 εως 5 χρονων που δεν φαχνουν
απλα ενα μερος για να τα παρταρουν
για την περιοδο 1986-87 να δοκιμασουν
την τυχη τους στα τηλεφωνα :

6533515 3631068 6511404

Οι θερινοί κινηματογράφοι μᾶς ἀνήκουν

Ὁ καύσων ἔκρουσε —ἐπιτέλους δηλαδή— καί τή θύρα μας. Κι ὅσοι ἄτυχοι ξεμένουν σ' αὐτή τήν πόλη προσπαθοῦν νά παρηγορηθοῦν. Μιά βόλτα στήν παραλία γιά παράδειγμα, ἕνα κρυμμένο ταβερνάκι στά Μεσόγεια, κάποιος θερινός κινηματογράφος στά Ἐξάρχεια. Ὅμως στήν παραλία δέν ὑπάρχει πιά χῶρος γιά βόλτα, τό ταβερνάκι στά Μεσόγεια ἔχει πρό πολλοῦ ἀνακαλυφθεῖ ἀπό τά πλήθη καί ὁ ταβερνιάρης ἔγινε ξαφνικά πολύ τσαγκός. Μένουν οἱ θερινοί κινηματογράφοι. Μᾶς τέλειωσαν τά θερινά τά σινεμά;

Καί κάθε χρόνο, φίλοι ἀλλά καί ἄγνωστοι, μέ προτρέπαν νά γράψω κάτι γι' αὐτούς τούς... ναούς τῆς νεανικῆς κινηματογραφικῆς μας παιδείας.

Προσπαθῶ λοιπόν νά ἀποφύγω τήν νοσταλγία. Τότε δηλαδή πού

πληρώναμε τό εὐτελές —πλήν μᾶλλον δυσβάσταχτο γιά τά οικονομικά μας μεγέθη— ἀντίτιμο διαλέγαμε μιά καρτέλα στίς πρῶτες σειρές, ἀγοράζαμε ἀπαραιτήτως γκαζόζα καί ὁ ἀγενής τῆς παρέας ρευόταν συνεχῶς καί μεγαλοφόνως καί βυθιζόμαστε στόν «Ζύλ καί Ζύμ», τήν «Ρεβέκκα», τούς «Ἐφτά Σαμουράϊ» καί τό «Μάμα Ρόμα». Ἄργά τή νύχτα πιά, μέ ξοδεμένα ὅλα μας τά χρήματα, γυρνοῦσαμε Πατήσια-Μέτς μέ τά πόδια, φλυαρώντας ἀκατάστατα καί κατηγορώντας τόν Παζολίνι γιά παράδειγμα, ὡς... ἠθικολόγο στό «Ἀκατόνε».

Ὅμως ὅλα αὐτά εἶναι νοσταλγίες. Ὅχι γιατί μεγαλώσαμε —φταίει κι αὐτό— ἀλλά γιατί κάτι ἄλλαξε. Οἱ θερινοί κινηματογράφοι δέν μποροῦν πιά νά ὑποστηρίξουν τό μῦθο τους. Οἱ περισσότεροι ἔκλεισαν, κι ὅσοι ἔμειναν προσπαθοῦν, μόνοι κι ἀβοήθητοι εἶναι ἀλήθεια, νά συντηρήσουν κάτι ἀπό τήν παλιά τους... δόξα.

Τί φταίει γι' αὐτό; Τόχουμε ξαναπεί, κι ἴσως νά μοιάζει κυνισμός: οἱ θερινοί κινηματογράφοι πεθαίνουν, γιατί ἀλλάζει πιά ὁ τρόπος πού ζοῦμε, ἀλλά καί βλέπουμε κινηματογράφο σ' αὐτή τήν πόλη. Οἱ γείτονες πού

κάποτε ἦταν γιά ὅλους ἐμᾶς, τούς «ἀποκάτω» οἱ τυχεροί, ἀφοῦ ἔβλεπαν ὅλη αὐτή τήν πανδαισία ἐντελῶς δωρεάν, καί καλοῦσαν καί φίλους τους σ' αὐτό τό μπιανιστήρι, τώρα πιά δυσανασχετοῦν. (Ἄλλωστε, κατὰ τούς νόμους τῆς ἐποχῆς ἀγοράσαν βίντεο). Κι ἐπέβαλαν τήν ἐφαρμογή μιᾶς ἀστυνομικῆς διάταξης περί κοινῆς ἡσυχίας, ἔτσι μετά τίς 11 τό βράδυ τά φαντάσματα στό πανί κουνοῦν ἀπλῶς τά χεῖλια τους. Ἐπειτα τά χρόνια πέρασαν, οἱ κόπιες φθάρθηκαν, κατακόπηκαν καί δέν ἀντικαθίστανται γιατί τό «κοπυράϊτ» κοστίζει καί ποιός μπορεῖ σέ τέτοιες ἐποχές νά διακυνδυνεύσει χρήματα.

Δήμαρχε, θέλουμε θερινά σινεμά

Ὅμως ἔρχονται δημοτικές ἐκλογές καί πολλά ἡχηρά θά ἀκουστοῦν γιά ποιότητες ζωῆς καί διάφορες προτάσεις θά ἐκτοξευτοῦν γιά τό πῶς θά βελτιώσουμε λίγο τή μουντάδα τῆς πόλης.

Λοιπόν ἐμεῖς θά περιμένουμε ἕνα ἐλάχιστο λόγο γιά τούς θερινούς κινηματογράφους. Κάτι πού νά μιλάει ὄχι γιά μουσειακοῦ τύπου συντήρηση, ἀλλά γιά μιά γενναία ἀπόπειρα ἀνανέωσής τους. Κάτι δηλαδή πού θά θυμᾶται ὅτι οἱ θερινοί κινηματογράφοι ἦταν κινηματογραφικά (κι ὄχι μόνο) σχολεῖα, αὐτή τήν μακρινή τους καταγωγή νά βρίσκει πάλι καί νά τήν νεκρανασταίνει.

Γιατί τό πρόβλημα δέν χωράει πιά σέ νοσταλγία καί θρήνους γιά χαμένο πρόσωπο —ἕνα ἀπό τά πρόσωπα— τῆς Ἀθήνας. Ἡ ἰδιωτική διαχείριση ἐξάντλησε —στήν περίπτωση τῶν θερινῶν κινηματογράφων— τά ὄριά της καί τά ἐξάντλησε σέ πολλές περιπτώσεις μέ γενναιότητα καί προσωπικό κόστος. Καιρός νά ἀναλάβουν — νά ἀναλάβουμε κι οἱ ὑπόλοιποι «τῆς πιάτσας» κάποια εὐθύνη. Ἀπό τίς κινηματογραφικές λέσχες μέχρι τήν Τοπική Αὐτοδιοίκηση, ἀπό τά σωματεῖα σκηνοθετῶν, κριτικῶν, κ.λπ., μέχρι τόν τελευταῖο θεατή.

Βεβαίως ὅλα αὐτά μπορεῖ νά φαντάζαν ἐξόχως ρομαντικά. Ἄλλωστε οἱ ἀντιστάσεις, ἀλλά καί οἱ περιφημοί καί πολυδιαφημιζόμενες... τρέλες ἐρμηνεύονται ἀπό πολλούς μέ τήν γραφικὴ τους διάσταση. Ἀλλά, πρὶν μᾶς πιάσει ὁ θρήνος, κι ἀρχίσουμε πάλι νά λοιδωροῦμε δεξιά κι ἀριστερά γιά τήν χαμένη νεότητά μας, ἄς γίνουμε καί λίγο «οὐτοπικοί». Ἄλλωστε καί ὁ «Πολίτης Καίην» δέν ξαναγύρισε, ὅταν βρισκόταν σέ δυσκολίες, στό ἔλκρηρο τῆς παιδικῆς του ἡλικίας;

Γιώργος Μπράμος

“Όταν οί ύπουργοί διαβάζουν ιστορία καί μάλιστα τόν «Έμφύλιο» τού Μ. Καρατζά

Δέν είναι ή πρώτη φορά πού ό ύπουργός τής Έργασίας κ. Εύάγγελος Γιαννόπουλος άσχολεΐται μέ «τό πνευμα». Τούτη τή φορά έμφανίζεται μέ πυκνογραμμένη όλοσέλιδη (σύν μία στήλη) βιβλιοκρισία («ό συγκλονισμός από ένα βιβλίο» Έλευθεροτυπία, Κυριακή 6/7) γιά τό «βιβλίο» τού Μήτσου Καρατζά, Έμφύλιος, ήμερολόγιο, όσο σώθηκε.

Ίσχυρίζεται ότι γράφει (άρα καί διαβάζει) ως «άπλος πολίτης» — καί ότι πήρε νά γράψει από δέος καί ρίγος γιά τό άνάγνωσμα πού τού έπεσε στά χέρια. Δέ μάς χρειάζονται παρόμοιες διευκρινίσεις καί διαβεβαιώσεις. Είναι πασίγνωστο πώς ό καθένας διαβάζει μέ όλες τίς άποσκευές του. (Μάλιστα ό κ. ύπουργός τό διάβαζε ταξιδεύοντας στό άεροπλάνο, άρα τίς είχε πάρει έτσι κι άλλως). Αυτό άλλωστε άποδεικνύει περίτρανα ό ίδιος. Διάβαζε (άν διάβαζε) αυτό τό περιεργό ήμερολόγιο μόνο ως ύπουργός τού ΠΑΣΟΚ, ως ύπουργός τού Άνδρέα Παπανδρέου.

Τό έξοργιστικό δέν είναι αυτή καθεαυτή ή περιήχη «ιδεολογική χρήση τής ιστορίας». Αρχίζει κανείς καί θυμώνει μέ άλλα πράγματα: Στο άρθρο τού κ. Γιαννόπουλου δέν έχουμε νά κάνουμε μέ ιδεολογική εκμετάλλευση τής ιστορίας, αλλά μέ μία άπροκάλυπτη κυ-

βερνητική καπηλεία πάνω σ' ένα κείμενο πού δέ διαθέτει ούτε μία, τό λέω προκλητικά: ούτε μία άράδα πού νά επιτρέπει όποιαδήποτε πολιτικά συμπεράσματα γιά τότε, γιά τώρα. (Τέτοια βιβλία γιά τήν εποχή '40-'50 ύπάρχουν. Άκόμη π.χ. καί τό βιβλίο τού Χ. Μίσσιου περιέχει άνάμεσα στις γραμμές ένα ύλικό γιά ιδεολογική οικειοποίηση, πράγμα πού άλλωστε έγινε κατ' επανάληψη).

Φαίνεται ότι ό κ. ύπουργός δέ διάβαζε τό ίδιο τό σώμα τού ήμερολογίου. Διάβαζε τήν εισαγωγή των συγγενών καί άπό κεί άπογειώνεται (βρίσκεται άλλωστε έν πτήσει, μάς έξομολογείται), γιά νά μιλήσει γιά τή Νέα Δημοκρατία, τή Βουλή, γιά τό σημερινό ΚΚΕ καί γιά τά επιτεύγματα τής κυβέρνησης τού ΠΑΣΟΚ καί τού Άνδρέα Παπανδρέου προσωπικά.

Έδώ ίσως είναι από τίς λίγες φορές πού θά ταίριαζε τίμια τό ψυθίρισμα στόν Μήτσο Καρατζά: «...καλά, έσύ σκοτώθηκες νωρίς». Χωρίς νά προεξοφλούμε — κάθε άλλο — ότι ό σημερινός Μήτσος Καρατζά δέ θά συμφωνούσε μέ τήν «ανάλυση» τού κυρίου ύπουργού τής σοσιαλιστικής μας κυβέρνησης. Μόνο πού ή σημερινή, ύποθετική γιά τούς νεκρούς, πραγματική γιά τούς επιζήσαντες αγωνιστές τού

Έμφυλίου, στάση άπέναντι στό παρελθόν, δέ μάς βοηθάει καθόλου νά διαφωτίσουμε τήν ιστορία.

Μία ιστορία πού δέν έχει άκόμα ιστορηθεί, καθώς κρατάει έπιμονα στή συσκότιση όψεις πού συνιστούν καίρια κλειδιά γιά τήν άρθρωση τής. Μιά τέτοια περίπτωση είναι τό ήμερολόγιο τού Μ. Καρατζά. Κώδικας άπόμακρος, ξένος, άγνωστος γιά ένα σημερινό άναγνώστη πού δέ γνώρισε τήν καθημερινότητα τού κλεφτοπολέμου. «Καταγράφει λοιπόν ό Μήτσος Καρατζά μέ τό κολληβογράμματά του όσα τού συμβαίνουν, μόνο τά άναγκαία, όσα άκριβώς είναι καί ή ζωή του πού έχει περισταλεί στά άπολύτως άναγκαία. Νά άκούσει, νά δει, νά παρακολουθήσει τόν πανταχού παρόντα έχθρό, νά κρυφτεί, νά τού ξεφύγει, νά φάει, νά κοιμηθεί, νά ζυπήσει, πάλι νά κρυφτεί, νά πάρει μιάν άνάσα καί πάλι ό ίδιος κύκλος τής ζωής καί τού θανάτου μέσα ή δίπλα στις γραμμές τού κυβερνητικού στρατού πού χτενίζει τόν Παρνασό στις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις άνοιξη — καλοκαίρι 1948. Οί κινήσεις είναι κινήσεις άγριμιοί, πού τό ένστικτο τής άυτοσυντήρησης τό οδηγεί από κρυψώνα σέ κρυψώνα. Τό γράψιμο άμεση προέκταση τής κίνησης. Ούτε μία

λέξη περιττή, χωρίς μελοδραματισμούς, πολιτικολογίες, γενικεύσεις. Σά νά φωτογραφίζει κινήσεις καί αντιδράσεις μέσα στό χώρο σχεδόν άποστασιοποιημένος άκόμα κι άπ' τόν έαυτό του.» (Δεκαπενήμερος Πολίτης, 68, σ. 49).

Άλλά ό κ. ύπουργός δέ μοιάζει νά διάβαζε τό κείμενο. Πώς θά τό διάβαζε άλλωστε; Είναι ένα κείμενο πού άνήκει σέ έντελώς διαφορετικούς πολιτισμικούς κώδικες. Κι άν δέν τό νιώσει κανείς αυτό στήν τρίτη κιόλας σελίδα, γιά νά προχωρήσει όλο καί πιο άφωσος, άβοήθητος καί χαμένος μέσα στό δάσος τού Παρνασσού, μέσα στή μονοτονία καί τήν επανάληψη τής άγωνίας γιά τήν επιβίωση, μέσα στήν όριακή οικονομία τού λόγου πού αντίστοιχεί στήν οικονομία τής σωματικής επιβίωσης, είναι φυσικό νά κλείσει τό βιβλίο.

Όμως ό κύριος ύπουργός δέ νοιάζεται γιά τέτοια ψιλά γράμματα. Ό σκοπός του ήταν άλλος καί τόν εκπλήρωσε: έπρεπε νά παρουσιαστεί ως πνευματικός άνηρωτος πού «πονάει τήν Ιστορία», γιά νά μάς διαβεβαιώσει πώς ή κυβερνητική καπηλεία καί ή χυδαία πολιτική εκμετάλλευση τής ιστορίας δέν άνήκουν δυστυχώς μόνο στό παρελθόν τής έπάρατου Δεξιάς.

Έλένη Δημητρίου

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΙΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ - ΙΣΤΟΡΙΑ- ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Στέφανος Πεσμαζόγλου, «Βίοι παράλληλοι» στόν ευρωπαϊκό νότο. Οί πολιτικές δυνάμεις στήν Πορτογαλία καί τήν Ισπανία καί ή ευρωπαϊκή όλοκλήρωση, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1986.

Στρατής Παπαμανουσάκης, Τό ένωτικό κίνημα τής Κρήτης στά 1908 καί ό Έμμ. Εηράς, Χανιά 1985.

Katerina Dambassina-Kamara, Le régime du "4 Aout 1936" en Grèce. Les répercussions politiques et sociales, Mémoire D.E.A., 1983.

Άνζέλ Κουρτιάν, Φράγμα σιωπής. Τό δράμα τού άρμενικού

λαού, Κέδρος, Άθήνα 1986.

Βαγγέλης Γιαχνής, Τό τέλος τής μικροαστικής εύδαιμονίας, Προσέγγιση στήν ελληνική πραγματικότητα, Θεσσαλονίκη 1985.

Γιώργος Καραμπελιάς, Ένοπλη πάλη καί έναλλακτικό κίνημα, Κομμούνα, Άθήνα 1986.

Μάνεσης, Βεργόπουλος, Ροζάκης, Βερέμης κ.ά., Η Ελλάδα σέ εξέλιξη, επιλογή κειμένων από τό περιοδικό Temps Modernes τεύχος 473 άφιερωμένο στήν Ελλάδα, Έξάντας, Άθήνα 1986.

Χαράλαμπος Δ. Τριανταφυλλίδης, Η Μικρασιατική εκστρατεία καί τό ήμερολόγιον ένός όπλίτου, τόμος Β', Δωδώνη, Άθήνα-Γιάννινα 1984.

Λευτέρης Π. Έλευθερίου, Συνομιλίες μέ τόν Νίκο Ζαχαριάδη, Μόσχα: Μάρτιος-Ιούλιος 1956, Κένταυρος, Άθήνα 1986.

«Προλετάριος» καί «Διεθνιστής» τής Κατοχής. Ανατύπωση των περιοδικών, Πρωτοποριακή βιβλιοθήκη, Άθήνα 1986.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ - ΘΕΩΡΙΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Θεοφάνης Ε. Μπένος-Στυλ. Α. Σαραντίδης, Αρχές οικονομικής επιστήμης, τόμος Α', Έκδ. Παπαζήση, Άθήνα 1986.

Economies Méditerranéennes, équilibres et intercommunications, XIII-XIXe siècles. Actes du II colloque international d' Histoire, Tome II, Athènes 1986.

Λουσιέν Γκολντμάν, Διαλεκτι-

κές έρευνες, μετάφραση Κωστής Παπαγιώργης, Έκδόσεις Γνώση, Άθήνα 1986.

Έρνέστ Μαντέλ - Τζώρτζ Νόβακ, Η μαρξιστική θεωρία γιά τήν άλλοτρίωση, μετάφραση Γιάννης Βρυχωρόπουλος, Προλεταριακή Βιβλιοθήκη, Άθήνα 1985.

Έντμουντ Χούσσερλ, Δεύτερη λογική έρευνα, Εισαγωγή - μετάφραση - σημειώσεις Ν.Μ. Σκουτερόπουλος, έκδ. Γνώση, Άθήνα 1986.

Μαρία Α. Μίχα, Τό «φυσικό δίκαιο» στους Σοφιστές καί στους Κυνικούς, Δωδώνη, Άθήνα-Γιάννινα 1985.

Σωκράτης Δεληβογιατζής, Ζητήματα διαλεκτικής, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1985.

Ἡ δεξίωση τῆς Ἐπιδαύρου

Εἶχε ἤδη διαπιστωθεῖ ὅτι φέτος τὸ Φεστιβάλ χρειάζεται λεφτά. Ἀποφασίστηκε ἔτσι — αὐτὴ εἶναι ἡ λεγόμενη πολιτική βούληση — νὰ ἀνοίξει στὸ λαό, νὰ παρουσιαστῆ λαϊκό θέαμα («ἄντε, καὶ τοῦ χρόνου Δυσδαίμονα στὸν Ὁθέλλο», εἶπε στὴ Βουγιουκλάκη ὁ διευθυντὴς τοῦ ΕΟΤ...). Καλὸ λοιπὸν τὸ χρέμα, ἀλλὰ ἡ Βουγιουκλάκη δὲν εἶναι λαϊκό μόνον θέαμα. Ὅυτε ἡ Ἐπίδαυρος μπορεῖ νὰ ἀλωθεῖ ἀποκλειστικά ἀπὸ τὸ λαό, γιατί τότε ποῦ θὰ μαζεύονται οἱ ἄλλοι; Ἐτσι ἀποφασίστηκε ὅτι ἡ πρεμιέρα θὰ ἔπρεπε νὰ δοθεῖ τὴν Παρασκευὴ, ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία ἐκεῖνοι ποῦ ἐργάζονται δύσκολα θὰ μπορούσαν νὰ διανύσουν τόσα χιλιόμετρα.

Τὸ Σάββατο λοιπὸν ἦρθε κυρίως τὸ κοινὸ τῆς Ἀλικῆς, γι' αὐτὸ ὑπῆρχαν ἀκόμα καὶ ὄρθιοι. Τὴν Παρασκευὴ τὸ θέατρο κατάφερε νὰ γεμίσει. Ἀλλὰ τὸ ἄθροισμα τῶν κατὰ κεφαλὴν οἰκονομικῶν καὶ πνευματικῶν εἰσοδημάτων, εἰσοδημάτων τῶν παρόντων ἐριχνε κάμποσα μηδενικά σὲ ἐκείνο τῆς ἐπομένῃς. Δὲν εἶναι κἀν σίγουρο ἂν τὴν Παρασκευὴ ὁ λόγος ποῦ μαζεύτηκε αὐτὸς ὁ κόσμος ἦταν ἀπλῶς ἡ Ἀυσιστράτη, ἔστω καὶ ἂν ἡ σχετικὴ περιέργεια ἦταν μεγάλη. Μᾶλλον κάποιον ραντεβού ἔπρεπε νὰ σεβαστοῦν, τὸ ραντεβού τῆς μπουρζουαζίας. Γιατί ἐδῶ δὲν παρευρέθη ἀπλῶς τὸ λεγόμενο κοινὸ τῆς πρεμιέρας. Ἀπὸ νωρίτερα τὰ γιῶτ τῆς οἰκογένειας Λάτση, τὰ σκάφη τῆς οἰκογένειας

Βαρδινογιάννη καὶ ἄλλα, μικρότερα ὅσο νὰ ἴναι, ἱστιοφόρα καὶ ταχύπλοα προκάλεσαν μπουτιλιάρισμα στὸ λιμανάκι καὶ ζήλεια στὰ μάτια τῶν αὐτοπτῶν. Παρούσα φυσικά καὶ ἡ ἐξουσία μὲ τὸ πολιτικὸ τῆς προσωπικὸ («περίμενα καὶ τὸν πρωθυπουργό· ὄχι μόνον τὴν Μαργαρίτα», ἐπεσήμανε τὴν ἀπουσία ἀλλὰ καὶ τὴν σχετικὴ αὐτονομία τοῦ πανταχοῦ παρόντος ἢ Βουγιουκλάκη), παρούσα ἐν μέρει καὶ ἡ ὑψηλὴ ἰντελιγκέντσια. Κι ἄς μὴ λείψει κανεὶς. Μόνον ὁ κρατικὸς μηχανισμὸς ἔλειπε, ὁ ἀνώτατος ἐννοοῦμε, γιατί ἀστυνόμοι ὑπῆρχαν βέβαια πολλοὶ ὅπως καὶ σωματοφύλακες. Ἀλλὰ οἱ ἄστοι ντρέπονται ποῦ ἔχουν ἀνάγκη τοὺς караβανάδες, αὐτοὶ εἶναι γιὰ ἄλλες δουλειές, σήμερα γιορτάζει πνεῦμα καὶ ὄσα τὸ ἀγοράζουν. Μιά ἐπίδειξη δυνάμει, λοιπὸν, καὶ δύο θεάματα στὴν τιμὴ τοῦ ἐνόου. Πίσω, στὸ φόντο, οἱ πῖο δευτεροκλασάτοι, μετὰ οἱ χύμα καὶ στὸ τέλος τὰ ἄδεια ἀνω διαζώματα.

Ἀνάμεσα στίς ἀνθοδέσμες ποῦ πῆρε ἡ πρωταγωνίστρια (τὴν ὁποία τὴν ἐπομένῃ δεξιῶθηκε στὸ σκάφος του, μετὰ τὴν παράσταση, γνωστὴ προσωπικότητα τοῦ πετρελαίου καὶ τοῦ ποδοσφαίρου — ἄντε νὰ προκόψει μετὰ ὁ Ὀλυμπιακός...) ἦταν καὶ τὸ δαχτυλίδι μὲ τὰ τρία μπριγιάν ποῦ τῆς πρόσφερε ἡ κ. Μ. Βαρδινογιάννη.

Ἄ, ὄλα κι ὄλα· τὸ καλὸ πρέπει νὰ πληρώνεται...

Π. Ἀρακατιανός

9 Μαρτίου: ρήξη μὲ τὰ βάρβαρα φύλα

Ἡ ρήξη τῆς 9ης Μαρτίου συνεχίζει ἀκάθεκτη τὴν νικηφόρα πορεία της. Μὲ βασικὸ ὄρητῆριό της, γιὰ ἐνόνητους ἐθνικούς λόγους, τὴ Μακεδονία. Στὴ Δράμα καὶ τὸ Δοξάτο, λοιπὸν, εἶχαμε τὶς προάλλες μιὰ ἐνδιαφέρουσα ἀναδρομὴ γιὰ «τοὺς κατὰ καιροὺς βάρβάρους ἐπιδρομεῖς» στὴν περιοχὴ αὐτῆς «τῆς περιλάμπρης ἀκρόπολης τοῦ ἑλληνισμοῦ», γιὰ τὸ «βάρβαρο ὀθωμανικὸ ζυγὸ» οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν «ἀδιάκοπη προσπάθεια καὶ τὸ ἔργο τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας μας ποῦ συντηροῦσε τὴν θαυμαστὴ ἑλληνικὴ μας γλώσσα...» κ.λπ. Μὲ ἐπιστέγασμα τὴν ἀποστροφή: «Κρωγμοὶ ἀλλοφύλων ποῦ ἐπιβουλεύονται τὸν ἐθνικὸ μας χώρο, τὸν ἀπὸ τὰ βῆθη τῶν αἰώνων ἑλληνικὸ, ἀκούγονται καὶ σήμερα». Τὸ μένος τοῦ κ. Σαρτζετάκη ἐναντίον τῶν βάρβαρων φύλων σὲ πλήρη ἀνάταση.

Ἡ κυβέρνησις τὸ λογόκρινε ὅσο μπορούσε στὴν τηλεόραση. Καὶ τὸ σκύλο χορτάτο καὶ τὴν πίτα σωστή. Γιατί, κατὰ τὰ ἄλλα, ὄλα τὰ κείμενα τοῦ

κ. Προέδρου εἶναι γνωστά, μᾶς διαβεβαίωσαν, ἐκ τῶν προτέρων στὴν κυβέρνησις: ἄς τὰ λέει, ἀρκεῖ νὰ μὴ μαθαίνονται. Μὲ πολιτικὰ κριτήρια εἴμαστε, λοιπὸν, πολὺ κοντὰ στὸν κ. Σαρτζετάκη· μὲ «δημοσιογραφικὰ κριτήρια» ἀπέχουμε λίγο. Νὰ ποῦ ὡς καὶ ἡ σημερινὴ κυβέρνησις ἔχει ἀνάγκη τῆς σχετικῆς αὐτονομίας τῆς ΕΡΤ...

Ὅσο γιὰ τὴ δεξιὰ, αὐτὴ βρῆκε τὸν ἄνθρωπό της. Ὅχι μόνον γιατί ἐκμεταλλεῖται τὶς τριβές του μὲ τὸν κ. Παπανδρέου. Ἀλλὰ γιατί ὁ πολιτικὸς καὶ ἀπολιτικὸς λόγος τοῦ κ. Σαρτζετάκη εἶναι βγαλμένος ἀπὸ τὰ σπλάγχνα της, ἔστω καὶ ἂν βρίσκεται πολὺ πίσω ἀπὸ τὶς σημερινές ἀπόπειρες «ὠρίμανσης» τῆς ἐξευρωπαϊζόμενης δεξιᾶς, ἔστω καὶ ἂν τῆς βγαίνει ἀπὸ τὰ δεξιὰ. Ὁ δεξιὸς τύπος ὡς σάρκα ἐκ τῆς σαρκὸς του διεκδικεῖ «τοὺς ἐντονούς πατριωτικούς καὶ ἐθνικούς τόνους» τοῦ προεδρικοῦ λόγου.

Μὰ μὲ ποῖον ἀκριβῶς ἔγινε, τέλος πάντων, ἡ ρήξη τῆς 9ης Μαρτίου;

Ἦρθαν καὶ γκόμενες παληές...

Στίς 2 Ἰουλίου ὁ ἐτήσιος θερινὸς πυρετός γέμισε τὶς κερκίδες τοῦ θεάτρου Λυκαβηττοῦ μὲ μουσικοφίλους ποῦ πῆγαν νὰ δοῦν τὸ Μάνο Χατζιδάκι καὶ τὰ καινούργια πονήματά του. Ὁ κ. Χατζιδάκις ὄχι μόνον φοροῦσε σκούρο μπλέ κουστούμι, ὄχι μόνον ἐμφανίστηκε μὲ μουσικούς καὶ ὄργανα «καταλλήλως ἐνδεδυμένα», ἀλλὰ καὶ διέταξε τὴν ὀρχήστρα ἡμικυκλικῶς. Ἀγωνίστηκε δηλαδή νὰ πείσει τὸ κοινὸ ὅτι πρόκειται περὶ ἐπισήμου μορφῆς ἐπικοινωνίας.

Νὰ γιατί ὀρισμένοι ἀγανάκτησαν ὅταν ἀκουστήκαν οἱ Κουτσογιωργικὸ ἐπιπέδου ἰαχές «Γελοῖε, γε-

λοῖε, αἰσχος», «Φέρε τὸ χιλιάρικο», «Μησιὰ μεγάλε», «Φα-ρα-ντούρη!» σάν ἀπάντησις στίς διαμαρτυρίες τοῦ συνθέτη γιὰ τὰ φλάς καὶ τὴν βαβούρα. Τί θέλανε λοιπὸν αὐτὲς οἱ κυρίες, νὰ γυρίσει ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ πῆ «all together now»;

Ἄς σημειώσουμε καὶ αὐτὸ: Οἱ μεταπολιτευτικὲς ἐκδηλώσεις «κουλτούρας», ὁ κ. Ἀγριόπουλος καὶ ὁ κ. Σαμουηλίδης ἴσως ἔβαλαν τὸ θεμέλιο λίθο στὴν οἰκοδομὴ αὐτῆς τῆς βαρβαρότητας ποῦ κοσμεῖ τὴν Ἀθήνα. Ἐνα χιλιάρικο, ἂν δὲ φτάνει γιὰ νὰ ξεδώσουμε, εἶναι φανερά ἀρκετὸ γιὰ ν' ἀπολαύσει κανεὶς τὸ Χατζιδάκι, νὰ δεῖ τὸ Μησιὰ «live» καὶ νὰ ρίξει κι ἕνα γενναῖο βρισίδι!

Σπύρος Δ. Καλοκαιρινός

Κάτω τὰ χέρια ἀπ' τόν τουρίστα μου

Ὁ τουρισμός στήν Ἑλλάδα περνάει δύσκολες μέρες. Ἡ λύση πάντως δέν μπορεῖ νά εἶναι τό νά μαντρώνουμε τούς τουρίστες μόλις μποῦν στή χώρα καί μετά ὅταν τελειώνουν οἱ διακοπές τους, νά τούς στέλνουμε ἀπευθείας στά σπῖτια τους ὥστε νά ξεοδεύουν, ὅ,τι ἔχουν γιά ξόδεμα, ἐδῶ. Ἡ ἰδέα δέν εἶναι φανταστική: οἱ ἐπαγγελματιοβιοτέχνες τῆς ὁμορφῆς Σάμου ζητοῦν «νά πάρε τὸ κράτος κάποια μέτρα ὥστε νά κρατᾶμε τούς τουρίστες στό νησί καί ὄχι νά φεύγουν δίπλα στήν Τουρκία». Ἰδού τὰ μέτρα.

Τό πρόβλημα, ὅπως διαβάσαμε στήν *Ἐλευθεροτυπία*, δημιουργεῖται ἀπό τήν τουριστική γραμμὴ Σάμος-Κουσαντασι Τουρκίας τήν ὁποία οἱ ἐνδιαφερόμενοι θέλουν νά καταργήσουν. Ἡ γραμμὴ αὐτὴ ἐξυπηρετεῖ κυρίως τουρίστες πού ἐπιθυμοῦν νά δοῦν καί τήν περιοχὴ τῆς Ἐφέσσου (καί οἱ πλοιοκτῆτες, ἀπὸ τῆ μεριά τους, ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ μιά μέρα στήν Ἐφεσσο εἶναι προπληρωμένη καί δέν εἶναι καθόλου σίγουρο ὅτι οἱ τουρίστες θά ἐξακολουθήσουν νά ἔρχονται ἂν δέν μποροῦν νά περνοῦν ἀπέναντι). Ἀλλά τὸ ἐπιχειρήμα παραμένει ἀκλό-

νητο: ἡ γραμμὴ «εἶναι ζημιόγονος γιά τόν τουρισμό τοῦ νησιοῦ, χάνουμε συνάλλαγμα».

Ὅπου «χάνουμε» συνάλλαγμα σημαίνει ὅτι οἱ τουρίστες δέν τὰ ἀκουμπᾶνε ὅλα ἐδῶ, πάνε καί πῶ δίπλα νά ἀκουμπήσουν κάτι. Ἐγὼ τόν εἶδα πρῶτος. Οἱ τουρίστες μου λοιπόν καί οἱ τουρίστες σου. Τὰ πορτοφόλια τους, δηλαδή. Καί ἐπειδὴ οἱ τουρίστες δέν εἶναι βέβαια ὄρνια, ὅλο καί κάτι θά καταλαβαίνουν ἀπὸ τὴν περί τουρισμοῦ ἀντίληψη συμπατριωτῶν μας ἐκεῖ καί ἄλλοῦ. Εἶναι βέβαια καί αὐτός ἕνας τρόπος νά προαχθεῖ ὁ χειμαριζόμενος ἑλληνικός τουρισμός.

Ἀλλά ἡ γραμμὴ αὐτὴ εἶναι, ἐπιπλέον, καί ἕνα μικρὸς δρόμος ἐπαφῆς Ἑλλάδας-Τουρκίας, καθὼς πολλοὶ Ἕλληνες, ντόπιοι ἢ ἀπὸ ἄλλοῦ, περνᾶνε ἀπέναντι γιά ψώνια (ἂν μείνει χρόνος πετάγονται καί στή Σμύρνη, σπανίως στήν Ἐφεσσο) καί οἱ Τούρκοι μαγαζάτορες, πού μιλοῦν ἑλληνικά, τούς φιλεῦν με τὸ ζόρι, πουλώντας ἔτσι εὐκολότερα. Νά κλείσουν τὰ σύνορα γιά τούς τουρίστες, νά κλείσουν καί γιά μᾶς.

Τ. Οὐρίστας

Κωστής Παλαμᾶς
ἕνα ἀφιέρωμα τοῦ
Ἐκηβόλου

Ὅταν πρωτοκυκλοφόρησε ὁ *Ἐκηβόλος*, τριμηνιαῖο περιοδικὸ λογοτεχνίας, θεωρίας τῆς λογοτεχνίας καί τῆς κριτικῆς, ἐντυπωσίασε τὸ κοινὸ στό ὁποῖο ἀπευθυνόταν με τὴν κομψὴ του ἐμφάνιση καί τὴν προσεγμένη του ὕλη. Σήμερα συμπλήρωσε αἰσιῶς τὰ δεκαπέντε τεύχη. Αὐτὲς τίς μέρες κυκλοφόρησαν μαζί δύο τεύχη τοῦ *Ἐκηβόλου*. Τὸ τεύχος 14, Ἄνοιξη 1986, εἶναι ἕνα ὀγκώδες ἀφιέρωμα στὸν Κωστή Παλαμᾶ. Τὸ ἐγχείρημα τὸ ἴδιο, ἕνα ἀφιέρωμα στὸν Κωστή Παλαμᾶ εἶναι καταρχὴν μιά ἐρεθιστικὴ ἐπιλογή. Ποιὸς ἀσχολεῖται σήμερα συστηματικὰ με τὸ πληθωρικὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ καί κριτικοῦ, πού, ὅπως ὅλοι ὁμολογοῦν, γιά μισὸν αἰῶνα δέσποσε στά ἑλληνικά γράμματα; Τὸ βάρος τῆς συστηματικῆς μελέτης τοῦ ἔργου του, δημοσιευμένου καί ἀνέκδοτου, ἔχει ἀναλάβει, ὅπως ὅλοι ξέρουμε τὸ *Ἰδρυμα Κωστή Παλαμᾶ* καί ὁ ἀκούραστος Κ. Γ. Κασίνης. Ἐργο πρῶτιστα φιλολογικὸ καί ἀπὸ αὐτὴ τὴ σκοπιὰ ἀξιεπαινο καί χρήσιμο. Ὅμως τὸ συγγραφεὶα αὐτόν πού σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του ἀνήκε στό σπάνιο ἐκεῖνο εἶδος ἀνθρώπου πού σάν σφουγγάρι ἀφομοιώνει ὅ,τι νέο συντελεῖται γύρω του—καί μακριὰ του—, πῶς θά τόν ξαναφέρουμε ἀνάμεσά μας; «Ἡ βαριά σκιά τοῦ Παλαμᾶ» ἔγινε βαριά σκιά πάνω στὸν Παλαμᾶ. Μήπως τὴ σκιά αὐτὴ κανεὶς δέ θέλει νά τὴν παραμερίσει; Εἶναι σχε-

δὸν βέβαιο ὅτι ὁ Παλαμᾶς κατέχει ὅλο καί μικρότερη θέση στό σημερινὸ ἀναγνωστικὸ corpus τῆς «ἐθνικῆς μας λογοτεχνίας». Αὐτὸς, πού πάνω στό δικὸ του corpus ἀναμετρήθηκαν τόσο διαφορετικὲς ἰδεολογίες μέσω τῆς λογοτεχνικῆς κριτικῆς. Στὴν περίπτωση τοῦ Παλαμᾶ ἔλειψαν ἐκεῖνες οἱ δραστικὲς μελέτες πού θά συνέδεαν τὸ ἔργο του (ἢ κάποιες ὄψεις του) με τὴ νεωτερικὴ ποιητικὴ (ὅπως ἔγινε π.χ. με τὸ Σικελιανὸ καί τὸ Ροῖδη).

Αὐτὸς πού παραμέρισε «οἰκοθελῶς» γιά νά περάσει τὸ νέο ποιητικὸ ἰδίωμα, παραμέρισε στήν ἀκρῆ ἕναν πραγματικὸ ὄγκο ἢ ἦταν ἀπλῶς ἤδη ἕνα φάντασμα;

Τὸ παρὸν ἀφιέρωμα δέν ἐνεργοποιεῖ κάποια ἐρωτήματα πού θά ἔφερναν τὸν Παλαμᾶ σιμότερά μας. Παρόλο πού πρόκειται γιά ἀφιέρωμα με πλούσια ὕλη, ποικίλες συνεργασίες καί ὀρισμένες ἀξιόλογες φιλολογικὲς καί συστηματικὲς μελέτες. Ἐνα ἀφιέρωμα στὸν Κωστή Παλαμᾶ σήμερα, συνιστᾶ ἐντούτοις, ὅπως εἶπαμε καί στήν ἀρχή, ἕνα προκλητικὸ ἐγχείρημα, μιά ἐπιλογή ἐρεθιστικὴ, μιά κατάθεση τῶν σημερινῶν παλαμικῶν σπουδῶν, ἕναν καθρέπτη τῶν κριτικῶν καί ποιητικῶν μας ἐπιλογῶν, πού ὅπως δὲποτε δὲ στηρίζονται σὲ προσωπικὰ γούστα καί δέν περιορίζονται στίς ἰδιωτικὲς ἀναγνωστικὲς μας ἀπολαύσεις.

Ε.Δ.

Η «ΑΠΟΠΥΡΗΝΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΗ»
ΗΛΙΟΥΠΟΛΗ

Ἀγαπητέ Δεκαπενθήμερε Πολίτη,

Σέ σχολίο σου στό τελευταίο τεύχος (27.6.86) αναφέρεσαι σέ προκήρυξη «Αυτόνομων-Ἀνεξάρτητων-Οϊκολόγων-Ἀντιεξουσιαστών» Ἡλιουπολιτῶν, τήν ὁποία προφανῶς δέν εἶχες ὑπόψη ὅταν ἔκανες τό σχολίο σου. Σοῦ τήν στέλνουμε λοιπόν, ὥστε νά κατανοήσεις μέ ποῖο πνεῦμα ἐγίνε ἡ «πρότασή» μας γιά ἀνακήρυξη τῆς Ἡλιούπολης ὄχι μόνο σέ ἀποπυρηνικοποιημένη ζώνη, ὅπως ἀποφάσισε ὁ Δήμαρχος καί τό δημοτικό συμβούλιο, ἀλλά καί σέ... ἀποραδιενεργή.

Θά θέλαμε, λοιπόν, νά σέ διαβεβαιώσουμε ὅτι καί ἐμεῖς δέν πιστεύουμε πῶς ἡ κατάργηση τῶν πυρηνικῶν (ὀπλων καί ἐργοστασίων) μπορεῖ νά πραγματοποιηθεῖ «ἀρθροιστικά», ὕστερα ἀπό διαδοχικές ἀποφάσεις ἢ ψηφίσματα δημοτικῶν συμβουλίων, ἀπό Ἡλιουπόλεως μέχρι Οὐραλίων Ὁρέων. Ἡ οὐσιαστική ἀποραδιενεργοποίηση τῆς πόλης μας θά προϋπόθετε εἴτε τήν κατάργηση τῆς πυρηνικῆς ἐνέργειας διεθνῶς εἴτε τόν ἐγκλεισμό τῆς συγκεκριμένης περιοχῆς σέ παχύ τεῖχος μολύβδου ἀπό ὅλες τίς πλευρές, συμπεριλαμβανομένης καί τῆς ὀροφῆς (οὐρανός). Ταυτόχρονα ἡ Ἡλιούπολη θά ἔπρεπε νά ἀναπτύξει κλειστό σύστημα οἰκονομίας, γεωργίας, βιομηχανίας, κατασκευῶν, ἐμπορίου κλπ. Ἔτσι ὥστε νά ἀ-

ποφεύγει τήν ἐπικοινωνία μέ τόν ἔξω κόσμο καί τήν προβολή τῆς ἀπό ραδιενέργεια.

Βλέποντας τό ὑψηλό κόστος πού θά συνεπάγονταν γιά τήν Ἡλιούπολη καθώς καί γιά ἄλλες δημοτικές περιφέρειες ἡ παραπάνω λύση, προτιμήσαμε νά ταχθοῦμε ὑπέρ τῆς διεθνούς κατάργησης τῆς πυρηνικῆς ἐνέργειας...

Τέλος καί ἐν ἀναμονή τοῦ ξεσπάσματος Παγκοσμίων μαζικῶν κινημάτων, κρίναμε σκόπιμο νά προβοκάρουμε τό «ἀντιπυρηνικό» μένος πού — ἐνῶ δέν ἔβγαλαν «ἄχνα» γιά τό Τσερνομπίλ — ἤθελαν νά πρωτοστατοῦν στόν ἀντιπυρηνικό ἀγῶνα. Ἐλπίζουμε πῶς στό μέλλον ὁ Πολίτης (ὅπως καί οἱ Ἡλιουπολίτες) θά εἶναι λιγότερο εὐπιστος στίς ἀντιπυρηνικές «μπλόφες» πού ἔχουν σά στόχο ἀνούσιες «φιλειρηνικές» ἐνέργειες ὅπως αὐτή τοῦ προσκείμενου στό Κ.Κ.Ε. δημάρχου.

Φιλικά

Ἡ Ὁμάδα Πρωτοβουλίας

Μέ ἀνακούφιση δεχόμαστε τή διευκρίνηση τῆς Ὁμάδας Πρωτοβουλίας καί διαπιστώνουμε ὅτι δέν ἐννοοῦσε αὐτό πού διαβάσαμε στίς ἐφημερίδες. Τό ὅτι καί ἐκεῖνες καί ἐμεῖς πήραμε τοῖς μετρητοῖς τήν πρότασή σας ὀφείλεται μᾶλλον στό κρῦο χιούμορ σας. Καμιά φορά τά ἀστεῖα, ὅπου δέν πετυχαίνουν, φέρνουν τά ἀντίθετα ἀποτελέσματα...

ΜΙΑ ΜΙΚΡΗ ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΗ

Ἀγαπητέ

Δεκαπενθήμερε Πολίτη

Ἡ «Πρωτοποριακή Βιβλιοθήκη» (πού πρόσφατα ἐπανέκδωσε τόν «Προλετάριο» καί τό «Διεθνιστή» τῆς Κατοχῆς) ἐκτιμᾷ βέβαια τήν παρουσία πού ἔκανε ὁ Γ.Μ. γιά τό βιβλίο χαρακτηρίζοντας τήν ἐπανέκδοση τούτου σάν «κάτι τό ἐνδιαφέρον καί πολύτιμο». Θά ἤθελε μόνο νά διευκρινίσει (σχετικά μέ τήν ἔκφραση «αὐστηρότατη πολεμική πρὸς τό Στάλιν, τή Σοβιετική Ἐνωση καί τό ΚΚΕ») ὅτι ἡ πολεμική τῶν τροτσικιστῶν δέ στρεφόταν ἐναντία στή Σοβιετική Ἐνωση (πού τή θεωροῦσαν ἐργατικό κράτος γραφειοκρατικά ἐκφυλισμένο καί τήν υπεράσπιζαν ἀπέναντι στόν ἱμπεριαλισμό), οὔτε ἐναντία στό ΚΚΕ συλλήβδην καί ἀθρόως, χωρίς νά ξεχωρίζουν τήν ἀγωνιστική βάση μέ σοσιαλιστικά ὄνειρα καί τή σταλινοποιημένη ἡγεσία πού τσαλαπατοῦσε ἀδιάντροπα τή σημαία τῆς ταξικῆς πάλης καί τίς πύο στοιχειώδεις ἀρχές τοῦ κομμουνισμοῦ. Γι' αὐτό καί ἡ σωστότερη διατύπωση θά ἦταν «πολεμική πρὸς τή σοβιετική γραφειοκρατία καί τή σταλινική γραφειοκρατική ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ». Ἀσφαλῶς τίς ἡγεσίες τῆς ΕΣΣΔ καί τοῦ ΚΚΕ ἐξυπονοεῖ καί ἡ ἔκφραση τοῦ συνεργάτη σας, ἀλλά ἴσως δέν εἶναι περιττή ἡ σαφέστερη διατύπωση μιά πού στήν ἀντιτροτσικιστική πολεμική ἀρθρογραφία τῆς «Κομμουνιστικῆς Ἐπιθεώρησης» πρὶν ἀπό καιρό εἶδαμε ἐπανειλημμένα νά συκοφαντοῦνται οἱ Τροτσικιστές σάν πράκτορες τοῦ Χίτλερ πού ἤθελαν νά νικήσει στόν πόλεμο ὁ φασιστικός Ἀξοντας καί νά συντριβεῖ ἡ ΕΣΣΔ. (Μιά βελτιωμένη παραλλαγή αὐτῆς τῆς συκοφαντίας διαβάσαμε ἀκόμα καί στό βιβλίο τοῦ Θ. Χατζῆ, ὅταν γράφει ὅτι «Ἡ ὁμάδα τοῦ Π. Πουλιόπουλου, ὕστερα ἀπό τήν εἴσοδο τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης στό πόλεμο, ἐκτρέπεται ὡς τήν παραδοξολογία πῶς ἡ ἦττα τῆς στόν πόλεμο μπορεῖ νά εἶναι ὁ πρόαγγελός τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης στήν Εὐρώπη»). Εὐτυχῶς scripta manent γιά τή διάψευση μερικῶν ἀσύδοτων ἱστοριογράφων.

Μέ τιμή

X. Ἀναστασιάδης

ΓΙΑΤΙ ΜΙΛΑΤΕ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ;

Χτές (24.6.1986) στό ξενοδοχεῖο τῆς Θεσσαλονίκης ΕΛΕΚΤΡΑ ΠΑΛΛΑΣ στίς 8.30 ἐγίνε συζήτηση, μέ πρωτοβουλία τῆς ΔΗΚΑ καί μέ θέμα τίς ἀποφάσεις τοῦ τελευταίου συνεδρίου τοῦ ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ, μέ εισηγητές τόν κ. Χασαπιδῆ καί τόν εὐρωβουλευτή τοῦ ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ Κώστα Φιλίνη.

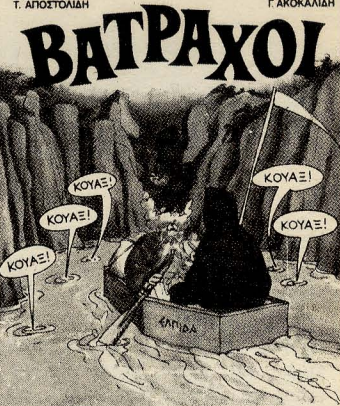
Ὁ Κώστα Φιλίνης, μεταξύ τῶν ἄλλων, εἶπε: «Εἶμαι υπερήφανος γιατί ὑπῆρξα κομμουνιστής καί θά τό διακηρύσω ὅτι εἶμαι. Δέ θέλω, ὅμως νά ἀνήκω σέ Κομμουνιστικό Κόμμα».

Θά ὑποβάλω μερικές ἐρωτήσεις στόν κ. Κώστα Φιλίνη καί θέλω, ἀν θέλει, νά μου ἀπαντήσει:

1) Ἀφοῦ εἶστε κομμουνι-

στής, γιατί μιλάτε γιά τό παρελθόν; («ὑπῆρξα») μιά πού τό ὅτι ὑπῆρξατε ὅλοι μας τό ξέρουμε, 2) Μπορεῖτε νά μοῦ ἐξηγήσετε, πῶς συμβιβάζεται νά εἶναι κάποιος κομμουνιστής καί νά μή θέλει ν' ἀνήκει σέ Κομμουνιστικό Κόμμα, ὅταν αὐτός εἶναι δημόσιο πρόσωπο; 3) Αὐτά πού δηλώνετε, τά ξέρουν ὅσοι σᾶς ἀκολουθήσαν στήν «μετεξέλιξη»; 4) Ἀπό πότε καταλάβατε ὅτι δέ θέλετε ν' ἀνήκετε σέ Κομμουνιστικό Κόμμα; Τήν δωδεκάτη ὥρα; Ἄν ὄχι, τότε: α) γιατί δέ φύγατε ἀπό τό ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ καί β) Ἐσεῖς ἕνας κήρυκας τῆς πολιτικῆς ἠθικολογίας, πῶς καταδεχτήκατε νά εἶστε εὐρωβουλευτής ἐνός Κ.Κ.;

Ἰωάν. Κωνσταντινίδης

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Κέκροπος 2, Ἀθήνα 105 58, τηλ. 32.39.645 καί 32.28.791

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Ἄγγελος Ἐλεφάντης, Γιώργος Καρρᾶς, Δαμιανός Παπαδημητρόπουλος

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

Ἐφη Ἀβδελά, Μαρριάννα Δήτσα, Βασίλης Ζουναλῆς, Μάκης Καβουριάρης, Διονύσης Κανάλης, Βάσω Κιζήλου, Βάσω Κιντή, Παῦλος Κρέμος, Δημήτρης Κυρτάτας, Σταύρος Λιβαδάς, Λεωνίδας Λουλουδῆς, Γρηγόρης Μανιαδάκης, Μίμης Μανωλάκος, Γιώργος Μαργαρίτης, Μαρτίνα Μείντάνη-Παπαγιαννάκη, Γιώργος Μητροφάνης, Μιχάλης Μοδινός, Ἀριστείδης Μπαλτάς, Παντελής Σπ. Μπουκάλας, Γιώργος Μπράμος, Λευτέρης Παπαγιαννάκης, Μιχάλης Παπαγιαννάκης, Γιώργος Πάσχος, Πέτρος Πιζάνιας, Νίκος Πολίτης, Ἐλένη Πορτάλιου, Χρύσα Προκοπάκη, Νόρα Σκουτέρη, Γιάννης Τσιώμης.

• Σκίτσα Χρήστου Πικριδά.

• Τῆ διόρθωση τῶν δοκιμίων ἔκανε ὁ Παντελής Σπ. Μπουκάλας, τῆ σελιδοποίηση καί τό μοντάζ ὅλοι μαζί, τήν ἀναπαραγωγή τῶν φίλμ ἡ Χριστίνα Ἀναστασίου, τῆ φωτοστοιχειοθεσία ἡ Ἄννα Γιάκα, ἡ Γεωργία Μπαρούδου καί ἡ Ἀλίκη Πελεκάνου.

• Ἐκδότης, ὁ Ἄ. Ἐλεφάντης, Μάρκου Μουσούρου 34, Ἀθήνα.

• Διαχείριση, Σπύρος Δελέγκας.

• Ἐκτύπωση Ὁφσετ, Χαϊδεμένος, ΑΕΒΕ, Λεωφ. Βουλιαγμένης 426, τηλ. 99.40.997-99.40.944.

• Φωτοστοιχειοθεσία: ΠΟΛΙΤΗΣ. Κέκροπος 2, τηλ. 32.28.791.